

АХТАРОНИ
АДАБ

9

**ҲАЙАТҲОИ МУШОВАРА ВА ТАҲРИРИЯИ
50-ЧИЛДАИ ОСОРИ КЛАССИКОН ВА МУОСИРОН
АЗ СИЛСИЛАИ «АХТАРОНИ АДАБ»**

ҲАЙАТИ МУШОВАРА

*Саидмурод Фаттоев
Мирзошоҳрух Асрорӣ
Абдуҷаббор Раҳмонов
Мамадишо Илолов
Кароматулло Олимов
Сайфиддин Назарзода
Фарҳоди Карим*

ҲАЙАТИ ТАҲРИРИЯ

*Абдулҳамид Самад
Абдунабӣ Сатторзода
Худой Шарифов
Камол Айнӣ
Зоҳир Аҳрорӣ
Амрияздон Алимардонов
Али Муҳаммади Хуросонӣ
Сайидали Маъмур*

АБУЛҶОСИМ
ФИРДАВСӢ

ШОҲНОМА

ҶИЛДИ VII

ДУШАНБЕ,
«АДИБ»
2009

ББК 83,3(0)9+83,3 (2 тоҷик)
А-19

Таҳияи матн ва лугату тавзеҳот аз
КАМОЛ АЙНӢ ва ЗОҲИР АҲРОРӢ

Мухаррир
Мубашишир Акбарзод

А-19 *Абулқосим Фирдавсӣ. Шоҳнома.* — Душанбе:
«Адиб», 2009. -480 саҳ.

Ба хонандаи азиз чопи сеvуми “Шоҳнома”-и бе-
воли Ҳаким Фирдавсӣ, ки бо кӯшиши таҳиягарони мат-
ни он омода гаштааст, пешкаш мегардад. Мухаққикон
дар ин нашр аз нусхаҳои дигари “Шоҳнома” истифода
кардаанд, ки ин арзиши қорашонро бештар мекунад.

ISBN 978-99947-32-84-5

© Нашриёти “Адиб”, 2009.

ДОСТОНИ РУСТАМ ВА ШАҒОД

ОҒОЗИ ДОСТОН

Кунун куштани Рустам орем пеш,
Зи дафтар ҳам эдун ба гуфтори хеш¹.

Яке пир буд номаш Озодсарв,
Ки бо Аҳмади Саҳл будӣ ба Марв.

4080 Кучо номаи хусравон доштӣ,
Тану пайкари паҳлавон доштӣ².

Диле пур зи дониш, саре пурсухан,
Забон пур зи гуфторҳои куҳан.

Ба Соми Наримон кашидан наҷод,
Басе доштӣ разми Рустам ба ёд.

Бигӯям сухан он чи з-ӯ ёфтам,
Суханро як андар дигар бофтам.

Агар монам андар сипанчи сарой,
Равону хирад бошадам раҳнамой,

4085 Сар орам ман ин номаи бостон,
Ба гетӣ бимонад зи ман достон.

Ба номи ҷаҳондор Маҳмудшоҳ,
Абулқосим он фарри дайҳиму гоҳ.

Худованди Эрону Тӯрону Ҳинд,
Ба фарраш ҷаҳон шуд чу руми паринд.

Ба баҳшиш ҳама ганҷ бипроканад,
Ба доноиву ном ганҷ оганад.

1. ЛМ – б. 4078 нест.

2. И – б. 4080 нест.

Бузург асту чун солиён бугзарад,
Аз ӯ гӯяд он кас, ки дорад хирад.

4090 Зи разму зи бахшиш, зи базму шикор
Зи дониш^{*1} ҷаҳон шуд пур аз ёдгор.

Хунук он ки бинад кулоҳи варо,
Ҳамон боргоҳу сипоҳи варо.

Ду гӯшу ду пой ман оҳу гирифт,
Тихидастиву сол нерӯ гирифт.

Бубастам бад-ин гуна бадхоҳ бахт,
Бинолам зи бахти баду соли сахт.

Шабу рӯз хонам ҳаме офарин,
Бар он додгар шаҳрёрӣ замин.

4095 Ҳама шаҳр бо ман бад-ин ёваранд,
Агарчанд² баддину бадгавҳаранд.

Ки то ӯ ба тахти кай барнишаст,
Дари кину дасти бадиро бубаст.

Бупечонад онро, ки бешӣ кунад
В-агар чанд бешӣ ба пешӣ кунад.

Бубахшояд онро, ки дорад хирад
В-аз андозаи рӯз барнагзарад³.

Аз ӯ ёдгоре кунам дар ҷаҳон,
Ки то ҳаст мардум, нагардад нӣҳон –

4100 Бад-ин номаи шаҳрёрони пеш,
Бузургони ҷангӣ, саворони пеш,

Ҳама базму разм асту рою сухан,
Гузашта басе корҳои куҳан.

1. М – додаш.

2. Л – Ҷуз онон, ки: ИМ – ҷуз онҳо, ки.

3. Л – Зи андозаи мард менагзард.

Ҳама донишу дину пархезу рой,
Ҳамон ранамудан¹ ба дигар сарой.

Зи чизе к-аз эшон писанд оядаш,
Ҳамон рӯзро судманд оядаш,

Аз он бартар он ёдгораш бувад,
Ҳамон мӯниси рӯзгораш бувад.

4105 Ҳама чашм дорам бад-ин рӯзгор,
Ки динор ёбам ман аз шаҳрёр.

Ки аз ман пас аз марг монад нишон
Зи ганчи шаҳаншоҳи гарданкашон.²

Кунун бозгардам ба гуфтори Сарв,
Фурӯзандаи Саҳли Моҳон ба Марв.

РАФТАНИ РУСТАМ БА КОБУЛ АЗ БАҲРИ БАРОДАРАШ ШАҒОД

Чунин гӯяд он пири донишпазир,
Ҳунарманду гӯяндаву ёдгир,

Ки дар пардаи Зол буд бандае,
Навозандаи рӯду гӯяндае.

4110 Канизак писар зод аз вай яке,
Ки аз моҳ пайдо набуд андаке.

Ба болову дидор Соми савор
В-аз ӯ шод шуд дудаи номдор.

Ситорашиносону кундоварон,
Зи Кашмиру Кобул гузида сарон,

Зи оташпарасту зи яздонпараст,
Бирафтанд бо зичи румӣ³ ба даст.

1. И – раҳнамунӣ.

2. Л – пас аз б. 4106 ин б. омада:
Дилу чашм дорам ба дигар сарой,
Ки омуриши ояд маро аз худой.

3. И – ҳиндӣ.

Гирифтанд ҳар як¹ шумори сипеҳр,
Ки дорад бад-он кӯдаки хурд меҳр.²

4115 Ситорашумар, к-он шигифтӣ бидид,
Ҳаме ин бад-он, он бад-ин бингарид.

Бигуфтанд бо Золи Соми савор,
Ки «Эй аз баландахтарон ёдгор,

Гирифтему дидем³ рози сипеҳр,
Надорад бад-ин кӯдаки хурд меҳр⁴.

Чу ин⁵ хубчеҳра ба мардӣ расад,
Ба гоҳи далериву гурдӣ расад,

Кунад тухмаи Соми Найрам табоҳ,
Шикаст андарорад бад-ин дастгоҳ.^{*6}

4120 Ҳама Систон з-ӯ шавад пурхурӯш
В-аз ӯ^{*7} шаҳри Эрон барояд ба чӯш.

Шавад талх аз ӯ рӯз бар ҳар касе
В-аз он пас ба гетӣ намонад басе».

Ҷамӣ гашт аз он кор Дасти Сом,
Зи дидори кайҳон ҳаме бурд ном.

Ба Яздон чунин гуфт, к-«Эй раҳнамоӣ,
Ту дорӣ сипеҳри равонро ба пой.

Ба ҳар кор пушту паноҳам туй,
Намояндаи рою роҳам туй.

4125 Сипеҳр офаридиву ахтар ҳамон,
Аз ин⁸ некӯӣ буд моро гумон.

1. ИЛМ – яксар.

2. ТПЗ – Чу дар ахтари хурд кардаш нигоҳ
Пижӯҳанда дид ахтарашро табоҳ.

3. ИМ – ҳустем.

4. Л – б. 4115 – 4117 нест.

5. ИЛ – он.

6. М – Пешгоҳ.

7. М – Ҳамон.

8. ИЛМ – Ҳама.

Ба чуз кому орому хубӣ мабод,
Варо ном кардаш сипахбад Шагод.

Ҳамае дошташ то бишуд сери шир¹,
Дилорому гӯяндаву ёдгир.

Бад-он гаҳ, ки кӯдак барафрохт ёл,
Бари шоҳи Кобул фиристод Зол.

Чу он шуд ба болои² сарви баланд,
Саворе диловар ба гурзу каманд.

- 4130 Сипахдори Кобул дар ӯ бингарид,
Ҳамае тоҷу тахти кайро сазид.

Ба гетӣ ба дидори ӯ буд шод,
Бад-ӯ дод духтар зи баҳри наҷод.

Зи ганҷи бузург он чи буд дар х[в]араш,
Фиристод бо номвар духтараш.

Ҳамае дошташ чун яке тозасеб,
К-аз ахтар наёяд бар ӯ - бар ниҳеб.

Бузургони Эрону Ҳиндустон,
Зи Рӯстам задандӣ ҳамае дoston.

- 4135 Чунон буд, ки ҳар сол як чарми гов,
Зи Кобул ҳамае хостӣ божу сов.

Дар андешаи меҳтари кобулӣ,
Чунон шуд, к-аз ӯ Рӯстами Зобулӣ

Нагирад зи кори дирам низ ёд,
Аз он пас, ки домоди ӯ шуд Шагод.

Чу хангоми бож омад, он бистаданд,
Ҳамае шаҳри Кобул ба ҳам барзаданд.

Диҷам шуд зи кори бародар Шагод,
Накард он суҳан пеши кас низ ёд.

1. ИЛ – Ҳамае дошт модар чу шуд ширсер.

2. И – боло чу.

4140 Чунин гуфт бо шоҳи Кобул нихон,
Ки ман сер гаштам зи кори ҷаҳон.

Бародар, ки ўро зи ман шарм нест,
Маро сӯи ў роҳи озарм нест.

Чӣ меҳтар бародар, чӣ бегонае,
Чӣ фарзонамарде, чӣ девонае.

Бисозему ўро ба дом оварем,
Ба гетӣ бад-ин кор ном оварем.

Ба гуфтор ҳар ду баробар шуданд,
Ба андеша аз моҳ бартар шуданд.

4145 Нигар, то чи гуфтаст марди хирад,
Ки «Ҳар кас, ки бад кард, кайфар барад».

Шабе то баромад зи кӯҳ офтоб,
Ду танро наёмад сар - андар ба хоб.

Ки мо номи ў аз ҷаҳон кам кунем,
Дилу дидаи Зол пурнам кунем.

Чунин гуфт бо шоҳи Кобул Шағод,
Ки: «Гар з-ин сухан дод хоҳем дод.

Яке сур кун, меҳтаронро бихон,
Маю руду ромишгаронро бихон.

4150 Ба май хӯрдан-андар варо сард гӯй,
Миёни сухан ночавонмард гӯй.

Зи хорӣ шавам сӯи Зобулситон,
Бинолам зи солори Кобулситон.

Чӣ пеши бародар чӣ пеши падар
Ту ро носазо хонаму бадгӯхар.

Барошӯбад ўро сар аз баҳри ман,
Биёяд бад-ин номвар шаҳри ман.

Ту нахчиргоҳе ниғаҳ кун ба роҳ,
Бикан чоҳ чанде ба нахчиргоҳ.

4155 Бар андозаи Рустаму Рахш соз¹,
Ба бун дарнишон тегҳои дароз.

Ҳамон найзаву дашнаи² обгун,
Синон аз бару даста зер андарун

Агар даҳ кани чох, беҳтар зи панҷ,
Чу хоҳӣ, ки осуда гарди зи ранҷ.

Ба ҷой ор сад марди найрангсоз,
Бикан чоҳу бар бод макшой роз.

Сари чоҳро з-он сипас сахт кун³.
Зи гуфтор лаб низ пардаҳт кун».⁴

4160 Бишуд шоҳу рой аз маниш дур кард,
Ба гуфтори он беҳирад сур кард.

Кехону меҳонро зи Кобул бихонд,
Ба хони писандидашон⁵ барнишонд.

Чу нон хӯрда шуд, маҷлис оростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

Чу сар пур шуд аз бодаи хусравӣ,
Шағод андар ошуфт аз бадхӯвӣ.

Чунин гуфт бо шоҳи Кобул ки «Ман
Ҳаме сар фарозам ба ҳар анҷуман.

4165 Бародар чу Рустам, чу Дастон падар,
Аз ин номвартар кӣ дорад гухар?»

Аз ӯ шоҳи Кобул барошуфту гуфт,
Ки: «Чандин чӣ дорам сухан дар нухуфт.

Ту аз тухмаи Сомӣ Найрам най,
Бародар най, хеши Рустам най.

1. И – рахшу Рустам бисоз.

2. ИЛМ – ҳарбаи.

3. ЛМ – сахт кун з-он сипас.

4. ЛМ – Мағӯ ин сухан бо ҳеҷ кас.

5. И – гарон-мояшон.

Накардаст ёд аз ту Дастони Сом,
Бародар зи ту кай барад низ ном?!

Ту аз чокаре камтарӣ бар дараш,
Бародар нахонад туро модараш.

4170 Зи гуфтори ӯ тангдил шуд Шағод,
Барошуфту сар сӯи Зобул ниҳод.

Ҳама рафт бо кобулӣ чанд мард,
Диле пур зи кин, лаб пур аз боди сард.

Биёмад ба даргоҳи фаррух падар,
Диле пур зи чора, пур аз кина сар.

Ҳамон гаҳ чу рӯи писар дид Зол,
Чунон бурзу болову он фарру ёл,

Бипурсид бисёру бинвохташ,
Ҳамон гаҳ бари пилтан тохташ.

4175 Зи дидори ӯ шод шуд паҳлавон,
Чу дидаш хирадманду равшанравон.

Чунин гуфт, к-«Аз тухмаи Сомӣ шер,
Назояд магар зӯрманду далер!

Чӣ гунаст кори ту бо кобулӣ
Чӣ гӯяд вай аз Рустами зобулӣ?»

Чунин дод посух ба Рустам Шағод,
Ки: «Аз шоҳи Кобул макун ҳеҷ*¹ ёд.

Аз ӯ некӯӣ буд маро пеш аз ин,
Чу дидӣ маро, хондӣ офарин.

4180 Кунун май хӯрад, ҷанг созад ҳама,
Сар аз ҳар касе барфарозад ҳама.

Маро бар сари анҷуман хор кард,
Ҳамон гавҳари бад падидор кард.

1. М – низ.

Ба ман гуфт: «То чанд аз ин божу сов,
Ки бо Систон мо надорем тов?

Аз ин пас нагӯям, ки ӯ Рустам аст,
На з-ӯ мардиву гавҳари ман кам аст,

На фарзанди Золӣ маро гуфт низ
В-агар ҳастӣ, ӯ худ наярзад ба чиз.

4185 Аз он меҳтарон шуд дилам пур зи дард,
Зи Кобул бирондам¹ ду рухсора зард.

Чу бишнид Рустам барошуфту гуфт,
Ки «Ҳаргиз намонад сухан дар нухуфт.

Аз ӯ низ мандеш в-аз кишвараш,
Ки на кишвараш боду на афсараш.

Ман ӯро бад-ин гуфта бечон кунам,
Бар ӯ - бар дилу дида печон кунам.

Нишонам туро шод бар тахти ӯй,
Ба хок андарорам сари бахти ӯй».

4190 Ҳамае дошташ рӯз чанд арчманд
Супурда бад-ӯ чойгоҳи баланд.²

Зи лашкар гузин кард шоистамард,
Касеро, ки номӣ буд андар набард.

Бифармуд, то сози рафтан кунанд,
Зи Зобул ба Кобул нишewan кунанд.

Чу шуд кори лашкар ҳама сохта,
Дили паҳлавон гашт пардохта,

Биёмад бари марди чангӣ Шағод,
Ки: «Бо шоҳи Кобул макун разм ёд.

4195 Агар номи ту барнависам бар об
Ба Кобул наёбад кас орому хоб.

1. ИЛМ – бирафтам.

2. ТПЗ – В-аз он пас баророст ҳар гуна кор
Бад-он то ба Кобул кунад корзор.

Кӣ ёрад, ки пеши ту ояд ба чанг
В-агар ту бичунбӣ, кӣ созад диранг?!

Бар онам, ки ӯ з-он*¹ пушаймон шудааст
В-аз он рафтанам сӯи дармон шудааст.

Биёрад² кунун пеш хоҳишгарон
Зи Кобул гузида фаровон сарон».

Чунин гуфт Рустам, ки: «Ин аст роҳ
Маро худ ба Кобул набояд сипоҳ.

4200 Завора басу номвар сад савор,
Пиёда ҳамон, низ сад номдор».

ЧОҲ КАНДАНИ ШОҲИ КОБУЛ ДАР ШИКОРГОҲ ВА ФИТОДАНИ РУСТАМ ВА ЗАВОРА ДАР ОН

Бадахтар чу аз шаҳри Кобул бирафт,
Бад-он дашти нахчир шуд шоҳ тафт.

Бибурд аз миён лашкари³ чоҳкан,
Куҷо ном бурданд аз он анҷуман.

Саросар ҳама дашти нахчиргоҳ,
Ҳама чоҳ канданд дар зери роҳ.

Зада ҳар баҳоро бун андар замин,
Ҳамон теғу жӯпину шамшери кин.

4205 Ба чора сари чоҳро кард кӯр,
Ки мардум надидӣ, на чашми сутур.

Чу Рустам дамон сар ба рафтан ниҳод,
Саворе барафканд пӯён Шағод,

Ки омад гави пилтан бе сипоҳ,
Ту пеш ою з-он карда зинҳор ҳоҳ.

1. М – худ.
2. И – Фиростод.
3. ИМ – миёни сипаҳ.

Сипаҳдори Кобул баромад зи шаҳр,
Забон пур зи пӯзиш, равон пур зи захр.

Чу чашмаш ба рӯи Таҳамтан расид,
Пиёда шуд аз асп, к-ӯро бидид.

- 4210 Зи сар шораи ҳиндувӣ баргирифт,
Бараҳна шуду даст бар сар гирифт.

Ҳамон мӯза аз пой берун кашид,
Ба зорӣ ба миҷгон зи дил хун кашид.

Ду рухро ба хоки сияҳ барниҳод.
Ҳаме¹ кард пӯзиш зи кори Шағод,

Ки гар маст шуд банда аз беҳушӣ,
Намуд андар он беҳушӣ саркашӣ,

Сазад, гар бубахшӣ гуноҳи маро,
Кунӣ тоза оину роҳи маро.

- 4215 Ҳаме рафт пешаш бараҳна ду пой,
Саре пур зи гарду диле пур зи рой.

Бубахшид Рустам гуноҳи варо,
Фузун кард аз он пойгоҳи варо.

Бифармуд, то сар бипӯшиду пой,
Ба зин барнишасту биёмад зи ҷой.

Бари шаҳри Кобул яке ҷой буд,
Зи сабзӣ заминаш² дилорой буд.

Бад-ӯ - андарун обу чанде дарахт,
Ба шодӣ ниҳоданд ҳар ҷой рахт.

- 4220 Басе хӯрданиҳо биёвард шоҳ,
Биёрост хуррам яке ҷашнгоҳ.

Май оварду ромишгаронро бихонд,
Меҳонро ба тахти меҳӣ барнишонд.

1. Л – басе.

2. И – заминаш зи сабза.

Аз он пас ба Рустам чунин гуфт шоҳ,
Ки «Чун роят ояд ба нахчиргоҳ,¹

Яке ҷой дорам, ки² бар дашту кӯҳ,
Ба ҳар ҷой нахчир гардад³ гурӯҳ.

Ҳама дашт ғурм асту оҳуву ғӯр,
Касеро, ки бошад таковар сутур,

4225 Ба чанг оядаш ғӯру оҳу ба дашт,
Аз он дашти хуррам нашоёд гузашт».

Зи гуфтори ӯ Рустам омад ба шӯр,
Аз он дашти пуробу нахчиру ғӯр.

Ба чизе, ки ояд касеро замон,
Бупечад дилаш, каж бигардад⁴ гумон.

Чунин кор дорад⁵ ҷаҳони⁶ ҷаҳон,
Нахоҳад кушодан ба мо-бар ниҳон.

Ба дарё наҳангу ба ҳомун паланг,
Ҳамон шери ҷанговари тезчанг,

4230 Або^{*7} пашшаву мӯр дар ҷанги марг,
Яке бошад, эдар будан нест барг.

Бифармуд, то аспро⁸ зин кунанд,
Ҳама дашт пурбозу шоҳин кунанд.

Камони каёнӣ ба таркаш ниҳод⁹.
Ҳама ронд бар дасти ӯ-бар Шағод.

Завора ҳама рафт он пилтан,
Тане чанд аз он номдор анҷуман.

1. И – 6. 4021, 4022 нест.

2. Л – дорем.

3. Л – гашта.

4. И – Ба пеши дилиша кӯр гардад.

5. ЛМ – аст кори.

6. И – аст кори ҷаҳону.

7. М – Ҳамон.

8. ЛМ – рахшро.

9. Л – Зеҳ барниҳод.

Ба нахчир лашкар пароканда шуд,
Баробар¹ ба як сӯ аз ӯ² канда шуд.

- 4235 Завора, Таҳамтан бар он роҳ буд,
Зи баҳри замон, к-андар он³ чоҳ буд.

Ҳама Раҳш аз он хоки нав ёфт бӯй,
Тани хешро гирд карда чу гӯй.

Ҳама часту тарсон шуд аз бӯи хок,
Заминро ба наълаш ҳама кард чок.

Бизад гом Раҳши таковар ба роҳ,
Чунин то биёмад миёни ду чоҳ.

Дили Рустам аз Раҳш шуд пур зи хашм,
Замона хирадро бипӯшид чашм.

- 4240 Яке тозиёна баровард нарма,
Бизад тангдил, Раҳшро кард гарма.

Чу ӯ танг шуд дар миёни ду чоҳ,
Зи чанги замона ҳама ҷуст роҳ.

Ду пояш фурӯ шуд ба як чоҳсор,
Набуд ҷои овезишу корзор.

Буни чоҳ пурҳарбаву теги тез,
Набуд ҷои мардиву роҳи гурез.

Бидаррид паҳлӯи Раҳши бузург,
Бари пой он⁴ паҳлавони сутург.

- 4245 Ба мардӣ тани хешро баркашид,
Далер аз буни чоҳ-бар сар кашид.

КУШТАНИ РУСТАМ ШАҶОДРО ВА МУРДАН

Чу бо хастагӣ чашмҳо баркушод,
Бидид он бадандеш рӯи Шаҷод.

1. И – ба раҳ-бар.
2. И – он.
3. Л – кучо андар он роҳҳо.
4. И – бозӯи.

Бидонист, к-он чораву рохи ўст,
Шағоди фиребанда¹ бадҳохи ўст.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй марди бадбахти шум,
Зи кори ту вайрон шуд ободбум.

Пушаймонӣ ояд туро з-ин сухан,
Бупечӣ аз ин бад нагардӣ куҳан».

Чунин посух овард нокас Шағод,
Ки «Гардуни гардон туро дод дод.

4250 Ту чандин чи ёзӣ ба хун рехтан,
Ба ҳар сӯ ба торочу овехтан?

Гаҳ омад, ки бар ту сар ояд замон,
Шавӣ кушта бар доми Оҳарманон».

Ҳамон гаҳ сипаҳдори Кобул зи роҳ,
Биёмад бар он дашти нахчиргоҳ.

Гави пилтанро чунон хаста дид,
Ҳама хастагиҳош нобаста дид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй номдори сипоҳ,
Чӣ будат бар ин дашти нахчиргоҳ?

Шавам зуд чанде пизишк оварам,
Зи баҳри² ту хунин сиришк оварам.

4255 Магар³ хастагикот гардад дуруст,
Набояд маро рух ба хуноб шуст».

Таҳамтан чунин дод посух бад-ӯй,
Ки «Эй марди бадгавҳари чорачӯй,

Сар омад маро рӯзгори пизишк,
Ту бар ман маполой хунин сиришк.

1. Л – бадандеш.

2. ЛМ – дарди.

3. Л – ҳама.

Фаровон бимонӣ, сар ояд замон,
Касе зинда барнагзарад з-осмон¹.

4260 На ман беш дорам зи Ҷамшед фар,
Ки бубрид душман миёнаш ба ар.

Ҳамон аз Фаридуну^{*2} аз Кайкубод,
Бузургону шоҳони фаррухнаход.³

Гулӯи Сиёвуш ба ханҷар бурид
Гуруи Зиреҳ, чун замонаш расид.

Ҳама шаҳрёрони Эрон буданд,
Ба разм-андарун наррашерон буданд.

Бирафтанду мо дертар мондем,^{*4}
Чу шеро жаён бар гузар мондем.^{*5}

4265 Фаромарз пури ҷаҳонбини ман
Биёяд, бихоҳад зи ту кини ман»,

Чунин гуфт пас бо Шағоди палид,
Ки «Акнун, ки бар ман чунин бад расид,

Зи таркаш баровар камони маро,
Ба кор овар он тарҷумони маро.

Ба зеҳ кун бинеҳ пеши ман бо ду тир,
Набояд куҷо шеро нахчиргир,

1. ТПЗ – Чу Афросиёб он бадандеш мард,
Ки Кайхусрав ўро ба ду ним кард.

2. М – На аз Офаридуну.

3. Л – пас азб. 4259 ин б. омада:

Бихандид в-аз ҷой баргашт шод,
Ҳаме хондаш ў офарин бар Шағод,
Завора ба ҷоҳи дигар дарфитод.
Дигар бора омад бари ў Шағод.
Бад-ў гуфт бин, эй бародар, ҷӣ буд.
Ҷӣ омад бар ин сон, ки дардат фузуд?
Ҳамон буд, ки кардӣ ту бо бад гумон
Бад-ин ҷоят акнун сар ояд замон.
Таҳамтан чунин дод посух бад-ўй,
Ки баргард аз ин ҷову хира мағуй.
Замона саросар ба дасти ту буд,
Зи тухме ки кишти, бибояд дуруд.

4. М – мондаем.

5. М – мондаем.

Ба дашт андарояд барои шикор,
Ман ин чо фитода чунин танфигор,¹

4270 Бубинад маро, з-ӯ газанд оядам,
Камон чун бувад, судманд оядам.

Надаррад магар зинда шерон танам,
Замоне бувад тан ба хок афканам».

Шағод омад он чархро баркашид,
Ба зех кард як бора андаркашид.

Бихандиду пеши Таҳамтан ниҳод,
Ба марги бародар ҳаме буд шод.

Таҳамтан ба сахтӣ камон баргирифт,
Бад-он хастагӣ печиш андар гирифт.

4275 Бародар зи тираш битарсид сахт,
Биёмад сипар кард танро² дарахт.

Дарахте буд андар бари ӯ чинор,
Бар ӯ баргузашта басте рӯзгор.

Миёнаш тихӣ, шоҳу баргаш ба чой,
Ниҳон шуд пасаш марди нопокрой.

Чу Рустам чунин дид, бифрохт даст,
Чунон хаста аз тир букшод шаст.

Дарахту бародар ба ҳам барбидӯхт,
Ба ҳангоми рафтан дилаш барфурӯхт.

4280 Шағод аз паси захми ӯ оҳ кард,
Таҳамтан бар ӯ дард³ кӯтоҳ кард,

Чунин гуфт Рустам, ки «Яздон сипос,
Ки будам ҳамасола яздоншинос.

К-аз он пас, ки чонам расида ба лаб,
Бар ин кини ман рӯз н-омад ба шаб.

1. И –б. 4269 нест.

2. Л – бар худ.

3. И – рӯз.

Маро зӯр додӣ, ки аз марг пеш,
Аз ин бевафо бистадам кини хеш».¹

Бигуфт ину чонаш баромад зи тан,
Бар ӯ зору гирён шуданд анчуман.

4285 Завора ба чохи дигар дарбимурд,
Саворе намонд аз бузургону хурд.

ОГОҲӢ ЁФТАНИ ЗОЛ ВА КУШТА ШУДАНИ РУСТАМ ВА ЗАВОРА ВА ОВАРДАНИ ФАРОМАРЗ ТОБУТИ ЭШОНРО ВА БА ДАХМА НИҲОДАН

Аз он номдорон саворе бичаст,
Гаҳе шуд пиёда, гаҳе барнишаст.

Биёмад*² сӯи Зобулистон бигуфт,
Ки «Пили»³ жаён гашт бо хок чуфт.

Завора ҳамону сипоҳаш ҳамон,
Саворе нараст^{4*5} аз бади бадгумон».

Хурӯше баромад зи Зобулситон,
Зи бадхоҳу аз шоҳи Кобулситон⁶.

4290 Ҳама рехт Зол аз бари ёл хок,
Ҳама кард рӯю бари хеш чок.

Ҳама гуфт зор: «Эй гави*⁷ пилтан,
Нахоҳам, ки пӯшад танам ҷуз кафан.

1. ТПЗ – Гуноҳам биёмурзу пӯзиш пазир,
Ки хастӣ ту бахшандаву дастгир.
Ҳамон роҳи пайгамбару дини ту
Пазируфтаму роҳу оини ту.
Чу дорам раҳи дину оини пок.
Равонам кунун гар барояд ҷӣ бок
Ба мину барафрӯз чони маро
Ба туст ошкоро ниҳони маро.

2. М – Чу омад.

3. Л – Шери.

4. Л – намонд.

5. М – начаст.

6. И – 4288 – 4289 нест.

7. М – яли.

Гави сарфароз, аждаҳои далер,
Завора, ки буд номбардор шер.

Шагод он банафрини шӯридабахт,
Биканд аз бун он хусравонӣ дарахт.

Кӣ донад, ки бо шер рӯбоҳи шум
Ҳама кин сиголад бад-он марзу бум?

4295 Кӣ дорад ба ёд инчунин рӯзгор,
Кӣ ёрад шунид ин зи омӯзгор,

Ки шере чу Рустам бад-он тирахок,
Зи гуфтори рӯбоҳ гардад ҳалок?

Чаро пеши эшон намурдам ба зор,
Чаро мондам андар ҷаҳон ёдгор?¹

Чаро боядам зиндагониву ном²,
Ки шуд канда ин тухми Дасти Сом?³

Гаво, шергиро, яло, меҳтаро,
Диловар, ҷаҳонгиру кундоваро!»⁴

4300 Ҳамон гаҳ Фаромарзро бо сипоҳ
Фиристонд, то разм ҷӯяд зи шоҳ.

Тани кушта аз хок боз оварад,
Ҷаҳонро ба зорӣ ниёз оварад.

-
1. ТП – Дареғо, гаво, шердил Рустамо
Фурузандаи тухмаи Найрамо.
 2. Л – гоҳ; И – б. 4295 – 4297 нест.
 3. Л – Чаро боядам ҳурду оромгоҳ?
 4. ТПЗ – Зи ҷонам барангехтӣ тирагард,
Кӣ ёраст бо ту чунин қор қард?!
Кунун ман агар кӯҳ ҳомун кунам,
В-агар оби Ҷайхун пур аз хун кунам,
Мар ин кинаро аз кӣ хоҳам кунун,
Ки бинам, наярзад ҷаҳоне ба хун.
Ҷаҳон, то ту будӣ, ниғаҳ доштӣ
Чу рафтӣ, кунун бар кӣ бугзоштӣ?!
Кунун, қ-он қамаргоҳи ту гашт қок,
Қӣ гетӣ ба қашмам, қӣ як мушти қок?!

Фаромарз чун назди*¹ Кобул расид,
Ба шаҳр-андарун номдоре надид.

Гурезон ҳама шаҳр гирён шуда,
Зи сӯги ҷаҳонгир бирён шуда.

Биёмад бар он дашти нахчиргоҳ
Ба ҷое кучо канда буданд ҷоҳ.

4305 Бифармуд пас, то ниҳоданд тахт,
Ниҳоданд бар тахти зебо дарахт.

Кушод аз миён бастаи паҳлавиш,
Бароҳехт аз ӯ ҷомаи хусравиш.

Нахустин бишустанд дар оби гарм
Бару ёлу ришаш ҳама нарм-нарм.

Бараш*² мушку анбар ҳама сӯхтанд,³
Ҳама*⁴ ҳастагиҳош бардӯхтанд.

Ҳама рехт бар торакаш-бар гулоб,
Бигустурд бар тан-ш кофури ноб.

4310 Ба дебо танаширо биперостанд*⁵
В-аз он пас гулу мушку май хоستانд*⁶.

Кафандӯз бар вай буборид хун,
Ба шона зад он риши кофургун.

Набуд ҷой мар тан-широ бар ду тахт,
Тане буд гар*⁷ соягустар дарахт?!

Яке нағзтобут карданд соҷ,
Бар ӯ меҳи заррину пайкар зи оҷ.

Ҳама дарзҳоро гирифта ба қир,
Баролуда бар қир мушку абир.

1. М – пеши.

2. М – Ҳама.

3. ИЛ – Ҳама анбару заъфарон сӯхтанд.

4. М – Бару.

5. М – танаширо бар биперостанд.

6. И –б. 4310 нест.

7. Л – чун.

4315 Зи чоҳе бародар-шро¹ баркашид,
Ҳама дӯхт ҷоҳе кучо ҳаста дид.

Бишустанду кардаш зи дебо кафан,
Бичустанд ҷоҳе буни норван.

Бирафтанд бедордил даргарон,
Буриданд аз ӯ тахтаҳои гарон².

В-аз он пас тани Рахшро баркашид,
Ба гетӣ чу ӯ асп дигар надид.³

Ду рӯз андар он кор шуд рӯзгор,
Тани Рахш бар пил карданд бор.

4320 Зи Кобулситон то ба Зобулситон,
Замин шуд ба кирдори гулгулситон.

Зану мард буд истода ба пой,
Касеро⁴ набуд бар замин низ ҷой.

Ду тобут бар даст бугзоштанд,
Зи анбӯх чун бод пиндоштанд.

Ба ду рӯзу як шаб ба Зобул расид,
Касаш⁵ бар замин - бар ниҳода надид,

Замона шуд аз дарди ӯ пурхурӯш,
Ту гуфти, ки ҳомун баромад ба ҷӯш⁶.

4325 Ба боғ-андарун даҳмае сохтанд,
Сарашро ба абр - андар афрохтанд.

-
1. Л – Завора зи чоҳе.
 2. ТПЗ – Зи бар мушку кофуру равшан гулоб.
Чунон ҳам ҳама реҳт бар ҷои хоб.
 3. ИЛ – б. 4318 нест.
 4. И – Паеро.
 5. Л – касе.
 6. ТПЗИЛМ – Касе низ нашинд овози кас,
Ҳама марзҳо* мӯя диданду бас.

* ИЛ – бумҳо.

Баробар ниҳоданд заррин ду тахт,
Бад-он хобгаҳ шуд гави некбахт.¹

Ҳар он кас, ки буд аз парастандагон,
Аз озоду аз покдил бандагон,

Ҳама мушк бо гил баромехтанд,
Ба пой гави пилтан рехтанд.

Ҳама гуфт ҳар кас, ки «Эй номдор,
Чаро хостӣ мушку анбар нисор?

- 4330 Нагирӣ² ҳама подшоҳиву базм,
Накӯшӣ³ ҳама низ Ҳангоми⁴ разм.

Набахшӣ ҳама ганҷу динор низ,
Ҳамоно, ки шуд пеши ту хор чиз.

Кунун шод бодӣ ба хуррам бихишт,
Ки Яздонат аз доду мардӣ сиришт!»

Дари дахма бастанду гаштанд боз,
Шуд он номвар шери гарданфароз.

Ҳамон Рахшро бар дари дахма чой –
Бикарданд гӯре чу аспе ба пой.⁵

- 4335 Чӣ чӯй ҳама з-ин сарои сипанҷ,
Ки оғоз ганҷ асту фарҷом ранҷ?

Бирезӣ ба хок ар ҳама оханӣ,
Агар динпарастӣ, гар Оҳарманӣ.

Ту то зиндаӣ, сӯи некӣ гирой,
Магар ком ёбӣ ба дигар сарой.

1. ТПЗ – Яке тахти дигар Завора бар ӯй
Ниҳоданд пахлуи он номчӯй.
2. Л – нахоҳӣ.
3. ЛМ – Напӯшӣ.
4. Л – ҳафтони.
5. ИЛМ – 6. 4334 нест.

ЛАШКАР КАШИДАНИ ФАРОМАРЗ БА КИНИ РУСТАМ ВА КУШТАНИ Ё ШОҲИ КОБУЛРО

Фаромарз чун сӯги Рустам бидошт,
Сипахро ҳама сӯи ҳомун гузошт.

Дари хонаи пилтан боз кард,
Сипахро зи ганчу дирам соз кард.

4340 Саҳаргаҳ хурӯш омад аз карраной,
Ҳам аз кӯси рӯину хиндидарой.

Сипоҳе зи Зобул ба Кобул кашид,
Ки хуршед гашт аз ҷаҳон нопадид.

Чу огоҳ шуд шоҳи Кобулситон,
Аз он номдорони Зобулситон,

Сипоҳи парокандаро гирд кард,
Замин оҳанин шуд, ҳаво лочвард.

Пазира Фаромарз шуд бо сипоҳ,
Бишуд рӯшноӣ зи хуршеду моҳ.

4345 Сипахро чу рӯй андаромад ба рӯй.
Ҷаҳон шуд пуравози пархошҷӯй.

Аз анбӯҳи аспони гарди сипоҳ,
Ба беша - дарун шер гум кард роҳ.

Баромад яке боду гарди кабуд,
Замин 3-осмон ҳеҷ пайдо набуд,

Биёмад Фаромарз пеши сипоҳ,
Бизад ҳештан тез бар қалбгоҳ¹.

Зи гарди саворон ҷаҳон тор шуд,
Сипаҳдори Кобул гирифташ шуд.

1. ИЛМ – Ду дида набардошт аз рӯи шоҳ.
ТПЗИЛ – Чу бархост овози кӯс аз ду рӯй,
Беором шуд мардуми ҷангҷӯй*
Фаромарз бо ҳормоя сипоҳ
Бизад ҳештан тез бар** қалбгоҳ.

* Л – кинаҷӯй; ** Л – ҳештанро бар он.

4350 Пароганда шуд¹ он сипоҳи бузург
Далерони Зобул ба кирдори гург,

Зи ҳар сӯ ба эшон камин сохтанд,
Паси лашкар андар ҳаме тохтанд.

Бикуштанд чандон зи гурдони Ҳинд,
Ҳам аз пурманиш номдорони Синд,

Ки гил шуд ҳама хоки овардгоҳ,
Пароканда хиндиву синдисипоҳ.

Дил аз марзу аз хона бардоштанд,
Зану кӯдаки хурд бугзоштанд.

4355 Тани меҳтари кобулӣ пур зи хун,
Фиканда ба сандуқи пил андарун.

Биёвард лашкар ба нахчиргоҳ,
Ба чое кучо канда буданд чоҳ.

Ҳаме бурд бадхоҳро баста даст,
Зи хешони ӯ низ чил бутпараст.

Зи пушти сипаҳбад зеҳе баркашид,
Чунон, к-устухони вай омад падид.

Ба чоҳ андаровехташ сарнагун,
Танаш² пур зи хоку даҳон пур зи хун.

4360 Чихил хеши ӯро бар оташ ниҳод
В-аз он ҷойгаҳ рафт сӯи Шағод.

Ба кирдори кӯҳ оташе барфурӯхт,
Шағоду чанору заминро бисӯхт.

Чу лашкар сӯи Зобулистон расид,^{*3}
Ҳама хоки Кобул ба^{*4} Дастон кашид.

1. И – гашт.
2. Л – сараш.
3. М – кашид.
4. М – хок ӯ сӯи.

Чу рӯзи чафопеша кӯтоҳ кард,
Ба Кобул яке зобулӣ^{1*2} шоҳ кард.

Аз он дудмон кас ба Кобул намонд,
Ки маншури теги варо барнахонд.

4365 Зи Кобул биёмад пур аз доғу дард,
Шуда рӯзи равшан бар ӯ лочвард.

Хурӯшон ҳама Зобулистону Буст,
Якero набуд чома бар тан дуруст.

Ба пеши Фаромарз боз омаданд,
Даридабару пургудоз омаданд.

БЕҲУШ ГАШТАНИ РУДОБА АЗ СҶҒИ РУСТАМ

Ба як сол дар Систон сӯғ буд,
Ҳама чомаҳошон сиёҳу кабуд.

Чунон гуфт Рудоба рӯзе ба Зол,
Ки «Аз ранчу сӯғи Таҳамтан бинол.

4370 Ҳамоно, ки то хаст гетиғурӯз,
Аз ин тиратар кас надидаст рӯз».

Бад-ӯ гуфт Зол «Эй зани камхирад,
Ғами ночаридан³ бар ин⁴ бугзарад».

Барошuft Рудоба, савганд хӯрд,
Ки «Ҳарғиз наёбад танам хобу хӯрд.

Равонам равони гави пилтан
Магар боз бинад бад-он анчуман».

Зи хӯрдан ба як⁵ ҳафта тан боз дошт,
Ки бо қони Рустам яке⁶ роз дошт.

1. Л – меҳтаре.
2. М – мардро.
3. Л – нону хӯрдан.
4. Л – ӯ.
5. Л – яке.
6. ЛМ – ба дил.

4375 Зи нохӯрданаш чашм торик шуд.
Тани паҳлавониш борик шуд.

Зи ҳар сӯ, ки рафтӣ парастанда чанд,
Ҳама рафт бо ӯ зи бими газанд.

Сари ҳафтaro 3-ӯ хирад дур шуд,
Зи девонагӣ мотамаш сур шуд.

Биёмад ба матбах ба ҳангоми хоб,
Яке мори мурда бидид андар об.

Бизад дасту бигрифт печон сараш,
Бар-он буд, ки аз мор созад х[в]араш.

4380 Парастанда аз дасти Рудоба мор,
Рабуду гирифтандаш¹ андар канор.

Кашидандаш аз ҷои нопок даст,
Ба айвон-ш бурданду ҷои нишаст.

Ба ҷое ки будиш, биншохтанд,
Бибурданду хону хуриш сохтанд.

Ҳама хӯрд ҳар чиз, то гашт сер,
Фиканданд хону ҷомаи нарма зер.

Бихуфту баросуд аз андӯху ранҷ,
Зи тимори маргу аз андӯхи ганҷ.

4385 Хуриш хост,к-аз хоб бархост низ,
Бибурданд ҳар гуна бисёр чиз².

Чу боз омадаш хуш, бо Зол гуфт,
Ки «Гуфтори ту бо хирад буд чуфт.

Ҳар он кас, ки ӯро хуру хоб нест,
Ғами марг бо ҷашну сураш якест.

Бирафт ӯву мо аз паси ӯ равем,
Ба доди ҷаҳнофарин бигравем».

1. ИЛ – гирифтани сар.

2. И – б. 4384 нест.

Ба дарвеш дод он чи будаш ниҳон,
Ҳама гуфт бо Кирдигори ҷаҳон,

4390 Ки «Эй бартар аз ному аз ҷойгоҳ
Равони Таҳамтан бишӯй аз гуноҳ.

Бад-он гетиаш ҷой деҳ дар биҳишт,
Бараш деҳ зи тухме ки эдар бикишт».

СУПУРДАНИ ГУШТОСП ШОҲӢ БА БАҲМАН ВА МУРДАН

Чу шуд рӯзгори Таҳамтан ба сар,
Ба пеш оварам достоне¹ дигар.

Чу Гуштоспро тира шуд рӯи бахт,
Биёвард Ҷомоспро пеши тахт.

Бад-ӯ гуфт, к-«Аз кори Исфандёр,
Ҷунон доғдил гаштам аз рӯзгор,

4395 Ки рӯзе набуд зиндагоним х[в]аш,
Диҷам гаштам аз ахтари кинакаш.

Пас аз ман кунун шоҳ Баҳман бувад,
Ҳамон роздораи Башутан бувад².

Мапечед сарҳи зи фармони ӯй,
Магиред дурӣ зи паймони ӯй.

Яқояк буведаш намояндароҳ,
Ки ӯй аст зебои тахту қулоҳ».

Бад-ӯ дод пас ганҷҳоро калид,
Яке боди сард аз ҷигар баркашид.

4400 Бад-ӯ гуфт: «Кори ман андар гузашт,
Ҳам аз торакам об бартар гузашт.

Нишастам ба шоҳӣ саду бист сол,
Надидам зи³ гетӣ касеро ҳамол.

1. Л – достони.

2. И – б. 4396 нест.

3. Л – ба.

Ту акнун ҳаме кӯшу бо дод бош,
Чу дод оварӣ, аз ғам озод бош.

Хирадмандро шоду наздик дор,
Ҷаҳон бар бадандеш торик дор.

Ҳама ростӣ кун, ки аз ростӣ
Наёяд ба кор-андарун костӣ.

- 4405 Супурдам туро тахту дайҳиму ганҷ,
Аз он пас, ки бурдам бәсе дарду ранҷ».

Бигуфт ину шуд рӯзгораш ба сар,
Замони гузашта наёяд ба бар.

Яке дахма карданд аз шизу¹ оч,
Биёвехтанд аз бари гоҳ тоҷ.

Ҳаме² будаш аз ганҷу аз³ ранҷ баҳр,
Бидид⁴ аз паси нӯшу⁵ тарёк заҳр.

Агар будан ин аст, шодӣ чарост,
Шуд аз марг дарвеш бо шоҳ рост.

- 4410 Бихӯр ҳарчи дориву бар бад макӯш,
Зи гетӣ ба марди хирад дор гӯш.

Гузар кард ҳамроҳу мо мондаем,
Зи кори гузашта бәсе хондаем.

Ба манзил расид он ки пӯянда буд,
Беҳӣ ёфт он кас, ки чӯянда буд.

Нагирад туро даст чуз некувӣ,
Ки аз марди⁶ доно суҳан бишнавӣ.

Кунун ранҷ дар кори Баҳман барам⁷.^{*8}
Гузашта суҳан бар ту-бар бишмарам⁹.

1. Л – кардаш зи сарву зи.

2. Л – Ҳамин.

3. Л – ганҷ в-аз.

4. Л – Надид.

5. Л – тор.

6. ИЛ – гар аз пири.

7. И – барем.

8. М – барем.

9. Л – 6. 4414 нест, ИМ – хирад пеши доно Башутан барем.

ПОДШОҲИИ БАҲМАНИ ИСФАНДЁР

НАВАДУ НҶҲ СОЛ БУД

КИН ХОСТАНИ БАҲМАН АЗ БАҲРИ ХУНИ ИСФАНДЁР

Чу Баҳман ба тахти ниё барнишаст,
Камар бар миён басту букшод даст.

Сипахро дирам доду динор дод,
Ҳамон кишвару марз бисёр дод¹.

Яке анчуман сохт аз² бихрадон
Бузургону корозмуда сарон³.

Чунин гуфт, к-«Аз марги Исфандёр,
Зи неку бади гардиши рӯзгор,

5 Ҳама ёд доред пиру ҷавон,
Ҳар он кас, ки ҳастед равшанравон⁴.

Ки Рустам гаҳи зиндагонӣ чӣ кард,
Ҳамон Золи афсунгар, он пирмард.

Фаромарз ҷуз кини мо дар ҷаҳон
Наҷӯяд ҳаме ошкору ниҳон.

Сарам пур зи дард асту дил пур зи хун,
Ҷуз аз⁵ кин надорам ба мағз-андарун.

Ду ҷанги чу Нӯшозару Мехрнӯш,
Ба зорӣ бад-он сон супурданд хуш.

10 Чу Исфандёре, ки андар ҷаҳон,
Набошад чун ӯ ошкору ниҳон⁶,

1. ТПЗ – Чу чандин баромад бар ин рӯзгор,
Гироянда шуд сӯи кин шаҳрёр.

2. Л – бо.

3. Л – равон.

4. Л – доред равшан равон.

5. И – Ба ҷуз.

6. ЛМ – Бад-ӯ тоза буд рӯзгори мехон.

Ба Зобулситон з-он нишон кушта шуд,
Зи дардаш даду дом саргашта шуд.

Ҳамоно, ки бар хуни Исфандёр
Ба зорӣ бигиряд бар айвон нигор.

Ҳам аз хуни он номдорони мо,
Ҷавонону чангӣ саворони мо.

Ҳар он кас, ки ӯ бошад аз оби пок,
Наёрад сари гавҳар андар мағок.

- 15 Ба кирдори шоҳ Офаридун равад,*¹
Чу чунин бибошад*² ҳумоюн бувад.

Ки Заҳҳокро аз паи хуни Ҷам,
Зи чанговарони ҷаҳон кард кам.

Манучеҳр бо Туру Салми сутург,
Биёвард аз Омӯл сипоҳи бузург.

Ба Чин рафту кини ниё боз хост,
Зи кушта замин кард бо кӯҳ рост.

Чу Кайхусрав омад, зи Афросиёб,
Зи хун кард гетӣ чу дарёи об.

- 20 Падар-м омаду хуни³ Лӯҳросп хост,
Маро ҳамчунон дoston аст рост⁴.

Фаромарз, к-аз баҳри хуни падар,
Ба хуршеди тобон баровард⁵ сар,

Ба Кобул шуду кини Рустам бихост,
Ҳама буму бар кард бо хок рост.

Заминро зи хун боз нашнохтанд,
Ҳама асп бар куштагон тохтанд.

1. М – бувад.

2. М – Ҷаҳонро сипехрӣ.

3. Л – кини.

4. И –б. 19,20 нест.

5. ИЛ – бароварда.

Ба кина сазовортар кас манам,
Ки бар пилу бар шер асп афканам.

- 25 Агар бишмарӣ дар ҷаҳон номдор,
Саворе набинӣ чу Исфандёр.

Чу бинед инро, ҷӣ посух диҳед,
Бикӯшед, то рои фаррух ниҳед».

Чу бишнид гуфтори Баҳман сипоҳ,
Ҳар он кас, ки буд шоҳро некроҳ,

Ба овоз гуфтанд: «Мо бандаем,
Ҳама дил ба меҳри ту огандаем.

Зи кори гузашта ту донотарӣ,
Зи мардони ҷангӣ тавонотарӣ.

- 30 Ба гетӣ ҳамон*¹ кун, ки ком оядат
В-агар з-он суҳан фарру ном оядат.

Напечад касе сар зи фармони ту,
Кӣ ёрад² гузаштан зи паймони ту?»

Чу посух чунин ёфт аз лашкараш,
Ба кин-андарун тезтар шуд сараш.

Раҳи Систонро биёростанд,
Бар ин барниходанду бархостанд.

Ба шабгир бархост овои кӯс,
Шуд аз гарди лашкар сипеҳр обнӯс.

- 35 Ҳама рафт аз он³ лашкари номдор,
Саворони шамшерзан сад ҳазор.

ДАР БАНД АНДОХТАНИ БАҲМАН ЗОЛРО

Чу омад ба наздикии Ҳирманд,
Фиристодае баргузид арҷманд.

1. М – чунон.
2. ИЛ – наёрад.
3. Л – рафт он.

Фиристод наздики Дастони Сом
Бидодаш зи ҳар гуна чанде паём.

Чунин гуфт, к-"аз кори¹ Исфандёр,
Маро дар ҷаҳон талх шуд рӯзгор.

Ҳам аз кини Нӯшозару Нӯшзод²,
Ду шоҳи гиromӣ, ду фаррухнажод³.

- 40 Зи дил кини дерина берун кунам,
 Ҳама рӯди Зобул пур аз хун кунам⁴."

Фиристода омад ба Зол ин бигуфт
Дили Зол бо дарду ғам гашт чуфт.

Чунин дод посух, ки "Гар шаҳрёр,
Барандешад аз кори Исфандёр,

Бидонад, ки он буданӣ кор буд,
Маро з-он сухан дил пурозор буд.

Ту будӣ ба неку бад андар миён,
Зи ман суд дидӣ, надидӣ зиён.

- 45 Напечид Рустам зи фармони ӯй,
 Дилаш баста дидӣ ба паймони ӯй.

Падар-т он гаронмоя шоҳи бузург,
Замонаш биёмад^{*5} чунон шуд сутург.

Ба беша - дарун шеру нараждаҳо,
Зи ҷанги замона наёбад раҳо.

Ҳамоно шунидӣ ки Соми савор
Ба мардӣ чӣ кард андар он рӯзгор.

Чунин то ба ҳангоми Рустам расид
Зи Дастон шунав, то чӣ диду шунид⁶.

1. Л – Меҳрнӯш.

2. И – хуни.

3. Л – фаррух суруш.

4. И – б. 40 нест.

5. М – баромад.

6. ИМ – Ки шамшери тез аз миён баркашид.

- 50 Ба пеши ниёкон-т андар чӣ кард,
Зи мардӣ ба ҳангоми нангу набард.

Ҳамон кехтари дояғони ту буд,
Ба лашкар зи пурмоғони ту буд.

Ба зорӣ кунун Рустам андар гузашт,
Ҳама Зобулистон пурушӯб гашт.

Агар дарнавардӣ ту пайкори мо,
Ба хубӣ бияндешӣ аз кори мо,

Биёӣ, зи дил кина берун кунӣ,
Ба меҳр-андар ин кишвар афсун кунӣ.
- 55 Ҳама ганҷу дебову динори Сом
Камарҳои заррину зарринситом,

Чу оӣ, ба пеши ту орам ҳама,
Ту шоҳиву гарданкашон чун рама.

Фиристодаро аспу динор дод,
Зи ҳар гунае чиз бисёр дод.

Чу он номвар¹ пеши Баҳман расид,
Зи Дастон бигуфт он чи диду шунид.

Чу бишнид аз ӯ Баҳмани некбахт,
Напазруфт пӯзиш, барошуфт сахт.
- 60 Ба шаҳр андаромад дили пур зи дард
Сари пур зи кин, лаб пур аз боди сард².

Пазира шудаи Золи Сомӣ савор,
Биёмад чунон хор бо ду савор³.

Чу омад ба наздики Баҳман фароз,
Пиёда шуду бурд пешаш намоз.

1. ИЛ – моявар.

2. И – б. 60 нест.

3. Л – Ҳама Систон он ки буд номдор.

Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи боҳушу рой,
Ба мо-бар ту чашми хирад баркушой¹.

Бад-он бандагиҳо, ки мо кардаем,
Туро дар чавонӣ бипарвардаем,

- 65 Бубахшою кори гузашта мағӯй,
Хунар чӯю аз куштагон кин маҷӯй».

Барошuft Баҳман зи гуфтори ӯй,
Чунон кунд шуд тезбозори ӯй.

Ҳам андар замон пой кардаш ба банд,
Зи ганҷуру дастур нашинд панд.

Зи айвони Дастони Сомӣ савор,
Шутурворҳо барниҳоданд бор.

Зи динор в-аз гавҳари нобисуд,
Зи тахту зи густурданӣ ҳарчи буд.

- 70 Зи зарринаву тоҷҳои ба зар,
Зи симинаву гӯшвору камар.

Зи аспони тозӣ ба зарринситом,
Зи шамшери ҳиндӣ ба зарринниём,

Ҳамон бардаву*² бадраҳои дирам,
Зи мушқу зи кофуру аз бешу кам.

Ки Рустам фароз оварид он ба ранҷ,
Зи шохону гарданкашон ёфт ганҷ,

Ҳама Зобулистон ба тороч дод,
Меҳонро ҳама бадраву тоҷ дод.

1. И – б. 60-63 нест.

Бад-ӯ гуфт: «Ҳангоми бахшоиш аст.
Зи дил дарду кин рӯзи лоиш аст».

2. М – чомаву.

РАЗМИ ФАРОМАРЗ БО БАҲМАН ВА КУШТА ШУДАНИ ФАРОМАРЗ

- 75 Ғамӣ шуд Фаромарз дар марзи Буст,
Зи баҳри*¹ ниё дасти кинро бишуст.

Сипаҳ карду сар сӯи Баҳман ниҳод.
Зи разми Таҳамтан басе² кард ёд.

Чу наздики Баҳман расид огаҳӣ,
Барошuft бар тахти шоҳаншаҳӣ.³

Буна барниҳоду сипаҳ барнишонд,
Ба Ғӯроба омад*⁴ ду ҳафта бимонд⁵.

Зи овози шайпуру хиндидарой,
Ҳаме кӯхро дил баромад зи чой.

- 80 Бишуст осмон рӯи гетӣ ба қир,
Буборид чун жола аз қир тир.

Зи чоки табарзин, чаранги камон,
Замин гашт чунбонтар аз осмон.

Се рӯзу се шаб ҳам дар он размгоҳ,
Ба тобанда⁶ рӯзу шабони сиёҳ⁷,

Ҳаме гурз бориду пӯлодтеғ,
Зи гарди сипоҳ осмон баст меғ.

Ба рӯзи чаҳорум яке бод хост,
Ту гуфтӣ, ки бо рӯз шаб гашт рост.

- 85 Ба сӯи Фаромарз баргашт бод,
Ҷаҳондор гашт аз дами бод шод.

1. М – дарди.

2. И – ҳаме.

3. Л – Ғӯр андаромад.

4. М – Ба рӯзу ба шаб ӯ.

5. ТПЗИЛ – Фаромарз пеш омадаш бо сипоҳ,
Ҷаҳон шуд зи гарди саворон сиёҳ.
В-аз он рӯй Баҳман сафе баркашид,
Ки хуршеди тобон заминро надид.

6. ИЛМ – раҳшанда.

7. ИЛМ – ба тобанда моҳ.

Ҳама шуд паси гард бо теғи тез
Баровард аз он анҷуман растаҳез.

Зи Бустиву аз лашкари зобули,
Зи гурдони шамшерзан кобули,

Бар овардгаҳ-бар саворе намонд
В-аз он саркашон номдоре намонд.

Ҳама сар ба сар пушт бардоштанд,
Фаромарзро хор бугзоштанд.

90 Ҳама размгаҳ кушта чун кӯҳ-кӯҳ,
Ба ҳам барфиканда зи хар ду гурӯҳ.

Фаромарз бо андаке размчӯй,
Ба марди ба рӯй андаровард рӯй¹.

Ҳама тан-ш пур захми шамшер буд,
Ки фарзанди шерон буду шер буд².

Саранҷом бар дасти гурд Ардашер,
Гирифтор шуд номдори далер.

1. Л – пас аз б. 91 ин б. омада:

Бикӯшид то дар танааш буд зӯр,
Чу шерони ҷангӣ бароварда шӯр.

2. ТПЗМ – Бидонист, к-он рӯз рӯзи балост,
Замона расидасту доми қазост.
Бигуфто: "Шудам дар дами аждаҳо
Аз ин ҷойгаҳ ман наёбам раҳо
Бад-ин ҷой аз гурзу шамшери тез
Бимонад зи ман ном то растаҳез".
Яке ҳамла овард бар қалбгоҳ,
Чунин, то биёмад ба наздики шох
Зи гурдон бияфканд чанде сарон,
Ҳама номдорону кундоварон,
Чу диданд, гурдон барошуфтанд
Ба як бор лашкар бар ӯ кӯфтанд,
Саворон гирифтандаш андар миён
Ғамӣ гашт аз захм шери жиён
Зи пайконҳо суст шуд борагӣ,
Ба рӯй андаромад зи бечорагӣ.
Ба гурзи гарон-бар замон даст бурд.
Намудаш ба гарданкашон дастбурд
Зи бас хун, к-аз ӯ рафт, бетӯш гашт,
Биистод бар ҷою хомӯш гашт.

Бари Баҳман овардаш аз размгоҳ,
Бад-ӯ кард киндор чанде нигоҳ.

- 95 Чу дидаш, надодаш ба чон зинҳор,
Бифармуд доре задан шаҳрёр.

Фаромарзро зинда бар дор кард,
Тани пилвораш нагунсор кард.

В-аз он пас кайи номдор Ардашер,
Зи кина бикушташ ба борони тир.

РАҶО КАРДАНИ БАҲМАН ЗОЛРО ВА БОЗГАШТАН БА АЙВОН

Гиромӣ Башутан, ки дастур буд,
Зи куштан дилаш сахт ранҷур буд.

Ба пеши ҷаҳондор бар пой хост,
Бад-ӯ¹ гуфт, к-«Эй хусрави додрост²,

- 100 Агар кина будат ба дил хостӣ,
Падид омад аз хоштан костӣ.

Кунун ғорату куштану ҷангу ҷӯш,
Мафармову мапсанду ҷандин макӯш,

Зи Яздон битарсу зи мо шарм дор,
Ниғаҳ кун бад-ин гардиши рӯзгор.

Якero барорад ба абри баланд,
Дигар³ з-ӯ шавад хору зору нажанд.

Падар-т он ҷаҳонгири лашкарфурӯз
На тобутро шуд сӯи Нимрӯз.

- 105 На Рустам ба Кобул, ба нахчиргоҳ
Бад-он шуд, ки то нест гардад ба чоҳ.

1. Л – Чунин.
2. И – б. 99 нест.
3. ЛМ – Яке.

Ту то бошӣ, эй хусрави покзод,
Маранҷон касеро, ки дорад наҷод.

Чу фарзанди Сомӣ Наримон зи банд,
Бинолад ба Парвардигори баланд,

Бупечӣ ту з-он гарчи некаҳтарӣ,
Чу бо Кирдигор афканад доварӣ.

Чу Рустам ниғаҳбони¹ таҳти каён
Ҳама² бар дари ранҷ бастӣ миён.

- 110 Ту ин тоҷ аз ӯ ёфтӣ ёдгор,
На аз шоҳ Гуштаспу Исфандёр.

Бузургӣ зи³ шамшери ӯ доштанд,
Меҳонро^{*4} ҳама зери ӯ доштанд.

Аз ӯ банд бардор, агар бихрадӣ,
Дилат бозгардон зи роҳи бадӣ».

Чу бишнид шоҳ аз Башутан сухан,
Пушаймон шуд аз кардаҳои куҳан.

- 115 Хурӯше баромад зи пардасарой,
Ки «Эй паҳлавонони бододу рой,

Басечидани бозгаштан кунед,
Мабодо, ки торочу куштан кунед».

Бифармуд то пои Дастон зи банд,
Кушоданду доданд бисёр панд.

Тани куштаро даҳма карданду ҷой
Ба гуфтори дастури покизарой.

Зи зиндон ба айвон гузар кард Зол,
Бар ӯ зор бигрист фарруҳ ҳамола.

1. Л – ниғаҳдори.

2. Л – Ҳама.

3. ЛМ – ба.

4. М – Ҷаҳонро.

120 Ки зоро, далеро, гаво, Рустамо,
Набера гави номвар Найрамо.

Ту то зинда будӣ, кӣ огоҳ буд,
Ки Гуштосп андар ҷаҳон шоҳ буд.

Кунун ганҷ торочу Дастон асир,
Писар зор кушта ба борони тир.

Мабинод ҷашми кас ин рӯзор,
Замин бод бе тухми Исфандёр!

Аз он огаҳӣ сӯи Баҳман расид,
Ба наздики¹ фаррух Башутан расид.

125 Башутан зи Рудоба пурдард шуд
В-аз он шевани ӯ рухаш зард шуд.

Ба Баҳман чунин гуфт, к-«Эй шоҳи нав
Чу бар нимаи осмон моҳи нав,

Ба шабгир аз ин марз² лашкар бирон,
Ки ин кор душвор гашту гарон.

Зи тоҷи ту ҷашми бадон дур бод,
Ҳама рӯзгорони ту сур бод!

Бад-ин хонаи Золи Соми далер
Сазад гар намонад шаҳаншоҳ дер.

130 Чу шуд кӯҳ бар гунаи сандарус,
Зи даргоҳ барҳост овои кӯс³.

Сипахро сӯи шаҳри Эрон кашид,
Зи Зобул ба назди далерон кашид.

1. Л – Зи Баҳман ба

2. И – шаҳр.

3. Л – пас аз б. 130 ин б. омада:

Бифармуд пас Баҳмани кинаҳоҳ,
К-аз он ҷо биронанд яксар сипоҳ,
Ҳамон гаҳ баромад зи пардасарой
Табира або бўи (ю) ҳиндидарой.
Аз он ҷо ба Эрон ниҳоданд рӯй,
Ба гуфтори дастури озодахӯй.

Баросуду бар тахт биншаст шод,
Ҷаҳонро ҳаме дошт бо расму дод.

Ба дарвеш бахшид чанде дирам,
Аз ӯ шод чандеву чанде дижам.

БА ЗАНИЌ ГИРИФТАНИ БАҲМАН ҲУМОЙ ДУХТАРИ ХЕШРО ВА ВАЛИАҲД КАРДАНАШ

Писар буд ӯро яке шергир,
Ки Сосон-ш хондӣ варо Ардашер.

- 135 Яке духтараш буд номаш Ҳумой,
Ҳунарманду бодонишу поқрой.

Ҳаме хондандӣ варо Чехрзод,
Зи гетӣ ба дидори ӯ буд шод.

Падар дарпазируфташ аз некувӣ,
Бад-он дин, ки хонӣ варо паҳлавӣ.

Ҳумои дилафрӯзи тобандамох,
Ҷунон буд, ки обистан омад зи шоҳ.

Чу шаш моҳ шуд пур зи тимор шуд,
Чу Баҳман ҷунон дид, бемор шуд.

- 140 Чу аз дард шоҳ андаромад зи пой,
Бифармуд, то пеши ӯ шуд Ҳумой.

Бузургону некаhtarонро бихонд,
Ба тахти гаронмоягон барнишонд.

Чунин гуфт, к-«Ин поктан Чехрзод,
Зи¹ гетӣ фаровон набудааст шод.

Супурдам бад-ӯ тоҷу тахти баланд,
Ҳамон лашкару ганҷу бахти баланд.

Валиаҳди ман ӯ бувад дар ҷаҳон,
Ҳамон кас, ки з-ӯ зояд андар ниҳон.

1. Л –ба.

- 145 Агар духтаре зоядаш ё писар,
Варо бошад ин тоҷу тахту камар.
- Чу Сосон шунид ин суҳан, хира шуд,
Зи гуфтори Баҳман дилаш тира шуд.
- Ба се¹ рӯзу ду шаб ба сони паланг
Аз Эрон ба марзи дигар шуд зи нанг.
- Дамон сӯи*² шаҳри Нишопур шуд,
Пур аз дард буд, аз падар дур шуд.
- Занеро зи тухми бузургон бихост,
Ҳаме хештан дошт бо хок³ рост.
- 150 Ҳаме дошт тухми кай⁴ дар нухуфт,
Зи гавҳар⁵ ба гетӣ касеро нагуфт.
- Зани поктаи пок⁶ фарзанд зод
Яке неқпай пури фаррухнаҷод⁷.
- Падар ном Сосон-ш кард он замон
Мар ӯро ба зудӣ сар омад замон.
- Чу кӯдак зи хурдӣ ба мардӣ расид,
Дар он хона ҷуз бенавой надид.
- Зи шоҳи Нишопур бистад гала
Ки будӣ ба кӯҳу ба ҳомун⁸ яла.
- 155 Ҳаме буд якҷанд ҷӯпони шоҳ,
Ба кӯҳу биёбонаш оромгоҳ.
- Кунун бозгардам ба кори Ҳумой
Пас аз марги Баҳман, ки бигрифт ҷой.

1. Л – Ду.

2. М – то ба.

3. ЛМ – Бипарварду бо ҷон ҳамедошт.

4. Л – он ростӣ.

5. ЛМ – наҷодаш.

6. ИЛМ – хуб.

7. ИЛ – Чу Сосони пурмоя Баҳманнаҷод. И – ЗИ пурмоя Сосони Баҳманнаҷод.

8. Л – сахро.

ПОДШОҲИИ ҲУМОЙ

СИВУДУ СОЛ БУД

ГУЗОШТАНИ ҲУМОЙ ПИСАРИ ХУД ДОРОБРО БА ДАРҒИ ФУРОТ ДАР САНДУК

Ба беморӣ - андар бимурд Ардашер,
Ҳама буд бекор тоҷу сарир^{1.*2}

Ҳумой омаду тоҷ бар сар ниҳод,
Яке рою оини дигар ниҳод.

Сипахро ҳама сар ба сар бор дод,
Дари ганҷ буқшоду динор дод.

Ба рою ба дод аз падар даргузашт,
Ҳама гетӣ аз додаш обод гашт³.

- 5 Ҳама гуфт, «к⁴-«Ин тоҷ фархунда бод,
Дили бадсиголони мо канда бод.

Ҳама некуӣ бод кирдори мо,
Мабинод кас ранҷу тимори мо.

Тавонгар кунем он ки дарвеш буд,
Ниёзаш ба ранҷи тани ҳеш буд.

Меҳони ҷаҳонро, ки доранд ганҷ
Наҳоҳам, ки бошанд аз мо ба ранҷ».

Чу ҷаҳномаи зодан омад фароз,
Зи шаҳру зи лашкар ҳама дошт роз.

- 10 Ҳама тахти шоҳӣ писанд омадаш,
Ҷаҳон доштан судманд омадаш.

1. ТПЗЛМ – Пур аз хун шуду сӯғи Баҳман бидошт,
Басе рӯзгорон ба бад даргузошт.
2. М – Зи тимори ӯ духтари дилпазир.
3. ТПЗЛ – Нахустин, ки дайҳим бар сар ниҳод
Ҷаҳонро ба доду диҳиш мужда дод.
4. – Чунин гуфт.

Нихонӣ писар зоду бо кас нагуфт,
Ҳама дошт он некуй дар нухуфт.

Биёвард озодтан*¹ дояе
Яке поку пуршарму пурмое².

Нихонӣ бад-ӯ дод фарзандро,
Чунон шод шоҳи^{3*4} барӯмандро.

Касе, к-ӯ зи фарзанди ӯ ном бурд,
Чунин гуфт, к-он покзода бимурд.

15 Ҳамон тоҷи шоҳӣ ба сар барниҳод,
Ҳама буд бар тахт пирӯзу шод.

Зи душман ба ҳар сӯ, ки буд меҳтаре,
Фиристод бар ҳар сӯе лашкаре.

Зи чизе, ки рафтӣ ба гирди ҷаҳон,
Баду нек бар вай набудӣ⁵ ниҳон.

Ба гетӣ⁶ ҷуз аз доду хубӣ нахост,
Ҷаҳонро саросар ҳама дошт рост.

Ҷаҳоне шуда эмин аз доди ӯй,
Ба гетӣ^{*7} набудӣ ҷуз аз ёди ӯй.

20 Бад-ин сон ҳама буд то ҳашт моҳ,
Писар гашт монандаи рафташох.

Бифармуд, то дургари покмағз,
Яке тахта ҷуст аз дари кори нағз.

Яке ҷӯбсандуқ аз он⁸ ҷӯби хушк
Бикарду гирифтанд дар⁹ қиру мушк.

1. М – аз озодагон.

2. И – б. 11, 12 нест.

3. Л – шоҳшоҳи.

4. М – сабз шоҳи.

5. Л – Набудӣ баду нек аз ӯ дар.

6. И – мардум.

7. М – кишвар.

8. ИЛ – хуб сандуқ аз.

9. ИЛ – Бикарданду барзад бар ӯ.

Дарун нарм карда ба дебои Рум,
Баролуда беруни ӯ дибку мум.

Ба зер-андарун бистари хоб кард,
Миёнаш пур аз дурри хушоб кард.

- 25 Басе зарри сурх андар ӯ рехтанд,
Ақиқу забарчад баромехтанд.

Бубастанд як гавҳари шоҳвор
Ба бозуи он кӯдаки ширхор.

Бад-он гаҳ, ки шуд кӯдак аз хоб маст,
Хурӯшон бишуд дояи чарбдаст.

Ниҳодаш ба сандуқ-дар нарм-нарм,
Ба чинипарандаш бипӯшид гарм.

Сари тангтобут карданд хушк,
Ба дибку ба қиру ба муму ба мушк.

- 30 Бибурданд сандукро нимашаб,
Яке бар дигар низ накшод лаб.

Зи пеши Хумояш бурун тохтанд,
Ба оби Фурот андар андохтанд.

Пас андар ҳаме рафт пӯён ду мард.
Ки то об бо ширхора чӣ кард.

Чу киштӣ ҳаме рафт чӯб андар об,
Ниғаҳбони онро гирифта шитоб.

Сапеда чу барзад сар аз кӯҳсор
Биистод¹ сандуқ дар чӯйбор.

- 35 Ба гозургаҳе, к-андар ӯ буд санг,
Сари чӯйро коргар карда танг.

Яке гозур он хурдсандуқ² дид,
Бипӯид в-аз коргаҳ баркашид.

1. Л – Бидиданд.

2. Л – хубсандуқ, И – чӯбсандуқ.

Чу букшод, густардаро баргирифт,
Бимонд андар он кор гозур шигифт.

Ба чома бипӯшиду омад давон,
Пуруммед дил, шоду¹ равшанравон.

Сабук дидбон пеши модар давид,
Зи сандуку гозур бигуфт он чи дид.

- 40 Чахондори бедор бо дида гуфт,
Кӣ «Чизе ки дидӣ, бибояд нухуфт».

ПАРВАРДАНИ ГОЗУР ДОРОБРО

Чу бегоҳ гозур биёмад зи рӯд,
Бад-ӯ гуфт чуфташ, ки «Ҳаст ин дуруд,

Ки боз омадӣ чомаҳо нимнам,
Бад-ин коркард аз кӣ ёбӣ дирам?»

Дили гозур аз дард пажмурда буд,
Яке кӯдаки зиракаш мурда буд.

Зани гозур аз дарди кӯдак навон,
Халида рухон, тира гашта равон.

- 45 Бад-ӯ гуфт гозур, ки «Боз ор хуш,
К-аз ин пас туро зишт бошад хурӯш.

Кунун гар бимонад сухан дар нухуфт,
Бигӯям ба пеши сарафроз² чуфт.

Ба санге, ки ман чомаро барзанам,
Чу покиза гардад ба об афканам,

Бад-он чой сандук дидам яке
Нухуфта бад-ӯ андарун кӯдаке.

Кунун чун кушоям сари баста боз,
Ба дидори он хурдат ояд ниёз.

1. Л – пуруммеду шодону.

2. Л – ту, эй нек.

- 50 Агар буд моро яке пури хурд,
Набудаш бaсе зиндагонӣ, бимурд.
- Кунун ёфтӣ пури нохоста,
Зи диноp в-аз гавҳар¹ ороста».
- Чу он чомаҳо бар замин барниҳод,
Сари тангсандукро баркушод.
- Зани гозур он дид, хира бимонд,
Бар ӯ-бар ҷаҳонафаринро бихонд.
- Рухе дид тобон миёни ҳарир,
Ба дидор монандаи Ардашер.
- 55 Пур аз дурри хуш-об болини ӯй,
Ақиқу забарҷад ба поини ӯй.
- Ба дасти чапаш сурх диноp буд,
Сӯи рост ёкут бисёр буд.
- Бад-ӯ дод зан зуд пистони шир,
Бибуд шод аз он кӯдаки дилпазир.
- Зи хубии он кӯдаку хоста.
Дили ӯ зи ғам гашта пероста.
- Бад-ӯ гуфт гозур, к-«Иро ба ҷон,
Харидор бошем то ҷовидон.
- 60 Ки ин кӯдак аз² номдоре бувад,
В-агар^{*3} дар⁴ ҷаҳон шаҳроре бувад»⁵.
- Зани гозур ӯро чу пайванди хеш
Бипарвард чун пок⁶ фарзанди хеш.
- Савум рӯз Дороб карданд ном,
К-аз оби равон ёфтандаш куном.

1. И – Ба дебову диноp.
2. И – кӯдаки.
3. М – Ки ӯ.
4. И – ки андар.
5. Л – б. 59, 60 нест.
6. Л – чунон ки.

Чунон буд, ки рӯзе зани покрой
Сухан гуфт ҳар гуна бо кадхудой.

Ки «Ин гавҳаронро чӣ сози кунун,
Кӣ бошад бар ин донишат раҳнамун?»¹

- 65 Ба зан гуфт гозур, ки «Эй некчуфт,
Чӣ хоку чӣ гавҳар маро дар нухуфт.

Ҳамон беҳ, к-аз ин шаҳр берун шавем,
Зи тангиву сахти ба ҳомун шавем.

Ба шаҳре, ки моро надонанд кас,
Бибошему дилшод бо дастрас».

Ба шабгир гозур буна барниҳод,
Бирафту накард аз бару бум ёд.

Бибурданд Доробро бар канор,
Накарданд чуз зарру гавҳар ба бор.

- 70 Бипаймуд аз он марз фарсанг шаст,
Ба шаҳри дигар сохт² ҷои нишаст.

Ба бегона шаҳр-андарун сохт ҷой,
Ба он сон, ки пурмоятар кадхудой.

Ба шаҳре, ки буд номвар меҳтаре,
Фиристон наздики ӯ гавҳаре.

Аз ӯ бистадӣ чомаву симу зар
Чунон то фаровон намондаш гуҳар.

Ба хона чуз аз сурхёкут низ
Намонд аз баду неки сандуқ чиз.

- 75 Зани гозур аз чиз шуд раҳнамой
Чунин гуфт як рӯз бо кадхудой,

Ки «Мо бениёзем аз ин коркард,
Тавонгар шудӣ, гирди пеша магард».

1. И – б. 63, 64 нест.

2. Л – кард.

Чунин дод посух бад-ӯ кадхудой,
Ки «Эй чуфти покизаву раҳнамой,

Ҳамин¹ пеша хонӣ, зи пеша чӣ пеш,
Ҳамеша зи ҳар кор пеш аст пеш.

Ту Доробро хубу некӯ бидор,
Бубин, то чӣ зояд-т аз ӯ рӯзгор».

- 80 Ҳаме доштандаш чунон арҷманд,
Ки аз гундбоде надидӣ газанд.

Чу бугзашт чарх аз бараш чанд сол,
Яке кӯдаке гашт бофарру ёл.

Ба гуштӣ шудӣ бо ҳамолон ба кӯй,
Касеро набудӣ тану зӯри ӯй.

Ҳама кӯдакон ҳамгурӯҳ омаданд,
Ба якборагӣ з-ӯ сутӯҳ омаданд.

Ба фарёд шуд гозур аз кори ӯй,
Ҳаме тира шуд рӯзи бозори ӯй.

- 85 Бад-ӯ гуфт, к-«Ин чома барзан ба санг,
Ки аз пеша чустан туро нест нанг».

Чу Дороб аз он пеша бугрехтӣ,
Ҳаме гозур аз дида хун рехтӣ.

Шудӣ рӯзгораш ба чустан ду баҳр,
Нишон хостӣ з-ӯ ба дашту ба шаҳр.

Ба чоеш дидӣ камоне ба даст,²
Ба оин кушода бару баста шаст.

Камон бистадӣ, сард гуфтӣ бад-ӯй,^{*3}
Ки «Эй пуржаён гурги пархошчӯй,

- 90 Чӣ гардӣ ҳаме гирди тиру камон,
Ба хурдӣ чаро гаштай бадгумон?»

1. ИЛ – Ҳаме.

2. И – б. 83, 84 нест.

3. М – кӯдаки чангчӯ.

Ба гозур чунин гуфт, к-«Эй боби ман,
Ҳама тира гардонӣ ин оби ман.

Ба фарҳангиён деҳ маро аз нахуст,
Чу омӯхтам Занду Усто дуруст,

Аз он пас маро пеша фармову чӯй,
Кунун аз ман ин кадхудой маҷӯй.

Бад-ӯ марди гозур басте баршумурд
В-аз он пас ба фарҳангиёнаш супурд.

- 95 Биёмӯхт фарҳангу шуд пурманиш,
Баромад зи пайғораву сарзаниш.

Бад-он парваронида гуфт: «Эй падар,
Наёяд зи ман гозури коргар.

Зи ман ҷои меҳрат беандеша кун,
Зи гетӣ саворӣ маро пеша кун»¹.

Нигаҳ кард гозур саворе тамом,
Инонпечу аспафкану неқном.

Супурдаш бад-ӯ рӯзгори дароз,
Биёмӯхт ҳар ч-аш бад-ӯ буд ниёз.

- 100 Инону синону сипар доштан,
Ба овардгаҳ бора баргоштан.

Ҳамон захи чавгону тире камон,
Замин танг дуздидан^{*2} аз бадгумон.

Бад-он гуна шуд з-он ҳунарҳо, ки ҷанг
Насудӣ ба овард бо ӯ паланг.

ПУРСИДАНИ ДОРОБ НАҶОДИ ХУДРО АЗ ЗАНИ ГОЗУР ВА ҶАНГ ОВАРДАН БА РУМИЁН

Ба гозур чунин гуфт рӯзе, ки «Ман
Ҳама ин ниҳон дорам аз анҷуман.

1. И – б. 94 – 97 нест.

2. М – ҳунар ҷустану.

Начунбад ҳаме бар ту-бар меҳри ман,
Намонад ба чеҳри ту-бар чеҳри ман.

- 105 Шигифт оядам чун писар хониям,
Ба дӯкон бари хеш биншониям».

Бад-ӯ гуфт гозур, ки «Инат суҳан,
Дареғ он шуда ранҷҳои куҳан¹.

Туро гар маниш, з-они ман бартар аст,
Падар ҷӯю рози ту бо модар аст».

Чунон буд, ки як рӯз гозур бирафт,
Зи хона сӯи рӯд тозид тафт.

Дари хонаро танг Дороб баст,
Биёмад, ба шамшер ёзид даст.

- 110 Ба зан гуфт: «Кажживу торӣ маҷӯй,
Ҳар он ҷ-ат бипурсам, ҳама рост гӯй».

Шуморо кӣ бошам, ба гавҳар киам,
Ба наздики² гозур зи баҳри чиам?»

Зани гозур аз бим зинҳор хост,
Худованди дорандаро³ ёр хост.

Бад-ӯ гуфт: «Ҳуни сари ман маҷӯй,
Бигӯям туро ҳар чи гуфти бигӯй».

Суҳанҳо яқояк бар ӯ баршумурд.
Напӯшид з-ӯ кору кажҷи набурд.

- 115 Зи сандуқ в-аз кӯдаки ширҳор,
Зи динор в-аз гавҳари шохвор.

Бад-ӯ гуфт: "Мо дастакорон будем,
На аз тухмаи номдорон будем.

Аз они ту дорем чизе ки ҳаст,
Забардаст ғашт аз ту ин зердаст.

1. И – б. 106 нест.

2. Л – ба дӯкони.

3. Л – донандаро.

Парастанда моему фармон турост,
Нигар, то чӣ хоҳӣ, тану чон турост".

Чу бишнид Дороб, хира бимонд,
Равонро ба андеша андар нишонд.

- 120 Бад-ӯ гуфт: «Аз он хоста ҳеҷ монд
В-агар гозур онро ҳама барфишонд?

Кӣ бошад баҳои яке борагӣ,
Бад-ин рӯзи кундиву бечорагӣ?»

Бад-ӯ гуфт зан: «Ҳасту ҳам беш аз ин
Дирам, ҳам барӯманд¹ боғу замин.

Бад-ӯ дод динор чандон, ки буд,
Намуд он гарон гавҳари нобисуд.

Ба динор аспе харид арчманд,
Яке камбаҳо зину гурзу каманд.

- 125 Яке марзбон буд бо сангу рой,
Бузургу писандидаву раҳнамой.

Хиромид Дороб наздики ӯй,
Пурандеша буд² чони торики ӯй.

Ҳамае дошташ марзбон арчманд,
Зи гетӣ наёмад бар ӯ - бар газанд.

Чунон буд, ки омад сипоҳе зи Рум,
Ба кина³ бад-ин марзи озодбум.

Ба разм-андарун марзбон кушта шуд,
Сари лашкараш з-он сухан гашта шуд.

- 130 Чу огоҳӣ омад ба назди Ҳумой,
Ки румӣ ниҳод андар ин марз пой,

Яке мард буд номи ӯ Рашнавод,
Сипаҳбад буду ҳам сипаҳбаднавод.

1. Л – дарахти баруманду.

2. Л – шуд.

3. ИЛМ – горат.

Бифармуд, то баркашад рӯи¹ Рум,
Ба шамшер вайрон кунад марзу бум².

Сипаҳ гирд кард андар он³ Рашнавод,
Аразгоҳ бинҳоду рӯзи бидод.

- 135 Сипаҳ чун фаровон шуд аз ҳар даре,
Ҳама омад аз ҳар сӯи лашкаре.

Биёмад зи кохи ҳумоюн Ҳумой,
Худу марздорони⁴ покизарой.

Бад-он то сипаҳ пеши ӯ бугзарад,
Тану номи девонҳо бишмарад.

Ҳама буд чандон бад-он⁵ паҳндашт,
Ки⁶ лашкар фаровон бар-ӯ баргузашт.

Чу Доробро дид бо фарру бурз,
Ба гардан бароварда пӯлодгурз⁷,

- 140 Ту гуфтӣ ҳама дашт паҳнои ӯст,
Замин зери пӯянда болои ӯст⁸.

Чу дид он бару чехраи дилпазир,
Зи пистони модар биполид шир.

Бипурсиду гуфт: «Ин савор аз кучост,
Бад-ин шоҳу ин бурзу болои рост?»

Намояд, ки он⁹ номдоре бувад,
Хирадманду чангисаворе бувад.*¹⁰

1. Л – сӯи.
2. И – б. 131, 132 нест.
3. Л – он замон.
4. ИЛ – марзбонони.
5. И – чанде бар он.
6. И – чу.
7. Л – б. 138, 139 нест.
8. И – б. 139, 140 нест.
9. Л – Ҳамоно, ки ин.
10. М – б. 143 нест.

Далеру сарафрозу кундовар аст,
Валекин силеҳаш на андарх[в]ар аст».

- 145 Чу Доробро фарҳаманд омадаш,
Сипахро саросар писанд омадаш.

Аз ахтар яке рӯзгоре гузид,
Зи баҳри сипахбад чунон чун сазид.

Чу ҷанговаронро яке гашт рой,
Бибурданд лашкар зи пеши Хумой.

Фиристод бедор корогаҳон
Бад-он, то намонад сухан дар ниҳон.

Зи неку бади лашкар огаҳ бувад¹,
Зи бадҳо гумонеш кӯтаҳ бувад².

- 150 Ҳама рафт манзил ба манзил сипоҳ,
Зи гарди сипаҳ осмон шуд сиёҳ.

ОГОҲ ШУДАНИ РАШНАВОД АЗ КОРИ ДОРОБ

Чунон буд, ки рӯзе яке тезбод³,
Баромад, ғамӣ гашт аз ӯ Рашнавод.

Яке раъду борони бобарку чӯш,
Замин пур зи об, осмон пурхуруш.

Ба ҳар сӯ зи борон ҳама тохтанд,
Ба дашт-андарун хаймаҳо сохтанд.

Ғамӣ⁴ гашт аз он кор Дороб низ,
Зи борон ҳама чувт роҳи гурез⁵.

- 155 Ниғаҳ кард, вайрон яке ҷой дид,
Миёнаш яке тоқ бар пой дид.

1. Л – шавад.

2. Л – шавад.

3. Л – тундбонд.

4. И – Ғамин.

5. ТПЗИЛ – На хиргоҳ будаиш, на пардасарой
На хайма, на анбоз, на раҳнамоӣ.

Баланду куҳан буду озурда буд,
Ҳамон боду борон варо хӯрда¹ буд.

Бад-он токи озурда боист хуфт,
Ки танҳо тане буд бе ёру чуфт.

Сипаҳбад ҳаме гирди лашкар бигашт,
Аз он токи озурда андар гузашт.

Зи вайрон хурӯше ба гӯш омадаш,
К-аз он сахм аз ҷон хурӯш² омадаш.

160 Ки «Эй токи озурда хушёр бош,
Бар ин шоҳи Эрон ниғаҳдор бош.

Набудаш яке хаймаву ёру чуфт,
Биёмад, ба зери ту андар бихуфт».

Чунин гуфт бо хештан Рашнавод,
Ки "Ин боди раъд аст, агар тундбод?!"

Дигарбора омад зи вайрон хурӯш,
Ки «Эй тоқ чашми хирадро мапӯш,

Ки дар туст фарзанди шоҳ Ардашер,
Зи тобон матарс, ин суҳан ёд гир».

165 Се бор ин ҳам овозаш омад ба гӯш,
Шигифтӣ дилаш танг шуд 3-он хурӯш.

Ба фарзона гуфт: «Ин чӣ шояд будан,
Якero сӯи тоқ бояд шудан³.

Бубинед, то андар он хуфта кист,
Чунин бар тани хеш ошуфта⁴ кист?»

Бирафтанду диданд марди ҷавон,
Хирадманд бо чехраи паҳлавон.

1. Л – Яке хусравӣ ҷои пажмурда.

2. И – захира ба ҷӯш.

3. И – будан.

4. ИЛ – худ барошуфта.

Ҳама чомаву асп тарру табоҳ.
Зи хоки сияҳ сохта хобгоҳ¹.

- 170 Ба пеши сипаҳбад бигуфт он чи дид,
Дили паҳлавон з-он сухан бардамид.

Бифармуд, к- "Ўро бихонед зуд,
Хурӯше аз ин сон кӣ ёрад шунуд".

Бирафтанду гуфтанд, к-«Эй хуфта мард,
Аз ин хоби бар хок² бедор гард».

Чу Дороб асп андаровард пой,
Ҳамон гоҳ тоқ андаромад зи чой.

Чу солори шоҳ он шигифтӣ бидид,
Саропои Доробро бингарид³.

- 175 Бишуд тез бо ӯ ба пардасарой,
Ҳаме гуфт, к-«Эй додгар як Худой,

Касе дар ҷаҳон ин шигифтӣ надид,
На аз кордида бузургон⁴ шунид».

Бифармуд, то чомаҳо хостанд,
Ба хиргоҳ чояш биёростанд.

Ба кирдори кӯҳ оташе барфурӯхт,
Басе уд бо мушку анбар бисӯхт.

Чу хуршед барзад сар аз кӯҳсор,
Сипаҳбад ба рафтан баророст кор.

- 180 Бифармуд, то мӯбади раҳнамой
Яке даст чома зи сар то ба пой.

Яке тозиаспе ба зарринситом⁵
Яке ҷавшану*⁶ теги зарринниём.

1. Л – чойгоҳ.

2. Л – хоб бархезу.

3. ТПЗИМ – Чунин гуфт, к- "Инат шигифте шигифт,
К-аз ин бартар андоза натвон гирифт".

4. Л – кордонони пешин.

5. Л – асп тозӣ ба зарринлағом.

6. М – Камар хост бо.

Ба Дороб доду бипурсид аз ӯй,
Ки «Эй шердил, марди пархошчӯй,

Чӣ мардиву буму нажодат кучост,
Сазад, гар бигӯй ҳама гуфт¹ рост?»²

Чу бишнид Дороб, яксар бигуфт,
Гузашта ҳама баркушод аз нухуфт.

185 Бар он сон, ки зан бад-ӯ кард ёд,
Суханҳо ҳама гуфт бо Рашнавод.

Зи сандуку ёкути бозуи хеш,
Зи динору дебои паҳлӯи хеш.

Якояк ба солори лашкар бигуфт,
Зи ором в-аз хобу чои нухуфт.

Ҳамон гаҳ фиристод кас Рашнавод,
Фиристодаро гуфт бар сони бод.

Зани гозуру гозуру мӯҳраро –
Биёред Бахрому ҳам Зӯҳраро.

РАЗМИ ДОРОБ БО ЛАШКАРИ РУМ

190 Бигуфт ину з-он ҷойгаҳ баргирифт,
Аз он марз то Рум лашкар гирифт.

Сипаҳбад талоя ба Дороб дод,
Талоя синонро ба заҳр об дод,

Талоя ҳама рафт наздики^{*3} Рум
В-аз ин сӯ ниғаҳбони ин марзбум.

Зи ногаҳ ду лашкар ба ҳам бозх [в]ард
Баромад ҳамон гоҳ гарди набард.

Ҳама як ба дигар баромехтанд⁴,
Чу рӯди равон хун ҳама рехтанд.

1. Л – намоӣ ба мо роҳи.

2. И –б. 183 нест.

3. М – Биёмад талоя ба наздики Рум.

4. Л – баровехтанд.

195 Чу Дороб дид он сипохи набард¹,
Ба пеш андаромад ба кирдори гард².

Аз он лашкари Рум чандон бидушт,
Ки гуфти³ ҷаҳон теғ дорад ба мушт.

Ҳама рафт аз он гуна бар сони шер,
Наҳанге ба ҷанг^{*4} аждаҳое ба зер.

Чунин то ба лашкарғаи румиён,
Ҳама тохт бар сони шери ҷаён.

Замин шуд зи румӣ чу дарёи хун,
Ҷаҳонҷӯро теғ буд раҳнамун.

200 Ба пирӯзӣ аз румиён гашт боз,
Ба наздики солори гарданфароз.

Басе офарин ёфт аз Рашнавод,
Ки "Ин лашкари шоҳ бе ту мабод.

Чу мо бозгардем аз ин марзи Рум,
Сипоҳ андарояд ба обод бум,

Ту чандон навозиш биёбӣ зи шоҳ,
Ки ёбӣ фузунӣ ба ганҷу^{*5} кулоҳ".

Ҳама шаб ҳама лашкар оростанд,
Силеҳи саворон биперостанд.

205 Чу хуршед барзад сар аз тирароғ,
Замин шуд ба кирдори равшанчароғ,

Ба ҳам боз хӯрд ин ду ҷангӣ сипоҳ,
Шуд аз гард хуршеди тобон сиёҳ.

Чу Дороб пеш омаду ҳамла бурд,
Инонро ба аспӣ тақовар супурд,

1. ИЛМ – бузург.

2. ИЛМ – гург.

3. Л – Ту.

4. М – даст.

5. М – Зи аспу зи ганҷу зи тахту.

Ба пеши сафи румиён кас намонд,
Зи гурдони шамшерзан бас намонд.

Ба қалби сипоҳ андаромад чу гург,
Пароканда кард¹ он сипоҳи бузург.

- 210 В-аз он чойгаҳ шуд сӯи Маймана,
Биёвард чанде силеху² буна.

Ҳама лашкари Рум барҳам дарид³,
Касе аз ялон хештанро надид.

Далерони Эрон ба кирдори шер,
Ҳама тохтанд аз паси ӯ далер.

Бикуштанд чандон зи румисипоҳ,
Ки гил шуд зи хун⁴ хоки овардгоҳ.

Чиҳил чосалик аз бузургон бикушт,
Биёмад салибе гирифта ба мушт.

- 215 Чу з-ӯ Рашнавод ин бузургӣ бидид,
Зи шодӣ дили паҳлавон бардамид⁵.

Бар ӯ офарин карду чанде сутуд,
Бар он офарин меҳрубонӣ фузуд.

Шаб омад, ҷаҳон киргун шуд ба ранг,
Ҳама бозгаштанд лашкар зи ҷанг.

Сипаҳбад ба лашкаргаҳи румиён
Баросуду букшод банд аз миён,

Бубахшид дар шаб басе хоста,
Шуд аз хоста лашкар ораста⁶.

- 220 Фиристод назидики Дороб кас,
Ки «Эй шердил, марди фарёдрас,

1. Л – гашт.

2. Л – силоҳу.

3. ИЛ – румиён бардарид.

4. Л – огушта шуд.

5. И – бишкафид.

6. И –б. 218, 219 нест.

Нигаҳ кун кунун, то писанди ту чист
В-аз ин хоста судманди ту чист.

Нигаҳ дор чизе, ки рой оядат,
Бубахш он чи дил раҳнамой оядат.

Ҳар он чӣ писандат наёяд, бубахш,
Ту номитарӣ аз худованди Рахш».

Чу он дид Дороб, шуд шодком,
Яке найза бардошт аз баҳри ном.

- 225 Фиристод дигар сӯи Рашнавод
Бад-ӯ гуфт пирӯз бодиву шод.

Чу аз бохтар тира шуд рӯи меҳр,
Бипӯшид дебои мушкін сипеҳр,

Ҳамон посе аз тирашаб даргузашт,
Талоя пароканда бар гирди¹ дашт.

Ғави посбон хост чун валвала,
Ҳаме шуд чу овози шери яла.

Чу зарринсипар баргирифт офтоб,
Сари чангҷӯён баромад зи хоб.

- 230 Бубастанд гурдони Эрон миён,
Ҳаме тохтанд аз паси румиён.

Ба шамшери тез оташ афрӯхтанд,
Ҳама шаҳрхоро ҳаме сӯхтанд.

Зи Руму зи румӣ барангехт гард,
Кас аз буму бар ёд ҳаргиз накард.

Хурӯше баромад ба зорӣ зи Рум,
Ки бугзоштанд он дилорой бум.

Ба қайсар-бар аз кин ҷаҳон танг шуд,
Руҳи номдорон-ш беранг шуд.

1. Л – кӯху.

- 235 Фиристода омад бари Рашнавод,
Ки гар додгар сар напечад зи дод,

Шудааст он ки ҷангӣ буд, аз ҷанг сер
Сари бахти Рум андаромад ба зер.

Агар бож хоҳӣ ту, фармон кунем,
Ба наввӣ яке боз паймон кунем.

Фиристод Қайсар зи ҳар гуна чиз,
Або бадраҳо барда бисёр низ.

Сипаҳбад пазируфт аз ӯ ҳар чи*¹ буд,
Зи динор в-аз гавҳари нобисуд.

ШИНОХТАНИ ҲУМОЙ ПИСАРРО

- 240 В-аз он ҷойгаҳ бозгаштанд шод,
Писандида Дороб бо Рашнавод.

Ба манзил бад-он токи вайрон расид,
Ки Доробро андар ӯ хуфта дид.

Зани гозуру шӯю гавҳар ба ҳам,
Расиданду аз бими хорӣ диҷам.

Ҳамон гоҳашон хонд аз ҷои хеш,
Ба Яздон паноҳида рафтанд пеш.

Чу дид он зану шӯйро Рашнавод,
Зи ҳар гуна пурсиду карданд ёд.

245 Бигуфтанд бо ӯ суҳан ҳар чи буд,
Зи сандуқ в-аз гавҳари нобисуд.

Зи ранҷу зи парвардани ширхор,
Зи тимор в-аз гардиши рӯзгор.

Чунин гуфт бо шӯю зан Рашнавод,
Ки «Пирӯз бошеду ҳамвора шод!

1. М – он чи.

Ки кас дар ҷаҳон ин шигифтӣ надид,
На аз мӯбадон низ ҳаргиз шунид».

Ҳам андар замон марди покизарой,
Яке нома бинвишт назди Ҳумой.

- 250 Зи Дороб в-аз об в-аз хобгоҳ,
Ҳам он ҷанги ӯ андар он размгоҳ.

Зи гозур сухан ҳар чи бишнид низ,
Зи сандуқ в-аз кӯдаки хурду чиз.

В-аз овоз, к-омад мар ӯро ба гӯш,
Зи тангӣ, ки шуд Рашнавод аз хурӯш.

В-аз он, к-ӯ ба асп андаровард пой,
Ҳамон гоҳ тоқ андаромад зи ҷой.

Ба нома дарун сар ба сар кард ёд,
Наванде, барафканд бар сони¹ бод.

- 255 Ҳамон сурхгавҳар бад-ӯ доду гуфт
Ки «Бо бод бояд, ки гардӣ ту ҷуфт».

Фириста чу бод² андаромад³ зи ҷой,
Биёвард ёкут назди Ҳумой.

Ба шоҳи ҷаҳондор нома бидод,
Шунида бигуфт аз лаби Рашнавод.

Чу он нома бархонду гавҳар бидид⁴,
Сиришкеш зи мижгон ба рух барчакид.

Бидонист, к-он рӯз, к-омад ба дашт,
Сипаҳ як ба як пеши ӯ баргузашт,

- 260 Бидид он ҷавоне ки буд фарҳаманд,
Ба рух чун баҳору ба боло баланд,

1. Л – Барафганд пӯянда марде чу.

2. И – фиристода чу.

3. Л – фиристода чун бод омад.

4. Л – ёкут дид.

Набудаest чуз покфарзанди ўй,
Гаронмоя шохи барўманди ўй.

Фиристодаро гуфт гирён Ҳумой,
Ки омад ҷаҳонро яке кадхудой.

Набуд эҷ аз андеша мағзам тихй,
Пурандеша будам зи шоханшаҳй.

Зи додори кайҳон дилам пурҳарос,
Кучо гашта будам аз ў носипос.

- 265 Ки Яздон писар доду нашнохтам,
Ба оби Фурот андар андохтам.

Бубастам ба бозуш-бар ин¹ гуҳар,
Писар хор шуд чун намондаш² падар³.

Кунун Эзад ўро ба ман боз дод,
Ба пирўз ному пайи Рашнавод.

Зи динор ганҷе фуру рехтанд,
Маю мушку гавҳар баромехтанд.

Бубахшид, бар ҳар кй будаш ниёз,
Дигар ҳафта ганҷи дирам кард боз.

- 270 Ба ҷое ки донист оташкадаст,
В-агар Занду Устову ҷашни Садаст,

Бубахшид ганҷе бар ин гуна низ,
Ба ҳар кишваре барпароканд чиз.

Ба рўзи даҳум бомдодон пагоҳ,
Сипаҳбад биёмад ба наздики шох.

Бузургону Дороб бо ў ба ҳам,
Касеро нагуфтанд аз бешу кам.

1. Л – ба бозут барбастам ин як.

2. Л – бумирад.

3. И –б. 265, 266 нест.

БАР ТАХТ НИШОНДАНИ ҲУМОЙ ДОРОБРО

Зи даргоҳ парда фуру хишт шоҳ,
Ба як ҳафта касро надоданд роҳ.

275 Чаҳондор заррин яке тахт кард,
Ду курсӣ зи пирузаву лочвард.

Яке тоҷи пургавҳари шохвор,
Ду ёра яке тавки гавҳарнигор.

Яке чомаи хуравонӣ ба зар,
Дар ӯ бофта чанд гуна гуҳар,

Нишаста ситорашумар пеши шоҳ,
Зи ахтар ҳаме кард рӯзе нигоҳ.

Ба шаҳривари Баҳман аз бомдод,
Чаҳондор Доробро бор дод.

280 Яке чом пур сурҳекут кард,
Дигар чом пур карда аз зарри зард.

Чу омад ба наздики айвон фароз,
Хумой омад аз дуру бурдаш намоз.

Барафшонд он гавҳари шохвор,
Фуру рехт аз дида хун бар канор.

Мар ӯро гирифташ ба¹ оғӯш танг,
Бибӯсиду бистурд рӯяш ба чанг.

Биёварду бар тахти заррин нишонд,
Ду чашмаш зи дидори ӯ хира монд.

285 Чу Дороб бар тахти заррин нишаст,
Хумой омаду тоҷи заррин ба даст².

Бибӯсиду³ бар тораки ӯ ниҳод,
Чаҳонро ба дайҳими ӯ мужда дод.

1. Л – Писарро гирифт андар.

2. И – б. 285 нест.

3. ИЛМ – Биёварду.

Чу аз точ Дороб фурӯзиш гирифт,
Хумой андар он кор пӯзиш гирифт.

Ба Дороб гуфт он чи андар гузашт,
Чунон дон, ки як сар ҳама бод гашт.

Чавониву ганҷ омаду ройи зан,
Падар мурдаву шоҳ бе ройзан.

- 290 Агар бад кунад, з-ӯ магир он ба даст,
Ки чуз тахти шоҳӣ мабодат нишаст.

Чунин дод посух ба модар чавон,
Ки «Ҳастӣ ту аз гавҳари хусравон»^{*1}.

Набояд шигифт ар дил ояд² ба чӯш,
Ба як бад чӣ дорӣ ту чандин хурӯш?

Чаҳонофарин аз ту хушнуд бод,
Дили бадсиголат пур аз дуд бод.

Зи ман ёдгоре бувад ин сухан,
Ки ҳаргиз ба дафтар нагардад куҳан».

- 295 Бар ӯ офарин кард фаррух Хумой,
Ки «То точ бошад, ту бошӣ ба чой».

Бифармуд, то мӯбади мӯбадон
Бихонад зи ҳар кишваре бихрадон.

Пас аз лашкар он кас, ки буд номдор.
Сарафроз, шерони ханчаргузор,

Бифармуд, то хонданд офарин,
Ба шоҳӣ бар он номдори замин.

Чу бар тоҷи шоҳ офарин хонданд,
Бар он тоҷ-бар^{3*4} гавҳар афшонданд.

1. М – паҳлавон.

2. Л – омад.

3. Л – тоҷи нав.

4. М – тахти нав.

300 Бигуфт он, ки андар ниҳон карда буд
В-аз он карда бисёр ғам х[в]арда буд,

Бидонист, к-аз Баҳмани шаҳрёр,
Чуз ин нест андар ҷаҳон ёдгор.

Ба фармони ӯ рафт бояд ҳама,
Ки ӯ чун шубон асту гурдон рама.

Бузургиву дайҳиму шоҳӣ варост,
Бад-ӯ дошт бояд ҳама пушт рост.

Ба шодӣ хурӯше баромад зи кох,
Ки навраста диданд фархунда шоҳ,

305 Бикарданд¹ чандон зи гавҳар² нисор,
Ки шуд нопадид андар он шаҳрёр.

Ҷаҳон пур^{*3} шуд аз шодмониву дод,
Касеро наёмад ғаму ранҷ ёд.

Ҳумой он замон гуфт бо мӯбадон,
Ки «Эй номвар, боғуҳар бихрадон,

Ба сиву ду сол он чи кардам ба⁴ ранҷ,
Супурдам бад-ӯ тахти⁵ шоҳиву⁶ ганҷ.

Шумо шод бошед фармон баред,
Абе ройи ӯ як нафас машмаред».

310 Чу Дороб зи тоҷи меҳ⁷ гашт шод,
Ба ором дайҳим бар сар ниҳод,

Зани гозуру гозур омад давон,
Бигуфтанд, к-«Эй шаҳрери ҷавон⁸,

1. ИЛ – Бибурданд.

2. ИЛ – ҳар сӯ.

3. М – нав.

4. И – бурдам зи.

5. И – тоҷи.

6. И – подшоҳиву.

7. Л – Дороб аз тахти нав.

8. И – замон.

Нишастӣ кай бар ту фархунда бод,
Дили бадсиголони ту канда бод».

Бифармуд Доро, ки¹ даҳ бадра зар
Биёранд² пурмоя чоми³ гуҳар.

Зи ҳар чомае тахта фармуд панҷ,
Бидод он касеро, к-аз ӯ дид ранҷ.

315 Бад-ӯ гуфт, к-«Эй гозури пешакор,
Ба пеша⁴ равонро пурандеша⁵ дор.

Магар з-об сандуқ ёбӣ яке,
Чу Дороб бад-ӯ андарун кӯдаке».

Бирафтанду лабҳо пур аз офарин,
Зи додор бар^{*6} шоҳи Эронзамин.

Кунун ахтари гозур андар гузашт,
Ба дукон шуду бурд ушнон ба дашт.

1. Л – Дороб.

2. ИЛМ – Биёред.

3. Л – чоме.

4. И – Ҳамеша.

5. Л – Ҳамеша равонро ба андеша.

6. М – чома.

ПОДШОҲИИ ДОРОБ ДУВОЗДАҲ СОЛ БУД

СОХТАНИ ДОРОБ ШАҲРИ ДОРОБГИРДРО

Кунун офарин аз ҷаҳонофарин
Бихонем бар шаҳрҳои замин.

Абулқосим он шоҳи хуршедчеҳр,
Ки гетӣ биёрост бар доду меҳр¹.

Наҷӯяд ҷуз аз дод в-аз² ростӣ,
Наёрад ба дод-андарун костӣ,

Ҷаҳон равшан аз тоҷи Маҳмуд бод,
Ҷама рӯзгорон-ш масъуд бод!

- 5 Ҷамеша ҷавон, то ҷавонӣ бувад,
 Ҷам он зинда, то зиндагонӣ бувад³,

Ҷӣ гуфт он сароянда деҳкони пир,
Зи Гуштосп в-аз номдор Ардашер.

В-аз он номдорони фархундарой⁴,
Зи Дороб в-аз расму ройи Хумой.

Ҷу Дороб ба таҳти кай барнишаст,
Ҷамар бар миён басту букшод даст.

Ҷунин гуфт бо мӯбадону радон,
Бузургону бедордил бихрадон,

- 10 Ки «Гетӣ начуштам ба ранҷу ба дод,
 Маро тоҷ Яздон ба сар барниҳод.

Шигифтитар аз кори ман дар ҷаҳон,
Набинад касе ошкору ниҳон.

1. ТПЗЛ – Шаҳаншоҳ Маҳмуди пирӯзбахт,
 Худованди тоҷу худованди тахт.

2. ИЛМ – хубиву.

3. И –б. 5 нест.

4. ИЛ – покизарой.

Надонем чуз дод подоши ин,
Ки бар мо пас аз мо кунанд офарин.

Набояд, ки печад кас аз ранчи мо,
Бад-ин рӯз огандани ганчи мо.

Замона ба доди ман обод бод,
Дили зердастони мо шод бод».

- 15 В-аз он пас зи Ҳиндустону зи Рум,
Зи ҳар марзи боарзу ободбум,

Бирафтанд бо ҳадяхову¹ нисор,
Бичустанд хушнудии шаҳрёр.

Чунон буд, ки рӯзе зи баҳри гала,
Биёмад, ки аспон бубинад яла,

Зи пастӣ биёмад, ба кӯҳе расид,
Яке бекарон жарфдарё бидид.

Бифармуд, к-аз Ҳинд в-аз румиён
Биёранд корозмуда радон².

- 20 Кушоянд³ аз ин оби дарё дарё⁴,
Расонанд рӯде⁵ ба ҳар кишваре.

Чу букшод донанда з-он об банд,
Яке шаҳр фармуд бас судманд.

Чу девори шаҳр андаровард гирд,
В-аро ном карданд Доробгирд.

Яке оташ афрӯхт⁶ аз теги кӯҳ,
Парастандаи озар омад гурӯҳ.

Зи ҳар пешае коргар хостанд,
Ҳама шаҳр аз эшон биёростанд.

1. Л – ҳадяву бо.

2. И – сарон, Л – гавон.

3. Л – бичӯянд.

4. ЛМ – बारे.

5. Л – рӯзӣ.

6. Л – афганд.

25 Ба ҳар сӯ фиристод бемар сипох,
Зи душман ҳаме дошт гетӣ нигоҳ.

Чаҳон аз бадандеш бебим кард,
Дили бадсиголон ба ду ним кард.

ШИКАСТАНИ ДОРОБ ЛАШКАРИ ШУАЙБРО

Чунон буд, ки аз тозиён сад хазор,
Набарда саворони найзагузор.

Бирафтанду солори эшон Шуайб,
Яке номдор аз нажоди Қутайб¹.

Чаҳондори Эрон сипоҳе бибурд,
Ки гуфтанд, к-онро² нашоҷд шумурд.

30 Фароз омаданд ин ду лашкар ба ҳам,
Чаҳон шуд зи пархошчӯён диҷам.

Замин он сипахро ҳаме барнатофт,
Бар он бум кас чоӣ рафта наёфт.

Зи борони ҷӯпину борони тир,
Замин шуд зи хун чун яке обгир.

Хурӯше баромад зи ҳар пахлуе,
Тали кушта диданд бар ҳар суе.

Се рӯзу се шаб з-он нишон ҷанг буд,
Замона бар он ҷангиён танг буд.

35 Чаҳорум араб рӯй³ баргоштанд,
Ба шаб⁴ дашти пайкор бугзоштанд.

Шуайб андар он размғаҳ кушта шуд,
Арабро ҳама рӯз баргашта шуд.

1. ТПЗ – К-аз Эрон бароранд гарди сиёҳ
Ба мардӣ бигиранд дайҳиму гоҳ.

2. Л – Ту гуфти, ки онро.

3. И – пушт.

4. И – басе.

Басе аспи тозӣ ба зини хаданг,
Басе найзаву хӯду*¹ хафтони чанг

Аз он рафтагон монд он чо ба чой
Ба назди ҷаҳондор пури Ҳумой.

Бубахшид чизе, ки буд бар сипоҳ
Зи аспу зи румҳу^{2*3} зи⁴ теғу кулоҳ.

- 40 Зи лашкар яке марзбон баргузид,
Ки гуфтори эшон бидонад шунид.

Фиристонд, то бож хоҳад зи дашт,
Аз ин солу он сол, к-андар гузашт.

РАЗМ КАРДАНИ ДОРОБ БО ФАЙЛАҚУС ВА БА ЗАЊИ ГИРИФТАН ДУХТАРАШРО

Шуд аз дашти Найзаварон⁵ то ба⁶ Рум,
Ҳаме разм ҷуст⁷ андар обод бум.

Ба Рум-андарун шоҳ буд Файлақус,
Яке буд бо ройи ӯ шоҳи рус⁸.

Набиштанд нома, ки пури Ҳумой,
Сипоҳе биёвард бемар зи чой.

- 45 Чу бишнид солори Рум ин сухан,
Ба ёд омадаш рӯзи кини куҳан.

Зи Аммурия лашкаре гирд кард,
Ҳама номдорони рӯзи набард.

Чу Доро биёмад, бузургони Рум
Бипардохтанд он ҳама марзу бум.

1. М – Ҳамон найзаву таргу.
2. И – найза.
3. М – тоҷу.
4. Л – аспу зи жўпину.
5. И – ҷанги найзаварон.
6. Л – ҷанги найзаварон сӯи.
7. ИЛ – ҷуст разм.
8. ИЛ – Сус.

Зи Аммурия Файлақусу сарон,
Бирафтанд гурдону чанговарон.

Ду разми гарон карда шуд дар се рӯз,
Чахорум чу бифрӯхт гетифуруз,

- 50 Гурезон бишуд Файлақусу сипох,
Якero набуд таргу румӣ кулох.

Зану кӯдаконшон¹ бибурданд асир,
Бикуштанд чанде ба борони² тир.

Чу аз пеши Дороб ба шаҳр омаданд,
Аз он рафта лашкар ду баҳр омаданд.

Дигар бештар куштаву хаста буд,
Паси пушташон найза пайваста буд.

Ба Аммурия-дар хисорӣ шуданд
В-аз эшон бaсе зинҳорӣ шуданд.

- 55 Фиристодае омад аз Файлақус,
Хирадманду бедору бо нӯму бус.

Або бадраву бардаву бо нисор,
Ду сандук пур гавҳари шохвор.

Чунин буд пайғом, к-аз як Худой
Бихоҳам, ки ӯ бошадам³ раҳнамой.

Ки фарчоми ин разм базм оварем,
Мабодо, ки дил сӯи разм оварем.

Ҳама ростӣ бошаду⁴ мардумӣ,
Зи кажживу торӣ бигирад^{*5} камӣ.

- 60 Чу Аммурия, к-он нишасти ман аст,
Ту оиву хоҳӣ, ки гири ба даст⁶.

1. И – кӯдаконро.

2. ИЛ – шамшеру.

3. Л – бошад варо.

4. ИЛ – бояду.

5. М – аз оз хезад.

6. Л – сози мар онро нишаст.

Дили ман ба чӯш омад аз ному нанг,
Ба ҳангоми базм андароям ба чанг.

Ту он кун, ки аз шаҳрёр он¹ сазост,
Падар шоҳ буду писар подшост.

Чу бишнид, озодагонро бихонд,
Ҳама дoston назди² эшон биронд.

«Чӣ бинед,- гуфт,- андар ин гуфтугӯй,
Бичӯяд ҳаме Файлакус обрӯй?»

65 Ҳама меҳтарон хонданд офарин,
Ки «Эй шоҳи бинодилу покдин,

Шаҳаншоҳ бар меҳтарон меҳтар аст,
Зи кор он гузинад, кучо беҳтар аст.

Яке духтаре дорад он номдор,
Ба болой сарву ба рух чун баҳор.

Буторой чун ӯ набинад ба Чин,
Миёни бутон чун дурахшон нигин.

Шаҳаншоҳ*³ бинад, писанд оядаш,
Ба полез сарви баланд оядаш».

70 Фиристодаи Румро хонд шоҳ,
Бигуфт он чи бишнид аз он некхоҳ.

Бад-ӯ гуфт: «Рав, пеши қайсар бигӯй,
Ки гар чуст хоҳӣ ҳаме обрӯй,

Паси пардаи ту яке духтар аст,
Ки бар тораки бонувон афсар аст,

Нигоре, ки Нохид хонӣ варо,
Бар авранги заррин нишонӣ варо,

Бари ман фиристиш бо божи Рум
Чу хоҳӣ, ки беранҷ монӣ ба бум».

1. Л – шаҳриёри

2. И – пеши.

3. М – Агар шоҳ.

- 75 Фиристода бишниду омад чу бод,
Ба қайсар-бар он гуфтаҳо кард ёд.

Бад-он шод шуд Файлакусу сипох,
Ки домод бошад мар ўро чу шох.

Сухан рафт ҳар гуна аз божу сов,
Зи чизе, ки дорад шаҳи Рум тов,

Бар он барниҳоданд соли, ки шох,
Ситонад зи қайсар ба ҳар меҳрмох.

Зи зар хояи рехта сад ҳазор
Або ҳар яке гавҳари шохвор.
- 80 Чихил карда мисқол ҳар хояе,
Ҳамон низ гавҳар гаронмое.

Бубахшид бар марзбонони Рум,
Ҳар он кас, ки бошад зи обод бум.

В-аз он пас ҳама файласуфони шаҳр,
Касеро, ки буд андар он марз баҳр,

Бифармуд, то рохро сохтанд,
Зи ҳар кор дилҳо бипардохтанд.

Бирафтанд бо духтари шаҳрёр,
Гаронмоягон ҳар яке бо нисор.
- 85 Яке маҳди заррин биёростанд,
Парастандаву тоҷи зар хостанд.

Даҳ уштур ҳама бор дебои Рум
Ҳама пайкар аз гавҳару зар-ш бум.

Шутурвор сесад зи густурданӣ,
Зи чизе, ки буд шохро бурданӣ.

Дилороми¹ румӣ ба маҳд-андарун,
Сакубову роҳиб варо раҳнамун.

1. ИЛ – Дилорои.

Канизак паси пушти Ноҳид шаст,
Аз он ҳар яке чоми заррин ба даст.

- 90 Ба чом-андарун гавҳари шохвор,
Буторой бо афсару гӯшвор.

Сукуф хубрӯро ба Дороб супурд,
Гухархо ба ганчури ӯ баршумурд.

В-аз он пас бар он размгаҳ барнамонд,
Сипахро сӯи шаҳри Эрон биронд.

Сӯи Порс шуд бо дилором шод,
Кулоҳи бузургӣ ба сар барниҳод.

БОЗ ФИРИСТОДАНИ ДОРОБ ДУХТАРИ ФАЙЛАҚУСРО БА РУМ ВА ЗОДАНИ ИСКАНДАР АЗ Ӯ

Шабе хуфта буд моҳ бо шаҳрёр,
Пур аз гавҳару бӯю рангу нигор.

- 95 Ҳамоно, ки барзад яке тез дам,
Шаҳаншоҳ аз он дам задан шуд диҷам.

Бупечиду дар чома сар з-ӯ битофт,
Ки аз накҳаташ бӯи нохӯб ёфт.

Аз он кор шуд шоҳи Эрон диҷам*¹,
Пурандеша чону равон пур зи ғам.

Пизишкони донандаро хонданд,
Ба наздики Ноҳид биншонданд.

Яке марди бинолиду некрой,
Пижӯҳид то дору омад ба ҷой.

- 100 Гиёҳе, ки сӯзандаи ком буд,
Ба Рум - андар Искандараш ном буд.

Бимолид бар коми ӯ - бар пизишк,
Биборид чанде зи мижгон сиришк.

1. М – чон абрувон пур зи хам.

Бишуд нохушибӯю комаш бисӯхт,
Ба кирдори дебо рухаш барфурӯхт.

Агарчанд мушкин шуд он хубчеҳр,
Дижам буд Доробро чои меҳр,

Дили подшо сард гашт аз арӯс,
Фиристонд бозаш бари¹ Файлакус.

- 105 Ҳама буд аз ӯ кӯдаке дар ниҳон,
Нагуфт он суҳан бо касе дар ҷаҳон.

Чу нӯҳ моҳ бугзашт аз он хубчеҳр,
Яке кӯдак омад чу тобанда меҳр.

Зи болову рангу зи бӯё бараш,
Сикандар ҳама хондӣ модараш.

Ки фарруҳ ҳама дошт он номро,
Ки аз нохушӣ ёфт з-ӯ комро.

Ҳама гуфт қайсар ба ҳар меҳтаре,
Ки пайдо шуд аз тухми ман қайсаре.

- 110 Наёвард кас номи Дороб-бар
Сикандар писар буду қайсар падар.

Ҳама нангаш омад, ки гуфтӣ ба кас,
Ки Дороб зи фарзанди ман кард бас.

Чу Искандар аз покмодар бизод,
Яке шуд ба назди ниё, мужда дод.

Дар охур яке модииён буд саманд,
Қавихайкалу тунду^{2*3} болобаланд.

Ҳамон шаб яке куррае зод хинг,
Бараш чун бари шеру кӯтоҳлинг.

1. ИЛ – сӯи.

2. Л – Гаҳи кор кориву.

3. М – Гаҳи кор корӣ, ба

115 Зи зоянда қайсар барафрохт ёл,
Ки он зоданаш фаррух омад ба фол,¹

Ба шабгир фарзандро хостӣ,
Ҳамин модииро биёростӣ.

Бисудӣ ҳама курраро чашму ёл,
Ки ҳамто буд ӯ бо Сикандар ба сол.

Сипеҳр андар ин низ чанде бигашт,
Зи ҳар гунае солиён баргузашт.

Сикандар дили хусравонӣ гирифт,
Сухан гуфтани паҳлавонӣ гирифт.

120 Фузун аз писар доштӣ қайсараш,
Биёростӣ паҳлавонӣ бараш.

Хирад ёфт лахтеву шуд кордон,
Ҳашивору босангу бисёрдон.

Валиаҳд гашт аз паси Файлақус,
Ба дидори ӯ дошtii нӯъму бус.

Ҳунарҳо, ки бошад каёнро ба кор,
Сикандар биёмӯхт з-омӯзгор.

Ту гуфти нашоҷад магар додро,
Дигар² тахти шоҳиву бунёдро.

125 В-аз он пас, ки Ноҳид назди падар
Биёмад, зане хост Дороб дигар.

Яке кӯдак омад-ш бо фарру ёл,
Зи фарзанди Ноҳид кеҳтар ба сол.

Ҳам он рӯз Доро-ш карданд ном,
Ки то аз падар пеш³ бошад ба ком.

Чу даҳ сол бугашт аз ин бо ду сол,
Шикаст андаромад ба фолу ба ёл.

1. ИЛ – ҳамон.

2. И – Ваё.

3. ИЛ – беш.

Бипажмурд шодоб пури Ҳумой,¹
Ҳаме хондандаш ба дигар сарой.

- 130 Бузургону фарзонагонро бихонд,
Зи тахти бузургӣ фаровон биронд.

Бигуфт ин², ки «Дорои Дороб кунун
Шуморо ба некӣ бувад раҳнамун.

Ҳама гӯш дореду фармон баред,
Зи фармони ӯ ромиши чон баред.

Ки ин тахти шоҳӣ намонад дароз,
Чу хушшӣ расад*³, зуд хонданд боз.

Бикӯшед бо меҳр, дод оваред,
Ба шодӣ маро низ ёд оваред».

- 135 Бигуфт ину бод аз чигар баркашид,
Шуд он барги гулноҳ чун шанбалид.

1. Л – суҳанҳо.
2. И – Бигуфто.
3. М – бувад.

ПОДШОҲИИ ДОРО ПИСАРИ ДОРОБ

ЧАҲОРДАҲ СОЛ БУД

Чу Доро зи дил¹ сӯги Дороб дошт,
Ба хуршед тоҷи кай барфарошт.

Яке мард буд тезу барнову тунд,
Шуда² бо забонаш дили тег кунд.

Чу биншаст бар гоҳ гуфт: «Эй сарон,
Сарафроз гурдону кундоварон,

Касеро нахоҳам, ки афтад ба чоҳ,
На аз чоҳ хонам сӯи тоҷу гоҳ.

- 5 Касе, к-ӯ зи фармони мо бугзарад,
Сарашро ҳаме тан ба сар нашмарад.

В-агар ҳеҷ тоб андарорад ба дил,
Ба шамшер бошам варо дилгусил.

Чуз аз мо ҳар он кас, ки доранд ганҷ,
Нахоҳам каси шоддилро ба ранҷ.

Бихоҳам,³ ки бошад маро раҳнамоӣ,
Манам раҳнамою манам дилкушоӣ.

Зи гетӣ хуру бахшу паймон марост,
Бузургиву шоҳиву фармон марост».

- 10 Дабири хирадмандро пеш хонд,
Зи ҳар дар фаровон суханҳо биронд.

Яке нома бинвишт фаррух дабир,
Зи Дорои Дороб ибн Ардашер,

Ба ҳар сӯ, ки буд шоҳи худкомае
Бифармуд чун ханчаре номае.

Ки ҳар, к-ӯ зи рою зи фармони ман
Бупечад, бубинад сарафшони ман.

1. Л – ҳаме; И – ба дил.

2. И – шудӣ.

3. ЛМ – Нахоҳам.

Ҳама гӯш яксар ба фармон ниҳед.
Агар чон ситонед, агар чон диҳед.

- 15 Сари¹ ганҷҳои падар баркушод,
Сипахро ҳама хонду рӯзи бидод.

Зи чор андаромад дирам то ба ҳашт,
Якero ба чому якero² ба ташт.

Дирам доду динору баргустувон,
Ҳамон ҷавшану теғу гурзи гарон.

Ҳар он кас, ки буд кордида саре,
Бубахшид бар ҳар саре кишваре.

Якero зи гарданкашон марз дод,
Сипахро ҳама чизи боарз дод.

- 20 Фиристода омад зи ҳар кишваре,
Зи ҳар номдореву ҳар мектаре.

Зи Ҳинду зи Фағфуру хоқони Чин,
Зи Руму зи³ ҳар кишваре ҳамчунин.

Ҳама пок бо ҳадяву божу сов,
На пай буд бо ӯ касero, на тов.

Яке шорсон кард Зарнӯш⁴ ном,
Ба Аҳвоз гаштанд аз ӯ шодком.

Касero ки дарвеш буд, дод дод,
Ба хоҳандагон ганчи обод⁵ дод.

МУРДАНИ ФАЙЛАҚУС ВА БАР ТАХТ НИШАСТАНИ СИКАНДАР

- 25 Бимурд андар он чанд гаҳ Файлақус,
Ба Рум-андарун буд якчанд бус.

1. Л - Дари.

2. Л – дигарро.

3. Л – Кашмиру.

4. Л – Нӯшод.

5. ИЛ – ганчу бунёд.

Сикандар ба тахти ниё барнишаст,
Беҳй чусту дасти бади́ро бубаст.

Яке номдоре буд он гах ба Рум,
К-аз у шод буд он¹ хама марзу бум.

Ҳаким Арстотолисаш буд² ном,
Хирадманду бедор³, густурдаком.

Ба пеши Сикандар шуд он покрой,
Забон кард гӯёву бигрифт чой.

30 Бад-ӯ гуфт, к-«Эй меҳтари шодком,
Ҳаме гум кунӣ андар ин кор ном.

Ки тахти каён чун ту бисёр дид,
Нахоҳад ҳаме бо касе орамид.

Ҳар он гах, ки гӯй расидам ба чой,
Набояд зи гетӣ маро раҳнамой,

Чунон дон, ки нодонтарин кас тувӣ,
Агар панди донандагон нашнави.

Зи хокему ҳам хокро зодаем,
Ба бечорагӣ тан бад-ӯ додаем.

35 Агар нек бошӣ, бимонад-т ном,
Ба тахти кай-бар бувӣ шодком.

В-агар бад кунӣ, чуз бадӣ надравӣ,
Шабе дар чаҳон шодмон нағнавӣ.

Ба некӣ бувад шоҳро дастрас,
Ба бад рӯзи некӣ⁴ начустаст кас».

Сикандар шунид он, писанд омадаш,
Сухангӯйро фарҳаманд омадаш.

1. ИЛ – будӣ.

2. Л – Ҳакиме ки буд Арстолис.

3. Л – бедору.

4. ИЛ – бадрӯз гетӣ.

Ба фармони ӯ кард коре, ки кард,
Зи базму зи разму зи нангу набард.

- 40 Ба нав ҳар замонеш бинвохтӣ,
Чу рафтиш бар тахт биншохтӣ.

Чунон буд, ки рӯзе фиристодае,
Сухангӯю равшандил озодае

Зи наздики Доро биёмад ба Рум,
Куҷо бож хоҳад зи обод бум.

Ба пеши Сикандар бигуфт ин суҳан,
Ғамӣ гашт аз он божу сови куҳан.

Бад-ӯ гуфт: «Рав, пеши Доро бигӯй,
Ки аз божи мо шуд кунун рангу бӯй.

- 45 Ки мурғе зи заррин ҳамин хоя кард,
Бимурду сари бож бемоя кард».

Фиристода посух бад-он сон шунид,
Битарсиду аз Рум¹ шуд нопадид².

Сикандар сипахро саросар бихонд,
Гузашта суҳан пеши³ эшон биронд.

Чунин гуфт, к-«Аз гардиши осмон
Наёбад гузар марди некигумон.

Маро рӯи гетӣ бибояд сипард⁴,
Баду нек чанде бибояд шумард⁵.

Шуморо бибояд кунун сохтан,
Дил аз буму бар пок⁶ пардохтан»⁷.

1. Л – битарсид в-аз бим.

2. И – б. 45, 46 нест.

3. И – суҳанхо бар.

4. И – сутурд.

5. И – шумурд.

6. ИЛ – ором.

7. ТПЗМ – Меҳон чун шуниданд фармони ӯй,
Якҷояк ниҳоданд бар хок рӯй.
Ки мо мар туро яксара бандаем.
Ба фармони Қайсар сарафкандем.

Сари ганҷҳои ниё боз кард¹,
Бифармуд то лашкараш соз кард².

Ба шабгир бархост аз Рум ғав,
Зи шаҳру зи даргоҳи солори нав.

Дурафше паси пушти солори Рум,
Набишта бар ӯ сурху пирӯза бум³.

Сикандар ба Миср андаромад зи роҳ,
Або лашкару бӯку кӯсу сипоҳ⁴.

55 Шаҳи Миср бо лашкари кинахоҳ
Пазира биёмад ҳамон ғаҳ ба роҳ⁵.

Ду лашкар ба рӯй андаровард рӯй,
Бибуданд як ҳафта пархошчӯй.

Ба ҳаштум ба Миср андаромад шикаст,
Сикандар сари роҳи эшон бубаст.

Ба як роҳ чандон гирифтор шуд,
Ки гирандари даст бекор шуд.

Зи кӯпол в-аз аспу баргустувон,
Зи ҳафтону аз ханчари ҳиндувон.

60 Камарҳои заррину симинситом,
Ҳамон теғи мисрӣ⁶ ба заррин ниём.

Л – пас аз б. 50 ин б. омада:

Ки моро ҳам акнун бибояд бирафт,
Марн ин корро зуд бипсеч тафт.

1. Л – баркушод.

2. Л – лашкаре соз дод;

ТПЗЛ – Зи аспон, ки дар дашт будӣ яла,
Биёвард аз дашт чӯпон гала.
Ҳар он кас, ки буд ӯ пиёда, савор –
Бикарду бидодаш силеху нисор.

3. ТПЗЛ – Ҳумой аз бару хезронаш казиб.
Набишта бар ӯ - бар «муҳиб-ус-салиб».

4. ТПЗИЛМ – Ба Миср омад аз Рум чандон сипоҳ
Ки бастанд бар мӯру бар пашша роҳ.

5. ИЛМ – б. 54, 55 нест.

6. Л – ҳиндӣ.

Зи дебову динор чандон биёфт,
Ки он¹ хоста борагӣ барнатофт.

Басе зинҳорӣ биёмад савор²,
Бузургони чанговари номдор³.

В-аз он чойгаҳ сози Эрон гирифт,
Дили шеру чанги далерон гирифт.

Чу бишнид Доро, ки лашкар зи Рум
Бичунбиду омад бар ин марзу бум,

65 Бирафтанд аз Истаҳр чандон сипох,
Ки аз найза бар бод барбаст роҳ.

Ҳамае дошт аз Порс оҳанги Рум,
Ки ангезад оташ зи обод бум.

Чу овард лашкар ба пеши Фурот,
Шумори сипаҳ⁴ беш буд аз набот.

Ба гирди лаби об лашкар кашид,
Зи ҷавшан касе оби дарё надид.

ОМАДАНИ СИКАНДАР БА РАСУЛИИ ХЕШ НАЗДИ ДОРО

Сикандар чу бишнид, к-омад сипох,
Пазира шуданро бипаймуд роҳ.

70 Миёни ду лашкар ду фарсанг монд,
Сикандар гаронмоягонро бихонд.

Зи ҳар гуна бо ӯ суҳан ронданд,
Суҳанҳои Доро бар ӯ хонданд.

Чу сер омад аз гуфтаи раҳнамой,
Чунин гуфт, к-«Акнун ҷуз ин нест роӣ,

1. ИЛ – аз.
2. И – сипох.
3. И – кинаҳох.
4. Л – сипахро адад.

Ки ман чун расуле шавам пеши ўй,
Ҳама баргироям каму беши ўй».

Камар хост пур гавҳари¹ шоҳвор,
Яке хусравӣ чомаи пурнигор².

- 75 Бибурданд болои³ зарринситом,
Ба зин-андарун теги зарринниём.

Саворе даҳ аз румиён баргузид,
Ки гўянду донанд гуфту шунид.

Зи лашкар биёмад сапедадамон
Худу номбардор даҳ тарҷумон.

Чу омад ба наздики гарданфароз,
Пиёда шуду пеш бурдаш намоз.

Чаҳондор Доро мар ўро бихонд,
Бипурсиду бар зер⁴ гоҳаш нишонд.

- 80 Ҳама номдорони фурӯ монданд,
Бар ў-бар чаҳонофарин хонданд.

Зи дидор в-аз фарру фарҳанги ўй,
Зи болову аз шоҳу авранги ўй.

Ҳамон гаҳ чу биншаст, бар пой хост,
Паёми Сикандар биёрист рост.

Нахуст офарин кард бар шаҳрёр,
Ки ҷовид бодо сари тоҷдор⁵.

Сикандар чунин гуфт, к-«Эй некном,
Ба гетӣ ба ҳар ҷой густурда ком,

- 85 Маро орзу нест бо шоҳ ҷанг,
На дар буми Эрон гирифтаи диранг.

1. И – гуфтани.

2. И – пурмоя зарнигор.

3. И – яке бораи хуби.

4. И – наздики.

5. И – номдор.

Бар онам, ки гирди замин андаке,
Бигардам, бубинам чаҳонро яке.

Ҳама ростӣ хоҳаму некуӣ,
Бавижа, ки солори Эрон туй.

Агар хок дорӣ ту аз ман дарег,
Нашояд сипардан хаворо чу меғ.

Чунин бо сипоҳ омадӣ пеши ман,
Най оғаҳ аз ройи кам беши ман.

90 Чу разм оварӣ, бо ту разм оварам,
Аз ин бум бе чанг¹ барнагзарам.

Гузин кун яке рӯзгори набард,
Бар ин бошу аз орзу бармагард,

Ки ман сар напечам зи чанги сарон,
Агарчанд бошад сипоҳе гарон».

Чу Доро бидид он дилу рои ӯй,
Сухан гуфтани фарру болои ӯй,

Ту гуфтӣ, ки Дорост, бар тахти оч,
Або ёраву тавку бо фарру тоҷ.

95 Бад-ӯ гуфт: «Ному наҷоди ту чист,
Ки бо² фарру шохат нишони каист?

Аз андозаи кехтарӣ³ бартарӣ,
Ман эдун гумонам, ки Искандарӣ.

Бад-ин фарру болову гуфтору чехр,
Магар тахтро парваридат сипехр».

Чунин дод посух, ки «Ин кас накард,
На дар оштиву на андар набард.

На гӯяндагон бар дараш камтаранд,
Ки бар тораки бихрадон афсаранд,

1. ИЛ – бе разм.

2. ЛМ – бар.

3. ИЛ – кехтарон.

100 Кучо худ паём орад аз хештан,
Чунон шаҳрёр сари¹ анчуман.

Сикандар на з-ин поя дорад хирад,
Ки аз роҳи пешинагон бугзарад.

Паёмам сипахбад бар ин гуна дод,
Бигуфтам ба шоҳ он чи ӯ кард ёд».

Биёростандаш яке ҷойгоҳ,
Чунон чун бувад дархури пойгоҳ.

Сипахдори Эрон чу бинҳод хон,
Ба солор фармуд, к-ӯро бихон.

105 Фиристодаро дарзамон хонданд,
Ба ҷои² расулон-ш биншонданд³.

Чу нон хӯрда шуд, маҷлис оростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

Сикандар чу хӯрдӣ майи хушгубор,
Ниҳодӣ сабук ҷомро дар канор.

Чунин то маю ҷом чанде бигашт,
Ниҳодан аз андоза андаргузашт.

Диҳанда биёмад ба Доро бигуфт,
Ки меҳмон⁴ шуд имрӯз бо ҷом ҷуфт.

110 Бифармуд, то з-ӯ бипурсид шоҳ,
Ки ҷоми набид аз ҷӣ дорӣ нигоҳ?

Бад-ӯ гуфт соқӣ: «Аё⁵ шоҳфаш,
Ҷӣ дорӣ ҳаме ҷоми заррин ба каш»?

Сикандар чунон дод посух, ки «Ҷом
Фиристодаро бошад, эй некном.

1. Л – номдор ба ҳар.

2. Л – хони.

3. И – б. 104, 105 нест.

4. Л – румӣ.

5. Л – ки эй.

Гар оини Эрон чуз ин асту рох,
Бубар чоми заррин сӯи ганчи шоҳ».

Бихандид аз оини ӯ шаҳрёр,
Яке чоми пургавҳари шоҳвор.

- 115 Бифармуд, то бар кафаш барниҳанд,
Яке сурхёкут бар сар ниҳанд.

Ҳам андар замон божхоҳони Рум
Кучо рафта буданд аз ин марзу бум,

Зи берун бар ин*¹ размгоҳ омаданд,
Хиромон ба наздики шоҳ омаданд.

Фиристода рӯи Сикандар бидид,
Бари шоҳ рафт, офарин густарид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин қайсар² Искандар аст,
Ки бар тахт³ бо гурзу бо афсар аст.

- 120 Бад-он гаҳ, ки моро бифармуд шоҳ
Бирафтем наздики ӯ божхоҳ.

Барошuftу моро бад-он хор кард,
Ба гуфтор бо шоҳ пайкор кард.

Чу аз подшоҳиш бигрехтем,
Шаби тира аспон барангехтем⁴.

Надидем монандаи ӯ ба Рум,
Далер омадаст ӯ бар ин марзу бум.

Ҳаме баргирояд сипоҳи туро,
Ҳамон ганҷу тахту кулоҳи туро».

- 125 Чу гуфти фиристода бишнид шоҳ
Фузун кард сӯи Сикандар нигоҳ.

1. М – хона бад-ин.

2. ИЛ – меhtar.

3. Л – бо тахту.

4. И – б. 122 нест.

Сикандар бидонист, к-андар ниҳон
Чӣ гуфтанд бо шаҳрӯри ҷаҳон.

Ҳама буд, то тиратар гашт рӯз,
Сӯи бохтар гашт гетифурӯз,

Биёмад ба даҳлези пардасарой,
Диловар ба асп андаровард пой.

Чунин гуфт бо он саворони хеш,
Баландахтару номдорони хеш,

- 130 Ки «Моро кунун ҷон ба асп-андар аст,
Чу сустӣ кунад, бод монад ба даст».

Ҳама бодпоён барангехтанд,
Зи пеши ҷаҳондор бугреҳтанд.

Чу Доро сару афсари ӯ надид,
Ба торикӣ-андар бишуд нопадид¹,

Ниғаҳбон фиристод ҳам дар замон
Ба наздикии хаймаи бадгумон.

Чу рафтанд, бедордил рафта буд,
Ки бахти ҷунон подшаҳ хуфта буд,

- 135 Паси ӯ фиристод Доро савор,
Далерони² пархошҷӯён ҳазор.

Чу бод аз паси ӯ ҳама тохтанд,
Чу шаб³ тира буд, роҳ нашнохтанд.

Талоя бидиданду гаштанд боз,
Набуд суд ҷуз ранчи роҳи дароз.

Чу Искандар омад ба пардасарой,
Бирафтанд гурдони румӣ⁴ зи ҷой.

1. И – б. 131, 132 нест.

2. ИЛ – Далерону.

3. ИЛ – Шаби.

4. Л – ҷангӣ.

Бидиданд шаб шоҳро шодком
Ба пеш-андарун пургуҳар ҳаст ҷом.

- 140 Ба гурдон чунин гуфт, к-«Обод бед,
Бад-ин фарруҳи фоли мо шод бед!

Ки ин ҷом пирӯзии ҷони мост,
Сари ахтарон зери фармони мост.

Ҳам аз лашкараш баргирифташ шумор
Фаровон кам аст аз шунидам савор¹.

Ҳама ҷангро теғҳо баркашад
В-аз ин дашту ҳомун сар андар кашад.

Чу дар ҷанг танро ба ранҷ оваред,^{*2}
Аз он ранҷ шодиву ганҷ оваред^{*3}.

- 145 Ҷаҳонофаринанда ёри ман аст,
Сари ахтар андар канори ман аст.

Бузургон бар ӯ хонданд офарин,
Ки обод бодо ба қайсар замин!

Фидои ту бодо тану ҷони мо,
Бар ин аст ҷовид паймони мо.

Кӣ ёрад зи шоҳон будан ёри ту,
Ба мардиву болову дидори ту?!

РАЗМИ ДОРО БО ИСКАНДАР ВА ШИКАСТ ЁФТАНИ ДОРО

Чу хуршед барзад сар аз пушти зоғ,
Замин шуд ба кирдори равшан ҷароғ.

- 150 Ҷаҳондор Доро сипаҳ баргирифт,
Ҷаҳон ҷодари кир бар сар гирифт.

1. ИЛ – б. 142 нест.

2. М – оварем.

3. М – оварем.

Биёвард лашкар зи рӯди Фурот
Ба ҳомун сипаҳ буд беш аз набот.

Сикандар чу бишнид, к-омад сипоҳ,
Бизад кӯсу овард лашкар ба роҳ¹.

Зи ҳафтону аз ҳанчари ҳиндувон,
Зи аспу зи олоту баргустувон.

Зи созу зи гурдони ҳар ду гурӯҳ,
Замин ҳамчу дарё шуду гард кӯҳ.

155 Дурӯя сипаҳ баркашиданд саф,
Зи ханчар ҳаме ёфт хуршед таф.

Ба пеши сипоҳ овариданд пил,
Ҷаҳон² шуд ба кирдори дарёи Нил.

Саворони ҷанг аз пасу пил пеш,
Ҳама баргирифта дил аз ҷони хеш³.

Ту гуфтӣ ҳаво хун хурӯшад ҳаме,
Замин аз хурӯшаш бичӯшад ҳаме.

Зи бас нолаи бӯқу ҳиндидарой⁴,
Ҳама мардро⁵ дил баромад зи ҷой.

160 Зи овози аспону бонги сарон
Ҷарангидани гурзҳои гарон

Ту гуфтӣ замин кӯҳи ҷангӣ⁶ шудааст,
Зи гард осмон рӯи зангӣ шудааст.

Ба як ҳафта гурдони пархошчӯй
Ба рӯй андароварда буданд рӯй.

1. ТПЗИЛ – Ду лашкар, ки онро қарона набуд,
Чу Искандар андар замона набуд.

2. Л – Замин.

3. Л – 6. 157 нест.

4. Л – бӯқ бо қарраной.

5. Л – Ҳаме қӯхро.

6. ИЛ – сангӣ.

Ба ҳаштум баромад яке тирагард
Бад-он сон, ки хуршед шуд лочвард¹.

Бипӯшид дидори эронсипоҳ,
Надиданд чуз хоки овардгоҳ.

- 165 Чаҳондор Доро бупечид рӯй.
Ҳам он номвар лашкари чангҷӯй².

Ба рӯди Фурот андаромад сипоҳ
Гурезон бирафтанд аз он размгоҳ.

Сипоҳи Сикандар пас андар дамон,
Яке пур зи ғам, дигаре шодмон.

Сикандар бишуд то лаби рӯдбор
Бикуштанд аз эронӣён бешумор.

Сипоҳ аз лаби об баргоштанд,
Бифармуд, то рӯд нагзоштанд.

Ба пирӯзӣ омад бад-он размгоҳ,
Кучо пеш буд бо гузида сипоҳ.

РАЗМИ ДУВУМИ ДОРО БО ИСКАНДАР

Чу Доро зи пеши Сикандар бирафт,
Ба ҳар сӯ саворон фиристод тафт.

Аз Эрону Тӯрон меҳонро бихонд,
Дирам доду рӯзидеҳонро бихонд.

Сари моҳи нав лашкар обод кард.
Сари номдорон пур аз бод кард.

Дигарбора аз об ин сӯ гузашт,
Биёрист лашкар бар он паҳндашт,

- 175 Сикандар чу бишнид, лашкар биронд,
Пазира шуду созаш³ он ҷо бимонд.

1. Л – ложвард.

2. И – б. 164 – 165 нест.

3. Л – лашкар.

Сипахро чу рӯй андаромад ба рӯй,
Замину замон гашт пархошчӯй.

Се рӯз андар он размашон шуд диранг,
Чунон шуд, ки аз кушта буд ҷой танг¹.

Фаровон зи эрониён кушта шуд,
Ҷаҳонҷӯро рӯз баргашта шуд.

Пур аз дард баргашт аз овардгоҳ,
Чу ёрӣ надодаш ҳаме хуру моҳ²,

180 Сикандар биёмад^{*3} паси ӯ чу гард,
Басе аз ҷаҳонофарин ёд кард⁴.

Хурӯше баромад зи пеши сипоҳ,
Ки «Эй зердастони гумкардароҳ,

Шуморо зи ман бими озор нест,
Сипоҳи маро бо шумо кор нест.

Бибошед эмин ба айвони хеш,
Ба Яздон супурда тану ҷони хеш.

Ба ҷону тан аз румиён растаед
В-агарчи ба хун дастро⁵ шустаед».

185 Чу лашкар аз ӯ⁶ эминӣ ёфтанд,
Ҷаме⁷ рух сӯи румиён тофтанд⁸.

-
1. ТПЗЛ – Сикандар дигарбора пирӯз гашт,
Баландахтару гетафрӯз гашт.
Сипоҳаш гурезону Доро ба ҷанг,
Ҷаме хок бугзид бар ҷои нанг.
 2. Л – пас аз б. 179 ин б. омада:
Касеро, ки ӯ гум кунад бахти хеш,
Сазад, гар бигирад ҷама рахти хеш.
 3. М – баромад.
 4. Л – пас аз б. 180 ин б. омада:
Басе тохтӣ ӯ пас андар дамон,
Набудааш аз ин тохтан худ замон.
Наяфтад мар ӯро аз ӯ бозгашт,
Ҷама лашкар аз вай пуровоз гашт.
 5. Л – дастҳо.
 6. Л – эрониён.
 7. ЛМ – Ҷама.
 8. И – б. 185 нест.

Сикандар биёмад ба дашти набард,
Ҳама хоста сар ба сар гирд кард.

Бубахшид бар лашкараш хоста,
Сипоҳаш ба наввӣ*¹ шуд ораста.

Бибуданд чанде бар он размгоҳ,*²
Чу осуда шуд шаҳрёрӯ сипоҳ,

Чаҳондор Доро ба Чаҳрам расид,
Ки он ҷо будӣ ганҷҳоро калид.

190 Ҳама меҳтарон пешвоз омаданд,
Пур аз дарду гурму гудоз омаданд.

Хурӯшон падар чун писарро надид,
Писар ҳамчунин, к-ӯ*³ падарро надид.

Ҳама шаҳри Эрон пур аз нола буд,
Ба чашм-андарун об чун жола буд.

Зи Чаҳрам биёмад ба шаҳри Ситаҳр,
Ки озодагонро бад-он буд фаҳр.

Фиристодае рафт бар ҳар суве,
Ба ҳар номдореву ҳар паҳлаве.

195 Сипоҳ анҷуман шуд ба айвони⁴ шох,
Ниҳоданд заррин яке зергоҳ.

Чу Доро бар он курсии зар нишаст,
Бирафтанд гурдони хусравпараст.

Ба эронӣён гуфт, к-«Эй меҳтарон,
Хирадманду шерону ҷанговарон,

Бубинед, то ройи⁵ ин⁶ кор чист»,
Ҳама гуфт бо дарду чанде гирист.

1. М – Ба нерӯ сипоҳаш шуд

2. М – Бибуд андар он буму бар чор моҳ.

3. М – чун.

4. И – даргоҳи.

5. И – роҳи.

6. Л – чораи.

Ҳама гуфт¹, к-«Имрӯз² мурдан ба ном,
Беҳ аз зиндаву румиён³ шодком.

- 200 Ниёкону шоҳони мо то буданд,
Ба ҳар сол боже ҳама бистаданд.

Ба ҳар қор моро забун буд Рум,
Кунун баҳти озодагон гашт шум.

Ҳама подшоҳӣ Сикандар гирифт,
Ҷаҳондор шуд тахту афсар гирифт.

Чунин ҳам намонад, биёяд кунун,
Ҳама Порс гардад чу дарёи хун.

Зану кӯдаку мард гардад асир,
Намонад бар ин бум барнову пир.

- 205 Маро гар шавед андар ин ёрманд,
Бигардонам ин дарду ранчу газанд.

Шикори бузургон буданд он гурӯҳ
Ҳама гашта аз шаҳри Эрон сутӯҳ.

Кунун мо шикорему эшон паланг,
Ба ҳар қорзоре гурезон зи чанг.

Агар пушт яксар ба пушт оваред,
Бару буми эшон ба мушт оваред.

Қасе, қ-андар ин чанг сустӣ қунад,
Накӯшад, қи то қон қурустӣ қунад.

- 210 Мадоред аз ин пас ба гетӣ умед,
Қи шуд Рум Заҳҳоқу мо Қаммшед».

Ҳама гуфт қирёну қил қур зи қард,
Ду қурҳора қарду ду лаб қочқард.

Бузургони қонанда барқостанд,
Ҳама қосуҳашро қиёростанд.

1. ИМ – Чунин гуфт

2. Л – мӯбад, қи

3. ИЛМ – зинда, душман бад-ӯ

Хурӯше баромад зи айвон ба зор,
Ки гетӣ нахоҳем бе шаҳрёр.¹

Ҳама рӯй яқсар ба ҷанг оварем.
Ҷаҳон бар бадандеш танг оварем.

- 215 Бубандем доман як андар дигар,
Агар хок ёбем, агар буму бар².

Силеху дирам дод лашкаршро,
Ҳамон номдорони кишваршро.

РАЗМИ СЕВУМИ ИСКАНДАР БО ДОРО ВА ГУРЕХТАНИ ДОРО БА КИРМОН

Сикандар чу аз кораш огоҳ шуд,
Ки Доро ба тахт афсари моҳ шуд,

Сипаҳ баргирифт аз Ироку биронд,
Ба рӯи ҳама номи Яздон бихонд.

Сипахро миёну карона набуд,
Ҳамон баҳти Доро ҷавона набуд.

- 220 Пазира шуданро биёрост шох,
Биёвард аз Истаҳр чандон сипоҳ,

Ки гуфтӣ замин барнатобад ҳама,
Фалак роҳи рафтани наёбад ҳама.

Ду шоҳи³ ду кишвар кашиданд саф,
Ҳама найзаву гурзу ханҷар ба каф.

Баромад чунон аз ду лашкар хурӯш,
Ки ҷарҳи фалакро бидаррид гӯш.

Чу дарё шуд аз хуни гурдон замин,
Тани бесарон буд ҳама дашти кин.

1. М – Бикӯшад, ки то ҷонпарастӣ.

2. ТПЗ – Чу бишнид Доро сухан з-он гурӯҳ,
Ки карданд дар ҷанг дилҳо чу кӯҳ.

3. Л – Сипоҳи

225 Падарро набуд бар писар чои меҳр,
Бар эшон набахшид гардонсипеҳр.

Шаб омад, ба Доро даромад шикаст,
Сикандар миён тохтанро бубаст.

Чаҳондор Доро¹ ба Кирмон расид²,
Ҳама аз кафи³ душманон чон кашид.

Сикандар биёмад ба Истаҳри Порс,
Ки дайҳими шоҳон буду фаҳри Порс.

Хурӯше баланд омад аз боргоҳ,
Ки «Эй меҳтарони намояндароҳ,

230 Ҳар он кас, ки зинҳор хоҳад ҳама,
Зи карда ба Яздон паноҳад ҳама,

Ҳама яксар андар⁴ паноҳи мананд⁵,
Бидонанд⁶ агар неkhoҳи мананд⁷.

Ҳама хастагонро бубаҳшем чиз,
Ҳамон хуни душман нарезем низ.

Зи чизи касон даст кӯтаҳ кунем,
Хирадро сӯи равшанӣ раҳ кунем⁸.

Чу пирӯзгар додамон фарраҳӣ,
Бузургиву дайҳиму шоҳаншаҳӣ.

235 Касе, к-ӯ зи фармони мо бигзарад,
Ҳама гардани аждаҳо биспарад».

Зи чизе ки буд⁹ андар он размгоҳ,
Бубахшид яксар ҳама бар сипоҳ.

1. Л – лашкар

2. ЛМ – кашид.

3. Л – бади.

4. Л – яксара дар

5. Л – манед.

6. Л – Бидонед.

7. Л – манед.

8. И – б. 228, 233 нест.

9. ИЛ – дид.

Чу Доро зи Эрон ба Кирмон расид,
Ду баҳр аз бузургони Эрон надид.

Хурӯше буд андар миёни сипоҳ,
Касеро¹ надиданд бар сар кулоҳ.

Бузургони фарзонаро гирд кард,
Касеро, ки бо ӯ буд андар набард.

- 240 Ҳама меҳтарон зору гирён шуданд,
Зи баҳти бади хеш бирён шуданд.

Чунин гуфт Доро, ки «Ҳам бегумон
Зи мо буд бар мо бади осмон.

Шикан з-ин нишон дар ҷаҳон кас надид,
На аз кордонони пешин шунид.

Зану кӯдаку шаҳри Эрон² асир,
Равон³ хаста аз ахтару тан ба тир⁴.

Чӣ бинеду инро чӣ дармон кунед⁵,
Ки бадҳохро з-ин пушаймон кунед?⁶

- 245 На кишвар, на шаҳру на тахту кулоҳ,
На шохӣ, на фарзанду ганчу сипоҳ.

Гар эдун, ки бахшоиши Кирдигор
Набошад, табаҳ шуд ба мо рӯзгор».

Касе, к-аз гаронмоягон зистанд,
Ҳама пеши ӯ зор бигристанд.

Ба овоз гуфтанд, к-«Эй шаҳрёр,
Ҳама хастае аз бади рӯзгор.

1. ИЛМ – Якero.

2. Л – шаҳриёрон.

3. Л – Ҷигар.

4. Л – пас аз б. 243 ин б. омада:

Ҳама хоста пок гора́т шуда,

Зи ганҷам ҳама созу олат шуда.

5. ЛМ – кунем.

6. ЛМ – кунем.

Сипахро зи кӯшиш сухан даргузашт,
Зи торак дами об бартар гузашт.

- 250 Падар беписар шуд, писар бепадар,
Чунин омад аз чархи гардон ба сар.

Киро модару хохару духтар аст,
Ҳама пок дар дасти Искандар аст.

Ҳама пок пӯшидарӯёни ту,
Ки буданд ларзанда бар ҷони ту,

Чи ганчи ниёкони бартарманиш,
Ки омад ба дасти ту бесарзаниш,

Кунун монда андар кафи душманон¹,
Нажоди бузурғону ганчи каён.

- 255 Кунун нест моро або вай диранг,
Ки кӯшем бо вай ҳам аз роҳи чанг².

Кунун чора бо ӯ мудорост бас,
Ки тоҷи бузургӣ намонад ба кас.

Ҳамин чархи гардон бар ӯ бугзарад,
Чунин донад он кас, ки дорад хирад.

Ту ўро ба тан зердастӣ намой,
Яке дар сухан низ чарбӣ физой.

Бубинем, фарҷом то чун бувад,
Ки гардиш зи андеша берун бувад.

- 260 Яке нома бинвис наздики ӯй,
Пурандеша кун ҷони торики ӯй.

Касе, к-ӯ ба дониш забонаш фуруҳт³,
Ба чора бад аз бун тавонад⁴ сипухт»

1. ИЛ – румиён.

2. И – б. 255 нест.

3. Л – гӯяд оташ забонаш насӯхт.

4. Л – тан бибояд.

Аз эшон чу бишнид, фармон гузид,
Чунон, к-аз раҳи шаҳрёрон сазид.

НОМАИ ДОРО БА ИСКАНДАР ДАР БОРАИ ОШТӢ

Дабири чаҳондидаро хонд шох,
Биёвард қиртосу мушки сиёҳ.

Яке нома бинвишт бо доғу дард,
Ду дида пур аз хуну рух лочвард.

265 Зи Дорои Дороб бинн Ардашер,
Сӯи қайсар Искандари шергир.

Нахуст офарин кард бар кирдгор,
К-аз ӯ дид неку бади рӯзгор.

Дигар гуфт, к-«Аз гардиши осмон,
Хирадманд барнагзарад бегумон.

К-аз ӯ шодмонему з-ӯ бонихеб,
Гаҳе бар фарозу гаҳе бар нишеб¹.

На мардӣ буд ин разми мо бо сипох,
Магар гардишу бахшиши хуру мох.

270 Кунун буданӣ буду мо дил ба дард –
Чӣ дорем аз ин гунбади лочвард.

Кунун гар бисозиву паймон кунӣ,
Дил аз чанг чустан² пушаймон кунӣ,

Ҳамон³ ганчи Гуштоспу Исфандёр,
Ҳамон ёраву тавқи⁴ бо гӯшвор⁵.

1. ТПЗЛ – Зи Яздон бувад некуӣ дар чаҳон
Шиносандаи ошқору ниҳон.
Аз ӯям паноҳу бад-ӯям сипос,
Чаҳонгири хуб аст Яздоншинос.

2. Л – чанги Эрон.

3. И – Ҳама.

4. ИЛ – тоҷи.

5. ТПЗЛ – Ҳамон тахти* Кайхусраву тоҷи зар
Ҳамон ҳуду ҳафтону** зарринкамар.

* Л – тавқи; ** Л – тоҷи аспу.

Фиристам ба ганчи ту аз ганчи хеш,
Ҳамон низ варзидаи ранчи хеш.

Ҳамон ман туро ёр бошам ба ҷанг,
Ба рӯзи шитобат наҷӯям диранг.

- 275 Касеро, ки дорӣ зи пайванди ман,
Зи пӯшидарӯёну фарзанди ман,

Бари ман фиристӣ, набошад шигифт,
Ҷаҳонҷӯро кин набояд гирифт.

Зи пӯшидарӯён ҷуз аз сарзаниш,
Наёбанд шоҳони бартарманиш¹.

Чу нома бихонад худованди ҳуш,
Биёрояд он ройи донишниюш².»

Ҳаюне зи Кирмон биёмад дамон,
Ба наздики Искандари бадгумон.

- 280 Сикандар чу он нома бархонд, гуфт,
Ки «Бо ҷони Доро хирад бод ҷуфт.

Касе, к-ӯ гирояд ба пайванди ӯй,
Зи пӯшидарӯёну фарзанди ӯй,

Набинад магар тахтаи гӯр тахт,
Гар овехта сар зи шохи дарахт.

-
1. ТПЗ – Чу пирӯз гаштӣ, бузургӣ намоӣ.
Ба ҳар некие некие барфизой.
2. ТПЗ – Бипурсад зи ёрон чу бар кӯҳакӯс
Бубастанд Дорову ҳам Файлакус.
Ба Руму ба румӣ зи шамшери тез
Чӣ кард он ҷаҳонҷӯй гоҳи ситез?
Чу аз ростӣ рой зад шоҳи Рум
Шуд охандили ӯ чу як мӯҳра мум.
Навиштанд аҳдеву гаштанд боз,
Бар он - бар бимонданд рӯзи дароз,
Ту чун чира гаштӣ, агар бугзарӣ
Насозӣ зи кин бо касе доварӣ,
Намонад зи ту ном эдар бадӣ,
Битобад зи ту фарраи эзадӣ
Ҳама хост Доро пас аз сорвон
Биёвард наздаш ҳам андар замон,
Ҷаҳонҷӯй, чун нома биспурд, гуфт:
Ки «Бо бод бояд, ки гардӣ ту ҷуфт».

Аз Эрон надорам касеро ба*¹ ранч,
Аз эшон мабодо, ки хоҳем ганҷ.

Ту гар сӯи Эрон хиромӣ, равост,
Ҳама подшоҳӣ саросар турост.

- 285 Зи фармони ту як замон нагзарам,
Нафас низ бе ройи ту нашмарам²».

Ба кирдори киштӣ биёмад ҳаюн,
Дилу дидаи тоҷвар пур зи хун.

КУШТА ШУДАНИ ДОРО БА (ДАСТИ) ДАСТУРОНИ ХУД

Чу он посухи нома Доро бихонд,
Зи кори ҷаҳон дар шигифтӣ бимонд,

Саранҷом гуфт: «Ин зи куштан батар,
Ки ман пеши румӣ бубандам камар.

Сутудон маро беҳтар ояд зи нанг,
Бад-ин достон зад яке марди санг.

- 290 Ки гар оби дарё бихоҳад расид,
Бад-ӯ³ катраборон наёяд паид.

Ҳама будаде ёри ҳар кас ба ҷанг,
Чу шуд мар маро 3-ин нишон кор танг,

Набинам ҳама дар ҷаҳон ёр кас
Ҷуз аз⁴ Эзадам нест фарёдрас».

Чу ёвар набудаи зи наздику дур
Яке нома бинвишт наздики Фур.

1. М – Зи мо худ мабодо, ки бинанд ранҷ.

2. ТПЗ – Сикандар чунон нома посух навишт,
Ба боғи бузургӣ дарахте бикишт.
Ки бораш ҳама офарин буд пок,
Зи тобанда хуршеду торикхок.

3. Л – Дар ӯ.

4. ЛМ – Ба ҷуз.

Пур аз лобаву зердастиву дард,
Нахуст офарин бар чахондор кард.

- 295 Дигар гуфт, к-«Эй меҳтари ҳиндувон,
Хирадманду донову равшанравон,

Ҳамоно, ки назди ту омад хабар,
Ки моро чӣ омад зи ахтар ба сар.

Сикандар биёвард лашкар зи Рум,
На бар монд моро, на обод бум.

На пайванду фарзанду тахту кулоҳ,
На дайҳими шоҳӣ, на ганчу сипоҳ.

Гар эдун, ки бошӣ маро ёрманд,
Ки аз хештан боздорам газанд,

- 300 Фиристам-т чандон гуҳарҳо зи ганҷ,
К-аз он пас набинӣ ту аз ганҷ ранҷ.

Ҳамон дар ҷаҳон низ номӣ шавӣ,
Ба назди бузургон гиромӣ шавӣ».

Ҳаюне фиристод¹ бар сони бод,
Баромад бари Фури фуроннажод.

Чу Искандар огоҳ шуд з-он сухун,
Ки Дорои Дороб чӣ афканд бун,

Бифармуд, то баркашиданд ной,
Баромад ғави кӯсу хиндидарой.

- 305 Биёвард аз Истаҳр чандон сипоҳ,
Ки хуршед бар чарх гум кард роҳ.

В-аз он рӯй Доро биёмад ба роҳ²,
Ҷаҳон тоза шуд яксар аз фарри шоҳ³.

Баромад хурӯши сипоҳ аз ду рӯй,
Беором шуд мардуми ҷангҷӯй.

1. ИЛМ – барафканд.

2. Л – дигар.

3. ИМ – б. 306 нест, Л – шуд пур аз лашкару шурӯ шар.

Сикандар ба оин сафе баркашид,
Ҳаво нилгун шуд, замин нопадид.

Чу Доро биёвард лашкар ба роҳ,
Сипоҳе на бар орзу размхоҳ.

- 310 Шикаста дилу гашта аз разм сер,
Сари бахти эронӣён гашта зер,

Наёвехтанд эҷ бо румиён,
Чу рӯбаҳ шуд он наррашери жаён.

Гаронмоягон зинҳорӣ шуданд,
Зи авчи бузургӣ ба хорӣ шуданд.

Чу Доро чунон дид, баргошт рӯй,
Гурезон ҳаме рафт бо ҳою ҳуй.

Бирафтанд бо шоҳ сесад савор,
Аз Эрон ҳар он кас, ки буд номдор.

- 315 Ду дастур будаҳ гиромӣ ду мард,
Ки бо ӯ будандӣ ба дашти набард.

Яке мӯбаде номи ӯ Мохёр
Дигар мардро ном Ҷонусёр.

Чу диданд, к-он кор бесуд гашт,
Баландахтару номи Доро гузашт,

Яке бо дигар гуфт, к-ин шӯрбахт,
Аз ин пас набинад дигар*¹ тоҷу тахт.

Бибояд задан дашнае бар бараш
В-агар*² теги ҳиндӣ яке бар сараш.

- 320 Сикандар супорад ба мо кишваре
Бар ин подшоҳӣ шавем афсаре.

Ҳаме рафт бо ӯ ду дастури ӯй,
Ки дастур буданду ганҷури ӯй.

1. М – ҳамон.

2. М – Дигар.

Меҳин бар чапу Моҳёраш ба рост,
Чу шаб тира гашт, аз ҳаво бод хост,

Яке дашна бигрифт Ҷонусёр,
Бизад бар бару синаи шаҳрёр.

Нагун шуд сари номбардор шох
В-аз ӯ бозгаштанд яксар сипоҳ.

АНДАРЗ КАРДАНИ ДОРО БО ИСКАНДАР ВА МУРДАН

- 325 Ба наздики Искандар омад вазир,
Ки «Эй шоҳи пирӯзу донишпазир,

Бикуштем мо душманат¹ ногаҳон,
Сар омад бар ӯ тоҷу тахти меҳон».

Чу бишнид гуфтори Ҷонусёр,
Сикандар чунин гуфт бо Моҳёр,

Ки «Душман, ки афкандӣ акнун кучост,
Бибояд намудан ба мо² роҳ рост».

Бирафтанд ҳар ду ба пеш-андарун,
Дилу ҷони^{*3} румӣ пур аз хашму хун.

- 330 Чу наздик шуд, рӯи Доро бидид,
Пур аз хун бару рӯй чун шанбалид.

Бифармуд, то бора бугзоштанд,
Ду дастури ӯро ниғаҳ доштанд.

Сикандар зи асп андаромад чу бод,
Сари марди хаста ба рон барниҳод.

Ниғаҳ кард, то хаста гӯянда ҳаст,
Бимолид бар чехри ӯ^{4*5} ҳар ду даст.

1. ИЛ – душмантро.

2. Л – ман.

3. М – чашми.

4. Л – чехрааш.

5. М – рӯи ӯ.

Зи сар баргирифт, афсари хусравиш¹,
Кушод аз бар он² чавшани паҳлавиш³,

- 335 Зи дида биборид бар вай⁴ сиришк,
Тани хастаро дид дур аз пизишк.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин бар ту осон шавад,
Дили бадсиголат ҳаросон шавад.

Ту бархезу дар маҳди заррин нишин
В-агар ҳаст нерӯт, бар зин нишин.

Зи Ҳинду зи Румат пизишк оварам,
Зи дарди ту хунин сиришк оварам.

Супорам туро подшоҳиву тахт,
Чу беҳтар шавӣ, мо бубандем рахт.

- 340 Чафопешагони*⁵ туро ҳам кунун
Биёвезам аз дорхо сарнагун.

Чунон шуд зи пирон шунидем дӯш
Дилам гашт пурхуну лаб пурхурӯш⁶.

Ки ҳар ду зи як беҳу⁷ пероҳанем,
Ба бешӣ чаро тухмаҳо^{3*8} барканем».

Чу бишнид Доро, ба овоз гуфт,
Ки «Ҳамвора бо ту хирад бод ҷуфт.

Бар онам, ки аз пок додори хеш,
Биёбӣ ту подоши ғуфтори хеш.

- 345 Яке он ки ғуфтӣ, ки Эрон турост,
Сари тоҷу тахти далерон турост,

1. Л – хусравӣ.

2. Л – он бару.

3. Л – паҳлавӣ.

4. ИЛМ – чанде.

5. М – Ситамгорагони.

6. Л – сар пур зи ҷӯш.

7. ИЛМ – Зи як беҳу як шоҳу.

8. И – тухмаро.

Ба ман марг наздиктар, з-он ки тахт,
Бипардахт тахт аз нагунгашта бахт.

Бар ин аст фарҷоми чархи баланд,
Хиромаш ҳама ранчу судаш газанд.

Ба мардӣ нигар, то нагӯӣ, ки ман
Фузунам*¹ аз ин номдор анҷуман.

Баду нек ҳар ду зи Яздон шинос
В-аз ӯ дор, то зинда бошӣ, сипос.

- 350 Намудори гуфтори ман ман басам,
Бар ин достон ибрати ҳар касам,

Ки чандон бузургиву шоҳиву ганҷ
Маро буду аз ман набуд кас ба ранҷ.

Ҳамон низ чандон силеҳу сипоҳ,
Гаронмоя аспону тахту кулоҳ.

Ҳамон низ фарзанду пайвастагон
Чи пайвастагон? Доғдил, хастагон.

Замину замон банда буд пеши ман
Чунин буд, то бахт буд хеши ман².

- 355 Зи некӣ чудо мондаам з-ин нишон,
Гирифтор дар дасти мардумкушон.

Зи фарзанду хешон шуда ноумед,
Сияҳ шуд ҷаҳон, дидагонам сапед.

Зи хешон касе нест фарёдрас,
Умедам ба Парвардигор аст бас.

Бад-ин гуна хаста ба хок-андарам,
Зи гетӣ ба доми ҳалок-андарам.

Бар ин аст оини чархи равон,
Агар шаҳрёрӣ, агар паҳлавон.

1. М – Бударм беш.

2. ТПЗ – Чу аз ман ҳамон бахт бегона шуд.
Ҳама коху айвон чу вайрона шуд.

360 Бузургӣ ба фарчом ҳам бугзарад,
Шикор асту маргаш ҳаме бишкарад».

Сикандар зи дида буборид хун,
Бар он шоҳи хаста ба хок-андарун.

Чу Доро бидид он зи дил дарди ӯй¹,^{*2}
Сиришки равон бар^{*3} рухи зарди ӯй⁴,

Бад-ӯ гуфт: «Магрӣ, к-аз ин суд нест,
Зи оташ маро баҳра чуз дуд нест.

Чунин буд баҳшиш зи баҳшандаам,
Ҳам аз рӯзгори дурахшандаам.

365 Ба⁵ андарзи ман сар ба сар гӯш дор,
Пазиранда бошу ба дил ҳуш дор».

Сикандар бад-ӯ гуфт: «Фармон турост,
Бигӯй он чи хоҳӣ, ки паймон турост».

Забон тез Доро бар ӯ баркушод,
Ҳаме кард сар то сар андарз ёд.

Нахустин чунин гуфт, к-«Эй номдор,
Битарс аз Ҷаҳондовари Кирдигор.

Ки чарху замину замон офарид,
Тавоноиву нотавон офарид.

370 Ниғаҳ кун ба фарзанду пайванди ман,
Ба пӯшидарӯёни дилбанди⁶ ман.

Зи ман поктаи духтари ман бихоҳ,
Бидораш ба ором дар пешгоҳ.

Куҷо модараш Равшанак ном кард,
Ҷаҳонро бад-ӯ шоду падром кард.

1. Л – дилу ройи ӯ.

2. М – ӯ.

3. М – Чу борон сиришк аз.

4. Л – равон ашки хунии саропойи ӯ

5. Л – Ту.

6. ИЛ – пӯшидагони хирадманди.

Наёбӣ зи фарзанди ман сарзаниш,
На бегора аз мардуми бадкуниш.

Чу парвардаи шаҳрёрон бувад,
Ба рой афсари номдорон бувад.

- 375 Магар з-ӯ бубинӣ яке номдор,
Кучо нав кунад номи Исфандёр.

Биёрояд ин оташи Зардухушт,
Бигирад ҳаме Занду Усто ба мушт.

Нигаҳ дорад ин фолу чашни Сада,
Ҳамон фарри Наврӯзу оташкада.

Ҳамон Урмузду ҳамон рӯзи меҳр,
Бишӯяд ба оби хирад чону чехр,

Кунад тоза оини лӯхроспӣ,
Бимонад¹ пайи дини гуштоспӣ.

- 380 Меҳонро ба меҳ дораду кеҳ ба кеҳ,
Бувад динфурӯзандаву рӯзбеҳ».

Сикандар чунин дод посух бад-ӯй,
Ки «Эй некдил, хусрави ростгӯй,

Пазируфтам ин панду андарзи ту,
Фузун з-ин набошам бад-ин марзи ту.

Ки ин² некуиҳо ба чой оварам,
Хирадро-бар ин раҳнамой оварам».

Ҷаҳондор дасти Сикандар гирифт,
Ба зорӣ хурӯшидан андар гирифт.

- 385 Кафи дасти ӯ бар даҳон барниҳод,
Бад-ӯ гуфт: «Яздон паноҳи ту бод!

Супурдам туро чою^{*3} рафтам ба хок,
Равонро супурдам ба Яздони пок».

1. Л – Биронад.

2. Л – ҳама.

3. М – тахту.

Бигуфт ину чонач баромад зи тан,
Бар ӯ зор гирён шуданд анчуман.

Сикандар ҳама чомаҳо кард чок,
Ба тоҷи каён барпароканд хок.

Яке дахма кардаш ба оини ӯй,
Бар он сон, ки буд фарраву дини ӯй.

390 Бишустандаш аз хун ба равшан гулоб,
Чу омад-ш хангоми ҷовид хоб,

Биёростандаш ба дебои Рум,
Ҳама пайкараш гавҳару зар-ш бум.

Танаш зери кофур шуд нопадид
В-аз он пас касе рӯи Доро надид.

Ба дахма-дарун тахти заррин ниҳод,
Яке бар сараш тоҷи мушкин ниҳод.

Ниҳодаш ба тобути зар-андарун,
Бар ӯ-бар зи мижгон буборид хун.

395 Чу тобутааш аз ҷой бардоштанд,
Ҳама даст бар даст бугзоштанд.

Сикандар пиёда ба пеш-андарун,
Бузургон ҳама дидаҳо пур зи хун.

Чунин то сутудони Доро бирафт,
Ҳама пӯст гуфти бар ӯ барбикафт.

Чу бар тахт бинҳод тобути шох,
Бар оини шоҳон баровард роҳ.

Чу пардаҳт аз он дахмаи арчманд,
Зи берун бизад дорҳои баланд.

400 Яке дор бар номи Ҷонусёр,
Дигар ҳамчунон аз дари Моҳёр.

Ду бадхохро зинда бар дор кард.
Сари шоҳкушро нагунсор кард.

Зи лашкар бирафтанд мардони чанг,
Гирифта яке санг ҳар як ба чанг,

Бикуштанд бар дорашон зору хор,
Мабодо касе, к-ӯ кушад шахрёр.

Чу диданд эрониён, к-ӯ чӣ кард,
Ба*¹ зорӣ бар он шоҳи озодмрд².

- 405 Гирифтанд яксар бар ӯ офарин,
Варо хонданд³ шахрёри замин.

НОМА НАВИШТАНИ ИСКАНДАР НАЗДИ БУЗУРГОНИ ЭРОН

Зи Кирмон кас омад сӯи Исфаҳон,
Ба чое, ки буданд аз Эрон меҳон.

Ба наздики пӯшидарӯёни шох,
Биёмад яке марди бодастгоҳ.

Бар эшон дуруди Сикандар бибурд,
Ҳама кори Доро бар эшон шумурд.

Чунин гуфт, к-«Аз марги шоҳони дод
Набошад дили душману дӯст шод.

- 410 Бидонед, к-имрӯз Доро манам,
Гар ӯ шуд ниҳон, ошкоро манам.

Фузун аст аз ӯ некуиҳо, ки буд,
Ба тимор дилро набояд шахуд.

Ҳама маргроєм шоҳу сипоҳ,
Агар дер монӣ, ҳамин*⁴ аст роҳ.

Буна сӯи шаҳри Ситаҳр оваред,
Ба пайванди мо низ фаҳр оваред.

1. М – Зи.
2. И –б. 403, 404 нест.
3. Л – бар он номвар.
4. М – монем ин.

Ҳамон аст Эрон, ки буд аз нахуст,
Бибошед шодондилу тандуруст».

- 415 Набиштанд нома ба ҳар кишваре,
Ба ҳар номдореву ҳар мехтаре.

Зи Искандари Файлакуси бузург,
Ҷаҳонгиру*¹ бо кинаҷӯён сутург.

Ба назди бузургони солорфаш.
Далерони аспафкану кинакаш,

Сӯи нома аз подшоҳи каён
Сӯи кордонони эронӣён.

- 420 Чу анбар сари хомаи Чин бишуст,
Сари нома буд офарин аз нахуст,

Бад-он додгар, к-ӯ ҷаҳон офарид,
Ҳамон² ошқору ниҳон офарид.

Ду гетӣ падида омад аз кофу нун,
Ҷаро, на ба фармони ӯ-дар, на чун.

Сипехре, ки бинӣ аз ин сон равон,
Ба доноии ӯ бувад то тавон³.^{*4}

Бибошад ба фармони ӯ ҳар чи хост,
Ҳама бандагонему ӯ подшост.

- 425 В-аз ӯ бод бар номдорон дуруд,
Бар андозаи ҳар яке барфузуд.

Ҷуз аз неқномиву фарҳангу дод,
Зи рафтори гетӣ мағиред ёд.

Ба пирӯзӣ - андар ғам омад маро,
Ба сур-андарун мотам омад маро.

1. М – Ҷаҳонҷӯю

2. Л – Басе.

3. И – Ба дониш бар ӯ - бар хирад нотава.

4. М – Таваонову доно ҷуз ӯро маҳон.

Ба дорандаи офтоби баланд,
Ки бар чони Доро начустам газанд.

Мар он шоҳро душман аз хона буд,
Яке банда будаш, на бегона буд.

- 430 Кунун ёфт бодафраи эзадӣ,
Чу бад сохт, омад ба рӯяш бадӣ.

Шумо дод чӯёду фармон кунед,
Равонро ба паймон гаравгон кунед.

Чу хоҳед, к-аз чарх ёбед бахт,
Зи ман бадраву бардаву тоҷу тахт¹.

Пур аз дарди Дорост равшан дилам,
Бикӯшам, к-аз андарзи ӯ нагсилам.

- 435 Ҳар он кас, ки ояд бар ин боргоҳ,
Дирам ёбаду арчу² тахту кулоҳ.

Чу хоҳад, ки бошад ба айвони хеш,
Нагардад гурезон зи паймони хеш,

Расонед чизе, ки бояд ба ганҷ
В-аз он пас наёбад касе дарду ранҷ.

Дирамро ба номи Сикандар занед,
Бикӯшеду паймони ӯ нашканед³.

Нишастангаҳи шаҳрёрони хеш,
Бидоред аз ин пас ба оини пеш.

Мадоред бе дидбон марзи хеш,
Падид оваред андар ин арзи хеш.

1. ТПЗ – Бад-ин гуфти ман гӯш доред пок,
Равонро махоҳед ҷои мағок.

2. И – ганҷу.

3. ТПЗЛ – Ки ҳар, к-ӯ зи паймони мо бугзарад,
Бад-ин хубгуфтори* мо награвад,
Гирифториву ранҷ ӯро** сазост.
Ки подоши Эзад мар ӯро ҷазост.

* Л – чарбгуфтори; ** Л – Чу ояд, мар ӯро укубат.

- 440 Мадоред бозор бе посбон,
Ки ронад ҳаме номи мо бар забон.
- Бад-он то набошад зи дуздон газанд,
Бимонед шодондилу судманд.
- Зи ҳар шаҳр зебо парастандае,
Пур аз шарм бедордил бандае,
- Ки шояд ба мушкӯи заррини мо,
Бидонад парастидани дини мо,
- Чунон, к-ӯ ба рафтан набошад диҷам,
Нашояд, ки бар барда бошад ситам.
- 445 Фиристед сӯи шабистони мо,
Ба наздики хусравпарастони мо.
- Ғарибон, ки бар шаҳри мо бугзаранд,
Чамонанда пою лабон ночаранд,
- Дил аз айб софеву сӯфӣ ба ном,
Ба дарवेशӣ - андар шуда шодком,
- Зи хоҳандагон номашон бар кунед,^{*1}
Шумор андар оғози дафтар кунед.
- Ҳар он кас, ки ҳаст аз шумо мустаманд,
Кучо ёфт аз кордоре газанд,
- 450 Дилу пушти бедодгар бишканед,
Ҳама беҳу шохаш зи бун барканед².
- Кунам зинда бар дор бадномро,
Ки гум кард аз оғоз фарҷомро.
- Ба доду диҳиш дил тавонгар кунед,
Аз озодагӣ бар сар афсар кунед.
- Ки фарҷом ҳам рӯзатон бугзарад,
Замона паи мо ҳаме бишмарад,

1. М – сар.

2. ТПЗ – Нихонӣ бад-ӯ кор кардан ба рӯй –
Биёбам ҳаме, чун кунам ҷустуҷӯй.

Касе, к-ӯ зи фармони мо бугзарад,
Ба фарҷом аз он кор кайфар барад.

455 Чу нома фиристода шуд, баргирифт,
Ҷаҳоне ба ором дар бар гирифт¹

Зи Кирмон биёмад ба шаҳри Ситаҳр,
Ба сар барниҳод он кай тоҷи фаҳр².

Ту рози ҷаҳон, то тавонӣ, маҷӯй,
Ки ӯ зуд печад зи ҷӯянда рӯй.

Биёмӯз дониш ту, то эдарӣ,
Ки он ҷо ҳама бар зи дониш х(в)арӣ³.

1. Л –б. 455 нест.

2. И –б. 456 нест.

3. ИЛ – б. 458 нест.

ПОДШОҲИИ СИКАНДАР

ЧОРДАҲ СОЛ БУД

ОҒОЗИ ДОСТОН

НИШАСТАНИ СИКАНДАР БАР ТАХТИ ЭРОН

Бар он офарин, к-ӯ чаҳон офарид,
Замину замону макон офарид,

Ки¹ ором аз ӯй асту ҳам кор² аз ӯ,
Ҳам оғоз³ аз ӯй асту анҷом⁴ аз ӯ.

Сипехру замону замин они⁵ ӯст,
Каму беши гетӣ ба фармони⁶ ӯст.

Зи хошоки ночиз то арш рост
Саросар ба ҳастии ӯ-бар гувост.

5 Чуз ӯро махон⁷ Кирдгори чаҳон,
Шиносандаи ошкору ниҳон.

В-аз ӯ бар равони Муҳаммад дуруд,
Ба ёрон-ш- бар ҳар яке барфузуд.

Сари анҷуман буд зи ёрон Алӣ,
Ки хондаш паямбар⁸ Алии валӣ.

Ҳама пок буданду парҳезгор,
Суҳанҳои ӯ баргузашт аз шумор⁹.

-
1. Л – Ҳам
 2. Л – ком
 3. Л – анҷом
 4. Л – фарҷом.
 5. Л – ситора ҳама карда
 6. Л – бароварда.
 7. Л – мадон.
 8. Л – шииш хонад
 9. К – Пас аз б. 8 ин б. омада:

Або дигарон мар маро кор нест,
Бад-ин - дар маро роҳи гуфтор нест.
Набошад ба чуз бепадар душманаш,
Ки Яздон ба оташ бисузад танаш!

Кунун бар суханхо физиош кунем,
Ҷаҳонофаринро ситоиш кунем.

- 10 Ситоем тоҷи шаҳаншоҳро,
Ки бахташ дурахшон кунад моҳро¹.

Ҷаҳондори бобахшишу фарру² дод,
Замона ба фармони ӯ гашта³ шод.

Худованди кӯполу шамшеру ранҷ,
Худованди осониву тоҷу ганҷ,

Хирадманди донову⁴ чирасухан,
Ҷавон ӯ⁵ ба солу ба дониш куҳан.

Ҷаҳондори бофарру некишинос,
Ки аз тоҷ дорад зи Яздон сипос.

- 15 Ҳама Муштарӣ тобад аз фарри ӯ,
Бинозем дар сояи парри ӯ.

Шаҳаншоҳ Маҳмуди бахшандазар,
Фалак н-оварида чун ӯ тоҷвар⁶.

Ба разм осмонро хурӯшон кунад,
Чу базм оядаш, гавҳар афшон кунад.

Чу хашм оварад, кӯҳ резон кунад⁷,
Сипеҳр аз бари хок ларзон кунад⁸.

Падар бар падар шаҳрёр аст шоҳ,
Бинозад бад-ӯ гунбади хуру моҳ⁹.

1. Л – Пас аз б. 10 ин б. омада:

Абулқосим он шоҳ Маҳмуд ном,
Ки аз номи ӯ фаҳр ҷўянду ком.

2. Л – Худованди пирӯзиву бахшу

3. Л – ӯй аст.

4. Л – зебову.

5. Л – Ҷавоне.

6. Л – б. 14 – 16 нест.

7. Л – шавад.

8. Л – шавад.

9. Л – б. 19 нест.

- 20 Бимонод то ҷовидон номи ӯ,
 Ҳама меҳтарӣ бод фарҷоми ӯ!
- Сари нома кардам санои варо,
 Бузургиву оину рои варо¹.
- Аз ӯ дидам андар ҷаҳон номи нек,
 Зи гетӣ варо бод фарҷоми нек!
- Зи дидори ӯ тоҷ равшан шудааст,
 Зи бадҳо варо бахт ҷавшан шудааст².
- Бинозад бад-ӯ мардуми порсо,
 Ҳар он, к-ӯ шавад³ бар замин подшо.
- 25 Ҳаво равшан аз борвар⁴ бахти ӯст,
 Замин номвар пояи тахти ӯст.
- Ба рамз- андарун жандапили балост,
 Ба базм- андарун осмони вафост.
- Чу дар базм рахшон шавад рои⁵ ӯ,
 Ҳама мавҷ хезад зи дарёи⁶ ӯ.
- Ба нахчир шерон шикори ваянд,
 Даду дом дар зинҳори ваянд.
- Зи овози гурзаш ҳама рӯзи ҷанг
 Бидаррад дили шеру ҷарми паланг.
- 30 Сараш сабз боду дилаш пур зи дод,
 Ҷаҳон низ бе афсари⁷ ӯ мабод!
- Кунун бозгардам сӯи дoston,
 Ба назм орам аз гуфтаи бoston⁸.

1. Л – б. 21 нест.

2. Л – б. 23 нест.

3. Л – кас, ки шуд

4. Л – тобиши.

5. Л – ҷои.

6. Л – мавҷи зар хезад аз пой.

7. Л – бесару афсари.

8. Л- б. 31 нест.

Сикандар чу бар тахт биншаст, гуфт,
Ки «Бо чони шоҳон хирад бод чуфт,

Ки пирӯзгар дар чаҳон Эзад аст,
Чаҳондор агар з-ӯ натарсад, бад аст.

Баду неки мо¹ бугзарад бегумон,
Раҳой набошад зи чанги замон.

- 35 Ҳар он кас, ки ояд бад-ин боргоҳ,
Ки бошад зи мо сӯи мо додхоҳ.

Агар гоҳи бор ояд, ар² ними шаб,
Ба посух расад, чун кушояд ду лаб.

Чу пирӯзгар фарраҳӣ³ додамон,
Дари баҳти пирӯз⁴ бикшодамон.

Ҳама зердастон биёбанд баҳр
Ба кӯҳу биёбону дарёву шаҳр.

Наҳоҳем бож аз чаҳон панҷ сол,
Чуз он кас, ки гӯяд, ки ҳастам ҳамол.

- 40 Ба дарвеш баҳшем бисёр чиз,
Зи доранда чизе наҳоҳем низ».

Чу Искандар ин некуиҳо бигуфт,
Дили подшо гашт бо дод чуфт.

Аз Эрон баромад яке офарин
Бад-он додгар шаҳрҳои замин.

В-аз он пас пароканда гашт анҷуман,
Чаҳондор биншаст бо ройзан.

1. Л- некамон.

2. Л –аз.

3. И-фарруҳӣ.

4. пируза.

НОМАИ ИСКАНДАР НАЗДИ ДИЛОРОЙ МОДАРИ РАВШАНАК

Бифармуд, то пеши ӯ шуд дабир,
Қалам хост румиву чинӣ ҳарир.

- 45 Нависанда аз килк чун хома кард,
Сӯи модари Равшанак нома кард,

Ки «Яздон туро музди некон диҳод,
Пас аз дард оромиши¹ чон диҳод!

Набиштам яке номае пеш аз ин,
Набишта² дар ӯ пандҳо³ беш аз ин.

Чу чуфти туро^{*4} рӯз баргашта шуд,
Ба дасти яке банда-бар кушта шуд.

Бар оини шоҳон кафан сохтам,
Зи дарди ҷаҳондор пардохтам.

- 50 Басе оштӣ хостам пеши ҷанг,
Накард оштӣ, чун набудааш диранг.

Зи хунаш⁵ бупечид ҳам душманаш,
Ба мину расонод Яздон танаш!

Варо додгар ҷои некон диҳод,
Бадандешро заҳри⁶ пайкон диҳод!

Наёбад касе чора аз ҷанги марг,
Чу боди ҳазон асту мо ҳамчу барг.

Ҷаҳон яксар⁷ акнун ба пеши шумост,
Бар андарзи Доро фаровон гувост,

1. И- ӯ ромиши Л- марги шаҳ ромиши

2. Л- Навишта.

3. Л- Дардҳо.

4. М- чуфти ту

5. И- б. 48 нест.

6. Л- маргаш.

7. Л- заҳру

55 Ки ӯ Равшанакро ба ман доду гуфт,
Ки чун ӯ¹ набошад² туро дар нухуфт.

Кунун бо парастандаву доягон,
Аз Эрон бузургону пурмоягон,

Фиристед зудаи ба³ наздики ман,
Зудояд магар чони торики ман.

Бидонед чун пеш буд Исфаҳон,
Ба ҳар сӯ пароканда корогаҳон,

Ҳамон кордорони⁴ бошарму дод,
Ки Дорои Доробашон кард ёд⁵.

60 Гар он ҷо нахоҳед, фармон равост,⁶
Ҳама буми⁷ Эрон ба пеши шумост.

Дили хешро пурмудоро кунед,
Маро дар ҷаҳон ном Доро кунед».

Сӯи Равшанақ ҳамчунон нома кард,^{*8}
Суханро гузар бар сари хома кард.^{9*10}

Нахуст офарин кард бар Кирдгор,
Ҷаҳондору донову парвардгор,

Дигар¹¹ гуфт, к-аз гавҳари подшо
Назояд магар мардуми порсо.

65 Дилорову борою¹² бонозу¹³ шарм,
Сухан гуфтаниш ҳубу овой нарм.

1. И- чумла яксар.

2. ЛМ-наёяд.

3. И – Варо зуд бифрифт.

4. Л – Ҳама кордонони.

5. ИЛ- кор дод.

6. И – Гар он ҷо ки хоҳед, фармон турост; Л- В-ар он ҷо нахоҳед, фармон турост.

7. ИЛ- шаҳр.

8. И- чумла яксар.

9. Л- Зи шоҳи ҷаҳондори худкома кард.

10. М – Зи шоҳи ҷаҳондори худкомае.

11. И – Чунин.

12. Л – Дилороми боному

13. Л – Дилорои боному борою

Падар мар туро пеш моро супурд,
В-аз он пас бишуд, номи неке бибурд.

Чу ой шабистону мушкӯи ман,
Бубинӣ, ту бошӣ ҷаҳонҷӯи ман.

Сари бонувониву зебои тоҷ,
Фурӯзандаи ёраву тахти оч.

Набиштем нома бари модарат,
Ки эдар¹ фириштад туро дарх(в)арат².

70 Бар оини³ фарзанди шоханшаҳон,
Ба пеш- андарун мӯбади Исфаҳон.

Парастандаву тоҷу пилону⁴ маҳд,
Ҳамонро, ки ту хӯрдӣ з-ӯ⁵ ширу шахд.

Ба мушкӯи мо бош равшанравон,
Туй дар^{*6} шабистон сари бонувон.

Ҳамеша дилу шарм чуфти ту бод,
Шабистони шохон нухуфти ту бод!⁷

Биёмад яке файласуфе чу гард,
Суханҳои шоҳи ҷаҳон ёд кард.

ПОСУХИ НОМАИ СИКАНДАР АЗ ДИЛОРОЙ

75 Дилорой чун ин суҳанҳо шунид,
Яке боди сард аз ҷигар баркашид.

Ба Доро зи дида биборид⁸ хун,
Ки буд рехта зери хок- андарун.

1. И- Зи мо

2. Л- ҳаме дарх(в)арат.

3. И- Ба оини

4. ИЛ- Парастандаи тоҷи шохону

5. Л- Ҳамонро, ки хӯрдан бувад

6. М –бар

7. ТПЗЛ- Ба коми ту гардод чархи баланд,
Зи душман танат дуру дур аз газанд.

8. Л- Зи Доро буборид аз дида

Нависандаи¹ номаро пеш хонд,
Ҳама хун зи² мижгон ба рух барфишонд.

Мар он номаро зуд посух навишт,
Суханҳои бомағзу фаррух навишт.

Нахуст офарин кард бар додгар³,
Худованди орому рою хунар.⁴

- 80 Дигар гуфт, к- «аз кори гардонсипехр,⁵
К-аз ӯй аст пархошу орому⁶ меҳр,

Ҳама фарри Доро ҳама хостем,
Забонро ба номи вай оростем.

Кунун чун замони вай андаргузашт,
Сари гоҳи ӯ чӯби тобут гашт.

Туро хоҳам андар ҷаҳон некувӣ,
Бузургиву пирӯзиву хусравӣ,

- 85 Ба коми ту хоҳам, ки бошад ҷаҳон,
Бар ин ошкоро надорам⁷ ниҳон.

Шунидам ҳама ҳар чӣ гуфтӣ ба⁸ меҳр,
Ки аз чони ту шод бодо сипехр.

Аз он дахма Дорову⁹ аз¹⁰ Мохёр,
Мукофоти бадхоҳ Ҷонусёр.

Чу хуни худованд резад касе,
Ба гетӣ дирангаш набошад¹¹ басе.

1. И- Набисандаи

2. И- Хуни

3. Л – Кирдгор,

4. Л – Парвардигор: И – аврангу Парвардигор

5. ЛМ – Кирдигори сипехр,

6. Л – орому пархошу

7. Л – надонам

8. И – кардӣ зи

9. И-Аз он дахмаву дору

10. Л- дахмаву дору зи

11. И – наёяд

Дигар он, ки ҷустӣ ҳама оштӣ,
Басе¹ рӯз бо панд бугзоштӣ.

Набояд² зи шоҳон парастандагӣ,
Наҷӯяд кас аз тоҷвар бандагӣ.

90 Ба ҷои шаҳаншоҳ Доро³ туй,
Чу хуршед шуд, моҳ моро туй.

Мабодо зи гетӣ ҷуз аз коми ту.
Ҳамеша⁴ бар айвонҳо⁵ номи ту.

Дигар он ки аз Равшанак ёд кард,
Дили мо бад- он орзу шод кард.

Парастандаи туст,⁶ мо бандаем,
Ба фармону роят сар афкандем

Дурудат фиристоду посух навишт⁷
Яке нома чун бӯстони биҳишт.

95 Чу шоҳи замона туро баргузид,
Сар аз рӯи ӯ кас наёрад кашид.

Набиштем нома сӯи меҳтарон,
Ба паҳлав, бузургону ҷанговарон,

Ки фармони Дорост фармони ту,
Напечад касе сар зи паймони ту.

Фиристодаро бардаву бадра дод,
Зи ганчаш зи⁸ ҳар гунае баҳра дод.

Чу румӣ ба назди Сикандар расид,
Ҳама ёд кард, он чи диду шунид.

-
1. И-Ҳама.
 2. Л-Наёяд.
 3. Л – гоҳи шаҳаншоҳ моро
 4. И – Набишта
 5. Л – ба девонҳо
 6. Л – тусту
 7. И – набишт
 8. Л – ба.

100 Аз он тахту оину он боргоҳ,
Ту гуфтӣ, ки зиндаст бар гоҳ шох.

Сикандар зи гуфтори ӯ гашт шод,
Ба ором тоҷи кай¹ барниҳод.²

БА ЗАНИЌ ГИРИФТАНИ СИКАНДАР РАВШАНАКРО

Зи Аммурия модарашро бихонд,
Чу омад, суҳанҳои Доро биронд.

Бад-ӯ гуфт: «Назди Дилорой шав,
Ба хубӣ^{*3} бипайванд⁴ гуфтори нав.

Ба парда- дарун Равшанакро бубин,
Чу дидӣ, зи мо кун ҳазор⁵ офарин.

105 Бубар тавқ бо ёраву гӯшвор,
Яке тоҷи пурғавҳари шоҳвор.

Сад астар⁶ зи густурданиҳо бубар,
Даҳ уштур⁷ ба дебои румӣ ба зар.

Ҳам аз ганҷу диноҳ чун сӣ ҳазор,
Ба бадра-дарун⁸ кун зи баҳри нисор.

Зи румӣ чу⁹ сесади канизак бубар,
В-агар бештар боядат, бештар.

Яке чом деҳ ҳар якеро ба даст,
Бар оини ҳубони хусравпараст.

110 Ту бо ҳештан ходимон бар ба роҳ,
Зи роҳу зи оини шоҳон мақоҳ.¹⁰

1. И – гуҳар

2. Л – шуд тоҷ, бар сар ниҳод.

3. М - ҷарбӣ

4. И – Ба ҳубиву пайванд

5. ИЛ – бар ӯ

6. ЛМ – уштур

7. Л – астар

8. Л – дар ӯ

9. Л – ду

10. ТПЗ – Чунон к-ӯ бифармуд, он соз кард,
Пас он гаҳ раҳи рафтани оғоз кард.

Бишуд модари шох бо тарҷумон,
Дах аз файласуфони ширинзабон.

Чу омад ба наздики шаҳр¹ Исфаҳон
Пазира шудандаш фаровон меҳон.

Биёмад зи айвон Дилорой пеш,
Худу номдорон ба оини хеш.

Ба даҳлез² карданд чандин нисор,
Ки бар чашми мардум³ дирам гашт хор,

115 Ба айвон нишастанд бо ройзан,
Ҳама номдорон шуданд анҷуман.

Дилорой бархост чандон чихез,
Ки шуд дар ҷаҳон рӯи бозор тез.

Шутур дар шутур буд⁴ фарсангҳо,⁵
Зи заррину симину аз рангҳо.⁶

Зи пӯшиданиҳову густурданӣ,
Зи афканданиву пароканданӣ,

Зи аспони тозӣ ба зарринситом,
Зи шамшери ҳиндӣ ба зарринним.

120 Зи ҳафтону аз ҳӯду баргустувон,
Зи кӯполи заррину гурзи гарон⁷.

Чи чома бурида, чи аз нобурид,
Ки кас⁸ дар ҷаҳон бештар з-он надид⁹.

1. Л – ба наздикии

2. Л- дарвоза.

3. И- чашм ганчу

4. И- дошт.

5. Л – ёфт бозорҳо

6. И- симин пур аз зангҳо. Л- симин ба хирворҳо.

7. Л- Зи кӯпол в-аз ханчари ҳиндувон.

8. Л- касе.

9. ТПЗЛ – Чи аз уду анбар або мушки ноб,
Ки омад аз он бар бадандеш тоб.

Зи айвон парастандагон хостанд,
Чихил маҳди заррин биёростанд.

Яке маҳд бо чатру¹ бо ходимон,
Нишаст андар \bar{u} ² Равшанак шодмон.

Зи кохи Дилорой то ними роҳ
Гухар буду дебову аспу кулох.³

- 125 Чу шуд Равшанак сӯи шаҳри Ситаҳр,
Пазира шудаш, ҳар кӣ будиш фаҳр⁴.

Бубастанд озин⁵ ба шаҳр андарун
Пур аз ханда лабҳову дил пур зи хун.

Бар он чатри дебо дирам рехтанд,
Зи бар мушки соро ҳаме бехтанд.

Чу моҳ андаромад ба мушкуи шоҳ,
Сикандар бад- \bar{u} ⁶ кард чанде нигоҳ.

Бад-он бурзболову он хубчеҳр,
Ту гуфти, хирад парварида ба меҳр.

- 130 Чу модар-ш бар тахти заррин нишонд,
Сикандар бар \bar{u} -бар ҳаме чон фишонд.

Нишаста ба як ҳафта бо \bar{u} ба ҳам,
Ҳаме рой зад шоҳ бар бешу кам.

Аз \bar{u} чуз бузургиву оҳистагӣ,
Хирадмандиву шарму шоистагӣ—

Нигаҳ кард бедору⁷ чизе надид,
Дилаш меҳру пайванди \bar{u} баргузид.

Бибурданд аз Эрон фаровон нисор
Зи динору аз гавҳари шоҳвор.

1. – бо чатр,

2. И- Нишаста дар \bar{u}

3. ИЛ – динору аспӣ сиёҳ.

4. Л- б. 125 нест.

5. Л- оин

6. Л- дар \bar{u}

7. Л- пайдову.

- 135 Ҳама шаҳри Эрону Тӯрону Чин
Ба шохӣ бар ӯ хонданд офарин.

Ҳама рӯи гетӣ пур аз дод шуд,
Ба ҳар ҷой вайронӣ обод шуд.

ХОБ ДИДАНИ КАЙД ПОДШОҲИ ҚАННУЧ

Чунин гуфт гӯяндаи паҳлавӣ,
Шигифт оядат, к-ин суҳан бишнавай.

Яке шох¹ буд Ҳиндро, Кайд ном,
Хирадманду бинодилу шодком.

Дили бихрадон дошту мағзи² радон,
Нишасти каён, фарраи мӯбадон.

- 140 Дамодам ба даҳ шаб паси якдигар
Ҳама хоб дид, ин шигифтӣ нигар.

Ба Ҳиндустон ҳар кӣ доно буданд,
Ба гуфтору дониш тавоно буданд,

Бифармуд, то сохтанд анчуман,
Ҳар он кас, ки доно буду ройзан.

Ҳама хобҳо пеши эшон бигуфт,
Нухуфта падида оварид аз нухуфт.

Кас онро гузориш надонист қард,
Пурандешашон шуд дилу рӯй зард.

- 145 Яке гуфт бо Кайд к-«Эй шаҳрёр,
Хирадманду аз³ меҳтарон ёдгор.

Яке номдор⁴ аст, Меҳрон ба ном,
Ба гетӣ зи⁵ дониш расида ба ком.

1. 1 И – Ки як шох
2. Л – ройи.
3. И – Хирманд в-аз
4. Л – ёдгор.
5. Л – Зи гетӣ ба

Ба шаҳр-андараш хӯрду ором нест,
Нишастан-ш чуз бо даду дом¹ нест.

Зи тухми гиёҳони кӯҳӣ х(в)арад,
Чу моро ба мардум ҳаме нашмарад.

Нишастан-ш бо гурму² оҳу бувад,
Зи орому³ мардум ба як сӯ бувад.

- 150 Зи гетӣ ба⁴ чизе наёбад газанд,
Парастанда мардеву баҳте баланд.⁵

Чунин гуфт бо донишӣ Кайдшоҳ,
К-аз ин пурхунар бугзарӣ, нест роҳ.

Ҳам он гаҳ ба асп андаровард пой,
Ба овози Меҳрон баромад зи ҷой.

Ҳакимон бирафтанд бо ӯ ба ҳам,
Бад-он то набошад сипаҳбад диҷам.

Сипаҳдор⁶ чун назди Меҳрон расид,
Бипурсид донандаро, чун сазид⁷.

- 155 Бад-ӯ гуфт, к-«Эй марди яздонпараст,
Ки дар кӯҳ бо гӯр дорӣ нишаст.

Ба жарфӣ бад-ин хоби ман гӯш⁸ дор,
Гузориш кун инрову ҳам хуш⁹ дор.

Чунон дон, ки як шаб хирадманду пок
Бихуфтам ба ором бе тарсу бок¹⁰.

1. ИЛ - хобу

2. Л- гӯру

3. ИЛ - ороми

4. Л – Ба гетӣ зи

5. Л- Пас аз б. 150 ин б. омада:

Мар ин хобҳоро ба чуз пеши ӯй
Бигӯю зи нодон гузориш маҷӯй

6. ИЛ- Чаҳондор

7. Л- бидид

8. Л – бар ин хоби ман хуш

9. Л- куну як ба як гӯш

10. ТПЗ – На андеша дар дил, на дар сар шитоб,
На бо ман касе буд дар ҷои хоб.

Яке хона дидам чу кохи баланд¹,
Бад-ӯ-андарун жандапили нажанд².

Дари хона пайдо на аз кох буд,
Ба пеш андарун танг сӯрох буд.

- 160 Гузаштӣ зи сӯрох пили жиён,
Танахро зи тангӣ наёмад³ зиён.

Зи равзан гузаштӣ тани шуми ӯй,
Бимондӣ бад-он хона хартуми ӯй.

Дигар шаб бад-он гуна дидам, ки тахт
Тихӣ мондӣ аз яке⁴ некбахт.

Касе барнишастӣ бар он тахти оч,
Ба сар барниҳода дилафрӯз тоҷ.

Се дигар шаб омад ба хобам шитоб,
Яке нағз карбос дидам ба хоб.

- 165 Бад-ӯ андаровехта чор мард,
Рухон аз кашидан шуда лочвард.⁵

На карбос чое дарид аз гурӯҳ,
На мардум шудӣ з-он кашидан сутӯҳ.

Чаҳорум чунин⁶ дидам, эй номдор,
Ки марде будӣ ташна бар чӯйбор.

Ҳама об моҳӣ бар ӯ⁷ рехтӣ,
Сари⁸ ташна аз об бугрехтӣ.

Гузашта зи шаб нимае бештар,
Валекин набуд низ гоҳи сахар.

1. ИЛ- бузург,
2. Л – сутург.
3. И – накардӣ
4. Л – хусрави
5. Л – ложвард.
6. ИЛ – чунон
7. Л – бурун
8. Л – Басе

Чаҳон марду об аз паси ӯ дамон,¹
Чӣ гӯяд бад-ин хоб некигумон?²

- 170 Ба панҷум чунон дид чонам ба хоб,
Ки шаҳре будӣ танг³ наздики об.

Ҳама мардумаш кӯр будӣ ба чашм,
Якero зи кӯрӣ надидам⁴ ба хашм.

Зи доду диҳиш в-аз хариду фурӯхт,
Ту гуфти ҳама шорсон барфурӯхт.

Шашум дидам, эй меҳтари арҷманд,
Ки шаҳре будандӣ ҳама дардманд.

Шудандӣ ба пурсидани тандуруст,
Гирифтандӣ ўро ба пурсиш нахуст⁵,

- 175 Ки чунӣ бад-ин сон⁶ ба дард-андарун,
Тане дардманду диле пур зи хун?

Расида ба лаб чони нотандуруст,⁷
Ҳама чораи дардмандон⁸ бичуст.⁹

Чу нима зи ҳафтум шаб¹⁰ андаргузашт,
Чаманда яке асп¹¹ дидам ба дашт.

Ду пою ду дасту ду сар доштӣ,
Ба дандон гиё тез бардоштӣ.

Чарон¹² доштӣ аз дурӯя даҳан,
Набуд бар танаш роҳи берун шудан.

1. Л – давон,

2. Л – равшанравон?

3. ИЛ – нек

4. эшон надидӣ

5. И - Ҳама чораи тандурустон дуруст.

6. ЛМ - Ҳама гуфт чунӣ

7. Л - чону мо тандуруст,

8. Л - тандурустон

9. И - Байти 175, 176 нест.

10. И - тирашаб

11. И - Ҷаҳанда яке асб

12. Л - Чаро

180 Ба ҳаштум се хум дидам, эй покдин,
Баробар ниҳода ба рӯи замин.

Ду пуробу хумме тихӣ дар миён,
Гузашта ба хушкӣ - бар ӯ солиён.

Зи ду хумми пуроб ду некмард
Ҳама рехтандӣ ҳама¹ оби сард.

На аз рехтан з-он дувон² кам шудӣ,
На он хушкро лаб³ пур аз нам шудӣ.

Нухум шаб яке гов дидам ба хоб,
Бар обу гиё хуфта дар офтоб.

185 Яке хурдгӯсола дар пеши ӯй,
Танааш лоғару хушку беоб рӯй.

Ҳама шир хӯрдӣ аз ӯ модагов,
Калон гову гӯсола⁴ бетӯшу тов.

Агар гӯш дорӣ ба хоби даҳум,
Наранҷӣ ҳама, то бар ин сар ниҳам.

Яке чашма дидам ба даште фарох,
Мар он чашмаро ҳар сӯе роҳу шох.*⁵

Ҳама дашт яксар пур аз обу нам,
Зи хушкӣ лаби чашма гашта диҷам.

190 Сазад, гар ба посух бигӯй ниҳон,⁶
К-аз ин пас чӣ хоҳад будан дар⁷ чаҳон.

ПОСУХ ДОДАНИ МЕҲРОН КАЙДРО

Чу бишнид Меҳрон зи Кайд ин сухун,
Бад-ӯ гуфт: «Аз ин хоб дил бад макун.

1. Л - рехтанд андар ӯ

2. Л - ин дувон; И - дигар он

3. ИЛ - дил

4. Ҳамон говгӯсола

5. М – В-аз ӯ бар забар бурда айвону кох

6. И – кушой забон

7. И – буд андар

На камтар шавад бар ту номи баланд,
На ояд бар ин подшоҳӣ газанд.

Сикандар биёрад сипоҳи гарон,
Зи Руму зи Эрон гузидасарон.

Чу хоҳӣ, ки бошад туро обрӯӣ,
Хирад ёр кун, ҷанги ўро маҷӯӣ.

- 195 Туро чор чиз аст андар¹ ҷаҳон,
Касе он надид аз кеҳону меҳон.²

Яке чун бихишти барин духтарат,
К-аз ў тобад андар замин³ афсарат.⁴

Дигар файласуфе, ки дорӣ ниҳон,
Бигӯяд ҳама бо ту рози ҷаҳон.

Се дигар пизишке, ки ҳаст арҷманд,
Ба донандагӣ ном карда баланд.

Чаҳорум қадах, к-андар ў резӣ об,
На з-оташ шавад гарму на з-офтоб.

- 200 Зи хӯрдан нагирад камӣ оби ўӣ,
Бад-ин чизҳо рост кун⁵ тоби ўӣ.

Чу ояд, бар ин бошу масғол ҷанг,
Чу хоҳӣ, ки эдар насозад⁶ диранг.

Басанда набошӣ ту бо лашқараш,
На бо чораву ганҷу бо кишвараш.

Чу бар кори ту ройи фаррух ниҳам,
Ҳамон хобро низ посух диҳам.

1. Л – к-андар

2. Л – ошқору ниҳон.

3. И – ҷаҳон.

4. Л – аҳтарат.

5. И- кам шавад кӯшишу

6. И – ояд надорад

Яке хона дидиву сӯрохи танг,
К-аз он пил берун шудӣ бедиранг.¹

205 Ту он хонаро ҳамчу гетӣ шинос,
Ҳамон пил шоҳе бувад носипос,

Ки бедодгар бошаду кажжгӯй,
Чуз аз ном шоҳӣ набошад бад-ӯй.²

Дувум он чи дидӣ ту аз тоҷу тахт,
К-аз ӯ шуд яке, дигар омад зи бахт.

Ҳамон аст, к-ин вожгуна чаҳон
Якero барад, дигар орад давон.³

Ба дил сифла бошад, ба тан нотавон,
Ба озандарун тезу тира равон.

210 Куҷо зердастон-ш бошанд шод,
Пур аз ғам дили шоҳу лаб пур зи бод.⁴

Дигар он ки дидӣ ту карбоси нағз,
Гирифта варо чор покизамағз,

На карбоси нағз аз кашидан дарид,
На омад сутӯҳ, он ки ӯро кашид.

Ту карбосро дини Яздон шинос,
Кашанда чаҳор омад аз баҳри пос.

Яке дини деҳкони оташпараст,
Ки бе бож барсам нагирад ба даст.

215 Дигар дини Мӯсо, ки хонӣ чухуд,
Ки гӯяд чуз инро⁵ нашоёд ситуд.

1. ТПЗ – Магар он ки хартум мондӣ ба ҷой,
Шунав зуд посух зи посухсарой.

2. Л – Пас аз б. 206 ин б. омада:
Аз ин пас биёяд яке подшо,
Танаш сусту бесуду нопорсо.

3. ИЛ – б. 207, 208 нест

4. ТП – Саранҷом чун бугзарад номи ӯй,
Ба зиштӣ бимонад ба фарҷом ӯй.

5. Л – ин дин

Дигар дини юнонӣ он порсо,
Ки дод оварад дар дили подшо.

Чаҳорум зи тозӣ яке дини пок,¹
Сари ҳушмандон барорад зи хок.²

Ҳама баркашанд ин аз он, он аз ин,
Шаванд он замон душман аз баҳри дин.

Аз ин пас биёяд яке номдор,
Зи дашти саворони найзагузор.³

220 Яке марди покизаи некхӯй,⁴
Бад-ӯ дини Яздон шавад чорсӯй.

Дигар ташна, к-ӯ омад⁵ аз оби х(в) аш
Гурезону моҳӣ варо обкаш.

Замоне биёяд, ки покизамард
Шавад хор, чун оби дониш⁶ бих(в)ард.

Ба кирдори моҳӣ ба дарё шавад,
Сари бадкуниш бар Сурайё шавад.

Ҳама ташнагонро бихонад ба об,
Кас ӯро ба дониш насозад ҷавоб.

225 Гурезон⁷ аз он марди донишпажӯх,
Кушоянд лабҳо ба бад ҳамгурӯх.⁸

Ба панҷум ки дидӣ яке шорсон,
Бад-ӯ андарун сохта корсон.

Пур аз хӯрду доду хариду фурӯхт,
Ту гуфти замон чашми эшон бидӯхт,

1. Л – биёяд ҳамин покроя.

2. Л – чой;

ТПЗЛ – Чунон чорсӯ аз пайи порсо,
Кашиданд аз он гуна карбосро.

3. И – б. 219 нест.

4. И – покизаву нағзхӯй

5. Л – ташнае к-ӯ сар

6. Л – ӯро

7. И – гурезанд.

8. И – бадгурӯх.

Зи кӯрӣ яке дигареро надид,
Ҳама ин бар он, он бар ин нангарид.

Замоне биёяд, к-аз он сон бувад,¹
Ки доно парастори нодон бувад.²

230 Парешон³ бувад донишуманду хор,
Дарахти хурушон⁴ наёяд ба бор.

Ситояндаи марди нодон шаванд,
Ситоишкунон пеши^{*5} эшон шаванд.

Ҳама донад он кас, ки гӯяд дурӯғ,
Ҳама з-он парастии нагирад⁶ фуруғ,

Шашум он кучо рафт бемори суст
Ба пурсидани як гурӯҳ тандуруст.

Замоне биёяд, ки дарвешӣ зор
Шавад хоб бар чашии динордор.

235 Ба бечорагӣ гирди дорои чиз
Ҳама гардаду чиз надҳанд низ.

Шавад ройғони парастандае,
Ва ё бебаҳое яке бандае.

Ба ҳафтум, ки⁷ дидӣ бар аспе дусар,
Хуришро набуд бар танаш раҳгузар.⁸

Замоне биёяд, ки мардум ба чиз
Шавад шоду серӣ наёяд-ш низ.

На дарвеш ёбад аз ӯ баҳрае,
На донишпажӯҳеу на шӯҳрае.

1. И – к-аз ин сон шавад.

2. И – шавад.

3. Л – Бар он сон

4. Л – хирадшон

5. М - назди

6. Л – наҷӯяд

7. ИЛ – Шашум он, ки

8. И – Хуришро набудӣ бар ӯ раҳгузар; Л – аз танаш раҳгузар.

240 Чуз аз хештанро нахоҳанду бас,
Касеро набошанд фарёдрас.

Ба ҳаштум,¹ ки пур -об дидӣ се² хум,
Яке з-ӯ тихӣ монда буд³ то ба дум.

Ду аз оби равшан⁴ саросар будӣ,
Миёна яке хушку нотар⁵ будӣ,

Аз ин пас биёяд яке рӯзгор,
Ки дарвеш гардад чунон сусту хор,

Ки гар абр гардад баҳорон пуроб,
Зи дарвеш пинҳон кунад офтоб.

245 Наборад бар ӯ низ⁶ борони хеш,
Дили марди дарвеш аз дард⁷ реш.

Тавонгар бубахшад ҳаме ин бад-он,
Яке бо дигар чарбу ширинзабон.

Шавад марди дарвеш з-ӯ хушклуб,
Ҳаме рӯзро бугзаронад ба шаб.

Нухум он, ки гове чунон тандуруст,
Зи гӯсолаи лоғар ӯ шир чуст.

Чу кайвон ба бурчи тарозу шавад,
Ҷаҳон зери нерӯи бозу шавад.

250 Шавад кори⁸ бемордарвеш суст,
В-аз ӯ чиз хоҳад ҳаме тандуруст.

На ҳаргиз кушояд бар ӯ⁹ ганчи хеш,
На з-ӯ боздорад ҳаме¹⁰ ранчи хеш.

-
1. Л – ҳафтум,
 2. Л – ду.
 3. Л – сар
 4. Л – обдонам; И – пуроб доим
 5. И – хушк бебар
 6. Л – бад-ӯ тез
 7. Л – з-ӯ гашта
 8. Л – гову
 9. Л – сари
 10. Л – ба тан

Даҳум¹ чашмае дидӣ аз оби хушк,
Ба гирд- андараш обҳои чу мушк.

На з-ӯ бардамидӣ яке равшан об,
На об обҳоро гирифтӣ шитоб.

Азин пас яке рӯзгоре бувад,²
Ки андар ҷаҳон шаҳрӯре бувад,³

255 Ки дониш набошад ба наздики ӯй,
Пур аз ғам бувад ҷони торики ӯй.

Ҷаҳон сарбасар тира аз ранҷи ӯй,
Зи неки тихӣ солу маҳ ганҷи ӯй.⁴

Ҷаме ҳар замон нав кунад лашкаре,
Ки созад аз ӯ номдор афсаре.

Саранҷом лашкар намонад, на шох,
Биёяд навоин яке пешгоҳ,

К-аз ӯ гардад эмин ҷаҳон аз бадӣ,
Битобад аз ӯ фарраи эзадӣ.⁵

260 Кунун ин замон рӯзи⁶ Искандар аст,
Ки бар тораки меҳтарон афсар аст.

Чу ояд, бад-ӯ деҳ ту ин чор чиз,
Бар онам, ки чизе нахоҳанд низ.

Чу хушнуд дорӣ варо, бугзарад,
Ки донишпажӯҳ асту дорад хирад.

Зи шоҳони гетӣ чун ӯ кас мадон,
На аз бихрадону на аз мӯбадон.

Ба рою ба дониш ба фарру хунар,
Ба ҳар кор ҳар чой пирӯзгар».⁷

1. Л – Дигар

2. И – биёяд яке рӯзгор.

3. И – Ки бошад ба гетӣ яке шаҳриёр.

4. Л – монда он ганҷи ӯй.

5. ИЛ – б. 259 нест.

6. Л – даври

7. ИЛ – б. 263, 264 нест.

265 Зи Мехрон чу бишнид Кайд ин сухан,
Бар ӯ тоза шуд рӯзгори куҳан.

Биёмад, сару чашми ӯ бӯс¹ дод,
Дилором, пирӯз баргашту² шод.

Зи наздики доно чу баргашт шох,
Ҳакимон бирафтанд бо ӯ ба рох.³

ЛАШКАР КАШИДАНИ СИКАНДАР СҶИ КАЙД

Сикандар чу кард андар Эрон нигоҳ,
Бидонист, к-ӯро шуд ин боргоҳ.⁴

Сӯи кайди ҳиндӣ сипаҳ баркашид,
Ҳама роҳу бегоҳ лашкар кашид.

270 Ба ҷое ки омад Сикандар фароз,
Дари шорсонро кушоданд боз.

Аз он марз касро ба мардум надошт,
Зи Ноҳид миғфар ҳаме барфарошт.

Чу омад бад-он шорсонӣ бузург,
Ки милод хондиш Кайди сутург.

Дар он⁵ марз лашкар фуруд оварид,
Ҳама буми эшон сипаҳ густарид.

Нависандаи номаро хонданд,
Ба пеши Сикандар-ш биншонданд⁶.

275 Яке нома бинвишт наздики Кайд,
Чу шере, ки арғунда гардад зи⁷ сайд.

1. ИЛ – бӯса

2. И – Дилорому пирӯз баргашт,

3. ТПЗЛ – Биёмад ҳамон гаҳ ба ороми хеш,
Пароканд гирди ҷаҳон номи хеш.

4. ИЛ – тоҷоҳ

5. Л – Бад-он

6. И – б. 273 нест.

7. Л – гурранда гардад ба

Зи Искандари роду пирӯзгар,¹
Худованди шамшеру ному гуҳар²

Сари нома кард офарин аз нахуст,
Бад-он кас, ки дилро ба дониш бишуст,

Зи кор он гузинад, ки беранҷтар,
Чу хоҳад, ки бардорад аз ранҷ бар.

Гироянда бошад ба Яздони пок,
Аз ӯ³ дорад уммеду з-ӯ тарсу бок.

280 Бидонад, ки мо⁴ тахтро моеям,
Ҷаҳондори пирӯзро сояем.⁵

Навиштам яке нома наздики ту,
Ки равшан кунад ҷони торики ту.

Бад⁶-он гаҳ, ^{*7} ки бар ту бихонад дабир,
Манеҳ⁸ пешу инро сиголиш магир.

Агар шаб расад, равшаниро мапой,
Ҷам андар замон сӯи фармон гирой.

В-агар бугзарӣ, з-ин сухан нагзарам,⁹
Сару тахту тоҷат ба пай биспарам!

ПОСУХИ НОМАИ СИКАНДАР АЗ КАЙДИ ҲИНДӢ ВА МУЖДА ФИРИСТОДАНИ ҶАҲОР ЧИЗИ ШИГИФТ

285 Чу нома бари Кайди хиндӣ расид,
Фиристодаи подшоро бидид.

Фаровон-ш бистуду бинвохташ,
Ба некӣ бари хеш биншохташ.

1. ИЛ – роди пирӯзгар,

2. ИЛ – тоҷу камар

3. И – Бад-ӯ

4. И – то

5. И – Ба шоҳаншаҳӣ бартарин поям.

6. Л – Ҷар он гаҳ

7. М – Ҷамон гаҳ

8. Л – Бинех

9. Л – бугзарам.

Бад-ӯ гуфт: «Шодам ба фармони ӯй,
Замоне нагардам зи паймони ӯй.¹

Валекин бад-ин гуна носохта.
Наёям² дамон гардан афрохта.

Наёяд писанди чахонофарин,
На наздики он³ подшоҳи замин,

290 Ҳамон гаҳ бифармуд, то шуд дабир,
Қалам хост ҳиндиву чинӣ⁴ ҳарир.

Мар он номаро зуд посух навишт,
Биёрост бар сони боғи биҳишт.

Нахуст офарин кард бар кирдгор,
Худованди пирӯзиву рӯзгор.⁵

Худованди бахшандаву додгар,
Худованди мардиву доду⁶ ҳунар.

Дигар гуфт к-«Аз⁷ номвар подшо,
Напечад сари мардуми порсо.

295 Нашояд, ки дорем чизе дарег
Зи дорандаи лашкари тоҷу тег.

Маро чор чиз аст, к-андар чаҳон
Касеро набуд ошкору ниҳон.

Набошад касеро пас аз ман ба⁸ низ
Бад-ин гуна андар чаҳон чор чиз.

Фиристам, чу фармоядам пеши ӯй
В-аз он тоза гардад дилу кеши ӯй.

1. Л – б. 285 – 287 нест.

2. ИЛ – Биёям.

3. Л – шоистаи

4. И – чиниву румӣ

5. Л – пирӯз Парвардгор; И – пирӯзу парвардгор.

6. ИЛ - хушу

7. ИЛ – гар

8. ИЛ - на

В-аз он пас чу фармоядам шахрёр,
Биёям, парастииш кунам бандавор.

**БОЗ ФИРИСТОДАНИ СИКАНДАР ФИРИСТОДАРО
БАРОИ ДАРЁҒТНИ ЧАҲОР ЧИЗИ ШИГИФТ**

300 Фиристода омад ба кирдори бод,
 Бигуфт, он чи бишниду нома бидод.

Сикандар фиристодаро гуфт: «Рав,
Ба наздики он номвар бозшав.

Бигӯяш, ки он чист, к-андар чаҳон
Касеро набуд ошкору ниҳон,

Ки дидем худ буданӣ, ҳар чӣ буд,
Сипехр офариниш нахоҳад фузуд».

Биёмад фиристода аз назди шоҳ,
Ба кирдори оташ бипаймуд роҳ.

305 Чунин гуфт бо Кайд, к-«он чор чиз,
 Ки касро ба гетӣ набудааст низ,

Ҳама шоҳ хоҳад, ки донад, ки чист,
Ки нодиданӣ, ё ки нобуданист.¹

Чу бишнид Кайд он, зи бегона ҷой,
Бипардахту биншаст бо раҳнамой,

Фиристодаро пеш биншоxtанд,²
Зи ҳар дар фаровон-ш бинвоxtанд.³

В-аз он пас фиристодаро шоҳ гуфт,
Ки ман⁴ духтаре дорам андар нухуфт,

310 Ки гар бинадаш офтоби баланд,
 Шавад тира аз рӯи он арҷманд.

1. Л – пок бо буданист.

2. Л – биншоxtаш,

3. Л – бинвоxtаш; И – Сазовори ӯ ҷойгаҳ соxtанд.

4. Л – Яке

Каманд аст гесӯш ҳамранги қир,
Ҳама ояд аз ду лабаш¹ бўи шир.

Ҳам орад зи болои ӯ сарвбун,
Дур афшон кунад, чун сарояд² сухун.

Зи дидори чехраш хирад бугзарад,
Ҳама дониши ӯ хирад парварад.

Чу хомӯш бувад³, чои шарм асту бас,
Чунин дар замона надидаст кас.

- 315 Сипаҳбаднаҷод асту⁴ яздонпараст,
Дили⁵ шарму парҳез дорад ба даст.

Яке чом дорам, ки пурмай кунӣ,
В-агар оби сард андар ӯ афканӣ,

Ба ду рӯз⁶ агар бо надимон ба ҳам
Нишинӣ,⁷ нағардад май аз чом кам.

Ҳамат май диҳад чому ҳам оби сард,
Шигифт он ки каммӣ нағирад зи х (в) ард.

Севум он ки дорам яке нав пизишк,
Ки иллат бигӯяд, чу бинад сиришк.

- 320 Агар бошад ӯ солиён пеши гоҳ,
Зи дарде напечадад ҷаҳондор шоҳ.

Ҷаҳорум, ниҳон дорам аз анҷуман,
Яке файласуф аст наздики ман.

Ҳама буданиҳо бигӯяд ба шоҳ,
Зи гарданда хуршеду рахшанда моҳ.

1. И – оядаш аз лабон

2. Л – Сарафшон кунад чун бигӯяд

3. Л – шавад,

4. Л – аст

5. И – Ба дил

6. ИЛ – даҳ сол

7. Л – Бинӯшад; И - Нишастӣ

Фиристодаи номвар бозгашт,
Бад-он роҳ¹ бо бод анбоз² гашт.

Биёмад ба пеши Сикандар, бигуфт,
Дили шоҳи гетӣ чу гул баршукуфт.

325 Бад-ӯ гуфт: «Агар бошад ин гуфта³ рост,
Бар ин чор чиз ин чахонро баҳост.

Чу инҳо⁴ фиристад ба наздики ман,
Дурахшон кунад қони торики ман,

Бару буми ўро накўбам ба пой,
Бад-ин некуӣ бозгардам зи⁵ ҷой.

ФИРИСТОДАНИ ИСКАНДАР НЎҲ МАРДИ ДОНО БАРОИ ДИДАНИ ЧАҲОР ЧИЗИ ШИГИФТ

Гузин кард аз румиён мард чанд,
Хирадманд⁶ бодонишу бегазанд.

Яке нома бинвишт пас⁷ шаҳрёр,
Пур аз пӯзишу рангу бўю нигор,

330 Ки нўҳ⁸ номвар устуворони хеш,
Ҷаҳондидаву⁹ роздорони хеш.

Хирадманду бофарру бошарму¹⁰ рой,
Ҷаҳонбину пурдонишу¹¹ раҳнамой.

Фиристодам инак ба наздики ту,
Напечанд аз¹² ройи борики ту.

1. И – Ба як бор

2. Л – ҳамроз

3. ИЛ – гуфт

4. И – онҳо

5. ИЛ – ба

6. Л – Хирадманду

7. Л – зӣ.

8. Л – Ба сад

9. Л – Аз ин пурхунар

10. Л – бодонишу шарму

11. Л – Ҷаҳонҷӯю номовару

12. Л – Напечад магар

Ту ин чизхоро бад-эшон намоӣ,
Бимон, то бибошанд он чо¹ ба чой².

Чу ман нома ёбам зи пирони³ хеш,
Аз ин пурхунар ёдгирони⁴ хеш,

335 Ки бугзашт бар чашми мо чор чиз,
Ки андар чаҳон кас надидаст низ.

Нависем пас номае бар паринд,⁵
Ки Кайд аст, то бошад ӯ, шоҳи Ҳинд.⁶

Хирадманд нӯх⁷ марди румӣ бирафт,
Зи назди Сикандар сӯи Кайд тафт.

Чу солори Ҳинд он саронро бидид,
Фаровон бипурсиду посух шунид.

Чунон чун бибоист, бинвохтшон,
Яке моявар чойгаҳ сохтшон.⁸

340 Дигар рӯз чун осмон гашт зард,
Бароҳет хуршед теғи набард,

Биёростанд⁹ духтари шоҳро,
Набояд худ оростан¹⁰ моҳро.

Ба хона- дарун тахти заррин ниҳод,
Ба гирд- андар ороиши Чин ниҳод.

Нишаст аз бари тахт хуршедчехр,
Зи Ноҳид тобандатар бар сипехр.

1. Л – бибошад ҳамон чо

2. И – б. 328 – 33 нест.

3. Л – ёрони

4. И – Чаҳондидаву пешкорони

5. Л – Нависем бас номаи дилписанд.

6. Л – човидон шоҳи Ҳинд.

7. Л – сад

8. Л – чои шоиста барсохтшон.

9. И – Биёраста

10. И – Наёяд худ ороиши

Бирафтанд бедор нӯҳ¹ марди пир,
Забон чарбгӯяндаву² ёдгир.

- 345 Фиристодашон шоҳ сӯи арӯс
Бар овози Искандари Файлакус.

Чу диданд пирон рухи духти шоҳ,
Дурахшон аз ӯ хонаву тоҷу гоҳ,

Фурӯ монданд андар ӯ хир-хир,³
Зи дидори ӯ сушт шуд пойи пир.

Хирадманд нӯҳ пир монданд⁴ ба ҷой,
Забонҳо пур аз офарини Худой.

На ҷои гузар дид аз эшон⁵ яке,
На з-ӯ чашм бардоштанд⁶ андаке.

- 350 Чу фарзонагон дертар монданд,
Кас омад, бари шоҳашон хонданд.

Чунин гуфт бо румиён шахрёр.
Ки «чандин чаро будатон⁷ рӯзгор?

Ҳамон одамӣ буд, к-он⁸ чехра⁹ дошт,
Ба ҳубӣ зи ҳар ахтаре баҳра¹⁰ дошт».

Бад-ӯ гуфт румӣ, ки: «Эй шахрёр,
Ба айвон чун ӯ кас набинад нигор¹¹».

Кунун ҳар яке аз як андоми моҳ
Фиристеи нома ба наздики шоҳ.

1. И – Даҳ

2. И – Чарбу гӯяндаву

3. ИЛ – хира хир,

4. Л – даҳ пир монда

5. И – з-эшон

6. И – Набардоштанд чашм аз ӯ

7. Л – бурдатон.

8. Л – Ҳам ӯ мардумӣ буд агар

9. И- мардумӣ буд, к-он чехр

10. И – баҳр

11. Л - Агарчи басте будам он рӯзгор;

ТПИЛ – Надидем кас рӯи ӯро тамои,

Набошад чун ӯ одамӣ, вассалом*.

*Л – Салом-ун-алайкум, алайкум салом

- 355 Нишастанд пас файласуфон ба ҳам,
 Гирифтанд киртосу қиру қалам.
 Набиштанд ҳар мӯбаде он ки дид,
 Ки киртос аз анқос шуд нопадид.
 Зи наздики эшон саворе бирафт,
 Ба назди Сикандар ба Милод тафт.
 Чу шоҳи ҷаҳон номаҳашон бихонд,
 Зи гуфторашон дар шигифтӣ бимонд.
 Ба нома ҳар андомро ҳар яке
 Сифат карда буданд з-ӯ андаке.
- 360 Бад-эшон ҷаҳондор посух навишт,
 Ки бах-бах бидиданд пирон¹ биҳишт.
 Кунун бозгардед бо чор чиз,
 Бад-ин - бар фузунӣ махоҳед низ.
 Чу маншури аҳди ман ўро диҳед,
 Шумо бо Фуғистон буна барниҳед.
 Наёзирад ўро касе з-ин сипас,
 Аз ў ёфтам дар ҷаҳон доду бас.

ОВАРДАНИ НҶҲ МАРДИ ДОНО ҶАҲОР ЧИЗ АЗ КАЙДИ ХИНД БА НАЗДИ ИСКАНДАР

- Фиристода баргашт аз он тоза² бум,
 Биёмад ба наздики пирони Рум.
- 365 Чу он мӯбадон посухи шаҳрёр
 Бидиданд бо ранҷдида савор,
 Аз айвон ба наздики шоҳ омаданд,
 Бад-он номвар боргоҳ омаданд.

1. Л – ки дидем хуррам

2. Л – марзу

Бар ӯ хонданд посухи номаро,
Паёми чаҳондори¹ худкомаро².

Сипахдори Ҳиндустон шод гашт,³
Ки аз ранҷи Искандар озод гашт.⁴

Гузин кард сад мард аз он⁵ ҳиндувон,
Ҳирадманду гӯёву ширинзабон.⁶

370 Дари ганҷ беранҷ букшод шох,
Гузин кард з-ӯ ёраву тоҷу гоҳ.

Ҳамон гавҳару чомаи нобурид
Зи чизе, ки шоистатар баргузид.

Бибурданд сесад шутурвор бор.
Ҳама чомаву гавҳари шохвор.

Даҳ уштур ҳама бор диноҳ кард,⁷
Даҳ уштур зи ганҷи дирам бор кард.⁸

Яке маҳди пурмоя аз уди тар,
Бар ӯ бофта зарру чанде⁹ гуҳар.

375 Ба даҳ пил бар тахти заррин ниҳод,
Ба пиле, ки пурмоятар¹⁰ зин ниҳод.

Фуғистон биборид хунин сиришк,
Ҳама рафт бо файласуфу пизишк.¹¹

Қадаҳ ҳамчунон номдоре ба даст,
Ҳама саркашон аз майи чом маст.¹²

1. И – Чу пайгоми он шоҳи

2. Л – Чу пайгоми он шоҳи худкомаро,
Бар ӯ хонданд посухи номаро.

3. Л – шуд,

4. Л – шуд.

5. Л – пирон сад аз; И – з-он

6. Л – равшанравон.

7. Л – буд,

8. Л – буд.

9. Л – чандон,

10. И – пурмоя буд.

11. И – б. 276 нест.

12. И – б. 277 нест.

Фуғистон чу омад ба мушкуи¹ шох,
Яке тоҷ бар сар зи мушки сиёҳ.

Ба сони зирех бар гули² арғувон
Барафканда буд моҳрух гесувон.³

380 Чу сарви сахй бар сараш гирдмоҳ,
Нашоист кардан бад-ӯ- дар нигоҳ.⁴

Ду чашмаш чу ду наргис андар бихишт,
Ки⁵ гуфтӣ, ки аз ноз дорад сиришт.

Сикандар нигоҳ карда болои ӯй,
Ҳамон мӯю рӯю саропои ӯй.

Ҳаме гуфт, к-инат чароғи ҷаҳон,
Ҳаме офарин хонд андар ниҳон.

Бад-он додгар, к-ӯ сипеҳр офарид,
Бад-ин гуна болову чехр офарид.

385 Бифармуд, то ҳар кӣ бихрад буданд,
Бад-он лашкари Рум мӯбад буданд,

Нишастанду ӯро ба оин бихост,
Ба расми Масеҳову⁶ пайванди рост.

Бар ӯ рехт диноҳ чандон зи ганҷ,
Ки шуд моҳро роҳ рафтани ба ранҷ.

ОЗМУДАНИ ИСКАНДАР ФАЙЛАСУФУ ПИЗИШКУ ҚОМИ КАЙД

Чу шуд кори он сарвбун сохта,
Ба оини ӯ ҷой пардохта,

1. Л – наздики

2. Л – Ба сони гули зард - бар

3. Л – Зи дидори ӯ шох шуд нотавон;

И – Зи дидори ӯ дида шуд нотавон.

4. ТПЗИЛ – Ду абру камону ду наргис диҷам,
Сари зулфро тоб дода ба ҳам.

5. ИЛ – Ту

6. И – расму ба кобину

Бипардаҳт аз он пас ба донандамард,
Ки чун хезад аз дониш андар набард.

390 Пур аз равғани гов чоми бузург
Фиристод зи файласуфи сутург,

Ки инро ба андомҳо-бар бимол,
Сурину миёну бару пушту ёл.

Биёсой, то мондагӣ бифканӣ,
Ба дониш маро мағзу ҷон оганӣ.

Чу доно ба равған ниғаҳ кард, гуфт,
Ки «Ин банд бар ман нашоҷд нухуфт.

Ба ҷом - андар афканд сӯзан ҳазор,
Фиристод бозаш бари шаҳрёр.

395 Ба сӯзан ниғаҳ кард шоҳи ҷаҳон,
Биёвард оҳангаре дар¹ ниҳон.

Бифармуд, то гард бугдохтанд,
Зи оҳан яке мӯҳрае сохтанд.

Сӯи марди доно фиристод зуд,
Чу доно ниғаҳ кард, оҳан бисуд.

Фиристод аз он² оҳани тираранг,
Яке оина карда равшан зи занг.³

Бибурданд назди Сикандар ба шаб,
В-аз он роз накшод бар бод лаб.

400 Сикандар ниҳод оина зери нам,
Ҳама буд, то шуд сиёҳу диҷам.

Бари файласуфаш фиристод боз,
Бад-н кор шуд рамзи оҳан дароз.

Хирадманд биздуд оҳан чу об,
Фиристод бозаш ҳам андар шитоб.

1. Л – оҳангаронро; И – оҳангареро

2. Л – Чу бишнохт

3. Л – кард равшан ба ранг.

Зудудаш ба дору, к-аз он пас зи нам
Нагардад ба зудӣ сиёҳу диҷам.¹

Сикандар ниғаҳ карду ўро бихонд,
Бипурсиду бар зери гоҳаш нишонд.

405 Сухан гуфташ аз чоми равған нахуст,
Ҳама дониши номвар бозчуст.

Чунин гуфт бо шоҳ марди хирад,
Ки равған ба андомҳо нагзарад.²

Ту гуфти, ки аз файласуфони шаҳр
Маро худ зи дониш фузун аст баҳр.

Ба посух чунин гуфтам:³ «Эй подшо,
Ки донодилу мардуми порсо

Чу сӯзан пайи устухон биспарад,⁴
Агар санг пеш оядаш, бугзарад.⁵

410 Туро гуфтам ин чарбгуфтор⁶ ман,
Равону дилу ройи хушёри ман.

Сухан дорад аз мӯй бориқтар,
Туро дил зи оҳан на ториктар.

Ту гуфти бар ин солиён баргузашт,
Зи хунҳо дилам пур зи зангор гашт.

1. Л – б. 401 – 403 нест.

2. ИЛ – бугзарад.

3. ИЛ – гуфт:

4. Л – паю устухон бишмарад,

5. Л – бишкарад;

ТПИМ – Ба посух ба доно чунин гуфт шоҳ,
Ки ҳар дил, ки он гашта бошад сиёҳ.
Ба базму ба разму ба хун рехтан.
Ба ҳар чой бо душман овехтан,
Суханҳои борики марди хирад,
Чу дил тира бошад, кучо бугзарад?

6. ИЛ – хубгуфтор

Чй гуна ба роҳ ояд ин тирагӣ,
Чй печам суханҳо¹ бад-ин хирагӣ?²

Туро гуфтам аз дониши осмон,
Зудоям, дилат гар шавад бадгумон.

415 Аз он пас, ки чӯб³ об гардад ба ранг,
Кучо кард ёрад бар ӯ кор занг.⁴

Писанд омадаш нағз гуфтори ӯй,⁵
Дилаш тезтар гашт бар кори ӯй.

Бифармуд, то чомаву симу зар
Биёвард ганчуру чоме⁶ гуҳар.

Ба доно супурданду доно бигуфт,⁷
Ки «ман гавҳаре дорам андар нухуфт,

Ки ёбанд аз ӯ⁸ чизу бедушман аст,
На чун хоста чуфти Оҳарман аст.

420 Ба шаб посбонро нахоҳам ба музд,
Ба роҳе, ки бошам, натарсам зи дузд.

Ки дониш ба шаб посбони ман аст,
Хирад тоҷи бедори чони ман аст.

Хирад бояду донишу ростӣ,
Ки кажжӣ бикӯбад⁹ дари костӣ.

Маро хӯрду пӯшидани з-ин чаҳон,
Бас аз шаҳрёр ошкору ниҳон.

Ба бешӣ чаро шодмонӣ кунам,
Бад-ин хоста посбонӣ кунам?!

-
1. И – Чаро буд бояд
 2. Л – суханро бар ин чирагӣ.
 3. ИЛ – чун
 4. Л – бояд бар ӯ кор танг.
 5. И – тира гашта ба озори
 6. И – чоми
 7. ИЛ – донанда гуфт.
 8. Л – ёбам бад-ӯ
 9. Л – накӯбад

425 Бифармой, то ин барад боз чой,
Хирад бод чони туро¹ раҳнамой.

Сикандар аз ӯ монд андар шигифт,
Зи ҳар гуна андешаҳо баргирифт.

Бад-ӯ гуфт: «Аз ин пас маро бар гуноҳ
Нагирад² Худованди хуршеду мох.

Харидорам ин рою панди туро,
Сухан гуфтани судманди туро»

ОЗМУДАНИ ИСКАНДАР ПИЗИШКИ ҲИНДУСТОНРО

Бифармуд, то рафт пешаш пизишк,
Ки иллат бигуфтӣ, чу дидӣ сиришк.

430 Сари дардмандӣ бад-ӯ гуфт: «чист,
Ки бар дарди он кас бибояд гирист?»

Бад-ӯ гуфт: «Ҳар кас ки афзун х(в)арад,
Чу бар хон нишинад хӯриш нашмарад.

Набошад фаровонхуриш тандуруст,
Бузург он, ки ӯ тандурустӣ бичуст.³

Биёмезам⁴ акнун туро доруе,
Гиёҳон⁵ фароз орам аз ҳар сӯе.

Ки ҳамвора бошӣ ту з-ӯ⁶ тандуруст,
Набояд^{*7} ба дору туро тан бишуст.⁸

435 Ҳамон орзуҳо бияфзоядат,
Чу афзун хӯрӣ чиз, нагзоядат.

1. Л – маро

2. Л – Бигирад

3. И – б. 431, 432 нест.

4. И – биёмӯзам; Л – Баромезам

5. ИЛ – Гиёҳо

6. Л – бад-он

7. М – Бибояд

8. Л – Бибояд ба дору туро рӯй шуст.

Ҳаме*¹ ёд дор ин суҳанҳои нағз,
Бияфзояд андар танат хуну мағз.

Шавӣ бар тани хеш-бар комгор,
Дилат шод гардад чу хуррамбахор!²

Ҳамон ранги чехрат ба ҷой оварад,
Ба ҳар кор покиза рой оварад.

Нагардад пароканда мӯят, сафед,
Зи гетӣ сафедӣ³ кунад ноумед.

440 Сикандар бад-ӯ гуфт: «Нашнидаам,
На касро зи шоҳон чунин дидаам.

Гар орӣ ту ин нағздору ба ҷой,
Ту бошӣ ба неки*⁴ маро раҳнамой.

Харидор бошам⁵ туро ман ба ҷон,
Шавӣ бегазанд аз бади бадгумон.

Варо хилъату некуиҳо бисохт,
Зи донопишишкон сараш барфарохт.

Пизишки сароянда омад ба кӯҳ,
Наёвард⁶ бо хештан з-он гурӯҳ.

445 Зи доной ӯро фузун буд баҳр,
Ҳаме заҳр бишнохт аз пойзаҳр.

Гиёҳони кӯҳӣ фаровон дуруд,
Бияфканд аз ӯ, ҳар чӣ бекор буд.

Аз ӯ поктарёкҳо баргузид,
Биёмехт дору, чунон чун сазид.

Танаширо ба доруи кӯҳӣ бишуст,
Ҳаме дошташ солу маҳ⁷ тандуруст.

1. М – Ҳамон
2. И – б. 437 нест.
3. ИЛ – сапедӣ.
4. М - гетӣ
5. Л – гардам
6. ЛМ – Биёвард
7. Л - солиён

Чунон буд, ки ӯ шаб нахуфтӣ басе,
Биёмехтӣ шод бо ҳар касе.

- 450 Ба кори занон тез будӣ бараш,¹
Ҳаме нарм ҷое бичустӣ сараш.²

Аз он пас ба коҳиш гароид шох,
Надошт андар он ҳеҷ танро нигоҳ.

Чунон буд, ки рӯзе биёмад пизишк,
Зи коҳиш нишон ёфт андар сиришк.

Бад-ӯ гуфт, к-«Аз хуфту хези занон
Чавон пир гардад ба тан, бегумон.

Бар онам,³ ки бедор будӣ се шаб,
Ба ман боз гӯй ину букшой лаб»

- 455 Сикандар бад-ӯ гуфт: «Ман равшанам,
Аз озор сустӣ нагирад⁴ танам».

Писандида донои Ҳиндустон,
Набуд андар он кор ҳамдостон.

Чу шаб тира гашт, аз⁵ набишта бичуст,
Биёмехт⁶ доруи коҳиш дуруст.

Сикандар ҳамон шаб ба танҳо бихуфт,⁷
Наёмехт бо моҳдидор чуфт.

Ба шабгир чун андаромад пизишк,
Нигоҳ кард вайро бидидаш сиришк.

- 460 Бияндохт дору ба ромиш нишаст,
Яке ҷом бигрифт шодон ба даст.

Бифармуд, то хон биёростанд,
Навозандаи руду май хостанд.

1. ИЛ – сараш

2. Л – бараш

3. И – Бидонам,

4. Л – он оз сустӣ надорад; И – Аз озор сустӣ надорад.

5. Л – шуд он

6. Л – Биёвард

7. Л – низ танҳо нахуфт

Бад-ӯ гуфт шох: «Он чаро рехтӣ,
Чу бо ранч дору биёмехтӣ?¹»

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳи ҷаҳон дӯш ҷуфт,
Начусту шаби тира танҳо бихуфт.

Чу танҳо бихуспӣ² ту, эй шаҳрёр,
Маро ҳеч дору наёяд³ ба кор».

465 Сикандар бихандиду з-ӯ гашт шод,
Варо гуфт: «Бе Ҳинд гетӣ мабод!»

Пизишкону ахтаршиносон ҳама,
Ту гуфтӣ, ба Ҳиндустон шуд рама.⁴

Яке бадра динору аспӣ сиёҳ,
Ба ҳаррои зарин бифармуд шох.

Пизишки хирадмандро доду гуфт,
Ки «бо пок роят забон⁵ бод ҷуфт!»

ОЗМУДАНИ ИСКАНДАР ҶОМИ КАЙДРО

В-аз он пас бифармуд, к-он ҷоми зард
Биёранд, пур карда аз оби сард.

470 Ҳама хӯрд ҳар кас аз он ҷом⁶ об,
Зи шабгир то буд ҳангоми хоб.

Бихӯрданд об аз пайи хурраи,
Зи хӯрдан наёмад бад-ӯ- дар камӣ.

1. И – баромехтӣ

2. Л – бихуфтӣ,

3. ИЛ – Наёяд туро ҳеч дору

4. Л – пас аз б. 466 ин б. омада:

Аз он ҷо биёмад сӯи хони ҳеш,
Ҳама шаб ҳама сохт дармони ҳеш.
Чу барзад сар аз кӯҳ равшанҷароғ,
Чу дебо фурузанда шуд дашту роғ,
Сикандар биёмад бад-он боргоҳ
Лабе пур зи ханда, дил аз ғам табоҳ.
Фирисодаро дид солори бор,
Бипурсиду бурдаш сӯи шаҳрёр.

5. Л – бо доди Яздон хирад

6. Л – з-он ҷоми зар ҳар кас

Бад-он файласуф он замон шоҳ гуфт:
Ки андар чаҳон Кайдро нест чуфт.

Аз ин пас нахонем Ҳиндустон,
Магар хонаи Кайди ҷодуситон.

Ба чехра надоранд чизе фузун,
Шигифт андар ин банду чандин фусун.¹

- 475 Бад-он файласуф он замон шоҳ гуфт,
Ки «Ин дониш аз мо набояд нухуфт»,²

Ки афзоиши оби ин ҷом чист?
Нучумист ё олати ҳиндувист?»

Чунин дод посух ки «Эй шаҳрёр,
Ту ин ҷомро хормоя мадор,

Ки ин- дар басте солиён кардаанд,
Бад-ин - андарун ранҷо бурдаанд.

Аз ахтаршиносони ҳар кишваре,
Ба ҷое ки буд номвар меҳтаре,

- 480 Бари Кайд буданд, к-ин ҷом кард
Ба рӯзи сафеду шаби ложвард.

Ҳаме кори³ ахтар ниғаҳ доштанд,
Фаровон бад-ин рӯз бугзоштанд.

Ту аз Миғниётис гир ин нишон,
Ки ўро касе кард оҳанкашон.

Ба табъ инчунин ҳам шудааст обкаш,
Зи гардун бигирад⁴ ҳаме оби х(в)аш.

Ҳаме об гирад⁵ чу гирад камӣ,
Набинад ба равшан ду чашм одамӣ».

1. И – б. 472, 473 нест.

2. М – б. 473 – 474 нест.

3. ИЛ – Ҳама табъи

4. ИЛ – пазирад

5. Л – ёбад

485 Чу гуфтори доно писанд омадаш,
Суханҳои ӯ судманд омадаш.

Чунин гуфт пирони милодро,
Ки «Ман аҳди Кайд аз пайи додро

Ҳама нашканам, то бимонам¹ ба чой,
Ҳама пеши ӯ буд бояд ба пой.

Чу² ман ёфтам з-ӯ чунин чор чиз,
Бар-ин-бар фузунӣ наҷӯем³ низ.⁴

Дусад боркаш хоста барниҳод,
Сад афсар зи гавҳар бар он сар ниҳод.

490 Ба кӯҳ андароганд чизе, ки буд,
Зи динору аз гавҳари нобисуд.

Чу дар кӯҳ шуд ганҷҳо нопадид,
Касе чехраи оганида⁵ надид.

Ҳама ганҷ бо он, ки кардаш ниҳон,
Надиданд з-он пас кас андар ҷаҳон.

Зи ганҷи ниҳон карда дар кӯҳсор,
Биёвард бо хештан ёдгор.

НОМАИ ИСКАНДАР БА ФУРИ ХИНДӢ

Зи милод чун бод лашкар биронд,
Ба Қаннуч шуд, ганҷаш он ҷо бимонд.

495 Чу овард лашкар ба наздики Фур,
Яке нома фармуд пурчангу шӯр.⁶

Зи шоҳаншаҳ Искандари Файлакус
Фурузандаи донишу⁷ нӯъму бус.

1. Л – бимонад

2. Л – Ки

3. Л – нахоҳем

4. ТПЗИ – В-аз он пас Сикандар ҳама хоста.
Кучо дошт бо ганҷи ораста,

5. И – чехраогандаҳоро

6. Л – сур.

7. Л – оташу; И – оташи

Сӯи Фури хиндӣ сипахдори Хинд,
Баландахтару лашкаророни Синд.

Сари нома кард офарини Худой,
Кучо буда¹ бошад ҳамеша ба ҷой.

Касеро, ки ӯ кард пирӯзбахт,
Бимонад бад-ӯ кишвару тоҷу тахт.

500 Гараш² хор гирад, бимонад нажанд,
Натобад бар ӯ офтоби баланд.

Шунидӣ ҳамоно, ки Яздони пок
Чӣ додаст моро дар ин³ тираҳоқ?

Зи пирӯзиву бахту аз⁴ фарраҳӣ,
Зи дайҳиму аз тахту⁵ шоҳаншаҳӣ.

Намонад ҳама, рӯзи мо бугзарад,
Каси дигар ояд, к-аз ин⁶ барх(в)арад.

Ҳама ном бояд,⁷ ки монад, на нанг
Бар ин маркази моҳу паргори танг.

505 Чу ин нома орам⁸ ба наздики ту,
Пур аз дод кун ройи торики ту.

Зи тахти бузургӣ⁹ ба асп андар ой,
Мазан рой бо мӯбаду раҳнамой.

Зи мо эминӣ хоҳу чора масоз,
Ки бар чорагар кор гардад дароз.

Зи фармон агар як замон бугзарӣ,
Баландӣ гузиниву кундоварӣ,¹⁰

1. ИЛ – буду

2. Л – Гар ӯ

3. ИЛ – бад-ин

4. Л – бахт в-аз

5. Л – дайҳим в-аз тахти

6. Л – ӯ

7. Л – кӯшам

8. Л – оранд; И – он нома оранд

9. Л – баландӣ

10. ТПЗИЛМ – Биёрам чу оташ сипоҳи гарон,
Гузидадалерону кундоварон.

Чу ман бо саворон биёям ба чанг,
Пушаймонӣ ояд туро аз диранг.

510 Чу 3-ин бора гуфторҳо сахта шуд,
Нависанда аз нома¹ пардахта шуд,

Ниходанд мӯҳри Сикандар бар ӯй,²
Бичустанд бино яке роҳчӯй.³

Фиристода омад ба дарбори Фур,
Гаҳе разм гуфтӣ, гаҳе базму сур.

Чахондидаро пеши ӯ хонданд,
Бари⁴ тахт наздик биншонданд.

ПОСУХИ НОМАИ ИСКАНДАР АЗ ФУР

Чу он нома бархонд Фури сутург,
Барошuft аз он номдори бузург.

515 Ҳамон гаҳ яке тунд посух навишт,
Ба полези кина дарахте бикишт.

Сари нома гуфт аз Худованди пок,
Бибояд, ки бошем ботарсу бок.

Нагӯем чандин сухан бар газоф,
Ки бечора бошад худованди лоф.

Маро пеш хонӣ, туро шарм нест,
Хирадро бари мағзат озарм нест.

Агар Файлакус ин навиштӣ ба Фур.
Ту ҳам разм оғозу бардор шӯр.⁵

520 Зи Доро бад-ин сон шудасти далер,
К-аз ӯ гашта буд чархи гарданда сер.

1. Л – Нависандаи нома

2. Л – бад-ӯй

3. Л – бедор як номчӯй

4. Л – бар он

5. Л – Ба мотам бадал кардӣ оғози сур.

Чу бар тухмае бугзарад рӯзгор,
Насозанд бо панди омӯзгор.

Ҳамон низ базм омадат разми Кайд,
Бар онӣ, ки шоҳон-т гаштанд сайд.

Бар ин гуна унвону з-ин сон сухан
Наёмад ба мо з-он каёни куҳан.

Манам Фуру аз Фур дорам наҷод,
Ки аз қайсарон кас накардем ёд.

- 525 Бад-он гаҳ ки Доро маро ёр хост,
Дилу бахт бо ӯ надидем рост.

Ҳамон жандапилон¹ фиристодамаш,
Ҳамон ман² ба ёрӣ забон додамаш.

Чу бар дасти он банда-бар кушта шуд,
Сари бахти эронӣён гашта шуд.

Зи Доро чу рӯи замин пок шуд,
Туро захири бурранда тарёк шуд.

Гар³ ӯро зи дастури бад бад расид,
Чаро шуд хирад дар⁴ сарат нопадид?

- 530 Ту дар чанг чандин далерӣ макун,
Ки бо мот чунин набошад⁵ сухун,

Бубинӣ кунун жандапили⁶ сипох,
Ки дар дашт банданд⁷ бар бод роҳ.

Ҳама ройи ту бартарӣ чустан аст,
Ниҳоди ту ҳамранги аҳриман аст.

Ба гетӣ ҳама тухми зуфтӣ макор,
Битарс аз газанду бади рӯзгор.

1. Л – Ҳаме зиндапилон

2. Л – Ҳамэ дун

3. Л – Ки

4. Л – Аз

5. Л – Мот кӯтоҳ гардад

6. Л – пешат бубанданд

7. Л – пешат бубанданд

Бад-ин нома мо некуй хостем,
Ба хубӣ¹ дилатро биёростем.

ЛАШКАР ОРОСТАНИ ИСКАНДАР БА РАЗМИ ФУР

535 Чу посух ба назди Сикандар расид,
Ҳамон гаҳ зи лашкар ялон² баргузид,

Ки бошанд шоиставу пешрав,
Ба дониш куҳан гашта в-аз³ сол нав.

Сӯи Фури ҳиндӣ сипоҳе биронд,
Ки рӯи замин чуз ба дарё намонд.

Ба ҳар сӯ ҳама ронд⁴ з-он сон сипоҳ,
Ки гуфтӣ ҳама⁵ бар замин нест роҳ.

Ҳама кӯҳу дарёву роҳи дурушт
Ба дил оташи ҷангҷӯён бикушт.

540 Зи рафтан саросар сипаҳ гашт кунд.
Аз он роҳи бироҳи душвору тунд.

Ҳамон гаҳ чу омад ба манзил сипоҳ,
Гурӯҳе бирафтанд наздики шох,

Ки «эй Қайсари Руму солори Чин
Сипоҳи туро барнатобад замин.

Наҷӯяд ҳама ҷанги⁶ ту Фури Ҳинд,
На Фағфури чинӣ, на солори Синд.

Сипахро чаро кард бояд табоҳ,
Бад-ин марзи беарзу з-ин гуна роҳ.

1. Л – Мунаққаш

2. Л – саре

3. Л – дар

4. Л – рафт

5. Л – чуз ин

6. Л - разми

545 Зи¹ лашкар набинем аспе дуруст,
Ки шояд ба тундӣ бар ӯ разм ҷуст.

Аз ин ҷанг агар бозгардад сипоҳ,
Савору пиёда наёбанд роҳ.

Чу пирӯз будем то ин замон
Ба ҳар ҷой бар лашкари бадгумон,

Кунун сарбасар кӯҳу дарёст пеш,
Ба серӣ наёмад кас аз ҷони хеш.

Магардон ҳама номи моро ба нанг,
Накардаст кас ҷанг бо обу² санг»

550 Ғамӣ³ шуд Сикандар зи гуфторашон,
Барошуфту бишкаст бозорашон.

Чунин гуфт, к-«аз ҷанги эронӣён
Зи румӣ касеро наёмад зиён.

Ба Доро-бар аз бандагон бад расид,
Касе аз шумо зору хаста надид.

Бад-ин роҳ ман бе шумо бугзарам,
Дами⁴ аждаҳоро ба пай биспарам.

Бубинам аз он пас, ки ранҷур Фур
Напардозад аз ман ба разму ба сур.

555 Чу з-ӯ бозгардам, биёям ба Рум,
Ба мардӣ ба зер оварам рӯи бум.

Маро ёр Яздону эронсипоҳ,
Наҳоҳам, ки румӣ бувад некҳоҳ».

Чу ошуфта шуд шоҳ з-он гуфтугӯй,
Сипаҳ сӯи пӯзиш ниҳоданд рӯй.

1. Л – Ба
2. И – кӯҳу
3. И – Ғамин
4. ИЛ – Дили

Ки мо сар ба сар бандаи Қайсарем,
Замин чуз ба фармони ӯ наспарем.

Бипӯем, чун¹ асп гардад табоҳ,
Пиёда ба чанг андарояд сипоҳ.

- 560 Гар аз хуни мо хок дарё кунанд,
Нишебӣ аз² афканда боло кунанд,

Набинад касе пушти мо рӯзи чанг,
Агар чарх чанг ораду кӯҳ санг.

Ҳама бандагонему фармон турост,
Чӣ озор³ гирӣ зи мо, ҷон турост.

Чу бишнид аз эшон Сикандар сухун,
Яке разро дигар афканд бун.

Гузин кард аз эронӣён сӣ ҳазор,
Ки буданд бо олати корзор.⁴

- 565 Паси пушти эшон зи румӣ сарон,
Зирехдору мардони ҷанговарон.

Бирафтанд корозмуда савор⁵
Паси пушти эронӣён чил ҳазор,⁶

Паси пушти эшон сарони Ҳазар,⁷
Ҳама номдорони бофарру зар,⁸

Ҳам аз тозиён бешумор анҷуман
Зи Шому Ҳичозу зи шаҳри Яман.⁹

1. Л – Бикӯшему гар

2. Л – зи

3. Л – ором

4. ТПЛМ – Зи хешони Дорову кундоварон,
Ҳар он кас, ки буд аз наҷоди каён.

5. Л – сарон

6. Л – Зирехдор мардона ҷанговарон.

7. Л – Зи румӣ савор

8. Л – Ба қалб-андарун номвар сӣ ҳазор.

9. И – б. 566-568 нест.

Гузин кард қайсар даҳу ду ҳазор,
Ҳама найзаварру¹ ҳама номдор.²

- 570 Бад-он то паси пушти ӯ з-ин гурӯҳ
Дару дашт гардад ба кирдори кӯҳ.

Зи ахтаршиносону аз мӯбадон,
Ҷаҳондидаву номвар бихрадон,

Ҳама бурд бо хештан шаст мард,
Пажӯҳандаи рӯзгори набард.

Чу огоҳ шуд Фур, к-омад сипоҳ,
Гузин кард чой аз дари³ размгоҳ.

Ба дашт- андарун лашкар анбӯҳ гашт,
Замин аз пайи пил чун кӯҳ гашт.

- 575 Сипоҳе кашиданд бар чор мил,
Паси пушт гурдону дар пеш пил.

Зи Ҳиндустон чанд корогаҳон
Бирафтанд наздики шоҳи ҷаҳон.

Бигуфтанд бо ӯ басте ҳаст⁴ пил,
Ки ӯ аспро бишканад бар ду мил.

Саворе наёрад бари ӯ шудан,
На чун шуд бар ӯ роҳи бозомадан.

Чу хартуми ӯ аз ҳаво бартар аст,
Зи гардун-ш кайвон ҳаме⁵ ёвар аст.

- 580 Ба қиртос бар пил бингоштанд,
Ба чашми ҷаҳонҷӯй бугзоштанд.

1. ИЛ – размҷӯю

2. Л – Дигар буд лашкар саворони Миср,
Далерону ханҷаргузорони Миср.
Зи румиву мисриву аз барбарӣ
Саворони шоистаи лашкарӣ.

3. И – аз пайи.

4. Л – ўро басте разми; И – разми

5. ИЛ – гардун мар ўро Зуҳал

Бифармуд, то файласуфони Рум
Яке пил карданд пешаш зи мум.

Чунин гуфт: Акнун ба покиза рой,
Кӣ орад яке чораи ин ба чой?

Нишастанд донишпажӯхон ба ҳам,
Яке чора чустанд бар бешу кам.

Яке анчуман кард аз оҳангарон,
Ҳар он кас, ки буданд аз эшон сарон,

585 Зи Румиву мисриву аз порсӣ
Фузун буд мардон зи сад¹ бор сӣ.²

Яке борагӣ сохтанд оҳанин,
Савораш зи оҳан в-аз оҳан-ш зин,

Ба меҳу ба мис дарзҳо дӯхтанд,
Савору тану³ бора афрӯхтанд.^{*4}

Сикандар бидид он писанд омадаш,
Хирадмандро судманд омадаш.

590 Бифармуд, то з-он фузун аз ҳазор
Аз оҳан бикарданд аспу савор.

Аз он абрашу бўру хингу сиёҳ,
Кӣ дидаст ҳаргиз зи оҳан сипоҳ?!

Сари моҳро кор шуд сохта,
В-аз он чорагар гашт пардохта.

Аз оҳан сипоҳе ба гардун биронд,
Ки ҷуз бо саворони ҷангӣ намонд.

1. Л – чихил

2. И – б. 585 нест.

3. И – тани

4. М – Пас аз б. 587 ин б. омада:

Ба гардун ҳаме ронданд пеши шоҳ
Дарунаш пур аз нафту карда сиёҳ.

ЧАНГИ ИСКАНДАР БО ҲИНДУВОН ВА КУШТА ШУДАНИ ФУР БАР ДАСТИ Ў

Чу Искандар омад ба наздики Фур,
Бидид он савору¹ сипахро зи дур.

- 595 Хурӯш омаду гарди разм аз ду рӯй,
Бирафтанд гурдони пархошчӯй.

Ба аспу ба нафт оташ андарзаданд,
Ҳама ҳиндиён даст бар сар² заданд.

Аз оташ барафрӯхт нафти сиёҳ,
Бичунбид аз он к-оҳанин буд сипоҳ.

Зи лашкар баромад саросар хурӯш,
Ба захм овариданд пилон ба чӯш,

Чу хартумҳошон бар оташ гирифт,
Бимонданд аз он пилбонон шигифт.

- 600 Ҳама лашкари Ҳинд гаштанд боз,
Ҳам он жандапилони гарданфароз.

Чу з-ин гуна диданд аз эшон гурез,
Бирафтанд бо лашкар аз ҷой тез.³

Сикандар паси лашкари бадгумон
Ҳама тохт бар сони боди дамон.

Чунин то ҳаво нилгун шуд ба ранг,
Сипахро намонд он замон ҷойи чанг.

Чаҳончӯй бо румиён ҳамгурӯх
Фуруд омад андар миёни ду кӯх.

- 605 Талоя фиристод ҳар сӯ ба роҳ,
Ҳама дошт лашкар зи душман нигоҳ.

1. Л – сипах ин

2. Л – лашкари Фур барҳам.

3. Л – Гирифтанд пилон аз оташ гурез,
Бирафтанд бо лашкар аз ҷой тез.

Чу пайдо шуд он шӯшаи¹ тоҷи шед,
Ҷаҳон шуд ба сони булӯри сапед².

Баромад хурӯшидани карраной,³
Дами нойи сургину хиндидарой⁴.

Сипаҳ бо сипаҳ чанг барсохтанд,
Синонҳо ба абр-андар афрохтанд.

Сикандар биёмад миёни ду саф,
Яке теги румӣ⁵ гирифта ба каф.

610 Саворе фиристод наздики Фури,
Ки ўро бихонад, бигўяд зи дур,

Ки омад Сикандар ба пеши сипоҳ,
Ба дидор чўяд ҳаме бо ту роҳ.

Сухан гўяду гуфти ту бишнавад,
Агар дод гўйӣ, бад-он бигравад,

Чу бишнид аз ў Фури хиндӣ, бирафт,
Ба пеши сипоҳ омад аз қалб тафт.

Сикандар бад-ў гуфт, к-«Эй номдор,
Ду лашкар шикаста шуд аз корзор,

615 Ҳаме дому дад мағзи мардум х(в)арад,
Ҳамон наъли асп устухон биспарад.

Чаро баҳри лашкар ҳама куштан аст,
В-агар зинда аз разм баргаштан аст?⁶

Ду мардем ҳар ду далеру чавон,
Сухангўю бомағз ду паҳлавон.⁷

1. Л – аз осмон

2. Л – сафед.

3. Л – говдум,

4. Л – рўинахум.

5. ИЛ – хиндӣ

6. ИЛ – б. 616 нест.

7. Л – Пас аз б. 617 ин б. омада:

Далерони лашкар ҳама кушта шуд,
В-агар зинда, аз разм баргашта шуд.

Миёнҳо бубандему чанг оварем,
Чу бояд, ки кишвар ба чанг оварем.

Зи мо чун яке гашт фирӯзбахт,
Бад-ӯ монад ин лашкару пилу тахт».

- 620 Зи румӣ суханҳо чу бишнид Фур,
Харидор шуд разми ўро ба сур.

Бад-ӯ гуфт: «Ин аст оину роҳ,
Бигардем як бо дигар бесипоҳ.

Тани хешро дид бо зўри шер,
Яке бора чун аждаҳое ба зер.

Сикандар саворе ба сони қалам,
Силеҳе сабук, бодпое диҷам.

Ду ханчар гирифтанд ҳар ду ба каф,
Бигаштанд ҳар ду миёни ду саф.

- 625 Сикандар чу дид он тани пили маст,
Яке кӯҳ зер аждаҳое ба даст.

Ба овард аз ӯ монд андар шигифт,
Ғамӣ шуд дил аз чону тан баргирифт.

Ҳаме гашт бо ӯ ба овардгоҳ,
Хурӯше баромад зи пушти сипоҳ.

Дили Фур пурдард шуд з-ин хурӯш,
Бад-он сӯ кашидаш сару чашми гӯш.

Сикандар чу бод андаромад ба гард,
Бизад тез теге бар он шермард.

- 630 Бибуррид то бар сару гарданаш,
Зи боло ба хок-андар омад танаш.

Шуд аз лашкараш бонг то осмон,¹
Бирафтанд гурдони Эрон дамон.

1. Л – Сари лашкари Рум шуд б-осмон,
Хурӯшанда гурдони эрониён.
И – бар осмон.

Яке кӯс будаш зи чарми ҳизабр,
Ки овози ӯ баргузаштӣ зи абр.

Баромад дами бўқу овои кӯс,
Замин оҳанин шуд, ҳаво^{*1} обнӯс.

Бар он ҳамнишон ҳиндувон размҷӯй,
Ба тангӣ ба рӯй-андар оварда рӯй,

- 635 Хурӯш омад аз дашт, к-«Эй ростон,²
Сари мояи марзи Ҳиндустон.

Сари Фури ҳиндӣ ба хок-андар аст,
Тани пилвораш ба чок-³андар аст.

Шуморо кунун аз пайи кист⁴ чанг,
Чунин захми шамшеру^{*5} чандин⁶ диранг?

Сикандар шуморо чунон шуд, ки Фур,
Аз ӯ чуст бояд кунун базму⁷ сур.

Бирафтанд гурдони Ҳиндустон,
Ба овоз гаштанд⁸ ҳамдостон.

- 640 Сари Фур диданд пурхуну хок,
Бару тан-ш карда ба шамшер чок.

Хурӯше баромад зи лашкар ба зор,
Фуру рехтанд олати корзор.

Пур аз дард наздики Қайсар шуданд,
Або⁹ нолаву хокбарсар шуданд,

Сикандар силеҳи гавон боз дод,
Ба хубӣ зи ҳар гуна овоз дод.

1. М – буд, сипеҳр

2. Л – аз растаи посбон,

3. Л – мағок

4. Л – чист

5. М – чандину

6. Л – разми шамшеру чанге

7. ИЛ – разму

8. Л – Бар ин – бар бигаштанд

9. ИЛМ – Пур аз

Чунин гуфт: «Гар Фури хиндӣ бимурд,
Шуморо ба ғам дил набояд супурд.

- 645 Навозиш кунун мо¹ ба афзун кунем,²
Зи дилтон ғаму тарс берун кунем.³

В-аз он чойгаҳ шуд бари тахти Фур,
Бар он дарду мотам бар ин⁴ чашну сур.

Чунин аст расми сарои сипанч,
Гаҳе шод бош аз ӯ, гаҳ⁵ ба ранҷ.

Бихӯр ҳар чӣ дорӣ, манех бозпас,
Ту ранҷӣ, чаро монд бояд ба кас?!

Ҳаме буд бар тахти қайсар ду моҳ,
Бубахшид ганҷаш ҳама бар сипоҳ.

- 650 Яке боғуҳар буд номаш Савург,
Ба⁶ Ҳиндустон паҳлавоне бузург.

Сари тахти шоҳӣ бад-ӯ доду гуфт:
Ки «Динор ҳаргиз макун дар нухуфт.

Бубахшу бихӯр, ҳар чӣ ояд фароз,
Бад-ин тоҷу гоҳи сипанҷӣ маноз,

Ки гоҳе Сикандар бувад, гоҳ Фур,
Гаҳе дарду хашму гаҳе⁷ базму⁸ сур.

Дирам доду динор лашкар-шро,
Биёрост гурдону кишвар-шро.

-
1. Л – ман
2. Л – кунам,
3. Л – кунам.

ТПЗИЛ – Бубахшам саросар ҳама ганҷи ӯй,
Ҳаром аст бар лашкарам ранҷи ӯй.
Ҳама хиндувонро тавонгар кунам,
Бикӯшам, ки ботахту афсар кунам.

4. Л – Пур аз ранҷу мотам пур аз
5. И – гаҳе з-ӯ
6. Л – Зи
7. Л – хашм асту гаҳ
8. И – хашму дард асту гаҳ разму.

РАФТАНИ ИСКАНДАР БА ЗИЁРАТИ ХОНАИ КАЪБА

- 655 Чу лашкар шуд аз хоста бениёз,
Бар \bar{u} ногузашта замони дароз,¹

Ба шабгир бархост овои кӯс,
Ҳаво шуд ба кирдори чашми арӯс.

Зи бас найзаву парниёнӣ дирафш
Ситора шуда сурху зарду бунафш.

Сикандар биёмад ба сӯи ҳарам,
Гурӯҳе бар \bar{u} шоду баҳре диҷам.

Або нолаву бўқу бо пил рафт,
Ба дидор ҷойи Симоил рафт,
- 660 Ки хони² ҳарамро бароварда буд,
Бад – \bar{u} -андарун ранҷҳо бурда буд.

Худованд хонди-ш Байтулҳаром,
Бад- \bar{u} шуд туро роҳи Яздон тамом.

Зи покӣ варо хонаи хеш хонд,
Ниёишқунонро бад-он пеш хонд³.

Худои ҷаҳонро набошад ниёз
Ба ҷою хӯру кому орому ноз.

Парастиишгаҳе буд, то буд ҷой,
Бад- \bar{u} -андарун ёд кардӣ Худой.
- 665 Пас омад Сикандар сӯи Қодисӣ,
Ҷаҳонгир то Ҷаҳраи порсӣ.

Чу огоҳӣ омад ба Насри Қутеб,
К-аз \bar{u} буд мар Маккаро фарру зеб.

Пазира шудаиш бо набарда сарон,
Диловар саворону найзаварон.

1. ТПЗ – Нихебе ба дил з-он фароз омадаш,
Сӯи Каъба рафтан ниёз омадаш.

2. И – хона

3. И – б. 662 нест.

Саворе биёмад ҳам андар замон
Зи Макка ба назди Сикандар дамон,

Ки ин номдоре, ки омад зи роҳ,
Ки ҷӯяд ҳаме тоҷу ганҷу сипоҳ,

- 670 Набера Симоили некаhtar аст,
Ки пури Бироҳими пайғамбар аст.

Чу пеш омадаш, Наср¹ бинвохташ,
Яке моявар пойгаҳ² сохташ.

Бад-ӯ шод шуд Насру гавҳар бигуфт,
Ҳама розҳо баркушод аз нухуфт.

Сикандар чунин дод посух бад-ӯй,
Ки «Эй покдил меҳтари ростгӯй!

Бад-ин дуда-андар кадом аст меҳ,
Ҷуз аз ту писандидаву рӯзбеҳ?»

- 675 Бад-ӯ гуфт Наср: «Эй ҷаҳонгир шох,
Хузо аст меҳтар бад-ин ҷойгоҳ.

Симоил чун 3-ин ҷаҳон даргузашт,
Ҷаҳонгир Қаҳтон биёмад зи дашт.

Або лашкари гашни шамшерзан
Ба бедод бигрифт шаҳри Яман.

Басе бегунаҳ 3-они мо кушта шуд,
Бар он дудмон рӯз баргашта шуд,

Наёмад ҷаҳонофаринро писанд,
Бар ӯ тира шуд ройи ҷархи баланд.

- 680 Хузоа биёмад, чу ӯ гашт хок,
Ба ранҷу ба бедоду бетарсу бок.

Ҳарам то Яман пок дар дасти ӯст,
Ба дарёи Миср-андарун шасти ӯст.

1. Л – диду
2. И – ҷойгаҳ

Сар аз роҳ печидаву дод не,¹
Зи Яздону некӣ ба дил ёд не.²

Ҷаҳоне гирифта ба мушт-андарун,
Нажоди Симоил дил пур зи хун».

Сикандар зи Наср ин суханҳо шунид,
Зи тухми Ҳузоа ҳар он кас, ки дид,³

685 Ҳама кушту⁴ бистад Ҳичозу Яман
Ба рою ба мардони шамшерзан.

Нажоди Симоилро баркашид,
Ҳар он кас, ки ӯ меҳтариро сазид.

Пиёда биёмад ба Байтулҳаром,
Симоилиён з-ӯ шуда шодком.

Ба ҳар пай, ки бардошт қайсар зи⁵ роҳ,
Ҳама рехт диноҳ ганҷури шоҳ.

Чу баргашту омад ба даргоҳи қаср,
Бубахшид диноҳ чанде ба Наср.

690 Тавонгар шуд он кас, ки дарвеш буд,
В-агар хӯрдаш аз кӯшиши хеш буд.

ЛАШКАР КАШИДАНИ ИСКАНДАР СӢИ МИСР

В-аз он ҷойгаҳ шоҳ⁶ лашкар биронд,
Ба Ҷидда баромад, фаровон бимонд.

Сипахро бифармуд, то ҳар касе
Бисозанд киштиву заврақ басы.

Ҷаҳонҷӯй⁷ бо лашкари роҳҷӯй
Зи Ҷидда сӢи Миср бинҳод рӯй.

1. Л – бупечиду в-аз дод ӯй,

2. Л – Наёрад зи некӣ ба дил ёд ӯй,

3. ТП – Бикушту ба саршон бароҳехт пӯст,
Намонд эҷ аз эшон на душман, на дӯст.

4. ИЛ – Зи бедод

5. И – ба

6. Л – низ; И – шод

7. И – ҷаҳонгир

Малик буд Қайтун ба Миср-андарун,
Сипоҳаш зи роҳи гумоне фузун.

695 Чу бишнид, к-омад зи роҳи харам
Ҷаҳонгири пирӯз бо боду дам,

Пазира шудаш бо фаровон сипоҳ,
Ҳамон бардаву бадраву¹ тоҷу гоҳ.

Сикандар ба дидори ӯ шод гашт,
Ҳама гуфти бадҳохи ӯ бод гашт.

Ба Миср-андарун буд як сол шох,
Бад-он то баросуд шоҳу сипоҳ,

Зане буд дар Андалус шаҳрёр,
Ҳирадманду бо лашкаре бешумор.²

700 Ҷаҳонҷӯю бахшанда, Қайдофа ном,
Зи рӯзи беҳӣ ёфта ному ком.

Зи лашкар савори мусаввир бичуст,
Ки монанд сурат нигорад дуруст.

Бад-ӯ гуфт: «Сӯи Сикандар хиром,
В-аз ин марзу³ аз мо мабар ҳеҷ ном.

Ба жарфӣ ниғаҳ кун, чунон ҳам ки ҳаст
Ба гуфтору дидору ҷойи нишаст.

Зи рангу зи чеҳру зи болои ӯй
Яке сурат оро саропои ӯй.

705 Нигоранда бишнид аз ӯ, барнишаст,
Ба фармони меҳтар миёно бубаст.

Ба Миср омад аз Андалус чун навад,
Бари Қайсар Искандари арҷманд.

1. Л – Або бадраву ёраву

2. Л – номдор

3. Л – Аз ин марз в-аз

Чи бар гоҳ дидаш, чи бар пушти зин,
Биёвард киртосу авранди¹ Чин.

Нигори Сикандар, чунон ҳам ки буд,
Нигориду з-он² ҷой баргашт зуд.

Чу Қайдофа чехри³ Сикандар бидид,
Ғамӣ⁴ гашту бинхуфту дам даркашид.

710 Чунин гуфт, к-«Ин мард гетӣ ба пой
Бикӯбад ба разму ба покиза рой.

Ҳар он кас, ки пеш ояд ўро ба чанг,
Шавад дар ҷаҳон зиндагониш танг».

Сикандар зи Қайтун бипурсиду гуфт,
Ки «Қайдофаро бар замин кист⁵ чуфт?»

Бад-ӯ гуфт Қайтун ки, «Эй шаҳрёр,
Чун ӯ нест андар ҷаҳон номдор.

Шумори сипоҳаш надонад касе,
Магар бод ҷӯяд зи дафтар басе.

715 Зи ганчу бузургию шоистагӣ,
Зи охистагӣ, ҳам зи боистагӣ.

Ба рою ба гуфтор некигумон⁶
Набинӣ⁷ ҳамонанди ӯ дар замон.

Яке шорсон карда дорад зи санг,
Ки настонад онро зи чангаш паланг.

Замин чор фарсанг болои ўй,
Бар ин ҳамнишон низ пахнои ўй,
Гар аз ганҷ пурсӣ, худ андоза нест,
Суханҳои ӯ дар ҷаҳон тоза нест.

1. Л - дебои
2. Л – Нигорид в-аз
3. И – рӯи
4. И – Ғамин
5. ИЛ – нест
6. ИЛ – некугумон
7. Л – Набинад

НОМАИ ИСКАНДАР НАЗДИ ҚАЙДОФА

720 Сикандар чу бишнид аз ин ёдгир,¹
Бифармуд, то пеши ӯ шуд дабир.

Набиштанд пас номае бар харир
Зи шоҳаншаҳ Искандари шаҳргир.²

Ба наздики Қайдофаи хушманд,
Шуда номи ӯ дар бузургӣ баланд.

Нахуст офарин бар Худованди меҳр,
Фурӯзандаи моҳу гардонсипеҳр.

Худованди бахшандаи доду рост,
Фузунӣ касеро диҳад, к-аш ҳавост.

725 Ба тундӣ наҷустем ҷанги³ туро,
Гироянда гаштем санги⁴ туро.

Чу ин нома оранд наздики ту,
Дурахшон шавад ройи торики ту.

Фиристӣ ба наздики мо божу сов,
Бидонӣ, ки бо мо туро нест тов.

Хирадмандиву пешбинӣ бувад,
Тавоноиву покдинӣ бувад.⁵

В-агар ҳеҷ тоб андарорӣ ба кор,
Набинӣ ба ҷуз гардиши рӯзгор.

730 Чу андоза гирӣ зи Дорову Фур,
Худ омӯзгорат набояд⁶ зи дур.

Чу аз бод унвони ӯ гашт хушк,
Ниҳоданд мӯҳре бар ӯ-бар зи мушк.

1. Л – доругир

2. Л – шеравжан Искандари шергир; И – шергир.

3. Л – наҷӯем гоҳи

4. Л – роҳи

5. И – б. 728 нест.

6. Ил – наёяд

Биёмад ҳаюне таковар ба¹ рох
Ба фармони² он номбардор шоҳ.

Чу Қайдофа он номаи ӯ бихонд,
Зи гуфтори ӯ дар шигифтӣ бимонд.

Ба посух нахуст офарин густарид,
Бад-он додгар, к-ӯ замин густарид.

735 Яке чархи гарданда барпой кард,
Баду некро андар ӯ чой кард.

Туро кард фирӯз бар Фури Ҳинд,
Ба Дорову бар номдорони Синд.

Ба пирӯзӣ андар сарат гашт каш³
Аз он номдорони шамшеркаш.

Маро бо чу⁴ эшон баробар ниҳӣ,
Ба сар-бар зи пирӯзӣ⁵ афсар ниҳӣ.

Маро з-он фузун аст фарру меҳӣ,⁶
Ҳамон лашкару ганчи шоҳаншаҳӣ,

740 Ки ман Қайсареро ба фармон шавам,
Битарсам⁷ зи таҳдиду печон шавам.

Ҳазорон ҳазорам ба дар⁸ лашкар аст,
Ки бар ҳар саде шаҳрёр⁹ сар аст.

В-агар хонам аз ҳар сӯе зердаст,
Намонад бар ин бум чойи нишаст.

Яке ганҷ дар пеши ҳар меҳтаре,
Чу оянд аз ин¹⁰ марзи ман лашкаре.

1. Л – ҳаюни таковар зи

2. Л – наздики

3. И – х(в)аш

4. Л – чун бар

5. Л – фирӯза

6. ИЛ – б. нест.

7. ИЛ – Бупечам

8. Л – Ҳазорам ҳазорон фузун

9. Л – шаҳриёре

10. Л – оранд аз

Ту чандин ч-ронї сухан пургазоф,
Зи Доро шудастї худованди лоф.

- 745 Бар он нома-бар мӯҳри заррин ниҳод,
Ҳайюне барафканд бар сони бод.

ГИРИФТОР ШУДАНИ ПИСАРИ ҚАЙДОФА БА ДАСТИ РУМИЁН

Чу Искандар он номаи ӯ¹ бихонд,
Бизад нойи рӯину лашкар биронд.

Ҳаме рафт як моҳ пӯён ба роҳ,
Чу омад сӯи² марзи ӯ бо сипоҳ.

Яке подшаҳ буд, Фарён ба ном,
Або лашкару ганчу густурда ком.

Яке шорсон дошт бо сози чанг,
Сари бораи ӯ надидї қуланг.

- 750 Биёвард лашкар, гирифт он ҳисор,
Бар он бораи диҷ гузаштї савор.

Сикандар бифармуд, то чосалиқ
Биёвард арродаву манҷаниқ.

Ба як ҳафта баста³ ҳисори баланд,
Ба шаҳр андаромад сипоҳ арҷманд.

Сикандар чу омад ба шаҳр-андарун,
Бифармуд, то кас нарезанд хун.

Яке пури Қайдофа домод буд,
Бад-ин шаҳри Фарён бад-ӯ шод буд.

- 755 Бад-ӯ дода буд духтари арҷманд,
Кулоҳаш ба Қайдофа гашта баланд,

1. Л – вай
2. Л – бад-он
3. Ил – бистуд.

Ки домодро ном буд Қайдрӯш,
Бад-ӯ дода Фарён¹ дилу чашму гӯш.²

Яке мард буд, -номи ӯ Шаҳргир,
Ба дасташ зану шӯй гашта асир.

Сикандар бидонист, к-он мард кист,
Ба сар шуд, ки дармони ин кор³ чист.

Бифармуд, то пеши ӯ шуд вазир,
Бад-ӯ дод фармону тоҷу сарир.

760 Хирадмандро Битақун буд ном,
Яке ройзан марди густурдаком.

Бад-ӯ гуфт к-«Оранд⁴ пешат арӯс,
Туро хонам⁵ Искандари Файлакус.

Ту биншин ба оин ба тахти⁶ каён,
Чу ман пешат оям камар бар миён,

Бифармой, то гардани Қайдрӯш
Бибуррад дижогоҳи чангӣ зи дӯш.

Ман оям ба пешат ба хоҳишгарӣ,
Наоям фаровон туро кехтарӣ.

765 Нишастангаҳе соз бе анчуман,
Чу хоҳиш физоям, бубахшаш ба ман.

Шуд он марди дастур бо дард чуфт,
Надонист,⁷ к-онро ч-бошад нухуфт?

В-аз он пас бад-ӯ гуфт шоҳи чаҳон,
Ки ин роз⁸ бояд, ки монад ниҳон.

1. Л – буд ӯ

2. ТПЗ – Ба чанг-андарун кушта шуд шоҳи шаҳр,
Ки аз ҷарҳи гардон чунон ёфт баҳр.

3. Л – Бичуст он, ки дармони ин дард

4. Л – бифармой, к-ояд ба.

5. Л – хонд

6. Л – ба оину расми

7. ИЛ – Бидонист

8. И – кор

Маро чун фиристодагон пеш хон,
Суханҳои Қайдофа чанде бирон.

Маро шод бифрист бо даҳ савор,
Ки рав, номаро¹ зуд посух биёр.²

- 770 Бад-ӯ Битакун гуфт: «Эдун кунам,
Ба фармон-бар ин чора афзун кунам.

Ба шабгир чун шед ханҷар кашид,
Шаби тира аз бим шуд нопадид,

Нишаст аз бари тахт-бар³ Битакун,
Пур аз шарм рухсору дил пур зи⁴ хун.⁵

Сикандар ба пеш-андарун бо камар,
Кушода раҳи чораву баста дар.

Чу он пури Қайдофаро Шаҳргир
Биёвард гирён гирифта⁶ асир,

- 775 Занаш ҳамчунон низ бо бўю ранг,
Гирифта ҷавон чанги ўро ба чанг.

Сабук Битакун гуфт, к-«Ин мард кист,
К-аш аз дард чандин бибояд гирист?»

Чунин дод посух, ки «Боз ор хуш,
Ки ман пури Қайдофаам Қайдруш,

Чуз ин духти Фарён маро нест чуфт,
Ки дорад паси пардаи ман нухуфт.

Бирафтам, ки ўро сӯи хони хеш
Барам, то бидорам-ш чун ҷони хеш.

- 780 Асирам кунун дар кафи Шаҳргир,
Равон хаста аз ахтару тан ба тир».

1. Л – нома бар

2. ТПЗ – Ба ҳамроҳ кун мар маро Қайдруш,
Аз ӯ сарбасар ин суханҳо бипӯш

3. Л – тахти зар

4. Л – рух дил пур аз оби

5. И –б. 771, 772 нест.

6. И – гирёну карда

Чу бишнид аз ӯ ин суҳан Битакун,
Сараш гашт пурдарду дил пур зи хун.

Барошuft, аз он пас ба даҳхим гуфт,
Ки «ин ҳар дуру¹ хок бояд нуҳuft.

Чунин ҳам ба банд андарун бо занаш
Ба шамшери ҳиндӣ бизан гарданаш».

Сикандар биёмад, замин бўса дод,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй шоҳи қайсарнаҷод,

785 Чӣ бошад, гар ӯро бубахшӣ ба ман,
Сарафроз гардам бад-ин анҷуман?

Сари бегуноҳе чӣ буррӣ ба кин,
Ки напсандад аз мо ҷаҳонафарин».

Бад-ӯ гуфт бедордил Битакун,
Ки «Озод кардӣ ду танро зи хун»,

Сабук Битакун гуфт бо Қайдрӯш,
Ки «Бурдӣ² сари дурмонда зи дӯш.

Фиристам кунун бо ту ӯро ба ҳам,
Бихонад ба модар-т-бар бешу кам.

790 Агар сову божам фиристад, нақӯст,
Касеро надаррад бад-ин ҷанг пӯст.

Ниғаҳ кун бар ин пок дастури ман,
Ки гӯяд бад-ӯ разм ё сури ман.

Ту он кун ба ҳубӣ, ки ӯ бо ту кард,
Ба подош кушад дили родмард.

Чу ин посухи нома ёбад зи шоҳ,
Ба ҳубӣ варо бозгардон зи³ роҳ».

Чунин гуфт бо Битакун Қайдруш.
К-«аз ӯ барнадорам дилу ҷашму гӯш.

1. И – пур дар
2. Л – Бибурдӣ
3. Л – ба

- 795 Чй гӯям, ки ўро бидорам чу чон,
К-аз ў ёфтам чуфту чону чаҳон.

РАФТАНИ ИСКАНДАР БА РУСУЛ СЌИ ҚАЙДОФА

Чаҳончӯй даҳ номвар баргузид
Зи мардони румӣ, чунон чун сазид,

Ки буданд ҳар даҳ ҳамовози ўй,
Нигаҳ доштандӣ ба дил рози ўй».

Чунин гуфт к-«акнун ба роҳ-андарун
Маҳонед моро ба чуз Битакун.

Ҳама рафт пеш-андарун Қайдрӯш,
Сикандар супурда бад-ў чашму гӯш.¹

- 800 Чу оташ ҳама ронд меҳтар сутур,
Ба кӯҳе расиданд, сангаш булӯр.

Ба ў бар зи ҳар гунае мевадор,
Фаровон гиё буд бар кӯҳсор.

Бирафтанд аз он кӯҳ пӯён ба роҳ,
Бар он буму бар, к-андар он буд шоҳ.

Чу Қайдофа оғаҳ шуд аз Қайдруш,
Зи баҳри писар паҳн букшод гуш.

Пазира шудаҳ бо сипоҳи гарон,
Ҳама номдорону некаҳтарон.

- 805 Писар низ чун рӯйи² модар бидид,
Пиёда шуду офарин густарид.

Бифармуд Қайдофа то барнишаст,
Ҳама ронд дасташ гирифта ба даст.

Бад-ў Қайдруш ончи гуфту шунид,
Ҳама гуфту ранги руҳаш нопадид,

1. И-6. 797- 799 нест.

2. И – руху рӯи

Ки бар шаҳри Фарён чӣ омад зи ранҷ,
На монд афсару тахту лашкар, на ганҷ.

Маро ин ки ояд ҳаме бо арӯс,
Раҳо кард аз Искандари Файлакус.

- 810 В-агарна бифармуд, то гарданам
Зананду бисӯзанд б-оташ¹ танам.

Кунун ҳар чӣ хоҳад, зи хубӣ бикун,
Бар ӯ ҳеҷ машкан ба посух сухун».

Чу бишнид Қайдофа ин аз писар,
Дилаш гашт аз он дард зеру забар.

Аз айвон фиристодаро пеш хонд,
Ба тахти гаронмоягон² барнишонд.

Фаровон бипурсиду бинвохташ,
Яке моявар чойгаҳ сохташ.

- 815 Фиристод ҳар гунае хӯрданӣ
Зи пӯшиданӣ, ҳам зи густурданӣ.

Бибуд он шабу бомдоди пагоҳ
Ба пурсиш биёмад ба даргоҳи шоҳ.

Парастандагон парда бардоштанд,
Бар аспаш зи даргоҳ бугзоштанд.

Чу Қайдофаро дид бар тахти оч,
Зи ёкуту пирӯза бар сар-ш тоҷ,

Фаровон парастанда пешаш ба пой,
Зи зарбафт пӯшида маккиқабой.³

- 820 Зи бар пӯшиши чизъ баста ба зар,
Бар ӯ бофта чашмҳои гуҳар.

Руҳи шоҳ тобон ба кирдори хур,
Нишастангаҳашро сутунҳо булӯр.

1. И – ба оташ бисӯзад

2. И – гаронмоягӣ

3. Л – чиниқабой.

Парастанда бо тавқу бо гӯшвор,
Ба пой-андарун кафши гавҳарнигор.

Сикандар бад-он дар шигифтӣ бимонд,
Фаровон ниҳон номи Яздон бихонд.

Нишастангаҳе дид қайсар, ки низ
Наёмад варо Руму¹ Эрон ба чиз.

825 Бари меҳтар омад, замин дод бўс,
Чунон, чун бувад мардуми чоплус.

Варо дид Қайдофа, бинвохташ,
Бипурсид бисёру² биншохташ.

Чу хуршеди тобон зи гунбад бигашт,
Гаҳи бори бегона андаргузашт,

Бифармуд, то хон биёростанд,
Навозандаву³ руду май хостанд.

Ниҳоданд як хона хонҳои соҷ,
Ҳама кавкабаш зарру пайкар зи оч.

830 Хуришҳо беандоза оварда шуд,
Май овард, чун хӯрданӣ х(в)арда шуд.

Табакҳои заррину симин ниҳод,
Нахустин зи Қайдофа карданд ёд,

Ба май хӯрдан-андар гаронмоя шоҳ
Фузун кард сӯи Сикандар нигоҳ.⁴

Ба ганҷур гуфт он дурахшон ҳарир
Набишта бар ӯ сурати дилпазир.

Ба пеши ман овар чунин ҳам, ки ҳаст,
Ба тундӣ бар ӯ ҳеч мапсой даст.

1. Л – буми

2. Л – Фаровон бипурсиду

3. Л – Парастандаву

4. И –б. -829-832 нест.

- 835 Биёвард ганчуру бинход пеш,
Чу дидаш, ниғаҳ кард з-андоза беш.
- Ба чехри Сикандар накӯ бингарид,
Аз он сурат ўро чудой надид.
- Бидонист Қайдофа, к-ў қайсар аст,
Бад-он лашкари номвар меҳтар аст.
- Фиристода кардаст аз хештан,
Далер омадаст ў бад-ин анҷуман.
- Бад-ў гуфт к-«Эй марди густурдаком,
Биё,¹ то чӣ додат Сикандар паём?»
- 840 Чунин дод посух, ки «Шоҳи ҷаҳон
Сухан гуфт бо ман миёни меҳон,
- Ки Қайдофаи покдилро бигӯй,
Ки ҷуз ростӣ дар замона маҷӯй!
- Нигар, сар напечӣ зи фармони мо,
Ниғаҳ дор бедор паймони мо.
- В-агар ҳеч тоб андарорӣ ба дил,
Биёрам яке лашкари дилғусил.²
- Нишони ҳунарҳои ту ёфтам,
Ба ҷанг омадам, тез наштофтам.
- 845 Хирадмандиву шарм наздики туст,
Ҷаҳон эмин аз ройи борики туст.
- Кунун гар натобӣ сар аз божу сов,
Бидонӣ, ки бо мо надорӣ ту тов,
- Набинӣ ҷуз аз ҳубиву ростӣ,
Чу печӣ сар аз кажживу костӣ».

1. Л – Бигӯ

2. ТПЗ – Барорам димор аз ҳама лашкарат,
Ба оташ бисӯзам ҳама кишварат.

Барошuft Қайдофа, чун он шунид,
Ба чуз¹ хомушӣ ҳеч дармон надид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Акнун раҳи хона гир,
Биёсой бо мардumi дилпазир.

- 850 Чу фардо биёй ту, посух диҳем,
Ба баргаштанат ройи фаррух ниҳем.

Сикандар биёмад сӯи хони ҳеш,
Ҳама шаб ҳаме сохт дармони ҳеш.

Чу сар зад бар² аз кӯх равшанчароғ,
Чу дебо фурузанда шуд дашту роғ,

Сикандар биёмад бад-он боргоҳ,
Ду лаб пур зи ханда, дил аз ғам сиёҳ.³

Фиристодаро дид солори бор,
Бипурсиду бурдаш бари⁴ шаҳрёр.

- 855 Ҳама коҳи ӯ пур зи бегона дид,⁵
Нишасташ булӯрин яке хона дид.⁶

Ақику забарчад бар ӯ-бар нигор,
Миён-андарун гавҳари шоҳвор,

Заминаш ҳама сандалу чӯби уд,
Зи чазъу зи фирӯза ўро амуд.

Сикандар фуру монд аз он ҷойгоҳ,
Аз он фарру авранду он дастгоҳ.

Ҳама гуфт, к-«Инат сарои нишаст,
Набинад чунин ҷой яздонпараст».

- 860 Хиромон биёмад ба наздики шоҳ,
Ниҳоданд заррин яке пешгоҳ.⁷

1. Л – Чуз аз

2. ИЛ – Чу бар зад сар

3. И – Равон пур зи ҳама, дил аз ғам табоҳ.

4. Л – сӯи

5. Л – буд

6. Л – буд.

7. ИЛ – зергоҳ.

Бад-ӯ гуфт Қайдофа, к-«Эй Битакун,
Чаро хира гаштӣ ба кох¹-андарун.

Ҳамоно, ки чунин набошад ба Рум,
Ки осема гаштӣ бад-ин моя бум»?²

Сикандар бад-ӯ гуфт, к-«Эй шаҳрёр,
Ту ин хонаро хормоя мадор.

Азеро зи³ шоҳон сараш⁴ бартар аст,
Ки дарёи⁵ ту маъдани гавҳар⁶ аст,

865 Бихандид Қайдофа аз кори ӯй,
Дилаш гашт хуррам зи гуфтори⁷ ӯй.

В-аз он пас гусӣ кард касҳои хеш,
Фиристодаро танг биншонд пеш.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй зодаи Файлакус,
Ҳамат базму разм асту ҳам нӯъму бўс».⁸

Сикандар зи гуфтори ӯ гашт зард,
Равон пур зи дарду руҳон лочвард.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй меҳтари пурхирад,
Чунин гуфтан аз ту на андархурад.

870 Сипосам зи Яздони парвардгор,
Ки бо ман набуд меҳтаре номдор,

Ки бурдӣ ба шоҳи ҷаҳон оғаҳӣ,
Танамро зи ҷон зуд кардӣ тихӣ.

Манам Битакун-кадхудои ҷаҳон,
Чунин баччаи Файлакусам маҳон.

1. Л – Чӣ хира бимондӣ ба чизъ

2. Л – тозабум.

3. Л – Аз айвони

4. И – Аз Эрон зи шоҳон сарат.

5. Л – айвони

6. И – Ба дарёи ту беадад гавҳар.

7. ИЛ – бозори

8. ТПЗ – Далер омадӣ пеши ман божхох,
Надонам, туро ин кӣ бинмуд роҳ.

Бад-ӯ гуфт, Қайдофа к-«Аз доварӣ
Лабатро бипардоз, к-Исканадарӣ.

Агар чехраи хеш бинӣ ба чашм,
Зи чора биёсою манмой хашм».

- 875 Биёварду бинҳод пешаш харир,
Набишта бар ӯ сурати дилпазир,

Ки гар ҳеҷ чунбиш будӣ дар нигор,
Набудӣ чуз Искандари шаҳрёр.

Ба дандон Сикандар бихоид лаб,
Бар ӯ тира шуд рӯз чун тирашаб.

Ҳаме гуфт, беханчаре дар ниҳон,¹
Мабодо, ки бошад касе дар ҷаҳон.

Бад-ӯ гуфт Қайдофа: «гар ханҷарат
Ҳамоил буд-пеши ман дар барат,

- 880 На нерӯт будӣ, на шамшер тез,
На ҷойи набарду на роҳи гурез».

Сикандар бар ӯ гуфт: «ҳаргиз меҳон-
Ба мардӣ бувад хостори ҷаҳон.

Намояд, ки печад зи роҳи газанд,
Ки баддил ба гетӣ нагардад баланд.

Агар бо ман астӣ силеҳам² кунун,
Ҳама хона гашт-чу дарёи хун.

Туро куштаме, гар чигаргоҳи хеш,
Бидарридаме пеши бадҳоҳи хеш».

ПАНД ДОДАНИ ҚАЙДОФА ИСКАНДАРРО

Бихандид Қайдофа аз кори ӯй,
В-аз он мардиву тунд гуфтори ӯй.

1. Л – Бидид он.

2. Л - силоҳам

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй хусрави шерфаш,
Ба мардӣ магардон сари хеш каш.

На аз фарри ту кушта шуд Фури Ҳинд,
На Дорои Доробу гурдони Синд,

Ки баргашт рӯзи бузургони даҳр,
Зи ахтар туро бештар буд баҳр.

Ба мардӣ ту густох гаштӣ чунин,
Ки меҳтар шудӣ бар замону замин.

890 Ҳама некуиҳо зи Яздон шинос,
В-аз ӯ дор, то зинда бошӣ, сипос.

Ту гуфтӣ, ки дониш ба гетӣ марост,
Набинам ҳаме гуфтугӯи ту рост.

Кучо оварад дониши ту баҳо,
Чу¹ оӣ чунин дар дами аждаҳо.

Бидӯзӣ ба рӯзи ҷавонӣ кафан,
Фиристодае соӣ аз хештан.

Маро нест оини хун рехтан,
На бар хира бо меҳтар овехтан.

895 Чу шохе ба коре тавоно бувад,
Бубахшояд аз дод, доно бувад.

Чунон дон, ки резандаи хуни шох
Чуз оташ набинад ба фарҷом гоҳ.

Ту эмин бибошу ба шодӣ бирав,
Чу рафтӣ, яке кор барсоз нав,.

К-аз ин пас наӣ ба пайғамбарӣ,
Туро хок донад, ки Искандарӣ.

Надонам касеро зи гарданкашон,
Ки аз чехри ӯ ман надорам нишон.

1. Л – Ки

900 Нигорида ҳам 3-ин нишон бар ҳарир
Нихода ба наздикии ёдгир.

Бар ӯ рондам ҳукми ахтаршинос,
К-аз ӯ эминӣ бошад ам ё ҳарос.

Чу бахшанда шуд хусрави ройзан,
Замона бигӯяд ба марду ба зан.

Ту то эдарӣ, Битақун хонамат,
Бар ин ҳамнишон дур биншонамат,

Бад-он то надонад касе рози ту,
Ҳамон нашнавад ному овози ту.

905 Фиристам-т бо некувӣ боз ҷой,
Ту бояд, ки бошӣ худованди рой.

Ба паймон, ки ҳаргиз ба фарзанди ман,
Ба шаҳри ману ҳешу пайванди ман,

Набошӣ бадандеш ё бадсигол,
Ба кишвар нахонӣ маро ҷуз ҳамол».

Сикандар шунид ин суҳан, шод гашт,¹
Зи тимору баргаштан² озод гашт.³

Ба дидори доранда савганд х(в)ард,
Ба дини Масеҳу ба теги набард,⁴

910 Ки «То буму бор асту фарзанди ту,
Бузургон, ки бошанд пайванди ту,

Насозам ҷуз аз хубиву ростӣ,
Наяндешам аз кажживу костӣ».

Чу савганд шуд хӯрда, Қайдофа гуфт;
Ки «Ин панд бар ту набояд нухуфт,

1. Л - шуд,

2. Л – тимор в-аз кушман; И – тимори бад гаштан,

3. Л – шуд.

4. Л – Ба рӯзи сапеду шаби лочвард.

Чунон дон, ки Тайнуш фарзанди ман,
Камандеша¹ аз донишу панди ман,

Яке бодсор асту домоди Фур,
Набояд, ки донад зи наздику дур,

915 Ки ту бо Сикандар зи ҳампӯстӣ,²
В-ар эдун, ки бо ӯ ба дил дӯстӣ,

Ки ӯ аз пайи Фур кин оварад,
Ба ҷанг осмон бар замин оварад.

Кунун шоду хуррам ба айвон хиром,
Зи тимори гетӣ мабар ҳеч ном».

ЧОРА НАМУДАНИ ИСКАНДАР БО ТАЙНУШ

Сикандар биёмад диле ҳамчу кӯҳ,
Ки андешад³ аз марг донишпажӯҳ.

Набудааш зи Қайдофа чин бар бурӯ,
Набардошт ҳаргиз дил аз орзу.

920 Бибуд он шабу бомдоди⁴ пагоҳ
Зи айвон биёмад ба наздики шох.

Сипаҳдор дар хон биёраста буд,
Ҳама гирд бар гирди ӯ даста буд.⁵

Сари хонаро пайкар аз чизъу зар,
Ба зар-андарун чанд гуна гуҳар.

Ба пеш-андарун дастаи мушкбӯй,
Ду фарзанди шоиста дар пеши ӯй.

Чу Тайнуши аспафкану Қайдрӯш,
Ниҳода ба гуфтори Қайдофа гӯш.⁶

1. ИЛ – Кам андешад

2. Л – як пӯстӣ

3. Л – Раҳо гашта

4. И – бомдодон.

5. И – б. 921 нест.

6. И – б. 924 нест.

- 925 Ба модар чунин гуфт кехтар писар,
Ки «Эй шоҳи некахтари¹ додгар,

Чунон кун, ки аз пеши ту Битакун
Шавад шоду хушнуд бо раҳнамун.

Ба раҳбар, касе то наёзорадаш,
В-ар аз душманон низ нашморадаш,

Ки зиндакуни пок ҷони ман ўст,
Бар онам, ки равшан ҷаҳони ман ўст».

Бад-ӯ гуфт модар, ки «Эдун кунам,
Ки ўро бузургї ба афзун кунам».
- 930 Ба Искандар он номвар шоҳ гуфт,
Ки «пайдо кун акнун ниҳон аз нухуфт.

Чї хоҳиву ройи Сикандар ба чист?
Чї донї ту аз шоҳу дастур чист?»

Сикандар бад-ӯ гуфт к-«эй сарфароз,
Ба назди ту шуд будани ман дароз.

Маро гуфт, шав, божи марзаш бихоҳ,
В-агар дер монї, биёрам сипоҳ.

Намонам бад-ӯ кишвару тоҷу тахт,
На рӯзу на шодї², на фарру на бахт.

ОШУФТАНИ ТАЙНУШ - ПИСАРИ ҚАЙДОФА БАР СИКАНДАР ВА ЧОРА НАМУДАНИ СИКАНДАР БО Ў

- 935 Чу Тайнуш гуфти Сикандар шунид,
Ба кирдори боди дамон бардамид.

Бад-ӯ гуфт, к-«эй нокаси беҳирад,
Туро мардум аз мардумон нашмарад.

Надонї, ки пеши кї дорї нишаст
Бари шоҳ маншину манмой даст!

1. И – некахтару

2. Л – На зӯру на шохї; И – На зӯру на шодї

Сарат пур зи тезиву кундоварист,
Нагӯй маро худ, ки шоҳи ту кист?

Агар нестӣ фарри ин номдор,
Сарат кандаме чун турунче зи бор!

- 940 Ҳам имшаб саратро ман аз дарди Фур
Ба лашкар намоям, зи тан карда дур».

Яке бонг барзад бад-ӯ модараш,
Ки осематар гашт ҷангӣ сараш.

Ба Тайнуш гуфт: «Ин на гуфтори ӯст,
Бар он дар, ки ӯро фиристод пӯст».¹

Бифармуд, к-ӯро ба берун кунед,²
Зи пеши нишасташ ба ҳомун кунед.³

Чунин гуфт пас бо Сикандар ба роз,
Ки Тайнуши бедониши девсоз

- 945 Набояд, ки андар ниҳон чорае
Бисозад газандеву патёрае.

Ту донишпажӯхиву дорӣ хирад,
Ниғаҳ кун бад-ин, то ҷӣ андарх(у)рад.

Сикандар бад-ӯ гуфт, к-«ин аст рост,
Ту Тайнушро бозхонӣ, равост».

Ҷаҳондор фарзандро бозхонд,
Бад-он номвар боргоҳаш нишонд.

1. И – б-ӯст; Л – дӯст.

2. Л – к-инро ба берун баранд.

3. Л – нишастан ба ҳомун баранд;

ТПЗ – Пас он ғаҳ бад-ӯ гуфт к-«эй тундрӯй,
Нашояд, ки бинмой ин зиштхӯй.
Бародар-тро Кайдаруш ӯ зи шоҳ
Раҳониду омад бад-ин боргоҳ.
Ту бо ӯ чунин бадзабонӣ кунӣ,
Чунин тундиву дилгаронӣ кунӣ,
Писар шуд ба берун пур аз дарду хашм,
Зи хуни чигар сурх карда ду чашм.

Сикандар бад-ӯ гуфт к-«эй номдор,
Агар коми дил хоҳӣ, ором дор.¹

- 950 Ман аз ту бад-ин кин нагирам ҳаме,
Сухан ҳар чи гӯӣ, пазирам ҳаме.

Маро ин нажандӣ зи Искандар аст,
Кучо шоҳи ботахту боафсар аст.

Бад-ин сон фиристодаам ман зи шоҳ,
Ки аз номвар меҳтаре бож хоҳ.

Бад-он то ҳар он бад, ки хоҳад расид,
Ба рӯӣ ман ояд зи душман падид.²

Варо ман бад-ин рӯз посух диҳам,
Яке шоҳро ройи фаррух ниҳам.

- 955 Агар дасти ӯ ман бигирам ба даст,
Ба назди ту орам зи ҷойи нишаст.

Бад-он сон, ки бо вай набошад сипоҳ,
На шамшер бинӣ, на тахту кулоҳ.

Чӣ бахшӣ ту з-ин подшоҳӣ маро?
Чӣ бинмой аз некхоҳӣ маро?

Чу бишнид Тайнуш, гуфт: «Ин сухан
Шунидам, набояд ки гардад куҳан.

Гар инро, ки гуфтӣ, ба ҷой оварӣ,
Бикӯшиву покиза рой оварӣ,

- 960 Ман аз ганчу аз бадраву ҳар чӣ ҳаст,
Зи аспону мардони хусравпараст,

1. И – б. 943 – 949 нест.

2. ТПЗ – Ту, эй шохзода, шунав ин сухун,
Ба ман – бар дигар хашму тундӣ макун,
Ки ман худ аз ӯ саҳт озурдаам.
Ба дил ҷораи куштаниш кардаам.
Ман ўро ба дасти ту андарниҳам,
Ҷаҳон з-ӯ раҳад, ман равандараҳам.
Ту нест огоҳӣ аз рози ман,
В-аз андешаҳои накӯсои ман.

Туро бахшаму низ дорам сипос,
Ту бошӣ чаҳонгиру некишинос.

Яке некдастур бошӣ маро,
Бад-ин марз ганчур бошӣ маро».

Сикандар баромад зи чойи нишаст,
Бад-ин аҳд бигрифт дасташ ба даст.

Бипурсид Тайнуш к – «ин чун кунӣ,
Бад-ин ҷодуӣ-бар чӣ афсун кунӣ?»

965 Бад-ӯ гуфт: «чун боз гардам зи шох,
Ту бояд, ки бо ман биёӣ ба роҳ.

Зи лашкар биёри саворе ҳазор,
Ҳама номдор аз дари корзор.

Ба ҷое яке беша дидам ба роҳ,
Нишонам туро дар камин бо сипоҳ.¹

Шавам ман зи пеши ту дар пеши ӯй,
Бубинам равони бадандеши ӯй.

Бигӯям, ки чандон фиристод чиз,
К-аз он пас наяндеши аз чиз низ.²

970 Фиристода гӯяд, ки «Ман назди шох
Наёрам шудан дар миёни сипоҳ.³

Агар шох бинад, ки бо мӯбадон
Шавад пеши Тайнуш бо бихрадон,

Чу бинад-ш, бипзирад он хоста,
Зи ҳар гунае ганчи ороста.

Биёяд, чу бинад туро бесипоҳ,
В-агар бозгардад, кушодаст роҳ.

1. Л – камингоҳи шох;

2. ТПЗ – Ҳамон пури меҳтар, ки Тайнуш ном
Ба шох оварида дуруд паём.

3. И – б. 968 – 970 нест.

Чу ӯ бишнавад чарб гуфтори ман,
Наяндешад аз банду бозори ман.

- 975 Биёяд бад-он соя зери дарахт,
Зи ганҷур май хоҳаду тоҷу тахт.

Ту чангисипаҳ гирди ӯ андарор,
Баросой аз гардиши рӯзгор.

Мукофоти ман бошаду коми ту,
Начӯяд касе з-он пас ороми ту.

Чу ӯро гирифтӣ, ман они туам,
Чу фармоиям, посбони туам.

Раванда бад-он гаҳ бувад кори ман,
Барафрӯхта тез¹ бозори ман,

- 980 Ки орӣ ту эдар басе хоста,
Парастандаву аспӣ ороста».

Чу Тайнуш бишнӣд, аз ӯ шод гашт,
Ба сони яке сарви озод гашт.

Чунин дод посух, ки «дорам умед,
Ки гардад бар ӯ тира рӯзи сапед.

Ба доми ман овезад ӯ ногаҳон,
Ба хунҳо, ки ӯ рехт андар ҷаҳон.

Чу Дорои Доробу гурдони Синд,
Чу Фури далер, он сарафрози Ҳинд,

- 985 Чу Қайдофа гуфти Сикандар шунӣд,
Ба чашми дилаш чораи ӯ бидид.

Бихандид аз он чора дар зери лаб,
Ду буссад ниҳон кард зери қасаб.

Сикандар биёмад зи наздики ӯй,²
Пурандеша буд ройи борики ӯй.³

1. Л – Низ

2. Л – ӯ,

3. Л – шуд чони торики ӯ.

ПАЙМОНИ ИСКАНДАР БО ҚАЙДОФА ВА БОЗГАШТАНИ Ў

Ҳаме чора чуст он шаби дербоз,
Чу хуршед бинмуд чинӣ тароз.

Барафрохт аз кӯҳ*¹ заррин дурафш,
Нагунсор шуд парниёӣ бунафш.

990 Сикандар биёмад ба наздики шоҳ,
Парастанда бархост аз боргоҳ.

Ба расме, ки будаш, дуруд оварид,
Ҷаҳондор пеши сипаҳбад чамид.

Зи бегона хона бипардохтанд,
Фиристордо пеши ӯ тохтанд.²

Чу Қайдофаро дид бар тахт, гуфт,
Ки «бо ройи ту муштарӣ бод чуфт.

Ба дини Масеҳову гуфтори³ рост,
Ба донанда⁴, к-ӯ бар забонам гувост,

995 Ба оину дини салиби бузург,
Ба ҷону сари шаҳреӣ сутург.

Ба зуннори шаммосу рӯҳ-ул-қудус,
К-аз ин пас маро ҳок дар Андалус

Набинад, на лашкар фиридам ба ҷанг,
Наёмедам аз ҳар даре низ ранг.

На бо пок фарзанди ту бад кунам,
На фармон диҳам, низ на х(в)ад кунам.

Ба ҷон боз бандам⁵ вафоӣ туро,
Наҷӯям ба чизе ҷафоӣ туро.

1. М - ҳок

2. И – пеш биншоҳтанд.

3. Л – фармони

4. Л – доранда

5. Л – ёр дорам

1000 Бародар бувад, нек хоҳад маро,
Ба ҷойи салиб аст гоҳат маро».

Нигаҳ кард Қайдофа савганди ӯй,
Ягона дилу рост пайванди ӯй.

Ҳама коҳ курсии заррин ниҳод,
Ба пеш-андар ороиши Чин ниҳод.

Бузургону некаhtarонро бихонд,
Якояк бад-он курсии зар нишонд.

В-аз он пас гиромӣ ду фарзандро
Биёварду хешону пайвандро.

1005 Чунин гуфт, к-«Андар сарои сипанҷ
Сазад, гар набошем чандин ба ранҷ.

Набойд, к-аз ин гардиши рӯзгор
Маро баҳра кин ояду корзор.

Сикандар нахоҳад шуд аз ҷанг сер
В-агар осмонро барорад ба зер.

Ҳама ҷанги мо хоҳад аз баҳри ганҷ,
Ҳама ганчи гетӣ наярзад ба ранҷ.

Бар онам, ки бо вай насозем ҷанг,
На бар подшоҳӣ кунам кор танг.

1010 Яке посухи пандмандаш диҳем,
Сари ӯ фарозему¹ пандаш диҳем.

Агар ҷанг ҷӯяд пас аз панди ман,
Наяндешад аз банду² пайванди ман,

Бар он сон шавам пеши ӯ бо сипоҳ,
Ки бахшоиш орад бар ӯ чарху моҳ.

Аз ин озмоиш надорад зиён,
Бимонад магар дӯстӣ дар миён.

1. ИЛ – Сараш барфарозему

2. Л – Набинад пас аз панд

Чй гӯеду инро чй посух диҳед?
Маро андар ин ройи фаррух ниҳед».

1015 Ҳама меҳтарон сар барафронтанд,
Ҳаме¹ посухи подшо сохтанд.

Бигуфтанд, к-«эй хусрави рою дод,²
Надорад касе чун ту меҳтар ба ёд.

Нагӯйи магар он ки беҳтар бувад,
Хунук он киро,³ чун ту меҳтар бувад.

Агар дӯст гардад туро подшо,
Чй хоҳй чуз ин мардуми порсо?⁴

На ӯ даст ёбад бад-ин⁵ ганчи ту,
Наярзад ҳама ганҷҳо ранчи ту.⁶

1020 Чу Искандаре к-ӯ биёяд зи Рум,
Ба шамшер дарё кунад рӯйи бум,

Ҳаме аз дарат бозгардад ба чиз,
Ҳама чизи гетй наярзад пашиз.

Чуз аз оштй мо набинем рӯй,
На воло бувад мардуми чангчӯй».

Чу бишнид гуфтори он бихрадон,
Писандидаву покдил мӯбадон,

Дари ганҷ букшоду тоҷи падар,
Биёвард бо ёраву тавки зар.

1025 Яке тоҷ буд, к-андар он шаҳру марз
Касе гавҳарашро надонист арз.

Фиристораро гуфт, к-«ин бебаҳост,
Ҳар он кас, ки дорад чуз ӯ, норавост.

1. ИЛ – Ҳама

2. Л – меҳтарам дод, родб

3. Л – шаҳр, к-аш

4. Л – хоҳад

5. Л – На осеб монад бар ин

6. И – б. 1019 нест.

Ба тоҷи меҳон чун сазо дидамаш¹,
Зи фарзанди пурмоя бугзидамаш.²

Яке тахт будаш ба ҳафтод лахт,
Бубастӣ³ кушояндаи некбахт.

Ба тангӣ⁴ як андар дигар бофта,
Ба чора сари шӯша бартофта.⁵

1030 Сари пояҳо чун сари аждаҳо,
Надонист кас гавҳарашро баҳо.

Дар ӯ чорсад гавҳари шохвор,
Ҳамон сурхёқут, ҳам з-ин шумор.

Ду будӣ ба мисқол ҳар як ба санг,
Яке донаи нор будӣ ба ранг.

Зумуррад бар ӯ чорсад пора буд,
Ба сабзӣ чу қавси қузаҳ нобисуд.

Кушода шутурвор бар вай чиҳил,
Зане буд чун мавчи дарё ба дил.

1035 Дигар понсад пора дандони пил,
Чӣ дандон, дарозиш чун мили мил.

Паланге, ки хонӣ ҳаме барбарӣ,
Аз ӯ чорсад пӯст буд бартарӣ.

Зи чарми гавазни муламмаъ ҳазор,
Ҳама ранг бар ранг буд пурнигор.

Дигар сад саги тези⁶ нахчиргир,
Ки оҳу варо пеш дидӣ зи тир.

Биёвард аз он пас дусад говмеш,
Парастандаи ӯ ҳаме ронд пеш.

1. ИЛ – дидамат,

2. ИЛ – бугзидамат.

3. Л – Ба пеши

4. Л – Пай-жар

5. Л – шӯшаҳо тофта.

6. Л – Сагу юзи; И – нек

1040 Зи дебову хаз чорсад тахт низ,
Ҳама тахтҳо карда аз чӯби шиш.

Дигар чор буд тахт¹ аз уди тар,
Ки меҳр андар ӯ гираду ранг зар.

Чу² асп гаронмоя ороста,
Зи айвон³ бибурданд бо хоста,

Ҳамон теғи ҳиндию ханҷар ҳазор,
Бифармуд бо⁴ чавшани корзор.

Ҳамон ҳӯду миғфар ҳазору дувист,
Ба ганҷур фармуд, к-акнун маист,

1045 Ҳама пок бар Битакун баршумор,
Бигӯяш, ки шабгир барсоз кор.

Сапеда чу барзад зи боло дирафш,
Чу кофур шуд рӯйи чархи бунафш.

Замин тоза шуд, кӯҳ чун сандарӯс,
Зи даргоҳ бархост овози кӯс.

Сикандар ба асп андаровард пой
Ба дастурии бозгаштан ба чой.

Чу Тайнуши ҷангӣ сипаҳ барнишонд,
Зи майдон⁵ ба даргоҳи Қайдофа ронд.

1050 Ба Қайдофа гуфт ӯ, ки «Падруд бош!
Ба чон тораву чарзро пуд бош».

Бар ин гуна манзил ба манзил ба роҳ
Ҳама ронд то пеши ӯ размгоҳ,

Ки лашкарғаҳи номвар шох буд,
Сикандар, ки бо бахт⁶ ҳамроҳ буд.

1. Л – тахта
2. ИЛМ – сад
3. ИЛ – майдон
4. Л – то
5. ИЛ – айвон
6. ИЛ – тахт

Сикандар бад-он беша бинҳод рахт,
Ки оби равон буд чанде дарахт.

Ба Тайнуш гуфт: «эдар ором гир,
Чу осуда гарди, ба каф чом гир.

- 1055 Шавам, ончи гуфтам, ба чой оварам,
Зи ҳар гуна покиза рой оварам».

Сикандар биёмад ба пардасарой,
Сипоҳаш бирафтанд яксар зи чой.

Ба шодӣ хурӯшидан оростанд,
Кулоҳи каёнӣ биперостанд,

Ки навмед буд лашкар¹ аз номчӯй,
Кӣ донист, к-аш боз бинанд рӯй.

Сипаҳ бо забонҳои боофарин
Якояк ниҳоданд сар бар замин.

- 1060 Зи лашкар гузин кард пас шаҳрёр
Аз он номдорони румӣ ҳазор.

Зирехдор бо гурзаи говрӯй,
Бирафтанд гурдони пархошчӯй.

Ҳама гирд бар гирди он беша мард,
Кашиданд саф бо силеҳи набард.

Сикандар хурӯшид, к-«эй марди тез,
Ҳама чанг рой оядат ё гурез?»

Биларзид Тайнуш бар чойи хеш,
Пушаймон шуд аз донишу ройи хеш.

- 1065 Бад-ӯ гуфт, к-«эй шоҳи бартарманиш,
Ситоиш гузинӣ, беҳ аз сарзаниш.

На ин буд паймон-т бо модарам,
Нагуфти, ки аз ростӣ нагзарам?

1. Л – лашкари

Чунон ҳам, ки бо хеши ман Кайдрӯш,
Бузургӣ куну ростиро бикӯш».

Сикандар бад-ӯ гуфт, к-«Эй шахрёр,
Чаро суст гаштӣ бад-ин моя кор?

Зи ман эминӣ, тарс бар¹ дил мадор,
Наёзорад аз ман касе з-он табор,

1070 Нагардам зи паймони² Қайдофа ман,
На неки бувад шоҳи паймоншикан».

Пиёда шуд аз асп³ Тайнуш зуд,
Заминро бибӯсиду зорӣ намуд.

Қаҳондор бигрифт дасташ⁴ ба даст,
Бар он гуна к-ӯ гуфт, паймон бубаст.

Бад-ӯ гуфт: «М-андешу ромиш гузин,
Ман аз ту надорам ба дил ҳеҷ кин.

Чу модар-т бар тахти заррин нишаст,
Ман андарниҳодам ба дасти ту даст.

1075 Бигуфтам, ки ман дасти шоҳи замин,
Ба дасти-ту андар ниҳам ҳамчунин.

Ҳам ин рӯз паймони ман шуд тамои,
На хуб ояд аз шоҳ гуфтори хом.⁵

Сикандар манам в-он замон ман будам,
Ба хубӣ туро дostonҳо задам.

Ҳамон рӯз Қайдофа огоҳ буд,
Ки андар кафат панҷаи шоҳ буд».

Парастандаро гуфт қайсар, ки тахт
Биёрой зери гулафшон дарахт.

1. ИЛ – дар

2. Л – фармони

3. Л – бора

4. Л – чангаш

5. И – б. 1075, 1076 нест.

1080 Бифармуд то хон биёростанд,
Навозандаи руду май хостанд.¹

Бифармуд пас хилъати² хусравӣ
Зи румиву чиниву аз паҳлавӣ.

Бубахшид ёрон-широ симу зар,
Киро дархур омад кулоҳу камар.

Ба Тайнуш фармуд, к-«Эдар маист,
Ки ин беша дур аст, ҷойи³ ту нест.

Ба Қайдофа гӯй, эй ҳашивор зан,
Ҷаҳондору бинодиду ройзан,

1085 Бидорам вафои ту, то зиндаам,
Равонро ба меҳри ту огандаам.

РАФТАНИ ИСКАНДАР БА ШАҲРИ БАРАҲМАНОН

В-аз он ҷойгаҳ лашкар андаркашид,
Дамон то ба шаҳри Бараҳман расид.

Бад-он то зи кирдорҳои кӯхун
Бипурсад зи парҳезгорон сӯхун.

Бараҳман чу огаҳ шуд аз кори шоҳ,
Ки овард аз он рӯй лашкар ба роҳ,

Парастанда мард андаромад зи кӯҳ,
Шуданд андар он огаҳӣ ҳамгурӯҳ.

1090 Набиштанд пас нома он бихрадон
Ба назди Сикандар, шаҳи⁴ мӯбадон.

Сари нома буд офарини меҳон
Зи доранда бар шаҳрҳои ҷаҳон,

1. ТПЗ – Бубинанд бо хубиву нозу ком,
Чу гаштанд шод аз майи лаълфом.

2. ИЛ – хилъати

3. Л - роҳи

4. Л - сари

Ки пирӯзгар бод ҳамвора шох,
Ба афзоиши донишу дастгоҳ.

Дигар гуфт, к-«Эй шаҳрери сутург!
Туро дод Яздон ҷаҳони бузург,

Чи дорӣ бад-ин марзи беарз рой,
Нишасти парастандагони Худой?

1095 Гар ин омадам аз пайи хоста-ст,
Хирад бегумон назди ту коста-ст.

Бари мо шикебоиву дониш аст,
Зи дониш равонҳо пур аз ромиш аст.

Шикебой аз мо нашоёд ситад,
На касро зи дониш расад низ бад.

Набинӣ ба ҷуз барҳана як рама,
Пароканда аз рӯзгори дама.

Агар будан эдар дароз оядат,
Ба тухми гиёҳон ниёз оядат.

1100 Фиристода омад бари шаҳрёр,
Зи беҳи гиё бар миёнаш изор.

Сикандар фиристодаву нома дид,
Беозориву ростӣ баргузид.

Сипахро саросар ҳамон ҷо бимонд,¹
Худу номдорони² румӣ биронд.

Парастанда оғаҳ шуд аз кори шох,
Пазира шудандаш якояк ба роҳ.

Бибурданд бемоя чизе, ки буд,
Ки на ганҷашон буд, на кишту дуруд.

1105 Якояк ҳаме хонданд офарин
Бар он пурманиш подшоҳи замин.

1. Л – ҳама барнишонд.

2. Л – файласуфони

Сикандар чу рӯйи Бараҳман бидид,
В-аз он гуна овози¹ эшон шунид.

Давону бараҳна тану пову сар,
Тавон бебару ҷон зи дониш бабар.

Зи барги гиё пӯшиш, аз тухм х(в)ард,
Баросуда аз базму рӯзи набард.

Хуру хуфту ором дар² дашту кӯх,
Бараҳна ба ҳар ҷой гашта гурӯх.

1110 Ҳама хӯрданишон бари мевадор,
Зи тухми гиё руста бар кӯхсор.

Саросар ҳама дашт³ нахчир буд,
Гиё хӯрдану пӯшиш ожир буд.

Сикандар бипурсид аз хобу х(в)ард,
Аз осоишу гарди рӯзи⁴ набард.

Зи хушшии гетӣ чӣ доред баҳр?
Зи гардун ҷудо⁵ нест тарёку заҳр.

Хирадманд гуфт: «Эй ҷаҳонгир мард,
Кас аз мо нагӯяд зи⁶ нангу набард.

1115 Зи пӯшиданӣ, ё зи густурданӣ,
Ҳама бениёзему⁷ аз хӯрданӣ.

Бараҳна чу зояд зи модар касе,
Набояд, ки нозад ба пӯшиш базе.

Аз эдар⁸ бараҳна шавад боз хок,
Ҳама ҷойи тарс асту тимору бок.

1. И – овози

2. Л – хобу ором бар

3. Л – Аз инҳо яке тухм

4. Л – рӯзи нангу

5. Л – ҷуз ин

6. Л – ба

7. ИЛ – бениёзем

8. Л – Чу з-эдар

Замин бистару пӯшиш аз осмон,
Ба раҳ дидагон¹, то кай ояд замон.

Ҷаҳонҷӯй чандин бикӯшад ба чиз,
Ки он чизу кӯшиш наярзад пашиз.

Чу ӯ бугзарад з-ин сарои сипанч,
Аз ӯ бозмонад ҳамон² тоҷу ганҷ.

Чунон дон, ки некист ҳамроҳи ӯй,
Ба хок андарояд сару гоҳи ӯй».

Сикандар бипурсид, к-«Андар ҷаҳон
Фузун ошкоро бувад гар³ ниҳон,

Ҳамон зинда беш аст, гар мурда низ,
К-аз он пас ниёзаш набошад ба чиз?»

Чунин дод посух, ки «Эй шаҳрёр,
Ту гар мурдари бишмарӣ сад ҳазор,

1125 Аз он сад ҳазорон яке зинда нест,
Хунук он ки дар дӯзах афканда нест.

Бибояд ҳамон зиндари низ мурд,
Яке рафту навбат ба дигар супурд».

Бипурсид: «Хушкӣ фузунтар, гар об,
Ки тобад бар ӯ-бар ҳаме офтоб?»

Бараҳман чунин дод посух ба шох,
Ки «Мар хокро об⁴ дорад нигоҳ.

Бипурсид, к-аз хоб бедор кист?
Ба рӯйи замин-бар гунаҳкор кист?

1130 Ки чунбанда бошанду чанде зиянд,
Надонанд, к-андар ҷаҳон бар чиянд?»

1. Л – дидабон

2. Л – зару

3. ИЛ – ё

4. И – ҳам обро хок

Бараҳман чунин дод посух бад-ӯй,
Ки «Эй покдил мехтари розҷӯй,¹

Гунаҳқортар чира² мардум бувад,
Ки аз кину озаш хирад гум бувад.

Чу хоҳӣ, ки инро бидонӣ дуруст,
Тани хештанро нигах кун дуруст,³

Ки рӯйи замин сарбасар пеши туст,
Ту гӯйӣ сипеҳри равон хеши туст.

1135 Ҳаме рой дорӣ, ки афзун кунӣ,
Зи хоки сияҳ мағз берун кунӣ.

Равони туро дӯзах аст орзуй,
Магар з-ин сухан боз гардӣ ба хӯй».

Дигар гуфт: «Бар чони мо шоҳ кист?
Ба кажжӣ ба ҳар чой ҳамроҳ кист?»

Чунин дод посух, ки «Оз аст шоҳ,
Сари мояи кину чони гуноҳ».

Бипурсид: «Худ гавҳари оз чист?
Ки аз баҳри бешӣ бибояд гирист?»

1140 Чунин дод посух, ки «Озу ниёз
Ду деванд, патёраи дерсоз.

Якero зи каммӣ шуда хушк лаб,
Яке аз фузунист беҳоб шаб.

Ҳамон ҳар дуру рӯзи бад бишкарад,
Хунук он, ки чонаш пазирад хирад».⁴

Сикандар чу гуфтори эшон шунид,
Ба рухсора шуд чун гули шанбалид,

1. Л – ростгӯй;
ТПЗ – Чунон дон, ки бедор он кас бувад,
Ки аз гетияш андаке бас бувад.
2. ИЛ – чиз
3. ИЛМ – нахуст
4. Л – хирад парварад.

Ду рух зарду ду дида пуроб¹ кард,
Ҳамон чехри хандон пур аз тоб кард.

- 1145 Бипурсид пас шоҳи фармонраво,
Ки «Ҳочат чӣ бошад шуморо ба мо?

Надорам дарег аз шумо ганчи хеш,
На ҳаргиз барандешам аз ранчи хеш».

Яке гуфт, к-«Эй шаҳрёри баланд,
Дари пириву марг бар мо бубанд».

Чунин дод посух бад-ӯ шаҳрёр,
Ки «Бо марг хоҳиш наёяд ба кор.

Чӣ пархезӣ аз тезчанг аждаҳо,
Ки гар з-оҳанӣ, з-ӯ наёби раҳо.

- 1150 Чавоне, ки эдар бимонад дароз,
Ҳам аз рӯзи пири наёбад чавоз».

Бараҳман бад-ӯ гуфт², к-«Эй подшо,
Ҷаҳондору дорову³ фармонраво,

Чу донӣ, ки аз марг худ чора нест,
Зи пири батар низ патёра нест,

Ҷаҳонро ба кӯшиш чӣ чӯй ҳама?
Гули заҳр хира чӣ бўй⁴ ҳама?

Зи ту бозмонад ҳамин ранчи ту,
Ба душман расад кӯшишу⁵ ганчи ту.

Зи баҳри касон ранҷ бар тан ниҳӣ,
Зи камдонишӣ бошаду аблаҳӣ!

- 1155 Паём аст аз марг мӯйи сафед,
Ба будан чӣ дорӣ ту чандин умед?»

1. Л – дида пур аз об

2. Л – бигуфтанд

3. Л – бинову

4. Л – бибӯй

5. Л – диҳӣ кӯшиши

Чунин гуфт бедордил шаҳрёр,
Ки «Гар банда аз бахшиши кирдгор

Гузар ёфти, ман гузаштам¹ ҳамон
Ба тадбир бар гардиши осмон,

Ки фарзонаву марди пархошх(в)ар,
Зи бахшиш ба кӯшиш наёбад гузар.

1160 Дигар ҳар кӣ дар ҷанги ман кушта шуд,
Гар аз ахтараш рӯз баргашта шуд,

Ба дарду ба хун рехтан шуд² сазо,
Ки бедодгар кас наёбад раҳо.

Бидиданд бодафраи³ эзадӣ,
Чу гаштанд боз аз раҳи бихрадӣ.

Кас аз хости Яздон карона наёфт,
Зи кори замона баҳона наёфт.

Басе чиз бахшид бар ҳар⁴ касе,
Ба наздики эшон набуд ӯ басе.

1165 Беозор аз он ҷойгаҳ баргирифт,
Бар он ҳамнишон роҳи Ховар гирифт.

РАФТАНИ СИКАНДАР БА ДАРЁИ ХОВАР ВА БА ЗАМИНИ ҲАБАШ

Зи шаҳри Бараҳман ба чое расид,
Яке бекарон жарфдарё бидид.

Ба сони занон мард пӯшида рӯй,
Ҳама рафт бо чомаву рангу бўй.

1. ИЛ – мегузаштӣ

2. ИЛ – буд

3. И – Надиданд худ фарраи

4. Л – бахшиду насад

Забонҳо на тозиву на паҳлавӣ,¹
На чинӣ, на туркиву,² на хусравӣ,³

Зи моҳӣ будишон ҳама х(в)арданӣ,
Зи чое набуд роҳи оварданӣ.

- 1170 Сикандар шигифт андар эшон бимонд,
Зи дарё ҳама номи⁴ Яздон бихонд.

Ҳамон гоҳ кӯҳе баромад зи об,
Тару тозаву⁵ зард чун офтоб.

Сикандар яке тезкиштӣ бичуст,
Ки онро ба дида бубинад дуруст.

Яке гуфт аз он файласуфони шох,
Ки бар жарфдарё туро нест роҳ.

Бимон, то бубинад мар онро касе,
Ки баҳра надорад зи дониш басте.

- 1175 Зи румиву аз мардуми порсӣ
Бад-он киштӣ-андар нишастанд сӣ.

Яке зардмоҳӣ бад-он лахткӯҳ
Ҳамон гаҳ чу танг андар омад гурӯҳ,

Фурӯ бурд киштӣ ҳам андар шитоб,
Ҳамон кӯҳ шуд нопадид андар об.

Сипоҳу Сикандар бад-он⁶ хира монд,
Ҳама ҳар касе номи Яздон бихонд.

Бад-ӯ гуфт румӣ, ки дониш беҳ аст,
Ки доно чунин бар меҳон-бар меҳ аст.

- 1180 Агар шох рафтиву киштӣ табоҳ,
Пур аз хун шудӣ қони чандин сипоҳ,

1. Л – на хусравӣ,
2. И – чиниву румиву
3. Л – туркиву чиниву на паҳлавӣ.
4. Л – роҳи
5. Л – Ба ду пора шуд
6. Л – Сипоҳи Сикандар бад-ӯ

В-аз он чойгаҳ лашкар андаркашид,
Яке обгири нав омад падид.

Ба гирд-андараш най ба сони дарахт,
Ту гуфти, ки чӯби чинор аст сахт.

Зи даҳ раш фузун буд пахнои¹ ӯй,
Чихил раш бипаймуд болои² ӯй.

Ҳама хонаҳо карда аз чӯби най,
Заминаш ҳам аз най фурӯ бурда пай.

- 1185 Нашоист буд дар наистон басе,
Зи шӯрӣ нахӯрд оби ӯ ҳар касе.

Чу бугзашт аз он об, чое расид,
Ки омад яке жарфдарё падид.

Ҷаҳон хурраму об чун ангубин,
Ҳама мушк бӯид хоки замин.

Бихӯрданду карданд оҳанги хоб,
Басе мори печон баромад зи об

В-аз он беша каждум чу оташ ба ранг,
Ҷаҳон шуд бар он хуфтагон³ тору танг.

- 1190 Ба ҳар гӯшае-бар фаровон бимурд
Бузургони донову мардони гурд.

Фароз омад аз ҳар сӯе сад гуроз,
Чу алмос дандонҳои дароз.

Зи дасти дигар шери меҳтар зи гов,
Ки бо ҷанги эшон набуд тӯшу тов.

Сипоҳаш зи дарё ба як сӯ шуданд.
Бад-он найситон оташ андарзаданд.

Бикуштанд чандон аз эшон, ки роҳ
Ба якборагӣ танг шуд бар сипоҳ.

1. Л – панҷаҳ фузун буд болои
2. Л – пахнои
3. ИЛ – хастагон

РАСИДАНИ СИКАНДАР БА ЗАМИНИ ҲАБАШ ВА ЧАНГ КАРДАН ВА ФИРЌЗӢ ЁҒТАН

1195 В-аз он ҷойгаҳ шоҳи хуршедфаш
Биёмад дамон то замини¹ ҳабаш,

Зи мардум замин дид² чун парри зоғ,
Сияҳ гаштаву чашмҳо чун чароғ.

Тановар яке лашкаре зӯрманд,
Барахнатану сифту³ боло баланд.

Чу аз дур диданд гарди сипоҳ,
Хуруше баромад ба абри сиёҳ.

Сипоҳ анҷуман шуд ҳазорон ҳазор,
В-аз он тира шуд дидаи шаҳрёр.

1200 Ба сӯи Сикандар ниҳоданд рӯй,⁴
Бикуштанд бисёр пархошҷӯй.⁵

Ба ҷойи синон устухон доштанд,
Ҳама бар тани мард бугзоштанд.

Ба лашкар бифармуд пас шаҳрёр,
Ки бардоштанд олати корзор.

Барахна ба чанг андаромад ҳабаш,
Ғамӣ гашт⁶ аз он лашкари шерфаш.

Бикуштанд аз эшон фузун аз шумор,⁷
Бупечид дигар сар аз корзор.

1205 Зи хун рехтан гашт рӯи замин
Саросар ба кирдори дарёи Чин.

Чу аз хун дару дашт олуда гашт,
Зи кушта бар ҳар ҷой-бар тӯда гашт.

1. Л – то ба шаҳри

2. Л – буд чун

3. ИЛ – Барахна тану пӯст,

4. Л – сар,

5. Л – пархошх(в)ар.

6. Л – ҳамакушт

7. И – ҳар як ҳазорон ҳазор,

Бар он тӯда хошокҳо барзаданд,
Бифармуд, то оташ андарзаданд.

Чу шаб тира шуд, омад овози карг,
Сикандар бипӯшид хафтону тарг.¹

Яке пешрав буд меҳтар зи пил,
Ба сар-дар² сурун дошт ҳамранги нил.

1210 В-аз он номдорон фаровон бикишт,
Басе ҳамла бурданду нанмуд пушт.

Бикиштанд фарҷоми кораш ба тир,
Яке оҳанин кӯҳ буд пилгир.

В-аз он ҷойгаҳ тез лашкар биронд,
Басе номи додори кайҳон бихонд.

РАСИДАНИ СИКАНДАР БА ШАҲРИ НАРМПОЁН ВА КУШТАНИ АЖДАҲО

Чу наздикии Нармпоён расид,
Нигаҳ карду мардум беандоза дид.

На аспу на ҷавшан, на теғу на гурз
Аз он ҳар гае чун яке сарви бурз.³

1215 Чу раъди хурӯшон баромад ғирев,
Бараҳнасипоҳе ба кирдори дев.

Яке сангборон бикарданд сахт,
Чу боди хазон барчаҳад⁴ бар дарахт.

Ба тиру ба теғ андаромад сипоҳ,
Ту гуфти, ки шуд рӯзи равшан сиёҳ.

-
1. ТПЗ – Фасила зи карг андаромад ба пеш,
Ба тан ҳар яке чун яке говмеш.
 2. И – бар
 3. ТПЗ – Чу танг андаромад бад-эшон сипоҳ,
Ҷаҳон гашт бар Нармпоён сиёҳ.
Ба сӯи Сикандар ниҳоданд рӯй,
Ба тан размсозу ба дил кинаҷӯй.
 4. Л – к-ӯ занад

Чу аз Нармпоён фаровон намонд,
Сикандар биёсуду лашкар биронд.

Бишуд тозиён, то ба шаҳре расид,
Ки онро миёну карона надид.¹

1220 Ба оин ҳама пешбоз омаданд.
Кушодадилу бениёз омаданд.

Бибурданд ҳар гуна густурданӣ,
Зи пӯшиданиҳову аз хӯрданӣ.

Сикандар бипурсиду бинвохтшон
Ба андоза-бар пойгаҳ сохтшон.²

Кашиданд бар дашт пардасарой,
Сипоҳаш бичуст андар он дашт чой.³

Сар андар ситора яке кӯҳ дид,
Ки⁴ гуфтӣ, ки гардун бихоҳад кашид.

1225 Бар он кӯҳ м-эшон намондӣ яке.
Шаби тира з-эшон намондӣ яке.

Бипурсид аз эшон Сикандар, ки «роҳ
Кадом асту чун ронд бояд сипоҳ?»

1. И – б. 1219 нест.

2. И – б. 1222 нест;

ТПЗ - В-аз он пас бифармуд, то кехтарон,
Ҳамон номдорону некахтарон,
Бад-он рӯйи хомун фиканданд нах,
Ба дебо-ш уд ораста реғу шах.
3. ТПЗ – Ба ромиш ниҳоданд як рӯйи ӯй,
Ҳамон як савора, ҳамон номчӯй,
Чу бишмурд чанде бад-ин гуна шоҳ.
Гаҳе базму бода, гаҳ оромгоҳ.
Баросуд лашкар зи нангу набард,
Кашида зи гетӣ ҳамон гарму сард.
В-аз он пас ҳаме чуст бегоҳу гоҳ,
Яке рӯзи фарруҳ карона сипоҳ
Ҳаме чуст аз ҳар касе оғаҳӣ,
Назад ҳеч кас рой бо фарраҳӣ.

4. Л – Ту

Ҳама яксара хонданд офарин,
Ки «Эй номвар шаҳрёри замин,

Ба¹ рафтан бар ин кӯҳ будӣ гузар,
Агар баргузаштӣ бар ӯ роҳбар.

Яке аждаҳоест з-он сӯи кӯҳ,
Ки гург ояд аз ранчи захмаш² сутӯҳ.

1230 Наёрад бар ӯ баргузаштан сипоҳ,
Ҳама дуди захираш барояд ба моҳ,

Ҳама оташ афрӯзад аз коми ӯй,
Ду гесӯ бувад пилро доми ӯй.

Ҳама шаҳр бо ӯ надорем тов,
Хӯриш боядаш ҳар шабе панҷ гов.

Бихаррему³ бар кӯҳи хоро барем,
Пурандешаву пурмудоро барем.

Бад-он то наёяд бад-ин рӯи кӯҳ,
Биранҷонад аз мо гурӯхогурӯҳ.⁴

1. Л – Чу

2. Л – мург ояд аз ранчи захираш

3. ИЛ – Бичӯему

4. ТПЗ – Чу он аждаҳоро хуриш буд гоҳ,
Зи мардони лашкар гузин кард шох,
Бифармуд солори дайҳимчӯй,
Ки надҳанд он рӯз чизе бад-ӯй,
Чу гоҳи хӯриш даргузашт, аждаҳо
Биёмад чу оташ бад-он тунд чо.
Сикандар бифармуд. то лашкараш
Яке тирборон кунанд аз бараши.
Бизад як дам он аждаҳои палид.
Тане чанд аз онҳо ба дам даркашид,
Бифармуд Искандари Файлакус,
Табира ба захм овариданду кӯс.
Ҳамон бекарон оташ афрӯхтанд,
Ба ҳар гӯшае оташе сӯхтанд**.
Чу кӯҳ аз табира пуровоз гашт,
Битарсиду он ҷонвар бозгашт,
Чу хуршед барзад сар аз бурчи гов,
Зи гулзор бархост бонги чаков.

*Л – ҳама. **Л – ҷой манқал ҳамесӯхтанд

1235 Дирам дод солори чангӣ зи ганҷ,
Биёвард бо хештан гов панҷ.

Бикушту ба саршон бароҳехт пӯст.
Бад-он ҷодувӣ дода дил марди дӯст.

Биёганд чармаш ба захру ба нафт,
Сӯи аждаҳо рӯй бинҳод тафт.¹

Бифармуд, то пӯст бардоштанд,
Ҳама² даст бар даст³ бугзоштанд.

Чу наздикии аждаҳо рафт шох,
Ба сони яке абр дидаш сиёҳ.

1240 Забонаш кабуду ду чашмаш чу хун,
Ҳама оташ омад зи комаш бурун.

Чу гов аз сари кӯҳ биндохтанд,
Бад-он аждаҳо дил бипардохтанд.

Фурӯ бурд чун бод гов аждаҳо,
Чу омад зи чанги далерон раҳо.

Чу аз пӯсту аз гӯшт⁴ оганда шуд,
Бар андом захираш пароканда шуд.

Ҳама рӯдагонеш сӯроҳ кард,
Ба мағзи сараш⁵ роҳ густоҳ кард.

1245 Ҳама зад сарашро бар он кӯҳсанг,
Чунин то баромад замоне диранг.

Сипоҳаш⁶ бар ӯ-бар буборид тир,
Ба пой омад он кӯҳи нахчиргир.

-
1. И – б. 1237 нест;
ТПЗ – Ба дам пӯстҳоро пур аз бод кард,
Зи додори некидиҳиш ёд кард.
2. ИЛ – Ҳама
3. Л – дашт бар дашт.
4. ИЛ – пайвандаш
5. Л – мағз андараш
6. ИЛ – сипоҳӣ

В-аз он чойгаҳ тез бардоштанд,
Тани аждаҳо хор бугзоштанд.

Биёвард лашкар ба кӯҳе дигар,
К-аз он хира шуд марди пархошх(в)ар.

Баландиш бино ҳама дер дид,
Сари кӯҳ чун теги шамшер дид.

1250 Яке тахти заррин бар он теги кӯҳ,
Аз анбӯҳ як сӯву дур аз гурӯҳ.

Яке пил мурда бар он тахти зар,
Ҳамоно, ки будаиш пас аз марг фар.

Зи дебо кашида бар ӯ чодаре,
Зи ҳар гавҳаре бар сараш афсаре.

Ҳама гирд бар гирди ӯ симу зар,
Касеро набудӣ бар ӯ-бар гузар.

Ҳар он кас, ки рафтӣ бар он кӯҳсор,
К-аз он мурда¹ чизе кунад хостор,

1255 Бар он кӯҳ бебим ларзон шудӣ,
Бимурдиву бар чой печон² будӣ.^{3*4}

Сикандар баромад бар он кӯҳсар,
Назора бар он мурда бо симу зар.

Яке бонг бишнид, к-«Эй шаҳрёр,
Ба сар бурдӣ андар ҷаҳон рӯзгор,⁵

Басе тахти шоҳон бипардохтӣ,
Саратро ба гардун барафрохтӣ.

Басе дудшману дӯст кардӣ табоҳ,
Зи гетӣ кунун рафтаи омад-ш^{6*7} гоҳ

1. Л – мард

2. ИЛ – резон

3. И –б. 1255 нест.

4. М - шудӣ.

5. И – Басе будӣ андар ҷаҳон ёдгор.

6. ИЛ – боз гаштаст

7. М – омад-т

1260 Руҳи шоҳ аз овоз шуд чун ҷароғ,
Аз он кӯҳ баргашт дил пур зи доғ.

ДИДАНИ СИКАНДАР ШИГИФТИҲО БА ШАҲРИ ҲАРУМ

Ҳама рафт бо номдорони Рум
Бад-он шорсоне, ки хонӣ Ҳарум,

Ки он шаҳр яқсар занон доштанд,
Касе бар дари¹ шаҳр нагзоштанд.

Сӯи рост пистон чунон чун занон,
Чу рафти давон нор бар парниён.

Сӯи чап ба кирдори ҷӯяндамард,
Ки ҷавшан бипӯшад ба² рӯзи набард.

1265 Чу омад ба наздики шаҳри Ҳарум
Сарафроз бо номдорони Рум,

Яке нома бинвишт бо расму³ дод,
Чунон чун бувад марди фаррухнаҷод.

Ба унвон-бар аз шоҳи Эрону Рум
Сӯи он ки доранд марзи Ҳарум.

Сари нома аз Кирдгори сипеҳр,
К-аз ӯй аст бахшоишу доду меҳр.

Ҳар он кас, ки дорад равонаш хирад,
Ҷаҳонро⁴ ба умре ҳама⁵ наспарад.

1270 Шунид, он ки мо дар замин кардаем,
Сари меҳтарӣ бар кучо бурдаем?

Касе к-ӯ зи фармони мо сар битофт,
Ниҳонӣ⁶ ба ҷуз хоки тира наёфт.

-
1. Л – Касеро дар он
 2. И – бипӯшанд
 3. И – б-озарму
 4. И – Ҷаҳоне
 5. Л – чунин
 6. ИЛ – Ниҳолӣ

Нахоҳам, ки чое бувад дар чаҳон,
Ки дидори он бошад аз мо ниҳон.¹

Гар оям, маро бо шумо нест разм,
Ба дил ошти дораму ройи базм.

Агар ҳеч доред донандае,
Хирадманду бедору хонандае,

1275 Чу бархонад ин номаи пандманд,
Ҳар он кас, ки ҳаст аз шумо арҷманд,

Бубандед² пеш омаданро миён,
К-аз ин³ омадан кас наёбад⁴ зиён.

Бифармуд, то файласуфе зи Рум
Барад номаро сӯи шаҳри Ҳарум.⁵

Чу доно ба наздики эшон расид,
Ҳама шаҳр зан диду марде надид.

Ҳама лашкар аз шаҳр берун шуданд,
Ба дидори румӣ ба ҳомун шуданд.

1280 Бар он номабар шуд силоҳ анҷуман,
Аз эшон ҳар он кас, ки шуд⁶ ройзан.

Чу он нома бархонд донои шаҳр,
Зи ройи дили шоҳ бардошт баҳр.

Нишастанду посух набиштанд боз,
Ки «Доим бизӣ шоҳи гарданфароз».

Фиристодаро пеш биншонданд,
Якҷоя ҳама нома бархонданд.

1. ТПЗ – Зи баҳри фузунӣ нагардам ҳаме
Ман аз баҳри дониш ба дардам ҳаме.
Зи беший маро даст кӯтоҳ бод,
Равони маро дод ҳамроҳ бод.

2. И – бубанданд.

3. Л – бад-ин

4. Л – надорад.

5. ТПЗИЛ – Басе низ ширин суханҳо бигуфт,
Фиристода худ бо хирад буд чуфт.

6. ИЛ – буд

Нахустин, ки гуфтӣ зи шохон сухан,
Зи пирӯзиву размҳои куҳан.

- 1285 Агар лашкар оро ба шаҳри Ҳарум,
Набинӣ зи наълу зи пай хоку бум.

Беандоза дар шаҳри мо барзан аст,
Ба ҳар барзане даҳ ҳазорон зан аст.

Ҳама шаб ба ҳафтони ҷанг андарем,
Зи шаҳри фузунӣ ба танг андарем.

Зи чандин якеро набудааст шӯй,
Ки дӯшизагонему пӯшидарӯй.

Зи ҳар сӯ, ки оӣ бад-ин буму бар,
Ба ҷуз жарфдарё набинӣ гузар.

- 1290 Зи мо ҳар зане гар¹ гирояд ба шӯй,
Аз он пас кас ӯро набинем² рӯй.

Бибояд гузаштан ба дарёи жарф,
Агар хуш бувад рӯз, агар боду барф,

Агар духтар ояд-ш чун кард шӯй,
Заносову ҷӯяндаи рангу бӯй,

Ҳамон хона ҷовид ҷои вай аст,
Баланд осмонаш ҳавои вай аст.

В-агар мардфаш бошаду сарфароз,
Ба сӯи Ҳарумаш фиристанд³ боз.

- 1295 В-агар з-ӯ писар зояд он ҷо, ки ҳаст,
Бипояд, набошад бари мо-ш даст.

Зи дӯшизагон ҳар шабе даҳ ҳазор
Нигаҳбон бувад бар лаби ҷӯйбор.⁴

1. Л – к-ӯ

2. Л – набинанд

3. И – фиристем

4. И – б. 1295, 1296 нест.

Зи мо ҳар кӣ ӯ рӯзгори набард
Аз асп андарорад яке шермард,

Яке тоҷи заррин-ш бар сар ниҳем,
Ҳамон тахти ӯ бар дупайкар ниҳем.

Ҳамоно зи мо зан бувад сӣ ҳазор,
Ки бо тоҷи зарранду бо гӯшвор,

1300 Ки марде зи гарданкашон рӯзи чанг
Зи¹ чанголи ӯ хок шуд бедиранг.

Ту марди бузургиву номе² баланд,
Дари ном бар ҳештан бармабанд,³

Ки гӯянд бо зан биёвехтӣ,
В-аз овехтан низ бугрехтӣ.

Яке нанг бошад туро з-ин сухан,
Ки то ҳаст гетӣ, нагардад куҳан.

Чу хоҳӣ, ки бо номдорони Рум
Биёӣ, бигардӣ ба гирди Ҳарум,

1305 Чу бо ростӣ бошиву мардумӣ,
Набинӣ чуз аз хубиву хуррамӣ.⁴

Ба пеши ту орем чандон сипоҳ,
Ки тира шавад рӯи хуршеду моҳ.

Чу он посухи нома шуд⁵ испарӣ,
Зане буд к-ӯ шуд⁶ ба пайғамбарӣ.

Або тоҷу бо чомаи шоҳвор,
Ҳама рафт бо хубрӯ даҳ савор.

Чу омад хиромон ба наздики шоҳ,
Пазира фиристод чанде сипоҳ.

1. Л – Ба

2. ИЛ – номат

3. Л – дармабанд.

4. ТПЗ – В-агар чуз бар ин бошӣ, эй шаҳрёр,
Бупечӣ зи мо дар сафи корзор.

5. ИЛ – гашт

6. ИЛ – гӯё

1310 Зани номбардор нома бидод,
Паёми далерон хама кард ёд.

Сикандар чу он посухи нома дид,
Хирадманду бинодиле баргузид.

Бад-эшон паёме фиристоду гуфт,
Ки «Бо мағзи мардум хирад бод чуфт!

Ба гирди ҷаҳон шаҳрёре намонд,
Ҳамон бар замин номдоре намонд,

Ки на сарбасар пеши ман кехтаранд,
Агарчи баланданду некахтаранд.

1315 Маро гарди кофуру хоки сиёҳ
Ҳамон асту ҳам базму ҳам размгоҳ.

На ман ҷангро омадам бо занон
Ба пилону кӯсу табиразанон.

Сипоҳе бар ин сон, ки ҳомуну кӯҳ
Ҳаме гардад аз наъли аспон сутӯҳ.

Маро рой дидори шаҳри шумост,
Гироед¹ наздики ман ҳам, равост,

Чу дидор ёбам, биронам сипоҳ,
Набошам фаровон бад-ин ҷойгоҳ.

1320 Бубинем, то чист оину фар,
Савориву зебову пову пар.

Зи кору зи раҳтон бипурсам ниҳон,
Ки бе мард зан чун бувад дар ҷаҳон?»

Агар марг бошад фузунӣ зи кист?
Бубинам,² ки фарҷоми ин кор чист?

Фиристода омад, суханҳо бигуфт,
Ҳама роз берун кашид аз нухуфт.

1. ИЛ – Гар оянд

2. Л – Набинам,

Бузургон яке анчуман сохтанд,
Зи гуфторҳо дил бипардохтанд,

- 1325 Ки мо баргузинем зан ду ҳазор,
Сухангӯву донандаву хушёр.

Або ҳар саде баста даҳ точи зар,
Бад-ӯ дарфишонда¹ фаровон гуҳар.

Чу гирд ояд ин тоҷ, бошад дувист,
Ки ҳар як чуз андархури шоҳ нест.

Якояк бисанҷему созем тал
Або гавҳарон ҳар яке се² ритал.

Чу донем, к-омад ба наздик шоҳ,
Якояк пазира шавемаш зи роҳ,

- 1330 Ки омад ба наздики мо огаҳӣ
Зи доноии шоҳу аз фарраҳӣ.

Фиристода баргашту посух бигуфт,
Суханҳо ҳама бо хирад буд чуфт.

Сипаҳбад зи манзил сипаҳ баргирифт,
Зи кори занон монда андар шигифт.

Ду манзил биёмад, яке бод хост,
В-аз ӯ барф бо кӯҳсар гашт³ рост.

Табаҳ шуд бисе мардуми пойкор
Зи сармову барф андар он рӯзгор.

- 1335 Бад-он сахтсармо ду манзил бирафт,
Чу омад ба наздикии шаҳр тафт,

Баромад яке дуду абри сиёҳ,
Бар оташ ҳаме рафт гуфти сипоҳ.

1. Л – дар нишонда; И – бар нишонда.

2. Л – сӣ; И – гавҳари ҳар яке як

3. Л – барфҳо гашт бо кӯҳ; И – кӯҳҳо гашт

Зираҳ китфи озодагонро бисӯхт,
Зи наъли саворон¹ замин барфурӯхт.

Бар ин ҳамнишон то ба шаҳре расид,
Ки мардум ба сони шаби тира дид.

Фурӯ хишта лафчу бароварда кафч,
Ба кирдори қиру шаба кафчу лафч.

1340 Ҳама дидаҳшон ба кирдори хун,
Ҳама аз даҳон омад аз оташ бурун.

Басе пил бурданд пешаш ба роҳ,
Ҳамон зиштчеҳра чаҳоне² сипоҳ.

Бигуфтанд, к-«Ин барфу боди дамон
Зи мо буд, к-омад шуморо зиён,

Ки ҳаргиз бад-ин роҳ нагзашт кас,
Турову сипоҳи ту дидему бас».³

В-аз он чо биёмад дамону данон,
Дилороста сӯи шаҳри занон.

1345 Зи дарё гузар кард зан ду⁴ ҳазор,
Ҳама пок бо афсару гӯшвор.

Яке беша буд пур зи обу дарахт,
Ҳама чойи равшандилу некбахт.

Хӯриш гирд карданд бар марғзор
Зи густурданиҳо ба рангу нигор.

Чу омад Сикандар ба шаҳри Ҳарум,
Занон пеш рафтанд аз ободбум.

Бибурданд бас тоҷҳо пешӣ ӯй,
Ҳамон чомаву гавҳару рангу бўй.

1. ИЛ – сутурон

2. Л – ҳадяи мардумон бар

3. ТПЗЛ – Бибуд андар он шаҳр як моҳ шоҳ,
Чу осуда гаштанд шоҳу сипоҳ.

4. И – даҳ

1350 Сикандар бипазруфту бинвохтшон,
Бад-он хуррамӣ чойгаҳ сохтшон.

Чу шаб рӯз гашт, андаромад ба шаҳр,
Ба дидор бардошт з-он шаҳр баҳр.

Каму беши эшон ҳама бозчуст,
Ҳама буд, то розҳо шуд дуруст.

ЛАШКАР БА МАҒРИБ РОНДАНИ ИСКАНДАР

Бипурсид ҳар чизу дарё бидид,
В-аз он рӯй лашкар ба Мағриб кашид.

Яке шорсон пешаш омад бузург,
Бад-ӯ-андарун мардумони сутург.

1355 Ҳама мӯй сурху ҳама рӯй зард,
Ҳама дархури чангу¹ рӯзи набард.

Ба фармон ба пеши Сикандар шуданд,²
Чу девонагон даст бар сар заданд.

Сикандар бипурсид аз он саркашон,
Ки «Эдар кӣ дод аз шигифтӣ нишон?»

Чунин гуфт бо ӯ яке марди пир,
Ки «Эй шоҳи некахтари шаҳргир,

Яке обгир аст з-он рӯйи шаҳр,
К-аз он об касро надидем баҳр,

1360 Ки³ хуршеди тобон бад⁴- он ҷо кашид,
Бад-он жарфдарё бувад нопадид.

Паси чашма-дар тира гардад ҷаҳон,
Шавад ошкорои гетӣ ниҳон.

1. И – чанг

2. Л – Ду таҳ гаштаву санг бар сар шуданд,

3. И – Чу

4. Л – чу

В-аз он чойи торик чандон сухун
Шунидам,¹ ки ҳаргиз наёяд ба бун.

Хирадёфта марди яздонпараст,
Бад-ӯ дар яке чашма гӯяд, ки ҳаст,

Кушода сухан марди борою ком,
Ҳамае оби ҳайвон-ш хонад² ба ном».

1365 Чунин гуфт равшандили пурхирад,
Ки «Ҳарк³-оби ҳайвон хӯрад, кай мурад?

Зи фирдавс бардорад он чашма роҳ,
Бишӯй бар ӯ тан, бирезад гуноҳ».

Сикандар бад-ӯ гуфт: «Торик ҷой,
Бад-андарун чун равад чорпой?»

Чунин посух овард яздонпараст,
К-«Аз он роҳ бар курра бояд нишаст».

Ба ҷӯпон бифармуд, к-«аспи яла,
Саросар ба лашкаргаҳ орад⁴ гала».

1370 Гузин кард аз ӯ борагӣ даҳ ҳазор
Ҳама чор сол аз дари корзор.

ЧУСТАНИ ИСКАНДАР ОБИ ҲАЙВОН

В-аз он чойгаҳ шод⁵ лашкар биронд,
Бузургони бедордилро бихонд.

Ҳама рафт, то сӯи шаҳре расид,
Ки онро миёну карона надид.

Ҳама ҳар ҷӣ бояд бад-ӯ дар фарох,
Пур аз боғу майдону айвону кох.

1. ИЛ – Шунидем

2. Л – хонанд; И – ҳайвон бихонад

3. Л – Ки ӯ

4. Л – овар

5. Л – шох

Фуруд омаду бомдоди пагоҳ
Ба наздики он чашма шуд бесипоҳ.

- 1375 Ҳаме буд, то гашт хуршед зард,
Фуру шуд бад-он чашмаи ложвард.

Зи Яздони пок он шигифтӣ бидид,
Ки рахшанда гашт аз ҷаҳон нопадид.

Биёмад ба лашкарғаҳи хеш боз,
Диле¹ пур зи андешаҳои дароз.

Шаби тира кард аз ҷаҳондор ёд,
Пас андеша бар об дигар² ниҳод,

Ки деҳқон варо ном «Ҳайвон» ниҳод,
Чу аз баҳшиши эзодӣ³ кард ёд.

- 1380 Шикебо зи лашкар ҳар он кас, ки дид,
Нахуст аз миёни сипаҳ баргузид.

Чихилрӯза афзун хӯриш баргирифт,
Биёмад дамон, то ҷӣ бинад шигифт.

Сипахро бар он шорсон ҷой кард,
Яке пешрав ҷусту бар пой кард.

Варо андар ин Хизр буд ройзан,
Сари номдорони он анҷуман.

Сикандар биёмад ба фармони ӯй,
Дилу ҷон супурда ба паймони ӯй.

- 1385 Бад-ӯ гуфт, к-«Эй марди бедордил,
Яке тез гардон⁴бад-ин кор дил.

Агар Оби Ҳайвон ба ҷанг оварем,
Басе бар парастии диранг оварем.

1. И – Дилаш

2. ИЛ – Оби Ҳайвон

3. ИЛ – паҳлавон

4. И – ки тира магардон

Намирам касе к-ӯ равон парварад,
Ба Яздон паноҳад зи роҳи хирад.

Ду мӯҳра-ст бо ман, ки чун офтоб
Битобад шаби тира, чун бинад об.

Яке з-он ту баргиру дар пеш бош,
Нигаҳбони ҷону тани хеш бош.

- 1390 Дигар мӯҳра бошад маро шамъи роҳ,
Ба торикӣ андар шавам бо сипоҳ.

Бубинем, то Кирдгори ҷаҳон,
Бар ин ошкоро чӣ дорад ниҳон?

Туй пешрав, к-ӯ¹ паноҳи ман аст,²
Намояндаи обу роҳи ман аст».³

Чу лашкар сӯи Оби Ҳайвон гузашт,
Хурӯш омад, «Аллоҳу акбар» зи дашт.

Чу аз манзили Хизр бардоштӣ,
Хӯришҳо зи⁴ ҳар гуна бугзоштӣ.

- 1395 Ҳама рафт з-ин сон ду рӯзу ду шаб,
Касеро ба хӯрдан начунбид лаб.

Се дигар ба торикӣ-андар ду роҳ
Падид омаду гум шуд аз Хизр шоҳ.

Паямбар⁵ сӯи Оби Ҳайвон кашид,
Сари зиндагонӣ ба кайвон кашид.

Бад-он оби равшан тану сар бишуст,
Нигаҳдор ҷуз пок Яздон начуст.

Бихӯрду биёсуду баргашт зуд,
Ситоиш ҳама б-офарин барфузуд.

1. Л – гар

2. Л – ўст,

3. Л – ўст.

4. И – хӯришхон

5. Л – Биёмад

ГУФТУГӢИ ИСКАНДАР БО МУРҒОН

- 1400 Сикандар сӯи рӯшноӣ расид,
Яке баршуда кӯхи рахшанда дид.

Зада бар сари кӯхи хоро¹ амуд
Сараш то ба абр-андар аз² чӯби уд.

Бар он ҳар амуде куноми бузург,
Нишаста бар ӯ сабзмурғе сутург.

Ба овози румӣ сухан ронданд,³
Ҷаҳондори пирузро хонданд.⁴

Чу овоз бишнид, Қайсар бирафт,
Ба наздики мурғон хиромид тафт.

- 1405 Бад-ӯ гуфт мурғ: «Эй⁵ дилорой, ранҷ
Чӣ чӯӣ ҳаме з-ин сарои сипанҷ?

Ки гар сар барорӣ ба чархи баланд,
Ҳамон⁶ бозгардӣ ту з-ӯ⁷ мустаманд.

Кунун к-омадӣ, ҳеҷ дидӣ зане,
В-агар карда аз хишти заррин буне?»⁸

Чунин дод посух, к-«Аз ин ҳар ду ҳаст
Заневу бар ин гуна ҷойи нишаст».

Чу бишнид посух, фурӯтар нишаст,
Бад-ӯ хира шуд марди яздонпараст,

- 1410 Бипурсид, к- «Андар ҷаҳон бонги руд,
Шунидиву овози масту суруд?»

Чунин дод посух, ки «Ҳар к-ӯ зи даҳр
Зи шодӣ ҳаме барнагиранд баҳр,

1. И – кӯх чор аз

2. И – андар он

3. Л – рондӣ,

4. Л – хондӣ.

5. И- мурғи

6. И – Ҳаме

7. ИЛ – аз ӯ

8. Л – Дигар карда аз хашти пухта буне?

Варо шод мардум нахонад касе,¹
В-агар дил ва чон барфишонад бaсе.²

Ба хок омад аз баршуда чӯби уд,
Тихӣ монд з-он мурғи мушкин³ амуд».

Дигар гуфт: «Доноиву ростӣ,
Фузун аст, агар каммиву⁴ костӣ?»

1415 Чунин дод посух, ки «Донишпажӯҳ
Ҳаме сар барафрозад аз ҳар гурӯҳ.

Ба сӯи амуд омад аз тирахок,
Ба минқор чанголҳо карда⁵ пок.

Зи Қайсар бипурсид, к-«Эзадпараст,
Ба шаҳри ту бар кӯҳ дорад нишаст?»

Бад-ӯ гуфт:⁶ «Чун мард шуд покрӯй,
Наёбад парастанда чуз⁷ кӯҳ чой.

Аз он чӯб пӯянда шуд бар куном,
Ҷаҳонҷӯву равшандилу шодком.

1420 Ба чангал ҳаме кард минқор тез,
Чу эмин шуд аз баҳшиши растаҳез.

Ба Қайсар бифармуд, то бе гурӯҳ
Пиёда шавад бар сари теги кӯҳ.

Бубинад, ки то бар сари кӯҳ чист
К-аз ӯ шодмонро бибояд гирист.

ДИДАНИ СИКАНДАР ИСРОФИЛРО

Сикандар чу бишнид, шуд сӯи кӯҳ,
Ба дидор бар⁸ теғ шуд бегурӯҳ.

1. Л – ҳаме.

2. Л – чону дил барфишонад ҳаме.

3. Л – аз он мурғи мискин

4. ИЛ – кажживу

5. Л – кард

6. Л – Бигуфто

7. Л – Набошад парастанда чун

8. И – Ба дидори он

Сирофилро дид суре ба даст,
Барафроста сар зи чойи нишаст.

- 1425 Пур аз бод лаб, дидагон пур зи нам,
Ки фармон кай ояд зи Яздон, ки дам!

Чу бар кӯҳ рӯйи Сикандар бидид,
Чу раъди хурӯшон фиғон баркашид,

Ки эй бандаи оз! Чандин макӯш,
Ки рӯзе ба гӯш оядат як хурӯш,

Ки чандин маранҷ аз чунин тоҷу ганҷ,¹
Ба рафтан биёрою мафзои ранҷ».²

Чунин дод посух бад-ӯ шаҳрёр,
Ки «Баҳри ман ин омадат рӯзгор,

- 1430 Ки чуз чунбишу гардиш андар чаҳон
Набинам ҳаме ошкору ниҳон.

Аз он кӯҳ бо нола омад фуруд,
Ҳаме дод некидиҳишро дуруд.

Бад-он роҳи торик бинҳод рӯй,
Ба пеш-андарун мардуми роҳчӯй.

Чу омад ба торикӣ андар сипоҳ,
Хурӯше баромад зи кӯҳи сиёҳ.

Ки «Ҳар кас, ки бардорад аз пой³ санг,
Пушаймон шавад з-он, ки дорад ба чанг.

- 1435 В-агар барнадорад, пушаймон шавад,
Ба ҳар дарди дил сӯи дармон⁴ шавад.

Сипаҳ сӯи овоз бинҳод гӯш,
Пурандеша шуд ҳар касе з-он хурӯш,

1. Л – Ту чандин маранҷ аз пайи тоҷу тахт,

И – аз пайи тоҷу тахт.

2. ИЛ – барбанд рахт.

3. Л – кӯҳ

4. И – Зи ҳар ду ба дил сӯи сомон

Ки бардорад он санг, гар¹ бугзарад,
Басе² ранчи ноомада бишмарад».

Яке гуфт, к-«Ин ранч ҳаст аз гуноҳ,
Пушаймонӣ аз санг бурдан зи³ роҳ».

Дигар гуфт: «Сахтӣ⁴ бибояд кашид,
Магар дарду ранчаш набояд⁵ чашид».

1440 Яке бурд аз он сангу дигар набурд,
Се дигар кас аз коҳили бурд⁶ хурд.

Чу аз Оби Хайвон ба ҳомун шуданд,
Зи торикии роҳ берун шуданд,

Бичустанд ҳар кас бад-он ростӣ,
Падидор шуд кажживу костӣ.

Канори яке пур зи ёкут буд,
Якero пур аз гавҳари нобисуд.

Пушаймон шуд он кас, ки кам дошт ўй,⁷
Забарчад чунон⁸ хор бугзошт ўй.⁹

1445 Пушаймонтар он кас, ки худ барнадошт,
Аз он гавҳари пурбаҳо сар бигошт.¹⁰

Ду ҳафта бар он чойгаҳ-бар бимонд,
Чу осудатар гашт, лашкар биронд.

БАСТАНИ ИСКАНДАР САДДИ ЯЪЧУЧ ВА МАЪЧУЧРО

Сӯи Бохтар шуд, чу Ховар бидид,
Зи гетӣ ҳама роҳи рафтан гузид.

-
1. Л – к-ӯ
 2. ИЛ – Пайи
 3. Л – ба
 4. ИЛ – лахте.
 5. И – бибояд
 6. Л – Яке дигар аз коҳили дошт
 7. И – ў,
 8. Л – чаро
 9. И – ў.
 10. И – б. 1445 нест.

Ба раҳ-бар яке шорсон дид пок,
Ки нагзашт, гуфти, бад-ӯ боду хок.

Чу овози кӯс омад аз пушти пил,
Пазира шудандаш бузургон ду мил.

- 1450 Чаҳонҷӯй чун дид, бинвохтшон,
Ба хуршед гардан барафрохтшон.

Бипурсид к-«Эдар чӣ бошад шигифт,
К-аз он бартар андоза натвон гирифт?».

Забон баркушоданд бар шаҳрёр
Ба нолидан аз гардиши рӯзгор,

Ки «Моро яке кор пеш аст сахт,
Бигӯем бо шоҳи пирӯзбахт.

Аз ин кӯҳи сар то ба абр - андарун
Дили мо пур аз дарду ранҷ асту хун.

- 1455 Зи Яъҷучу Маъҷуч хастадилем,
Чунон шуд, ки дилҳо зи тан бугсилем.

Чу оянд баҳре сӯи шаҳри мо,
Ғаму ранҷ бошад ҳама баҳри мо.¹

Ҳама рӯйхошон чу рӯйи² ҳаюн,
Забонҳо сияҳ, дидаҳо ҳамчу³ хун.

Сияҳ рӯю дандонҳо чун гуроз,
Кӣ ёрад шудан назди эшон фароз?

Ҳама тан пур аз мӯи ҳамранги⁴ нил,
Бару синаву гӯшхошон чу пил.

- 1460 Бихуспанд,⁵ як гӯш бистар кунанд,
Дигар бар тани хеш чодар кунанд.

1. Л – пас аз б. 1456 ин б. омада:

Фузун асташон қомат аз як ба даст,
Аз озорашон зиндагонӣ бад аст.

2. Л – ба сони

3. Л – дидахошон чу

4. И – мӯю мӯе чу; Л – мӯю» мӯяш чу.

5. Л – Бихуспанду

Зи ҳар модае бачча зояд¹ ҳазор,
Каму беши эшон кӣ донад² шумор?

Ба гирд омадан чун сутурон шаванд,
Так оранд, бар сони гӯрон шаванд.

Баҳорон, к-аз абр андарояд хурӯш,
Ҳамон сабздарё барояд³ ба чӯш.

Чу таннин аз он мавҷ бардорад абр,
Ҳаво бархурӯшад⁴ ба сони ҳизабр.

1465 Фуруд афканад абр таннин ба кӯх,
Биёянд аз эшон гурӯхогурӯх.

Хурӯшон бувад сол то солашон,
Ки оганда гардад бару ёлашон.

Гиёшон бувад з-он сипас х(в)арданӣ,
Бипӯянд ҳар сӯ ба оварданӣ.

Чу сармо бувад, сахт лоғар шаванд,
Ба овоз бар сони кафтар шаванд.

Баҳорон зи таннин⁵ ба кирдори гург
Бигурранд б-овозҳои бузург⁶.

1470 Агар подшо чорае созадӣ,
К-аз ин ғам дили мо бипардозадӣ,

Басе офарин ёбад аз ҳар касе,
В-аз он пас ба гетӣ бимонад басе.

Бузургӣ куну чораи мо⁷ бисоз,
Ҳам⁸ аз пок Яздон найӣ бениёз».

1. И – модаре бачча ояд

2. Л – надорад

3. Л – дарояд

4. Л – пурхурӯшон

5. И – чу ояд,

6. И – бар сони гурги сутург; Л – бар сони шери сутург.

7. Л – кори моро; И – ранчи моро

8. ИЛ – Ки

Сикандар бимонд андар эшон шигифт,
Ғамй гашту андеша андаргирифт.

Чунин дод посух, ки «Аз мост ганч,
Зи шахри шумо ёрмандиву ранч.

1475 Барорам ман ин роҳи эшон ба рой
Ба нерӯи некидихиш як Худой.¹

Ҳама шахр гуфтанд, к-«Эй шахрёр,
Зи ту дур бодо бади рӯзгор!

Зи мо ҳар чӣ хоҳӣ, ҳама бандаем,
Парастанда бошем, то зиндаем.²

Биёрем чандон, ки хоҳӣ, зи³ чиз,
К-аз ин беш коре надорем низ».

Сикандар биёмад, ниғаҳ кард кӯҳ,
Биёвард з⁴-он файласуфон гурӯҳ.

1480 Бифармуд, к-«Оҳангарон оваред,⁵
Мису⁶ рою путки гарон оваред.⁷

Гачу сангу хезум фузун⁸ аз шумор,
Биёред чандон, ки бояд ба кор.

Беандоза бурданд чизе, ки хост,
Чу шуд сохта кору⁹ андеша рост,

Зи деворгар, ҳам зи оҳангарон,
Ҳар он кас, ки устод буд андар он,

1. Л - фармони некидихӣ раҳнамой.

2. Л - Пас аз б. 1477 ин б. омада:

Ҳама ҳар чӣ гӯй, бар онем мо,

Бифармой чизе, ки донем мо,

3. Л - хоҳед; И - боят-т

4. Л – аз

5. Л – оваранд,

6. И – Митин

7. Л – оваранд.

8. Л – оҳан фузун аз

9. Ил – кори

Зи гетӣ ба пеши Сикандар шуданд,
Бад-он кори шоиста¹ ёвар шуданд.

1485 Зи ҳар кишваре донишӣ шуд гурӯҳ,
Ду девор кард аз ду паҳлуи кӯҳ.

Зи бун то сари тег болои ӯй,
Чу сад арш карданд² паҳнои ӯй.

Аз ӯ як раш ангишту оҳан яке,
Пароканда мис дар миён андаке.

Ҳама рехт гӯирдаш андар миён,
Чунин бошад афсуну ройи каён.³

Ҳама рехт⁴ ҳар гавҳаре як рада,
Чу аз хок то⁵ тег гашт ожада,

1490 Басе нафту равған биёмехтанд,
Ҳама бар сари гавҳарон рехтанд.

Ба хирвор ангишт бар сар заданд,
Бифармуд, то оташ андарзаданд.

Дам овард⁶ оҳангарон сад ҳазор
Ба фармони пирӯзгар шаҳрёр.

Хурӯши даманда баромад зи кӯҳ,
Ситора шуд аз таффи оташ сутӯҳ.

Чунин рӯзгоре баромад бар он,
Дами оташу ранчи оҳангарон.

1495 Гуҳарҳо як андар дигар сохтанд,
В-аз он оташи тез бугдохтанд.

Зи Яъҷучу Маъҷуч гетӣ бираст.
Замин гашт ҷои нишему нишаст.

1. Л – боиста

2. Л – шоҳраш буд; шоҳраш карда

3. И – афсуни донойгон.

4. И – Ҳама кард.

5. ИЛ – бо

6. ИЛ – оварду

Аз он номвар садди Искандарӣ
Ҷаҳон аз бадон расту аз доварӣ.

Араш понсад буд болои ӯй,
Чу наздики сад ёз паҳнои ӯй.

Бар ӯ меҳтарон хонданд офарин,
Ки бе ту мабодо замону замин!

1500 Зи чизе ки буд андар он ҷойгоҳ,
Фаровон бибурданд наздики шох.

Напазруфт¹ аз эшону худ² баргирифт,
Ҷаҳон монда аз кори ӯ дар шигифт.

ДИДАНИ СИКАНДАР МУРДАРО ДАР АЙВОНИ ЁҚУТИ ЗАРД

Ҳамон ронд³ як моҳ пӯён ба роҳ,
Ба ранҷ омад аз роҳ шоҳу сипоҳ.

Чунин то ба наздики кӯҳе расид,
Ки ҷое даду дому мардум надид.

Яке теғ⁴ дид аз бараш ложвард,⁵
Яке хона бар сар зи ёқути зард.

1505 Ҳама хона қандилҳои булӯр,
Миён-андарун чашмаи оби шӯр.

Яке сурхгавҳар ба ҷойи ҷароғ,
Ба зер-андараш моя чун парри зоғ.

Фитода фурӯғи ҷароғ андар об,
Зи гавҳар ҳама хона чун офтоб.

Ниҳода бар он чашма заррин ду тахт,
Бар ӯ хобанида яке шӯрбахт.

1. И – Бипазруфт

2. Л – Пазируфт аз эшону раҳ

3. ИЛ – Ҳама ронд

4. ИЛ – кӯҳ

5. И – лочвард,

Ба тан мардуму сар ба сони гуроз,
Ба бечорагӣ мурда бар тахти ноз.

- 1510 Зи кофур зер-андараш бистаре,
Кашида зи дебо бар ӯ чодаре.

Ҳар он кас, ки рафтӣ, ки чизе барад,
В-агар хоки он хонаро биспарад,

Ҳама тан-ш бар ҷой ларзон шудӣ,
В-аз он ларза ҳам зинда резон шудӣ.

Хурӯш омад аз чашмаи оби шӯр,
Ки «эй орзумард,¹ чандин машӯр!

Басе чиз дидӣ, ки он кас надид,
Инонат кунун боз бояд кашид.

- 1515 Кунун зиндагонит кӯтоҳ гашт,
Сари тахти шоҳит бемоҳ гашт».

Сикандар битарсиду баргашт зуд,
Ба лашкаргаҳ омад ба кирдори дуд.

В-аз он ҷойгаҳ тез лашкар биронд,
Хурӯшон ҳаме номи Яздон бихонд.

В-аз он кӯҳ роҳи биёбон гирифт,
Ғамӣ гашту андешаи ҷон гирифт,

Ҳаме ронд пурдарду гирён зи ҷой,
Сипоҳ аз пасу пеш ӯ раҳнамой.

ДИДАНИ СИКАНДАР ДАРАХТИ ГҶЁРО

- 1520 Зи роҳи биёбон ба шаҳре расид,
Бибуд шоҳ, к-овози мардум шунид.

Ҳама буму бар боғи обод буд,
Дили мардум аз хурраи шод буд.

Пазира шудандаш бузургони шаҳр,
Касеро, ки аз мардумӣ буд баҳр.

1. ИЛ – озвармард

Бар ӯ^{*1} ҳамгинон офарин хонданд,
Басе зарру гавҳар барафшонданд.

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки «Эй шахрёр,
Анӯша, ки кардӣ ба мо-бар гузор.

- 1525 Бад-ин шахр ҳаргиз наёмад сипоҳ,
На ҳаргиз шунидаст кас номи шох.

Кунун к-омадӣ, ҷони мо пеши туст,
Ки равшанравон бодиву тандуруст.

Сикандар дил аз мардумон шод кард,
Зи роҳи биёбон тан озод кард.

Бипурсид аз эшон, ки «Эдар шигифт
Чӣ чиз аст к-андоза бояд гирифт?»

Чунин дод посух бад-ӯ раҳнамой,
Ки «Эй шоҳи пирӯзи покизарой,

- 1530 Шигифтест, эдар, ки андар ҷаҳон
Касе он надид ошкору ниҳон.²

Дарахтест эдар ду бун³ гашта ҷуфт,
Ки чун он⁴ шигифтӣ нашоёд нухуфт.

Яке модаву дигаре нарри⁵ ӯй,
Сухангӯю бошоҳу⁶ борангу бўй.

Ба шаб мода гӯёву бўё⁷ шавад,
Чу равшан шавад, нарр(у) гӯё⁸ шавад.

Сикандар бишуд бо саворони Рум,
Ҳамон номдорони он марзу бум.

1. М - Ҳама

2. Л – аз кехону меҳон.

3. Л – ду тан

4. Л – ҷунон

5. Л – нар аз

6. И – Сухангӯй бо шох

7. Л – пӯё

8. Л – гӯё

1535 Бипурсид аз эшон, ки «Акнун дарахт
Сухан кай сарояд ба овози сахт?»

Чунон дод посух бад-ӯ тарҷумон,
Ки «аз рӯз чун бугзарад нӯҳ замон,

Сухангӯй гардад яке з-ин дарахт,
Ки овози ӯ бишнавад некбахт».¹

Бипурсид: «Чун бугзарем аз дарахт,
Шигифтӣ чӣ пеш ояд, эй некбахт?»

Чунин дод посух, к-«Аз ӯ бугзарӣ,
Зи рафтан-т кӯтаҳ шавад доварӣ.

1540 Чу з-ӯ баргузаштӣ, намонад-т чой,
Карони² чаҳон хонадаш раҳнамой».

Ҳама ронд³ бо румиён некбахт,
Чу омад ба наздики гӯёдарахт,

Заминаш зи гармӣ ҳама бардамид,
Зи пӯсти дадон хок пайдо надид.

Зи гӯянда пурсид, к-«Ин пӯст чист?
Дадонро бар ин гуна дарранда кист?»

Чунин дод посух бад-ӯ некбахт,
Ки «Чандин парастанда дорад дарахт,

1545 Чу чӯянд гоҳи парастии х(в)ариш,
Зи гӯшти дадоншон бувад парвариш.

Чу хуршед бар теғи гунбад кашид,
Сикандар хуруше зи боло шунид,

Ки омад зи барги дарахти баланд
Хуруше пур аз ҳавлу носудманд.

1. ТПЗЛ – Шаби тирагун мода гӯё шавад,
Бару барг чун мушк бӯё шавад

2. И – канори

3. ИЛ – Ҳама ронд

Битарсиду пурсид аз ин тарҷумон,
Ки «Эй марди бедори некигумон,

Чунин барги гӯё чӣ гӯяд ҳама?
Ки дилро ба хуноб шӯяд ҳама?»¹

1550 Чунин дод посух, ки «Эй некбахт,
Ҳама гӯяд ин баргу шохи дарахт,

Ки чандин Сикандар чӣ пӯяд ҳама?²
Кунун роҳи рафтан бичӯяд ҳама.³

Зи шоҳиш чун сол шуд бар ду ҳафт,
Зи тахти бузургӣ бибояд-ш рафт».

Сикандар зи дида биборид хун,
Дилаш гашт пурдари аз он раҳнамун,

В-аз он пас яке низ накшод лаб,
Пур аз ғам ҳама буд то ними шаб.

1555 Сухангӯй шуд барги дигар дарахт,
Дигарбора пурсид аз он некбахт.

«Чӣ гӯяд ҳама ин дигар шох?» - гуфт,
Сухангӯй букшод роз аз нухуфт,

Чунин дод посух, ки «Ин модашох
Ҳама гӯяд андар ҷаҳони фарох:

Зи озу фузунӣ⁴ ба ранҷӣ ҳама,
Равонро ҷаро баршиканҷӣ ҳама?

Туро ози гирди ҷаҳон гаштан аст,
Кас озурдану подшо куштан аст.

1560 Намонад⁵ ба гетӣ фаровон диранг,
Макун рӯз бар хештан тору танг».

1. И – б. 1544 – 1549 нест.

2. ИЛ – ба даҳр?

3. ИЛ – Кӣ бардошт аз некӯиҳош баҳр?

4. Л – ози фаровон

5. И – Нахондаш

Бипурсид аз он тарҷумон подшо,
Ки «Эй марди равшандили порсо,

Яке бозпурсаш, ки бошад¹ ба Рум,
Ки пеш ояд² ин гардиши рӯзи шум,

Магар зинда бинад маро модарам,
Яке то ба рух баркашад чодарам?»

Чунин гуфт бо шоҳ гӯё дарахт,
Ки «Кӯтоҳ кун рӯзу³ барбанд рахт.

1565 На модар-т бинад, на хешони Рум,
На пӯшидарӯёни он марзу бум.

Ба шаҳри касон маргат ояд на дер,
Шавад ахтар аз тоҷу тахти⁴ ту сер».

Чу бишнид, баргашт зери дарахт,
Дилаш хаста гашта ба шамшери бахт.

Чу омад ба лашкаргаҳи хеш боз,
Бирафтанд гурдони гарданфароз,

Ба шаҳр-андарун ҳадяҳо сохтанд,
Бузургон бари подшо тохтанд.

1570 Яке ҷавшане буд тобон чу нил,
Ба болову паҳнои як чарми пил.

Ду дандони моҳӣ, бараш⁵ панҷ буд,
Ки онро ба бар доштан ранҷ буд.

Зиреҳ буду дебои пурмоя буд,
Зи зар карда оганда сад хоя буд.

Ба санги дирам ҳар яке шаст ман,
Зи зарру зи гавҳар яке каркадан⁶.

1. Л – ки бошам

2. Л – оядам

3. И – кӯтоҳ шуд рӯз,

4. Ил – ахтару тоҷу тахт аз

5. Ил – Ду доман, ки паҳнои он*.

* И – ӯ.

6. И – б. 1573 нест.

Пазируфту*¹ з-он шахр лашкар биронд,
Ба дида ҳаме хуни дил барфишонд.

РАФТАНИ ИСКАНДАР БА НАЗДИКИ ФАҒФУРИ ЧИН

1575 Аз он рӯй лашкар ба Чин баркашид,
Сипахро ба манзил фуруд оварид.²

Яке нома фармуд пас, то дабир
Нависад зи Искандари шахрگیر.

Бифармуд ҳар гунае хубу зишт,
Нависанда чун нома андарнавишт,

Сикандар бишуд чун фиристодае,
Гузин кард бинодил озодае.

Ки бо ӯ бувад якдилу яксухун,
Бигӯяд ба меҳтар, ки кун, ё макун.

1580 Сипахро ба солори лашкар супурд,
В-аз он румиён³ панҷ доно бибурд.

Чу огоҳӣ омад ба Фағфур аз ин,⁴
Ки омад фиристодае сӯи Чин,⁵

Пазира фиристод чанде сипоҳ,
Сикандар гурозон биёмад зи роҳ.

Чу омад бад-он боргоҳи бузург,
Бидид он гузида сипоҳи бузург.*⁶

Биёмад зи даҳлез то пеши ӯй,
Пурандеша чони бадандеши ӯй.

1. М – Бипазруфту

2. ТПЗИ – Ҳаме ронд манзил ба манзил ба дашт,
Чихил рӯз то пеши дарё гузашт.
Зи дебо саропардае баркашид,
Сипахро ба манзил фуруд оварид.

3. И – румие

4. И – Фағфури Чин.

5. И – фиристода бо офарин.

6. М – сутург.

1585 Давон пеши ӯ рафту бурдаш намоз,
Нишаст андар айвон замоне дароз.

Бипурсид Фағфуру бинвохташ,
Яке номвар чойгаҳ сохташ.

Чу барзад сар аз кӯҳ равшан чароғ,
Бибурданд болои заррин чуноғ.

Фиристодаи шоҳро пеш хонд,
Сикандар фаровон суханҳо биронд.

Бигуфт он чи боисту нома бидод,
Суханҳои Қайсар ҳама кард ёд.

1590 Бад-он нома унвон буд аз шоҳи Рум,
Ҷаҳондору солори ҳар марзу бум,

Ки хонанд шоҳон бар ӯ офарин
Сӯи кишваророй фағфури Чин.

Сари нома буд аз нахуст офарин
Зи мо бандагон бар ҷаҳнофарин.

Дигар гуфт: «Фармони мо сӯи Чин,
Чунон аст, к-обод гардад замин.¹

Набояд басечид моро ба ҷанг,
Ки аз ҷанг шуд рӯз бар Фур танг.

1595 Чу Доро, ки буд шаҳрӯри ҷаҳон,
Чу Фарёни тозиву дигар меҳон.

Зи Ховар бирав то дари Бохтар,
Зи фармони мо кас наҷӯяд гузар.

Шумори сипоҳам надонад сипеҳр,
Магар бишмарад тиру ноҳиду меҳр.

Агар ҳеч, фармони мо бишканӣ,
Тану буму кишвар ба ранҷ афканӣ,

1. ТПМ – Ҷаҳондори дорандаву раҳнамоӣ,
Худованди покиву некифизой.

Чу нома бихонӣ, биёрой сов,
Маранҷон тани хеш, бо бад маков.

1600 Гар ойӣ, бубинӣ маро бо сипох,
Бубинам туро якдилу некхох.

Бидорем бар ту ҳамин тоҷу тахт,
Ба чизе газандат наёяд зи бахт.

В-агар кунд бошӣ ба пеш омадан,
Зи кишвар сӯи шоҳи хеш омадан,

Зи чизе, ки бошад зароиф ба Чин,
Зи зарринаву теғу аспу нигин,

Ҳамон¹ чомаву бардаву² тахти оч,
Зи дебои пурмояву тавқу³ тоҷ,

1605 Зи чизе, ки ёбӣ, фиристӣ ба ганҷ,
Чу хоҳӣ, ки аз мо наёяд-т ранҷ.

Сипоҳи маро бозгардон зи роҳ,
Бибош эмин аз тахту⁴ ганҷу кулоҳ.⁵

Чу солори Чин з-он нишон нома дид,
Барошuftу пас хомушӣ баргузид.

Бихандиду пас бо фиристода гуфт,
Ки «Шоҳи туро осмон аст чуфт.

Бигӯй, он чи донӣ зи дидори⁶ ӯй,
Зи болову мардиву гуфтори⁷ ӯй.

1. Л - Ҳам аз

2. И - Ҳама бораву бардаву

3. И - тахту

4. И- тоҷу

5. ТПЗИЛ - Ту донӣ кунун хар ду раҳ пеши туст,
Сипахро ду дида ба кам-беши туст.
Дуруди чаҳонофарин бар ту бод!
Мабод он ки панди ман ояд-т ёд*.

* Л – Ҳами чархи гардон замини ту бод; ИЛ – Танҳо, б. дуом мавҷуд аст.

6. Л – кирдори

7. Л – мардиву болову дидори; И – гуфтору кирдори

1610 Фиристода гуфт: «Эй сипаҳдори Чин,
Касе чун Сикандар мадон дар замин.

Ба мардиву рою ба бахшу хирад,
Зи андешаи ҳар касе бугзарад.

Ба болои сарв асту бо зӯри пил,
Ба бахшиш ба кирдори дарёи Нил.

Забонаш ба кирдори буррандатеғ,
Ба чарбӣ уқоб андарорад зи меғ.

Чу бишнид Фағфури Чин ин сухун,
Яке дигар андеша афканд бун.

1615 Бифармуд, то хону май хостанд,
Ба боғ-андар айвон биёростанд.

Ҳама хӯрд май, то чаҳон тира гашт,
Сари майгусорон зи май хира гашт.

Сипаҳдори Чин бо фиристода гуфт,
Ки «Бо шоҳи ту муштарӣ бод ҷуфт.

Чу равшан шавад, нома посух кунам,
Ба дидори ту рӯз фаррух кунам».

Сикандар биёмад турунче ба даст
Зи айвони солори Чин ниммаст.

1620 Чу хуршед барзад сар аз бурчи шер,
Сипеҳр андар-овард шабро ба зер,

Сикандар ба наздики Фағфур шуд,
Зи¹ андешаи бад дилаш дур шуд.

Бипурсид аз ӯ, гуфт:² «Шаб чун будӣ,
Чу³ берун шудӣ дӯш, майгун будӣ?»

1. И – Аз

2. Л – Бипурсиду гуфташ, ки

3. ИЛ – Ки

В-аз он пас бифармуд, то шуд¹ дабир,
Биёвард қиртосу мушку абир,

Яке номаро гарм посух навишт,
Биёрост қиртоси Чин чун биҳишт,

1625 Нахуст офарин кард бар додгар,
Худованди мардиву доду хунар.²

Худованди фарҳангу парҳезу дин,
Аз ӯ бод бар шоҳи Рум офарин,

Расид он фиристодаи чарбгӯй,
Ҳам он номаи шоҳи фарҳангҷӯй.

Суханҳои шоҳӣ ҳама хонданд,³
В-аз он бо бузургон сухан ронданд.⁴

Зи Дорои Доробу Фарёну Фур
Сухан ҳар чи пайдо шуд аз разму⁵ шӯр,

1630 Ки пирӯз гаштӣ бар эшон ҳама,
Шубон гаштаву⁶ шахрёрон рама.

Ту доди Худованди хуршеду моҳ
Зи мардӣ мадону фузунӣ сипоҳ.

Чу бар меҳтаре бугзарад рӯзгор,
Чи дар сур мирад, чи дар корзор,

Чу фарҷомашон рӯзи разми ту буд,
Замона на коҳад, на ҳаргиз фузуд.

Ту з-эшон макун бешиву бартарӣ.
Ки гар з-оҳанӣ, бегумон бугзарӣ.

1. И – Буфармуд, то пеш омад

2. И – б. 1624, 1625 нест.

3. И – шоҳон ҳама хондем

4. Л – рондем.

5. ИЛ – чангу

6. ИЛ – гаштаву

1635 Кучо шуд Фаридуну Заххоку Чам,
Фароз омад он¹ боду² шуд сӯи дам.

Ман аз ту на тарсам,³ на чанг оварам,
На бар сони ту бод гирад сарам,

Ки хун рехтан нест оини ман,
На бад кардан андархури дини ман.

Бихонӣ маро, бар ту бошад шикаст,
Ки яздонпарастам, на хусравпараст,

Фузун з-он фиристам, ки дорӣ маниш,
Набошад ба⁴ бахшиш маро сарзаниш».

1640 Сикандар ба рух ранги ташвир ёфт,⁵
Зи гуфтори ӯ бар чигар тир ёфт.⁶

Ба дил гуфт: «З-ин пас маро дар⁷ ҷаҳон
Набинанд рафта ба⁸ ҷое ниҳон».

Зи айвон биёмад ба ҷойи нишаст,
Миён аз пайи бозгаштан бубаст.

Сарафроз Фағфур букшод ганҷ,
Зи бахшиш наёмад ба дил бар-ш⁹ ранҷ.

Нахустин бифармуд панҷоҳ тоҷ,
Ба гавҳар биёганда даҳ тахти оч,

1645 Зи симину зарринауштур ҳазор,
Бифармуд, то барниҳоданд бор.

Зи дебои чиниву хаззу ҳарир,
Зи кофуру анбар, зи уду¹⁰ абир,

1. Л – аз

2. И – омаду боз

3. И – На ман аз ту тарсам,

4. Л – зи

5. ИЛ – хӯрд,

6. ИЛ – хӯрд.

7. ИЛ – кас андар

8. ИЛ – маро рафта

9. И – тарсу

10. ИЛ – кофур в-аз уду мушку

Ҳазор уштури боркаш бор кард,
Таносон шуд он, к-ӯ дирам хор кард.

Зи санҷобу қоқум, зи мӯйи самур,
Ҳам аз нофаи мушку кимоли бўр.¹

Биёвард аз ин ҳар яке ду² ҳазор,
Хирадманд ганҷур барбаст бор.³

1650 Гаронмоя сад зин ба⁴ симин ситом,
Зи заррина панҷоҳ бурданд ном.

Бибурданд сесад шутур сурхмӯй,
Зароиф будаш⁵ бор чинӣ бар ӯй.

Яке марди босангу ширинсухан
Гузин кард аз он чиниёни куҳан.

Бифармуд, то бо дуруду паём
Биёяд бари шоҳу орад хиром,

Ки якчанд бошад ба наздики Чин,
Бар ӯ номдорон кунанд офарин.

1655 Фиристода шуд бо Сикандар ба роҳ,
Гумоне ки бурдӣ, ки ӯяст шоҳ?!

Чу маллоҳ рӯи Сикандар бидид,
Бичасту сабук бодбон баркашид.

Чу дастур бо лашкар омад-ш пеш,
Бигуфт он чи омад зи бозори хеш.

Сипоҳаш бар ӯ хонданд офарин,
Ҳама барниҳоданд сар бар замин.

Бидонист чинӣ, ки ӯяст шоҳ,
Пиёда биёмад ғиревон ба роҳ.

-
1. ТПЗ – Гаронмоя аспон ба зарринситом,
Ба зарринкамар низ сесад гулом.
 2. И – з-ин ҳар яке сӣ
 3. И – барсохт кор.
 4. И – зини
 5. Л – буду

1660 Сикандар бад-ӯ гуфт: «Пӯзиш макун,
Марон пеши Фағфур з-ин дар сухун.

Бибуд он шабу бомдоди пагоҳ
Ба оин¹ биншаст бар тахт шоҳ.

Фиристодаро чиз бахшиду гуфт,
Ки «Бо ту равони Масеҳост чуфт.

Бирав пеши Фағфури Чинӣ, бигӯй,
Ки наздики мо ёфти обрӯй,

Гар эдар бибошӣ, ҳама Чин турост,
В-агар ҷойи дигар хиромӣ, равост.

1665 Биёсоям эдар, ки чандин сипоҳ
Ба тезӣ нашоёд кашидан ба роҳ».

Фиристода баргашту омад чу бод,
Ба Фағфур пайғоми Қайсар бидод.²

РАСИДАНИ ИСКАНДАР БА КИШВАРИ СИНД ВА ЧАНГ КАРДАН

Бад-он ҷойгаҳ шоҳ моҳе бимонд,
Чу осуда шуд шоҳ,³ лашкар биронд.

Аз он сабздарё чу гаштанд боз,
Биёбон гирифтанду роҳи⁴ дароз.

Чу манзил ба манзил ба Чағвон расид,
Яке бораву моявар шаҳр дид.

1670 Ба пеш омадандаш бузургони шаҳр
Касе, к-аш зи ному хирад буд баҳр.

Бирафтанд бо ҳадяву бо нисор,
Зи Чағвон сарон то дари шаҳрёр.

1. ИЛ – Ба ором

2. И – б. 1666 нест.

3. Л – Пас он гаҳ бичунбиду; И – Хунук шуд бичунбиду

4. И – гирифтанд роҳе

Сикандар сабук пурсиш андаргирифт,
Ки эдар чӣ донед¹ чизе шигифт.

Бад-ӯ гуфт гӯянда, к-«Эй шаҳрёр,
Надонем чизе, ки ояд ба кор,

Бад-ин шаҳр² дарवेशиву ранҷ ҳаст,
К-аз ин³ бугзарӣ, бод монад ба даст».

1675 Чу гуфтори гӯянда бишнид шоҳ,
Зи Чағвон сӯи Ҳинд шуд бо сипоҳ.

Пазира шудандаш саворони Синд,
Ҳамон чангро ёвар омад зи Ҳинд.

Ҳар он кас, ки аз Фур дилхаста буд,
Ба хун рехтан дастҳо шуста буд.

Бибурданд пилону ҳиндидарой
Хурӯш омаду нолаи каррной.

Сари синдиён буд Бандох⁴ ном,
Савори сарафроз, борою ком.

1680 Яке размашон карда шуд ҳамгурӯҳ,
Замин шуд зи афканда бар сони кӯҳ.

Шаб омад, бар он дашт синдӣ намонд,
Сикандар сипоҳ аз пас андарбиронд.

Ба даст омадаш пил ҳаштоду панҷ,
Ҳамон тоҷи заррину шамшеру ганҷ

Зану кӯдаку пирмардон ба роҳ
Бирафтанд гирён ба наздики шоҳ,

Ки «Эй шоҳи бедор, боз ор хуш
Масъун бару буму⁵ кӯдак макуш,

1. ИЛ – бинед

2. И – марз

3. Л – Аз ин

4. ИЛ – ному

5. ИЛ – пиру

1685 Ки фарчом рӯзи ту ҳам бугзарад,
Хунук он, ки гетӣ ба бад наспарад».

Сикандар бар эшон наёвард меҳр,
Бар он хастагон ҳеч нанмуд чехр.

Гирифтанд аз эшон фаровон асир,
Зану кӯдаки хурду барнову пир.

Сӯи Нимрӯз омад аз роҳи Буст,
Ҳама рӯи гетӣ зи душман бишуст.

В-аз он чойгаҳ шуд¹ ба шаҳри Яман,
Ҷаҳонгир бо номдор анҷуман.

1690 Чу бишнид шоҳи Яман, бо меҳон
Биёмад бари шаҳрӯи ҷаҳон.

Чунон ҳадяҳо дар² Яман баргузид,
Баҳогиру зебо чунон чун сазид.

Даҳ уштур зи бурди Яман бор кард,
Дигар панҷро бор динор кард.

Дигар даҳ шутур бор кард аз дирам,
Чу бошад дирам, дил набошад ба ғам.

Дигар суллаи заъфарон буд ҳазор
Зи дебову аз³ ҷомаи бешумор.

1695 Забарчад яке чом будаш ба ганҷ,
Ҳамон⁴ дурри носуфта ҳаштоду⁵ панҷ.

Яке ҷоми дигар буд аз⁶ ложвард,
Ниҳод андар ӯ шаст ёкути зард.

Зи ёкути сурх аз бараш бар⁷ нигин,
Ба фармонбарон доду кард офарин.

1. Л – ҷо биёмад

2. ИЛ – к-аз

3. И – ҳар

4. И – Ҳама

5. И – ҳафтоду

6. Л – будаш

7. ИЛ – даҳ

Ба пеши саропардаи шаҳрёр
Расиданд бо ҳадяву бо нисор.

Сикандар бипурсиду бинвохташ,
Бари тахт наздик биншохташ,

1700 Бар ӯ офарин хонд¹ шоҳи Яман,
Ки «Пирӯзгар бош бо² анчуман.

Ба ту шодам, ар бошӣ эдар ду мох,
Биёсяд³ аз роҳу шоҳу сипоҳ».

Сикандар бар ӯ офарин карду гуфт,
Ки «Бо ту ҳамеша хирад бод чуфт».

Ба шабгир шоҳи Яман бозгашт,
Зи лашкар ҷаҳоне пуравоз⁴ гашт.

ЛАШКАР КАШИДАНИ СИКАНДАР СҶИ БОБУЛ

Сикандар сипаҳ сӯи Бобул кашид,⁵
Зи гарди сипаҳ шуд ҷаҳон⁶ нопадид.

1705 Ҳама ронд як моҳ худ бо сипоҳ,
Надиданд аз эшон кас оромгоҳ.⁷

Бар ин гуна то сӯи кӯҳе расид,
Зи дидори дида сараш нопадид.

Ба сар-бар яке абри торик буд,
Ба кайвон ту гуфтӣ, ки наздик буд.

Зи ҷое бад-ӯ-бар надиданд роҳ,
Фурӯ монд аз он кор шоҳу сипоҳ.

1. Л – кард

2. Л – бар

3. ИЛ – Баросояд

4. Л – ҷаҳон пур зи овоз

5. И – пештар баркашид,

6. Л – ҳаво

7. И – б. 1705 нест.

Гузаштанд бар кӯҳи хоро ба ранҷ,
В-аз ӯ хира шуд марди бориксанҷ.

- 1710 Зи рафтан чу гаштанд яксар сутӯҳ,
Яке жарфдарё аз он рӯи кӯҳ

Падид омаду шод шуд 3-он сипох,
Ки дарёву ҳомун бидиданду роҳ,

Сӯи жарфдарё ҳаме ронданд,
Чаҳонофаринро ҳаме хонданд.

Даду дом дар¹ ҳар сӯе бешумор,
Сипахро набуд хӯрданӣ чуз шикор.

Падид омад аз дур марди сутург,
Пур аз мӯю бо гӯшҳои бузург.

- 1715 Танаши зерӣ мӯй, андарун ҳамчу нил,
Ду гӯшаш ба паҳноӣ ду гӯши пил.

Чу диданд гурдон касе 3-ин² нишон,
Бибурданд пеши Сикандар кашон.³

Сикандар ниғаҳ кард, 3-ӯ хира монд,
Бар ӯ-бар ҳаме номи Яздон бихонд.

«Чи мардӣ, -бад-ӯ гуфту⁴ номи ту чист?
Зи дарё⁵ чӣ ёбиву⁶ коми ту чист?»

Бад-ӯ⁷ гуфт: «Шоҳо, маро бобу мом
Ҳаме Гӯшбистар ниҳоданд ном».

- 1720 Бипурсид, к-«Он чист ба м-ёни об,
К-аз он сӯ барояд ҳаме⁸ офтоб?»

1. И – буд
2. Л – гарданкашон 3-он
3. И – б. 1716 нест.
4. ИЛ – гуфт,
5. Л – дунё
6. И – Чӣ ёбӣ зи дарёву
7. Л – Чунин
8. Л – барзанад.

Чунин дод посух, ки «эй шаҳрёр,
Ҳамеша бизй дар ҷаҳон номдор,

Яке шорсон аст он чун биҳишт,
Ки гӯйй на аз хок дорад сиришт.

Набинй бад-ӯ-андар айвону хон,
Магар пӯшиши ӯ ҳама¹ устухон.

Бар айвонҳо ҷанги Афросиёб
Нигорида равшантар аз офтоб.

- 1725 Ҳамон чехри Кайхусрави ҷангчӯй,
Бузургиву мардиву оҳанги ӯй.²

Бар он устухонҳо нигорида пок,
Набинй ба шаҳр - андарун гарду хок.

Зи моҳй бувад мардумонро х(в)ариш,
Надоранд чизе ҷуз ин парвариш.

Чу фармон диҳад номбардор шох,
Равам ман бад-он шорсон бесипоҳ».

Сикандар бад-он гӯшвар гуфт: «Рав,
Биёвар касе, то ки бинем нав».

- 1730 Бишуд Гӯшбистар ҳам андар замон,
Аз он шорсон бурд мардум дамон.³

Гузаштанд бар об ҳаштод мард,
Хирадёфта мардуми солх(в)ард.

Ҳама ҷомаҳошон зи хаззу ҳарир,
Аз ӯ чанд барно буду чанд пир.

Аз он ҳар кӣ пире буду ном дошт,
Пур аз дурр заррин яке ҷом дошт.

1. Л – бувад

2. И – б. 1725 нест.

3. ТПЗ – Бад-эшон бидод ӯ зи Қайсар паём,
Ки хоҳад шуморо шаҳи неқном.
Чу он гуфта бишнид пиру ҷавон,
Аз он шорсон кехтарону меҳон.

Касе к-ӯ чавон буд, точе ба даст,
Бари Қайсар омад сар афканда паст.

1735 Бирафтанду бурданд пешаш намоз,
Бигуфтанд бо ӯ замоне дароз.¹

Бибуд он шабу гоҳи бонги хурӯс,
Зи даргоҳ бархост овои кӯс.

Аз он ҷойгаҳ сӯи Бобул кашид,
Замин гашта аз лашкараш нопадид.

НОМАИ ИСКАНДАР НАЗДИ АРИСТОЛИС ВА ПОСУХ ЁФТАН

Бидонист, к-аш марг наздик шуд,
Бар ӯ-бар ҳаме рӯз торик шуд.

Бар он будаш андеша, к-андар чаҳон
Намонад касе аз нажоди меҳон,

1740 Ки лашкар кашад ҷангро сӯи Рум,
Ниҳад пай бар он хоки ободбум.

Чу мағз андар ин кори^{*2} худкома кард,
Сӯи Арситолис яке нома кард.³

1. ТПЗ – Ки наздики мо ганчи Кайхусрав аст,
Сазовори ту шаҳрҳои нав аст.
Сикандар биёмад ҳам андар шитоб
Сӯи шаҳри Эрон бугзошт об,
Бидид он хама шаҳру бозору кӯй,
Бад-он хонаи ганҷ шуд номчуй.
Ҳама ганҷ буд тоҷу ҳам тахти зар,
Ҳамон афсару ёрахову камар.
Кас андозаи он надонист кард,
К-аз андоза бас нотавон гашт мард,
Ҳама пок бардошт омад дамон,
Ба лашкарғахи ҳештан шодмон.

2. М - ройи

3. ТПЗ – Ки рой ончунон дорам андар замон,
Ки як тан намонам зи тухми меҳон.
Кунун ҳафт кишвар бигаштам тамом,
Басе сарваронро кашидам ба дом.
Ҳамоно маро марг наздик шуд,
Чу марг омадам, рӯз торик шуд.

Ҳар он кас, ки буд ӯ зи тухми каён,
Бифармудашон, то бубандад миён,

Ҳама рӯйхо сӯи даргаҳ кунанд,
Зи бадҳо гумонеш, кӯтаҳ кунанд.

Чу нома бибурданд назди ҳаким,
Дили Арситолис шуд пур зи бим.¹

- 1745 Ҳам андар замон посухи нома кард,
Зи мижгон, ту гуфтӣ, сари хома кард,

Ки «Он номаи шоҳи кайҳон расид,
Зи бадкома дастат бибояд кашид.

Аз он бад, ки гуфтӣ, маяндеш низ,
В-аз андеша дарвешро бахш чиз.

Бипарҳезу танро ба Яздон супор,
Ба гетӣ чуз аз тухми некӣ макор.

Ҳама маргроєм, то зодаєм,
Ба бечорагӣ дил бад-ӯ додаєм.

- 1750 На ҳар кас, ки шуд, подшоҳӣ бибурд,
Бирафту² бузургӣ касеро супурд.

Бипарҳезу хуни бузургон марез,
Ки нафрин бувад бар ту то растахез,

Ва дигар, ки чун андар эронсипоҳ
Набошад ҳамон шоҳ дар пешгоҳ.

Зи Турку зи Ҳинду зи Сақлобу Чин,
Сипоҳ ояд аз ҳар сӯе ҳамчунин.

Ба Рум ояд он кас, ки Эрон гирифт,
Агар кин басечад, набошад шигифт.

- 1755 Ҳар он кас, ки ҳаст аз нажоди каён,
Набояд, ки аз бод ёбад зиён.

1. Л – бар ду ним; И – буд бар ду ним.

2. ИЛ – Ба рафтан

Бузургону озодагонро бихон,
Ба чашну¹ ба суру ба рою ба хон.

Сазовори ҳар меҳтаре кишваре
Биёрову оғоз кун дафtare.

Ба номи бузургону озодагон,
К-аз эшон ҷаҳон ёфтӣ ройгон,

Якero мадеҳ бар дигар дастгоҳ,
Касero махон дар ҷаҳон низ шох.

1760 Сипар кун каёнро ҳама пеши бум,
Чу хоҳӣ, ки лашкар наёяд ба Рум».

Сикандар чу посух бад-он гуна ёфт,
Ба андешаву ройи дигар шитофт.

Бузургону озодагонро зи даҳр,
Ҳар он кас, к-аш аз мардумӣ буд баҳр,

Бифармуд, то пеши ӯ хонданд,
Ба ҷойи сазовор биншонданд.

Яке аҳд бинвишт, то² ҳар яке
Фузунӣ начӯяд зи даҳр андаке.

1765 Бар он номдорони ҷӯяндаком,
Мулуки тавоиф ниҳоданд ном.

Ҳамон шаб Сикандар ба Бобул расид,
Меҳонро ба дидори ӯ³ шод дид.

Яке кӯдак омад занеро ба шаб,
Аз ӯ монд ҳар кас, ки дидаш,⁴ аҷаб.

Сараш чун сари шеру бар пой сум,
Чу мардум бару китфу⁵ чун гов дум,

1. ИЛ – Ба бахшу

2. Л – бо

3. И – худ

4. Л – дид он,

5. ИЛ – китфу

Бимурд он шигифтӣ ҳамон гаҳ ки зод,
Сазад гар нагиранд аз он зан нажод.

- 1770 Бибурданд ҳам дар замон назди шоҳ,
Бад-ӯ кард шоҳ аз шигифтӣ нигоҳ.

Ба фолаш бад омад ҳамон гоҳ гуфт,
Ки «Ин тухмаро¹ хок бояд нухуфт».

Аз ахтаршиносон басте пеш хонд,
В-аз он кӯдаки мурда чанде биронд.

Ситорашумар з-он ғамӣ гашт саҳт,
Бипӯшид бар хусрави некбаҳт.

Аз ахтаршиносон бичӯшиду гуфт,
Ки «Гар ҳеч монад суҳан дар нухуфт,

- 1775 Ҳам акнун саронтон бибуррам зи тан,
Наёбед² чуз коми шерон кафан!»

Ситорашумар, чун барошуфт шоҳ,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй номвар пешгоҳ,

Ту бар ахтари шер зодӣ нахуст,
Бари мӯбадону радон шуд дуруст,

Сари баччаи мурда бинӣ чу шер,
Бигардад сари подшоҳӣ ба зер.³

Ситорашумар пеши ӯ⁴ ҳар кӣ буд,
Ҳамин гуфту инро нишонӣ⁵ намуд.

- 1780 Сикандар чу бишнид, з-он шуд ғамӣ,
Ба рою ба мағз-андар омад камӣ.

Чунин гуфт, к-«Аз марг худ чора нест,
Маро бар дил андеша з-ин бора нест.

1. Л – бачаро

2. Л – Набошед

3. Л – далер:

ТПИЛМ – Пурушӯб гардад замин чанд гоҳ,
Чунин то нишинад яке пешгоҳ.

4. Л – аз ин; И – аз он

5. Л – Ҳаме гуфту инро нишонхо

Маро беш аз ин зиндагонӣ набуд,
Замона на коҳид, на ҳаргиз¹ фузуд».

НОМАИ ИСКАНДАР БА НАЗДИКИ МОДАР ВА АНДАРЗ КАРДАН

Ба Бобул ҳамон рӯз шуд дардманд,
Бидонист, к-омад ба тангӣ газанд.

Дабири чаҳондидаро пеш хонд,
Ҳар он ч-аш ба дил буд, бо ӯ² биронд.

1785 Ба модар яке нома фармуду гуфт,
Ки огоҳии марг натвон нухуфт.

Зи гетӣ маро баҳра ин буд, ки буд,
На коҳад замона, на шояд фузуд.

Ту аз марги ман ҳеҷ ғамгин машав,
Ки андар замон³ ин суҳан нест нав.

Ҳар он кас, ки зояд, бибояд-ш мурд,
Агар шаҳрёр аст, агар марди хурд.

Бигӯям кунун бо бузургони Рум,
Ки чун бозгарданд аз ин марзу бум,

1790 Начӯянд чуз рою фармони ту,
Касе барнагардад зи паймони ту.

Ҳар он кас, ки буданд аз эронӣён,
К-аз эшон будӣ румиёнро зиён,

Супурдам ба ҳар меҳтаре кишваре,
Чу гардад бад-он подшоҳӣ саре,

Ҳамоно ниёзаш наёяд ба Рум,
Баросояд аз душман он марзу бум.

Ба соле зи динори ман сад ҳазор,
Бубахшед бар мардуми хешкор.

1. И – нахоҳад

2. И – вай

3. ИЛ – чаҳон

1795 Маро мурда дар хоки Миср¹ оганед,
Зи гуфтори ман ҳеҷ мапроганед.

Гар ояд яке Равшанакро писар,
Шавад бегумон зинда номи падар,

Набояд, ки бошад чуз ӯ шоҳи Рум,
Ки ӯ тоза гардонад он марзу бум.

В-агар духтар ояд, ба хангоми бўс,
Бипайванд бо кӯдаки Файлақус.

Ту фарзанд хонаш, на домоди ман,
Бад-ӯ тоза кун дар ҷаҳон ёди ман,

1800 Дигар духтари Кайдро бегазанд
Фиристон назди падар² арҷманд.

Або бадраву бардаи³ некхоҳ
Иморӣ басечед бо ӯ ба роҳ.⁴

Ҳамон⁵ афсару гавҳару симу зар,
Ки оварда буд ӯ зи назди падар,

Ба рафтани чун ӯ гашт ҳамдостон,
Фиристон бо ӯ ба Ҳиндустон.

Ман эдар ҳама кор кардам ба барг,⁶
Ба бечорагӣ дил ниҳодам ба марг.

1805 Нахуст он ки тобути заррин кунед,
Кафан бар сарам⁷ анбарогин кунед.

Зи зарбафти чинӣ сазовори ман,
Касе сар напечатд зи тимори ман,

1. Л – меҳр

2. Л – падар-ш

3. Л – бардаву.

4. И – 6. 1795 1801 нест.

5. И – Ҳама

6. ТПЗ – Ба андарзи ман гӯш бояд кушуд,
Бад-ин гуфти ман-дар набояд фузуд.

7. ИЛ – танам.

Ҳама дарзи тобути моро ба қир
Бигиреду¹ кофуру мушку абир,

Нахуст оганед андар ӯ ангубин,
Зи бар ангубин, зер дебои Чин.

Аз он пас тани ман ниҳед андар ӯй,
Сар ояд суҳан, чун бипӯшед рӯй.

1810 Ту панди ман, эй модари пурхирад,
Нигаҳ дор, то рӯзи ту бугзарад.

Зи чизе, ки овардам аз Ҳинду Чин,
Зи Тӯрону Эроу Мукронзамин,

Бидору бубахш он чи афзун бувад,
В-аз андозаи хурд берун бувад.

Ба ту ҳочат он аст, эй меҳрубон,
Ки бедор бошиву равшанравон,

Надорӣ тани хешро ранча² бас,
Ки андар ҷаҳон нест ҷовид кас.

1815 Равонам равони туро бегумон
Бубинад, чу танг андар ояд замон.

Шикебой аз меҳр номитар аст,
Сабуксар шавад,³ ҳар кӣ ӯ кеҳтар аст.

Туро меҳр буд бар танам солу моҳ,
Кунун ҷони покам зи Яздон бихоҳ.

Бад-ин хоستان бош фарёдрас,
Ки фарёд гирад маро дасту бас.

Нигар, то кӣ бинӣ ба гирди⁴ ҷаҳон,
Ки ӯ нест аз марг хаста равон».⁵

1. Л – Бигиранду

2. И – ранҷ.

3. ИЛМ – бувад

4. Л – киро бинӣ андар

5. ТПМ – Равонам равони туро банда бод,
Ҳама рӯзгори ту фархунда бод.

1820 Чу нома ба мӯҳр андароварду¹ банд,
Бифармуд, то бар сутури наванд

Зи Бобул ба Рум оваранд огаҳӣ,
Ки тира шуд он фарри шоҳаншаҳӣ.

МУРДАНИ ИСКАНДАР БА БОБУЛ

Чу огоҳ шуд лашкар аз дарди шох,
Ҷаҳон гашт² бар номдорон сиёҳ.

Ба тахти бузургӣ ниҳоданд рӯй,
Ҷаҳон шуд саросар пур аз гуфтугӯй.

Сикандар зи лашкар чу огоҳ шуд,
Бидонист, к-аш рӯз кӯтоҳ шуд.

1825 Бифармуд, то тахт берун баранд,
Зи айвони шоҳӣ ба ҳомун баранд.

Зи бемории шаҳ ғамӣ шуд сипоҳ,
Ки беранҷ диданд рухсори шох.

Ҳама дашт яксар³ хурӯшон шуданд,
Чу бар оташи тез ҷӯшон⁴ шуданд.

Ҳама гуфт, ҳар кас, ки бад рӯзгор,
Ки аз румиён кам шавад шаҳрёр,

Фароз омад он гардиши рӯзи⁵ шум,
Ки вайрон шавад з-ин сипас буми Рум.

1830 Ҳама душманон коми дил ёфтанд,
Расиданд чое, ки биштофтанд.

Ба мо-бар кунун талх гардад ҷаҳон,
Хурӯшон шавем ошкору ниҳон».

1. И – овард
2. Л – шуд
3. Л – даст бар сар
4. Л – бирён
5. Л – бахти

Чунин гуфт Қайсар ба овози нарма,
Ки тарсанда*¹ бошеду борою шарм,

Аз² андарзи ман як нафас нагзаред,³
Чу хоҳед, к-аз қону тан бар х(в)аред.

Пас аз ман шуморо ҳамин аст кор,
На бо ман ҳаме бад кунад рӯзгор».

1835 Бигуфт ину қонаш баромад зи тан,
Шуд он номвар шоҳи лашкаршикан.

Зи лашкар баромад саросар хурӯш,
Ҳаворо бидаррид аз овоз гӯш.

Ҳама хок бар сар ҳаме рехтанд,
Ба мижгон ҳаме хуни дил бехтанд.

Заданд оташ андар сарои нишаст,
Ҳазор аспро дум буриданд паст.

Ниҳода бар аспон нагунсор зин,
Ту гуфти, ҳаме бархурӯшад⁴ замин.

1840 Бибурданд сандуқи заррин ба дашт,
Ҳаме нола аз осмон баргузашт.

Сақубо бишусташ ба мушку гулоб,
Пароканд бар тан-ш кофуру⁵ ноб.

Зи дебои зарбафт кардаш кафан,
Хурӯшон бар он шаҳрёр анҷуман.

Тани номвар зери дебои Чин
Ниҳоданд то пой дар ангубин.

Сари танг тобут карданд сахт,
Шуд он соягустар диловар дарахт⁶.

1. М – то зинда

2. Л – Зи

3. Л – сар ба сар нагзаред,

4. ИЛ – хун хурӯшад

5. ИЛ – кофури

6. Л – зи тахт.

1845 Намонӣ ҳама дар сарои сипанҷ,
Чӣ ёзӣ¹ ба тахту чӣ нозӣ ба ганҷ?!

Чу тобуташ аз дашт бардоштанд,
Ҳама даст бар даст бугзоштанд.

Дар овоз буд румиву порсӣ,
Суханшон зи тобут шуд як баса.

Ҳар он кас, ки ӯ порсӣ буд, гуфт,
Ки «Ҷуро чуз эдар набояд нухуфт.

Чу эдар бувад хоки шоханшаҳон,
Чӣ тозед² тобут гирди ҷаҳон?»

1850 Чунин гуфт румӣ яке раҳнамоӣ,
Ки «Эдар нухуфтан маро³ нест рой.

Агар бишнавед он чи гӯям дуруст,
Сикандар дар⁴ он хок резад, ки руст».

Яке порсе низ гуфт, ин сухун:
«Агарчанд гӯӣ, наёяд ба бун,

Намоям шуморо яке марғзор,
Зи шохони пешинагон ёдгор.

Варо Хурм хонад ҷаҳондида пир,
Бад-ӯ - андарун бешаву обгир.⁵

1855 Чу пурсӣ, туро посух ояд зи кӯх,
Ки овози онро бидонад⁶ гурӯх.

Биёред мар пири ғартутро,
Ҳам эдар бидоред тобутро».

1. ИЛ – нозӣ

2. И – тозанд

3. ИЛ – варо

4. Л – бар

5. Л – Пас аз б. 1854 ин б. омада:

Яке кӯх руста дар он марғзор,

Ки гар бод ёбад бар ӯ-бар гузор.

6. Л – ӯ бишнавад ҳар

Бипурсад ва¹ аз кӯҳ посух диҳанд,²
Шуморо бад-ин ройи фаррух ниянд.

Бирафтанд пӯён ба кирдори ғурм,
Бад-он беша, к-ӯ номзад шуд ба Хурм.

Бигуфтанду³ посух чунин дод боз,
Ки «Тобути шоҳон чӣ дорӣ дароз,

1860 Ки хоки Сикандар ба Искандарист,
Ки кард ӯ бад-он⁴ рӯзгоре, ки зист».

Чу овоз бишнид лашкар, бирафт,
Бибурданд аз он беша сандук тафт.

ШЕВАНИ ҲАКИМОН БАР ИСКАНДАР

Чу Искандар омад⁵ ба Искандарӣ,
Ҷаҳонро дигаргуна шуд доварӣ.

Ба ҳомун ниҳоданд тобути ӯй,
Замин⁶ шуд саросар пур аз гуфтугӯй,

Ба Искандари кӯдаку марду зан
Ба тобути ӯ баршуданд анчуман.

1865 Агар баргирифтӣ зи мардум шумор,
Муҳандис фузун омадӣ сад ҳазор.

Ҷамон Арситолис пеш-андарун,
Ҷаҳоне бар ӯ дидагон⁷ пур зи хун,⁸

Бар он тангтобут бинҳод даст,
Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи яздонпараст,

Куҷо он ҳушу донишу ройи ту,
Ки ин тангтобут шуд ҷойи ту?

1. Л – Бипурсед то; И – Бипурсед, к-аз

2. Л – диҳад.

3. И – Бигуфтанд

4. Л – ӯ карда буд

5. Л – Чу омад Сикандар

6. И – Ҷаҳон

7. Л – дидаҳо

8. И – л. 1866 нест.

Ба рӯзи чавонӣ бад-ин моя сол,
Чаро хокро баргузидӣ¹ ниҳол?»²

- 1870 Ҳакимони румӣ шуданд анҷуман,
Яке гуфт, к-«Эй пили рӯинатан,

Зи поят кӣ афканду ҷоят кӣ ҷуст,
Кучот он ҳама ҳазму³ ройи дуруст?»

Дигар гуфт: «Чандин нухуфтӣ ту зар,
Кунун зар чӣ дорад танатро ба бар?»⁴

Дигар гуфт, к-«Аз дасти ту кас начаст,
Чаро судӣ, эй шох, бо марг даст?»

Дигар гуфт, к-«Осудӣ аз дарду ранҷ,
Ҳамон⁵ ҷустани подшоҳиву ганҷ!»

- 1875 Дигар гуфт: «Чун пеши довар шавӣ,
Ҳамон бар,⁶ ки киштӣ, ҳамон бидравӣ!»

Дигар гуфт: «Бедастгоҳ он бувад,
Ки резандаи хуни шоҳон бувад!»

Дигар гуфт: «Мо чун ту бошем зуд,
Ки будӣ ту чун гавҳари нобисуд».

Дигар гуфт: «Чун бинадат устод,
Биёмӯзад он чиз, к-ат нест ёд».

Дигар гуфт, к-«Аз марг чун ӯ начаст,
Сазад гар ба бешӣ наёзем⁷ даст».

- 1880 Дигар гуфт к-«Эй бартар аз моҳу меҳр,
Чаро пӯшӣ аз анҷуман⁸ хуб чехр?»

1. Л – хокро пай гузидӣ

2. И – б. 1869 нест;

3. Л – Кучо он ҳама Хурму; И – Кучот он ҳама Хурму

4. Л – ки дорӣ, танатро бихар.

5. Л – Ҳам аз

6. И – бад

7. ИЛ – Ба бешӣ сазад гар наёрем

8. Л – Чӣ пӯшӣ ҳаме з-анҷуман

Дигар гуфт: «Марди фаровонхунар
Бикӯшад, ки чехра напӯшад ба зар.

Кунун, эй хунарманд, марди далер,
Туро зарри зард¹ оваридаст зер».

Дигар гуфт: «Дебо бипӯшидаӣ,
Зи мо чехри зебо бипӯшидаӣ.²

Кунун сар зи дебо баровар, ки тоҷ
Ҳама чӯядат, ёраву тахти оҷ».

1885 Дигар гуфт, к-«Аз мохрух бандагон,
Зи чиниву румӣ парастандагон

Буридиву зар дорӣ андар канор,
Ба расми каён зарру дебо мадор».

Дигар гуфт: «Пурсанда пурсад кунун,
Чӣ ёд оядат посухи раҳнамун,

Ки хуни бузургон чаро рехтӣ?
Ба сахтӣ ба ҷанг андаровехтӣ?

Надидӣ, ки чанд аз бузургон, ки мурд,³
Зи гетӣ ба ҷуз⁴ номи некӣ набурд».

1890 Дигар гуфт: «Рӯзи ту андаргузашт,
Забонат зи гуфтор бекор гашт.

Ҳар он кас, ки ӯ тоҷу тахти ту дид,
Инон аз бузургӣ бибояд кашид,

Ки бар кас намонад, чу бар ту намонд,
Дарахти бузургӣ набояд нишонд».

Дигар гуфт: «кирдори ту бод гашт,
Сари саркашон аз ту озод гашт.

1. Л – зарру зӯр

2. Л – На пӯшидаӣ низу на дидаӣ.

3. Л – Ки дидӣ, ки чандон бузургон бимурд.

4. Л – ҷуз аз

Бубинӣ кунун боргоҳи бузург,
Ҷаҳоне ҷудо карда аз меш гург».¹

1895 Дигар гуфт, к-«Андар сарои сипанҷ,
Чаро дошtii хештанро ба ранҷ?

Ки баҳри ту ин омад аз ранҷи ту,
Яке тангтобут шуд² ганҷи ту.

Бичӯйӣ³ ҳама нолаи бўкро,⁴
Писанд омадат банд⁵ сандукро».⁶

Дигар гуфт: «Чун лашкарат бозгашт,
Ту танҳо бимонӣ бар ин паҳндашт.

Ҳамоно паси ҳар касе бингарӣ,
Фаровон ғами зиндагонӣ х(в)арӣ».

ШЕВАН КАРДАНИ МОДАР ВА ЗАНИ ИСКАНДАР БАҶ

1900 В-аз он пас⁷ биёмад дамон модараш,
Фаровон бимолид рух бар бараш.⁸

Ҳама гуфт, к-«Эй номвар подшо,
Ҷаҳондору неахтару порсо,

Ба наздики-андар ту дурӣ зи ман,
Ҳам аз кишвару⁹ лашкару¹⁰ анҷуман,

Равонам равони туро банда бод,
Дили ҳар к-аз ин шод шуд, канда бод!»

В-аз он пас бишуд Равшанак пур зи дард,
Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи озодмард,

1. И – б. 1894 нест.

2. Л – буд

3. ИЛ – Начӯй

4. И – буку тарғ

5. Л – Писандидӣ ин танг

6. И – сандуку марғ.

7. И – он ҷо

8. И – сараш.

9. Л – ахтару

10. И – лашкару афсару

1905 Чахондор Дорои¹ Доро кучост,
К-аз ӯ дошт гетӣ ҳама² пушт рост?

Ҳамон Хусраву Ашку Фарёну Фур,
Бузургони Синду шаҳи шаҳри Зур,

Дигар шахрёрон, ки рӯзи набард,
Сароншон зи бод андар омад ба гард?

Чу абре будӣ тунду бораш³ тагарг,
Туро гуфтам эмин шудасти зи марг,

Зи бас разму пайкору хун рехтан,
Чи танҳо, чи бо лашкар овехтан,

1910 Замона туро дод, гуфтам чавоз,
Ҳама дорӣ аз мардуми хеш роз.

Чу кардӣ чаҳон аз бузургон тихӣ,
Бияндохтӣ тоҷи шоҳаншаҳӣ,

Дарахте, ки кишти, чу омад ба бор,
Ҳама хок бином туро ғамгусор».

Чу тоҷи сипеҳр андаромад ба зер,
Бузургон зи гуфтор гаштанд сер.

Нухуфтанд сандуки ӯро ба хок,
Надорад чаҳон аз чунин кор⁴ бок.

1915 Зи бод андарорад, барад⁵ сӯи дам,
На дод аст пайдо, на хонам⁶ ситам.

Наёбӣ ба чуну чаро низ роҳ,
На кехтар бад-ин даст ёбад, на шох,

Ҳама некувӣ бояду мардумӣ,
Чавонмардиву хубиву⁷ хуррамӣ.

1. И – Доробу

2. Л – ҳама

3. И – бодаш

4. Л – шарму

5. И – омад, бишуд

6. И – Ба дод аст пайдо нишони

7. ИЛ – хурдану

Чуз инат набинам ҳаме баҳрае,
Агар кехтаре бошӣ, ар¹ шӯҳрае.

Агар монд эдар зи ту номи зишт,
Наёбӣ, афаллох, хуррамбихишт,

1920 Чунин аст расми сарои куҳан,
Сикандар шуду монд эдар суҳан.

Чун² ӯ сиву шаш подшоро бикушт,
Нигар, то чӣ дорад зи гетӣ ба мушт?

Баровард пурмоя даҳ шорсон,
Шуд он шорсонҳо кунун хорсон.

Бичуст он, ки ҳаргиз начустаст кас,
Суҳан монд аз ӯ андар офоку бас.

Суҳан беҳ, ки вайрон нагардад суҳан,
Чу аз барфу борон сарои куҳан.

1925 Гузаштем аз ин³ садди Искандарӣ,
Ҳама беҳтарӣ боду некаhtarӣ.

Дили шаҳрёрӣ чаҳон шод бод,
Зи ҳар бад тани покаш озод бод!

ГИЛА КАРДАНИ ФИРДАВСӢ АЗ ПИРӢ ВА ДАҲР

Алоё, дилорой⁴ чархи баланд,
Чӣ дорӣ ба пирӣ маро мустаманд?

Чу будам ҷавон. бар барам доштӣ,
Ба пирӣ маро хор бугзоштӣ,

Ҳама зард гардад гули комгор,
Ҳама парниён гардад аз ранҷ хор.

1. Л – кехтариву агар

2. Л – Чу

3. И – з-ин

4. И – Ало, эй бароварда

1930 Дутой шуд он сарви нозон ба боғ,
Ҳамон тира гашт он гиромӣ чароғ.

Пур аз барф шуд кӯҳсори сиёҳ,
Ҳаме лашкар аз шоҳ бинад гуноҳ.

Ба кирдори модар будӣ то кунун,
Ҳаме рехт бояд зи ранчи ту хун.

Вафову хирад нест наздики ту,
Пур аз дардам¹ аз роҳи торики ту,

Маро кош ҳаргиз напарвардие,
Чу парванда будӣ, наёзурдие.

1935 Ҳар он гаҳ к-аз ин тирагӣ бугзарам,
Бигӯям чафои ту бо доварам.

Бинолам зи ту пеши Яздони пок,
Хурӯшону бар сар пароканда хок.

Зи пири маро тангдил дид даҳр,
Ба ман боз дод аз²гуноҳаш ду баҳр».

Чунин дод посух сипеҳри баланд,
Ки «Эй пири гӯяндаи бегазанд,

Чаро бинӣ аз ман ҳаме неку бад?
Чунин нола аз донишӣ кай сазад?

1940 Ту аз ман ба ҳар борае бартарӣ,
Равонро ба дониш ҳаме парварӣ.

Хӯру хобу ройи нишастан турост,
Ба неку ба бад роҳ чустан турост.

Бад-ин ҳар чӣ гуфтӣ, маро роҳ нест,
Хуру моҳ аз ин дониш огоҳ нест.

Аз он чӯй роҳат, ки роҳ офарид,
Шабу рӯзу хуршеду моҳ офарид.

1. И – ранчам

2. И – он

Яке он, ки ҳастии ӯ роз нест,
Ба кореш анчому¹ оғоз нест.²

1945 Ман аз офариниш яке бандаам,
Парастандаи офаринандаам.

Нагардам³ ҳаме чуз ба фармони ӯй,
Натобам ҳаме сар⁴ зи паймони ӯй.

Ба Яздон гирову ба Яздон паноҳ,
Бар андоза з-ӯ ҳар чӣ хоҳӣ, бихоҳ.

Чуз ӯро мадон⁵ Кирдгори сипехр,
Фурӯзандаи Моҳу Нохиду Меҳр.

В-аз ӯ бар равони Паямбар⁶ дуруд,
Ба ёрон-ш-бар ҳар яке барфузуд.

1. И – фарчому

2. ТПЗМ – Чӣ гӯяд бибош, он чи хоҳад будаст.
Касе к-ӯ чуз ин донад, ӯ беҳудааст.

3. И – Накардам

4. И – Наёрам гузаштан

5. И – махон

6. И – Муҳаммад

ПОДШОҲИИ АШКОНИЁН

Дусад сол буд

ГУФТОР АНДАР СИТОИШИ СУЛТОН МАҲМУД

Кунун подшоҳи ҷаҳонро ситой,
Ба базму ба разму ба дониш гирой,

Ҷаҳондор Абулқосими пурхирад,
Ки рояш ҳаме аз хирад бар хӯрад.

Ҳаме бод то ҷовидон шоддил,
Зи ранҷу зи ғам гашта озодил.

Сарафроз Маҳмуди фархундарой
К-аз ўяст номи бузургӣ ба пой.

- 5 Шаҳаншоҳи Эрону Зобулситон,
Зи Қаннуч то марзи Кобулситон,

Бар ў офарин боду бар лашкараш,
Чи бар ҳешу бар дудаву кишвараш,

Ҷаҳондор солори ў Мири Наср,
К-аз ў шодмон аст гиранда аср,

Ки пирӯзном асту пирӯзбахт,
Ҳаме бугзарад килки ў бар дарахт,

Сипаҳдор чун Булмузаффар бувад,
Сари лашкар аз моҳ бартар бувад.

- 10 Ҳамеша тани шоҳ беранҷ бод,
Нишасташ ҳама бар сари ганҷ бод!

Ҳамедун сипаҳдори ў шод бод,
Дилаш равшану ганҷаш обод бод!

Чунин то ба пой аст гардонсипеҳр,
Аз ин тухма ҳаргиз мабурроод меҳр.

Падар бар падар-бар, писар бар писар
Ҳама тоҷвар боду пирӯзгар!

Гузашта зи шаввол даҳ бо чахор,
Яке офарин бод бар шаҳрёр.

- 15 Аз ин муждае дод баҳри хироч,
 Ки фармон буд аз шоҳи бофарру тоҷ,

Ки соли хироче нахоҳанд пеш
Зи диндори бедору аз марди кеш,

Бад-ин аҳди Нӯшервон тоза шуд,
Ҳама кор бар дигар андоза шуд.

Чу ояд бар он рӯзгоре дароз,
Ҳама густарад чодари дод боз.

Бубинӣ бад-ин доду неқӣ гумон,
Ки ӯ хилъате ёбад аз осмон,

- 20 Ки ҳаргиз нагардад қуҳан дар бараш,
 Бимонад қулоҳи кайӣ бар сараш.

Сараш сабз боду танаш бегазанд,
Маниш баргузашта зи чархи баланд.

Надорад касе хор фоли маро,
Қучо бишмарад моҳу соли маро?

Нигаҳ кун, ки ин нома то ҷовидон
Дирафше шавад бар сари бихрадон.

Қаюмаррасӣ тухмае гардад ин,
Ки хонанд ҳар кас бар ӯ офарин.

- 25 Чунин гуфт Нӯшервони Қубод,
 Ки «Чун шоҳро сар бупечад зи дод,

Қунад чарх маншури ӯро сиёҳ,
Ситора нахонад варо низ шоҳ.

Ситам номаи азли шоҳон бувад,
Чу дарди дили бегуноҳон бувад.

Бимонод то ҷовидон ин гуҳар,
Ҳунарманду бодонишу додгар.

Набошад чаҳон бар касе пойдор,
Ҳама номи некӣ бувад ёдгор.

- 30 Кучо Офаридуну Заҳҳоку Ҷам,
Меҳони араб, хусравони Аҷам?

Кучо он бузургони Сосониён,
Зи Баҳромиён то ба Сомониён?

Накӯҳидатар шоҳ Заҳҳок буд,
Ки бедодгар буду нопок буд.¹

Фаридуни фаррух ситоиш бибурд,
Бимурд ӯву ҷовид номаш намурд.

Сухан монд андар чаҳон ёдгор,
Сухан беҳтар аз гавҳари шоҳвор.

- 35 Ситоиш набурд, он ки бедод буд,
Ба тахту ба ганчи меҳӣ шод буд.

Гусиста шуд андар чаҳон коми² ӯй,
Нахонад³ ба гетӣ касе номи⁴ ӯй.

Аз ин номаи⁵ шоҳи мардумнавоз,
Ки бодо ҳамасола⁶ бар тахти ноз,

Ҳама мардум аз хонаҳо шуд ба дашт,
Ниёиш ҳаме з-осмон баргузашт,

Ки ҷовид бодо сари тоҷдор,
Ҳучаста бар ӯ гардиши рӯзгор.

- 40 Зи гетӣ набинод ҷуз коми хеш,
Набишта бар айвонҳо номи хеш.

Ҳамон дудаву лашкару кишвараш,
Ҳамон хусравӣ қомату манзараш.

1. И – б. 31, 32 нест.

2. И – шуд аз тоҷ номи.

3. И – Начӯяд

4. И – коми

5. И – ному ин

6. И – ҳама сол

АШКОНИЁН ОҒОЗИ ДОСТОН

Кунун, эй сароянда фартутмард,
Сӯи гоҳи Ашкониён бозгард.

Чӣ гуфтан дар ин номаи бостон,
Ки гӯянда ёд орад аз достон.

Пас аз рӯзгори Сикандар ҷаҳон,
Чӣ гӯяд, киро буду тахти меҳон?

- 45 Чунин гуфт донанда деҳқони Чоч,
К-«Аз он пас касеро набуд тахти оч.

Бузургон, ки аз тухми Ораш буданд,
Далеру сабуксору саркаш буданд.

Ба гетӣ ба ҳар гӯшае бар¹ яке,
Гирифта зи ҳар кишваре андаке.²

Чу бар тахташон шод-биншонданд,
Мулуки тавоиф ҳаме хонданд.

Аз ин гуна бугзашт соле дувист,
Ту гуфтӣ, ки андар ҷаҳон³ шоҳ нест.

- 50 Накарданд ёд ин аз он, он аз ин,
Баросуд якчанд рӯйи замин.

Сикандар сиголид аз он гуна рой,
Ки то Рум обод монад ба ҷой.

Нахуст Ашк буд аз нажоди Қубод.
Дигар гурд Шопури фаррухнажод.⁴

Дигар буд Гударз аз⁵ Ашкониён,
Чу Бежан, ки буд аз нажоди каён.

1. Л – ҳар

2. И – б. 46, 47 нест.

3. ИЛ – замин

4. Л – хусравнажод; И – деҳқоннажод

5. Л – Зи як даст Гударз; И – Ба як даст Гударзи

Чу Нарсиву чун Урмузди бузург,
Чу Ораш, ки буд номдори сутург.

- 55 Чу з-ӯ бугзарӣ, номдор Ардавон,
Хирадманду борою равшанравон.

Дигар буд Гударз аз¹ Ашкониён,
Бубахшид ганче ба арзониён.

Варо хонданд Ардавони бузург,
Ки аз меш бугсаст чанголи гург.

Варо буд Шероз то Исфакон,
Ки донанда хондиш марзи меҳон.

Ба Истахр буд Бобак аз дасти ӯй,
Ки Таннин хурушон буд аз шасти ӯй.

- 60 Чу кӯтоҳ шуд шоху ҳам беҳашон,
Нагӯяд ҷаҳондида таърихашон.

Аз эшон ба ҷуз ном нашнидаам,
На дар номаи хусравон дидаам.²

ХОБ ДИДАНИ БОБАК ДАР КОРИ СОСОН

Чу Доро ба разм-андарун кушта шуд,
Ҳама дударо рӯз баргашта шуд.

Писар буд мар ӯро яке шодком,
Хирадманду ҷангиву Сосон ба ном,

Падарро бад-он гуна чун кушта дид,
Сари бахти эрониён гашта дид,

- 65 Аз он лашкари Рум бугреҳт ӯй,
Ба доми бало барнаёвехт ӯй.

1. Л – Шерозу Порс

2. ТПИМ – Сикандар чу навмед гашт аз ҷаҳон,
Пай афканд рое миёни меҳон,
К-аз он пас нагирад кас аз Рум ёд,
Бимонад яке кишвар ободу шод.
Чу доно бувад бар замин шаҳрёр,
Чунин оварад дониши пок бор.

Ба Ҳиндустон-дар ба зорӣ бимурд,
Зи Сосон яке кӯдаке монд хурд.

Бар ин ҳамнишон то чаҳорум писар,
Ҳама ном Сосон-ш кардӣ падар

Шубонон будандӣ в-агар сорбон,
Ҳамасола бо дарду ранчи гарон.¹

Чу назди шубонони Бобак расид,
Ба дашт омаду саршубонро бидид,

70 Бад-ӯ гуфт: «Муздурат ояд ба кор,
Ки эдар гузорад ба бад рӯзгор?

Бипазруфт бадбахтро саршубон.
Ҳама дошт бо ранҷ рӯзу шабон.

Чу шуд коргармард,² омад писанд,
Шубон саршубон гашт бар гӯсфанд.

Шабе хуфта буд Бобаки зудёб,
Чунон дид равшан равонаш ба хоб,

Ки Сосон ба пили жиён барнишаст,
Яке теги ҳиндӣ гирифта ба даст.

75 Ҳар он кас, ки омад бар ӯ-бар фароз,
Бар ӯ офарин карду бурдаш намоз.

Заминро ба хубӣ биёростӣ,
Дили тира аз ғам биперостӣ.

Ба дигар шаб-андар чу Бобак бихуфт,
Ҳама буд бо мағзаш андеша чуфт.

Чунин дид дар хоб, к-оташпараस्त
Се оташ бибурдӣ фурузон ба даст.

Чу Озаргушаспу чу Харроду Мехр,
Фурузон ба кирдори гардонсипехр.

1. ТПИ – Бурун шуд писар, чуст коре ба ранҷ,
Магар ёбад аз ранҷ подош ганҷ.

2. Л – коргармарду

80 Ҳама пеши Сосон фурӯзон будӣ,
Ба ҳар оташе уд сӯзон будӣ.

Сари Бобак аз хоб бедор шуд,
Равону дилаш пур зи бозор¹ шуд.

Ҳар он кас, ки дар хоб доно буданд,
Ба ҳар донише-бар тавоно буданд,

Ба айвони Бобак шуданд анҷуман,
Бузургону² фарзонаву ройзан.

Чу Бобак сухан баркушод аз нухуфт.
Ҳама хоб яксар бад-эшон бигуфт.

85 Ниҳода бад-ӯ гӯш посухсарой,
Пурандеша шуд з-он сухан раҳнамой.

Саранҷом гуфт: «Эй сарафроз шох,
Ба таъвили ин³ кард бояд нигоҳ.

Касеро, ки дидӣ ту з-инсон⁴ ба хоб,
Ба шоҳӣ барорад сар аз офтоб.

В-ар⁵ эдун, ки ин хоб аз ӯ бугзарад,
Писар бошадаш, к-аз ҷаҳон бар х(в)арад».

Чу Бобак шунид ин сухан, гашт шод,
Бар андозашон як ба як ҳадя дод.

90 Бифармуд, то саршубон аз рама
Бари Бобак омад ба рӯзи дама.

Биёмад шубон пеши ӯ бо гилем,
Пур аз барф пашмину⁶ дил пур зи бим.⁷

Бипардохт Бобак зи бегона ҷой,
Бадар шуд парастандаву раҳнамой.

1. Л – озор; И – ҳамчу бозор

2. И – Бузургони

3. И – борики он

4. Л – аз ин сон

5. Л – Гар

6. И – Бар аз барф пашмина

7. Л – барфу пашмина дил бар ду ним.

Зи Сосон бипурсиду бинвохташ,
Бари хеш наздик биншохташ.

Бипурсидаш аз гавҳару аз нажод,
Шубон з-ӯ битарсиду посух надод

- 95 В-аз он пас бад-ӯ гуфт, к-«Эй шаҳрёр,
Шубонро ба чон гар диҳӣ зинҳор,

Бигӯям зи гавҳар ҳама, ҳар чӣ ҳаст,
Чу дастам бигирӣ ба паймон ба даст,

Ки бо ман насозӣ бадӣ дар ҷаҳон,
На дар ошкоро,¹ на андар ниҳон».

Чу бишнид Бобак, забон баркушод,
Зи Яздони некидиҳиш кард ёд,

Ки «Бар ту насозам ба чизе газанд,
Бидорам-т шодондилу арҷманд».

- 100 Ба Бобак чунин гуфт аз он пас шубон,²
Ки «Ман пури Сосонам, эй паҳлавон,

Набери ҷаҳондор шоҳ Ардашер,
Ки Баҳман-ш хонад ҳаме ёдгир.

Сарафроз пури ял Исфандёр,
Зи Гуштосп андар ҷаҳон ёдгор».

Чу бишнид Бобак, фуру рехт об,
Аз он чашми равшан, ки ӯ дид хоб.

Бад-ӯ гуфт Бобак: «Ба гармоба шав,
Ҳаме бош, то хилъат оранд нав.

- 105 Биёвард пас ҷомаи хусравӣ,
Яке асп бо олати паҳлавӣ.

Яке кохи пурмоя ўро бисохт,
Аз он саршубонӣ сараш барфарохт.

1. Л – бар ошкору

2. И – пас саршубон; Л – з-он пас ҷавон

Чу ўро бад-он кох-дар чой кард,
Гулому парастанда бо¹ пой кард.

Ба ҳар олате сарфарозиш дод,
Ҳам аз хоста бениёзиш дод.

Бад-ӯ дод пас духтари хешро,
Писандидаву афсари хешро.

ЗОДАНИ АРДАШЕРИ БОБАКОН

- 110 Чу нӯҳ моҳ бугзашт, аз он моҳчехр,²
Яке кӯдак омад чу тобанда меҳр.

Ҳамонандаи³ шахрёр⁴ Ардашер,
Физояндаву фарруху дилпазир.

Ҳамон Ардашераш падар ном кард,⁵
Ба дидори ӯ ромишу ком кард.⁶

Ҳаме парваридаш ба бар барниёз,
Баромад бар ин рӯзгори дароз.

Мар ўро кунун мардуми тезвир
Ҳаме хонадаш Бобакон Ардашер.

- 115 Биёмӯхтандаш ҳунар ҳар чӣ буд,
Ҳунар низ бар гавҳараш барфузуд.

Чунин⁷ шуд ба фарҳангу болову⁸ чехр,
Ки гуфти, ҳаме барфурӯзад сипехр.

Пас огоҳӣ омад сӯи Ардашон
Зи фарҳангу аз дониши он ҷавон,

1. Ил – бар

2. ИЛ – хубчехр

3. И – Ба монандаи

4. Л – номдор

5. Л – кард ном,

6. Л – Ки бошад ба дидори ӯ шодком.

7. ИЛ – Чунон

8. Л – дидору

Ки шери жиён аст ҳангоми разм,
Ба Ноҳид монад ҳама рӯзи базм,¹

- 120 Ки «Эй марди бодонишу покрой,
Сухангӯву донандаву² раҳнамой,³

Шунидам, ки фарзанди ту Ардашер,
Саворест гӯяндаву⁴ ёдгир.

Чу нома бихонӣ ҳама андар замон,
Фаришташ ба наздики ман⁵ шодмон.

Зи боистаҳо бениёзаш кунам,
Миёни ялон сарфарозаш кунам.

Чу бошад ба наздики фарзанди мо,
Нагӯем, к-ӯ нест⁶ пайванди мо».

- 125 Чу он номаи шоҳ Бобак бихонд,
Басе хун зи мижгон ба руҳ барфишонд.

Бифармуд то пеши ӯ шуд дабир,
Ҳамон наврасида ҷавон⁷ Ардашер.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин номаи Ардашон,
Бихону ниғаҳ кун ба равшанравон.

Ман, инак, яке нома наздики шоҳ
Нависам, фариштам яке некхоҳ.

Бигӯям, ки, инак, дилу дидаро,
Диловар ҷавони писандидаро

- 130 Фиристодаму низ додам-ш панд,
Чу ояд бад-он боргоҳи баланд,

1. ЛМ – аз б. 119 ин б. омада:

Яке нома бинвишт пас Ардашон,
Сӯи Бобаки номвар паҳлавон.

2. И – бодонишу

3. Л – боному покizarой.

4. И – Ҷавонест бо донишу

5. Л – мо

6. И – Бигӯям, ки ӯ ҳаст; Л – Бигӯем, к-ӯ ҳаст

7. И – ба даҳр

Ту он кун, ки аз расми шоҳон сазад,
Набояд, ки боде бар ӯ барвазад.

Дари ганҷ букшод Бобак чу бод,
Чавонро зи ҳар гунае ҳадя дод.

Зи фарзанд чизе набудаш¹ дарег,
Зи зарринситому зи кӯполу тег.

Зи динору дебову аспу раҳӣ,
Зи чиниву зарбафти шоҳаншаҳӣ

- 135 Биёвард, бинҳод пеши чавон,
Чавон шуд парастандаи Ардавон.²

Басе ҳадяҳо низ бо Ардашер
Фиристоду³ динору мушку абир.

Зи пеши ниё кӯдаки неқпай
Ба даргоҳи шоҳ Ардавон шуд ба Рай.

ОМАДАНИ АРДАШЕРИ БОБАКОН БА ДАРГОҲИ АРДАВОН

Чу омад ба наздикии боргоҳ,
Бигуфтанд бо шоҳ аз он боргоҳ.

Чавонро ба меҳр Ардавон пеш хонд,
Зи Бобак фаровон суҳанҳо биронд.

- 140 Ба наздикии тахт биншохташ,
Ба барзан яке ҷойгаҳ сохташ.

Фиристод ҳар гунае хӯрданӣ,
Зи пӯшиданӣ, ҳам зи густурданӣ,

Худу номдорон биёмад чавон,
Ба ҷое, ки фармуда буд Ардавон.

Чу курсӣ ниҳод аз бари чарх шед,
Ҷаҳон гашт чун рӯйи румӣ сапед.

1. Л – чизаш наёмад

2. Л – Ҷамон олати ҳарбу тоҷи гавон.

3. ИЛ – Зи дебову

Парастандае пеш хонд Ардашер,
Ҳамон ҳадяхое, ки буд ногузир.

- 145 Фиристод наздики шоҳ Ардавон,
Фиристода шуд бо яке паҳлавон.¹

Бидид Ардавону писанд омадаш,
Ҷавонмардро судманд омадаш.

Писарвор меҳтар ҳаме дошташ,
Замоне ба тимор нагзошташ.

Ба май хӯрдану хону нахчиргоҳ
Нарафти ба ҷуз бо ҷавонмард шоҳ.

Ҳаме дошташ ҳамчу пайванди хеш,
Ҷудой надодаш зи фарзанди хеш.

- 150 Чунон буд, ки рӯзе ба² нахчиргоҳ
Пароканда шуд лашкару пури шоҳ.

Писар буд мар Ардавонро чаҳор,
Аз он ҳар яке чун яке шаҳрёр.

Ҳаме ронд бо Ардавон Ардашер,
Ҷавонмард буд шоҳро дилпазир.³

Ба ҳомун падида омад аз дур гӯр,
Аз он лашкари гашн барҳост шӯр.

Ҳама бодпоён барангехтанд,
Ҳаме гард бо хай баромехтанд.

- 155 Ҳаме тохт пеш-андарун Ардашер,
Чу наздик шуд, бар камон ронд⁴ тир.

Бизад бар суринаи яке гӯри нар,
Гузар кард бар гӯр пайкону пар.

1. Л – Фиристодаи Бобаки Ардавон.

2. Л – зи

3. Л – 6. 152 нест.

4. Л – Чу шуд танг, бар гӯр букшод

Биёмад ҳам андар замон Ардавон
Ба дидори афканда гӯри жиён.¹

Ба тире чунин гӯр, к-афканд,² гуфт,
Ки «Бо дасти он кас равон бод чуфт».

Чунон дод посух бад-ӯ Ардашер,
Ки «Ин гӯрро ман фикандам ба тир».

- 160 Писар гуфт, к-«Инро ман афкандаам,
Ҳамон чуфтро низ чӯяндаам».

Чунин дод посух бад-ӯ Ардашер,
Ки даште фароз³ асту ҳам гӯру тир.

Яке дигар афкан бар ин ҳамнишон,
Дурӯғ аз гуноҳ аст бо саркашон.

Пур аз хашм шуд з-Ардашер⁴ Ардавон,
Яке бонг барзад ба марди чавон.

Бад-ӯ тунд гуфт: «Ин гуноҳи ман аст,
Ки парвардан оину роҳи ман аст!

- 165 Туру худ ба базму ба нахчиргоҳ
Чаро бурд бояд ҳама бо сипоҳ?

Бад-он то зи фарзанди ман бугзарӣ,
Баландӣ гузиниву кундоварӣ.

Бирав тозиаспони моро бубин,
Ҳамон чойгаҳ-бар⁵ сарое гузин.

Бар он охури асп солор бош,
Ба ҳар кор бо ҳар касе ёр бош!»

Биёмад пур аз оби чашм Ардашер,
Бар он охури тозиаспон амир,

1. Л – Бидид он кушоду бари он чавон;
И – Бад-он баркушода забон бар чавон.
2. И – яке гӯр афганда
3. ИЛ – фарох
4. Л – з-он сухан
5. И – Ҳамон чо, ки рафтӣ

170 Ки моро чӣ пеш омад аз Ардавон,
Ки дарди танаш боду ранчи равон.

Яке нома бинвишт назди ниё,
Пур аз ғам дилу сар пур аз кимиё.

Ҳама ёд кард, он кучо рафта буд,
Ки шоҳ Ардавон аз чӣ ошуфта буд?

Чу он нома наздики Бобак расид,
Накард ин¹ сухан ҳеҷ бар кас падида.

Дилаш гашт аз он кор пурдарду ранҷ,
Биёвард динор чанде зи² ганҷ.

175 Фиристод наздики ӯ даҳ ҳазор,
Ҳаёне барафканду³ марде савор.

Бифармуд, то пеши ӯ шуд дабир,
Яке нома фармуд зӣ Ардашер,

Ки «эӣ камхирад, наврасида чавон,
Чу рафтӣ ба нахчир бо Ардавон,

Чаро тохтӣ пеши фарзанди ӯй?
Ту аз чокаронӣ,⁴ на пайванди ӯй!

Накард ӯ ба ту ҳеҷ гуна бадӣ,
Ки худ кардаӣ ту зи нобихрадӣ!

180 Кунун кому хушнудии ӯ бичӯй.
Магардон зи фармони ӯ ҳеҷ рӯй!

Зи динор лахте фиристодамат,
Ба нома-дарун пандҳо додамат.

Ҳар он гаҳ, ки ин моя бурдӣ ба кор,
Дигар хоҳ, то бугзарад рӯзгор».

1. ИЛ – он

2. Л – чанде зи динору; И – чандеву

3. ИЛ – барафганд

4. Л – Парастандай ту

Таковар ҳаюн бо чахондида пир
Биёмад давон то бари Ардашер.

Чу он нома бархонд, дилтанг¹ шуд,
Дилаш сӯи найрангу авранг² шуд.

Ба наздики аспон сарое гузид,
На андархури хеш чое гузид.

Бигустурд ҳар гуна густурдани
Зи пӯшиданиҳову аз хӯрдани,

Шабу рӯз хӯрдан будӣ кори ӯй,
Маю руду ромишгарон ёри ӯй.

ДИДАНИ ГУЛНОР АРДАШЕРРО ВА МУРДАНИ БОБАК

Яке кох буд Ардавонро баланд,
Ба кох-андарун бардае арҷманд,

Ки Гулнор буд номи он мохрӯй,
Нигоре пур аз гавҳару рангу бӯй.

190 Бари Ардавон ҳамчу дастур буд,
Бар он хоста низ ганҷур буд.

Бар ӯ-бар гиромитар аз ҷон будӣ,
Ба дидори ӯ шоҳ³ хандон будӣ.

Чунон буд, ки як рӯз дидаш зи бом,
Дилаш гашт аз он хурраи шодком.

Нигаҳ кард хандон лаби Ардашер,
Чавон бар дили моҳ шуд ҷойгир.

Ҳама буд, то рӯз торик шуд,
Ҳамоно ба шаб рӯз наздик шуд.

1. Л – хурсанд
2. Л – авранд
3. ИЛ – шоду

195 Каманде бад-он кунгура дарбубаст,
Гирех зад бар ӯ чанду бибсуд даст.

Ба густохӣ аз бора омад фуруд,
Ҳама дод некидиҳишро дуруд.

Чу омад хиромон бари Ардашер,
Пур аз гавҳару бӯи мушку абир.

Зи болини дебо сараш баргирифт,
Чу бедор шуд, танг дар бар гирифт.

Нигаҳ кард барно бад-он хубрӯй,
Бад-он мӯву он рӯву он рангу бӯй.

200 Бад-он моҳ гуфт: «Аз кучо хостӣ,
Ки пурғам диламро биёростӣ?».

Чунин дод посух, ки «Ман бандаам,
Дилу ҷон зи меҳри ту огандаам.¹

Биёям, чу хоҳӣ ба наздики ту.
Дурахшон кунам рӯзи торики ту.²

Чу лахте баромад бар ин рӯзгор,
Шикаст андаромад ба омӯзгор.

Чаҳондида³ бедор Бобак бимурд,
Сарои куҳан дигареро супурд,

205 Чу огоҳӣ омад сӯи Ардавон,
Пур аз ғам шуду тира гашташ равон.⁴

Гирифтанд ҳар меҳтаре ёд Порс,
Сипаҳбад ба меҳтарписар дод Порс.

1. ТПЗЛ – Дилорому ганчури шоҳ Ардавон,
Ки аз ман бувад шоду равшанравон.
Кунун гар пазири маро*, бандаам,
Ба гетӣ ба дидори ту зиндаам.

* Л – туро

2. ТПМ – Аз он шодмон шуд дили Ардашер
Ба дидори он дилбари дилпазир.

3. ИЛ – Чаҳондори

4. И – ҷонаш аз он

Бифармуд, то кӯс берун барад,
Зи даргоҳ лашкар ба ҳомун барад.

Ҷаҳон тира шуд бар дили Ардашер,
Аз он шоҳи равшандили дастгир.¹

Дил аз лашкари Ардавон баргирифт,
В-аз он огаҳӣ роӣи дигар гирифт,

290 Ки аз дарди ӯ буд дилаш пурситез,
Зи ҳар сӯ ҳаме ҷуст рози^{2,3} гурез.

В-аз он пас чунон буд, ки шоҳ Ардавон
Аз ахтаршиносони равшанравон

Биёвард чанде ба даргоҳи хеш,
Ҳаме бозҷуст ахтару роҳи хеш.

Ҳамон низ аз⁴ гардиши рӯзгор,
Аз он пас киро бошад омӯзгор.

Фиристодашон назди Гулноршоҳ,
Бад-он, то кунад ахтаронро нигоҳ.⁵

215 Се рӯз андар он кор шуд рӯзгор,
Ниғаҳ карда шуд ахтари шаҳрёр.

Чу Гулнор⁶ бишнид овозашон,
Сухан гуфтан аз ахтару⁷ розашон.

Ба се рӯз то шаб гузашта се пос,
Канизак напардохт⁸ аз ахтаршинос.

Пур аз орзу дил, забон пур зи бод,
Ҳаме дошт гуфтори эшон ба ёд.

1. И – равшандилу ёдгир.

2. ИЛ – роҳи.

3. М - роӣи

4. И – Ҳама низ бо; Л – бо

5. И – б. 214 нест.

6. Л – ганҷур

7. И – гуфтану толеи; Л – толеъву.

8. Л – бипардохт

Чаҳорум бишуд марди равшанравон,
Ки букшояд он роз бар Ардавон.

- 220 Бирафтанд бо зичҳо дар канор
Зи кохи канизак бари шаҳрёр.

Бигуфтанд рози сипехри баланд,
Ҳамон кори ӯ бар чиву чуну чанд.

К-«Аз ин пас кунун то на бас рӯзгор
Зи чизе бупечад дили шаҳрёр,

Ки бугрезад аз меҳтаре кехтаре,
Сипаҳбаднажодеву¹ кундоваре

В-аз он пас шавад шаҳрёре баланд,
Ҷаҳондору некаҳтару судманд».²

- 225 Дили номвар меҳтари неқбаҳт,
Зи гуфтори эшон ғамӣ гашт саҳт.

ГУРЕХТАНИ АРДАШЕР БО ГУЛНОР

Чу шуд рӯйи кишвар ба кирдори қир,
Канизак биёмад бари Ардашёр.

Чу дарё барошуфт марди ҷавон,
Ки як рӯз нақшебад аз Ардавон.

Канизак бигуфт, он чи равшанравон
Ҳаме гуфт бо номвар Ардавон.

Сухан чун зи Гулнор аз он сон шунид,
Шикебоиву хомушӣ баргузид.

- 530 Дили марди барно шуд аз гуфта тез,
В-аз он пас фузун ҷуст роҳи гурез.

Бад-ӯ гуфт: «Гар ман ба Эрон шавам,
Зи Рай сӯи шаҳри далерон шавам,

1. Л – Сипаҳбаднажоде зи

2. Л – Ҷаҳонро бигирад ба ҳамми каманд.

Ту бо ман сиголӣ, ки оӣ ба роҳ,
Ғар эдар бибошӣ ба наздики шоҳ?

Агар бо ман оӣ, тавонгар шавӣ,
Ҳамон бар сари кишвар афсар шавӣ».

Чунон дод посух, ки «Ман бандаам,
Набошам ҷудо аз ту, то зиндаам».

235 Ҳаме гуфт бо лаб¹ пур аз боди сард,
Фурӯ рехт аз дидагон оби зард.

Чунин гуфт бо мохрӯй Ардашер,
Ки «Фардо бибояд шудан ногузир».

Канизак биёмад ба айвони хеш,
Ба каф барниҳода сару чони хеш.

Чу шуд рӯйи гетӣ зи хуршед зард,
Ба ҳам андаромад шаби лочвард,

Канизак дари ганҷҳо боз кард,
Зи ҳар гавҳаре чустан оғоз кард.

240 Зи ёкуту аз гавҳари шоҳвор,
Зи динор чандон, ки будаш ба кор.

Биёмад ба ҷое, ки будаш нишаст,
Бад-он хона бинҳод гавҳар ба даст.²

Ҳаме буд то шаб, баромад зи кӯҳ,
Бихуфт Ардашон, ҷой шуд бегурӯҳ.

Зи айвон биёмад ба кирдори тир,
Биёвард гавҳар бари Ардашер.

Ҷаҳонҷӯро дид ҷоме ба даст,
Ниғабони аспон ҳама хуфта маст.³

1. И – он

2. ТПМ –

Ҳаме буд аз он кор боранчу дард,
Зи ҳар гуна андешаҳо ёд кард.

Ки то чун гурезад зи шоҳ Ардашон,
Ҷӣ гуна шавад кори ӯ бо ҷаҳон.

3. ТПМ –

Кучо масташон карда буд Ардашер,
Ки ӯ хост рафтан ба шаб ногузир.

245 Ду аспи гаронмоя карда гузин,¹
Бар охур ниҳода ҳамон² зери³ зин.

Чаҳонҷӯй чун рӯйи Гулнор дид,
Ҳамон гавҳари сурху динор дид,⁴

Ҳам андар замон пеш бинҳод чом,
Бизад бар сари тозиаспон лагом.⁵

Бипӯшид ҳафтону худ барнишаст
Яке теғи захробода ба даст.

Ҳамон моҳрух бар дигар борагӣ
Нишасту бирафтанд якборагӣ.

250 Аз айвон сӯи Порс бинҳод рӯй,
Ҳаме рафт шодондилу роҳҷӯй,

ОГОҲӢ ЁФТАНИ АРДАВОН АЗ КОРИ ГУЛНОР ВА АРДАШЕР

Чунон буд, ки бе моҳрух⁶ Ардавон
Набудӣ шабу рӯз равшанравон.

Зи дебо набардошти дӯшу ёл,
Магар чехри Гулнор дидӣ ба фол.

Чу омад-ш Ҳангоми бархостан,
Ба дебо сари гоҳаш оростан,

Канизак наёмад ба болини ўй,
Барошуфту печон шуд аз кини ўй.

255 Ба дар-бар сипоҳ истода ба пой,
Биёраста тоҷу тахту сарой.

1. Л – карданд зин; И – ба зин

2. Л – чарон ҳамчунон

3. И – пеш аз

4. ТПИМ – Ҳаме гуфт, к-«Акнун бибояд шудан,
Набояд ба андӯх фузун з-ин будан,
Магар ёбам аз ҷанги ин аждаҳо
Бад-ин рӯзгори ҷавонӣ раҳо».

5. И – б. 247 нест.

6. Л – моҳрӯй

Зи даргоҳ бархост солори бор,
Биёмад бари номвар шахриёр.

Бад-ӯ гуфт: «Гарданкашон бардаранд,
Ҳар он кас куҷо меҳтари кишваранд».

Парастандагонро чунин гуфт шох,
Ки «Гулнорро аз чӣ бастаст роҳ?

Чаро ӯ наёяд ба болини ман?
Магар бошад андар дилаш кини ман?»¹

260 Биёмад ҳамон гоҳ меҳтар дабир,
Ки «Рафтаст бегоҳ дер Ардашер.

Або худ² бибурдаст хинги сиёҳ,
Ки буд бораи номбардор шох.

Ҳам он гоҳ шуд шоҳро дилпазир,
Ки ганчури ӯ рафт бо Ардашер.

Дили марди чангӣ баромад зи чой,
Ба болои бўр³ андаровард пой.⁴

Саворони чангӣ фаровон⁵ бибурд,
Ту гуфтӣ ҳама роҳ оташ супурд.⁶

265 Ба раҳ-бар⁷ яке номвар дид чой,
Басе андар ӯ мардуму чорпой.

Бипурсид аз эшон, ки «Шабгир хур
Шунидед овози наъли сутур?

Ду тан баргузаштанд пӯён ба роҳ?
Яке бораи хингу дигар сиёҳ?»

Яке гуфт аз эшон, ки «Эдар гузашт,
Ду тан бо ду асп андаромад ба дашт.

1. Л – б. 258, 259 нест.

2. Л – В-аз охур

3. Л – асп

4. И – б. 263 нест.

5. Л – Фаровон саворони чангӣ

6. Л – ҳама бора оташ сипурд; И – Ҳама бора оташ ситурд.

7. И – Ба деҳ - бар

Ба думми саворон яке ғурми пок,
Чу аспе ҳаме барпароканда хок».

- 270 Ба дастур гуфт он замон Ардавон,
Ки «Ин ғурм боре¹ чаро шуд давон?»

Чунин дод посух, ки «он фарри ўст,
Ба шоҳиву некахтарӣ парри ўст.

Гар ин² ғурм дарёбад ўро, матоз,
Ки ин кор гардад бари³ мо дароз».

Фуруд омад ин ҷойгаҳ Ардавон,
Бихўрду баросуду омад давон.

Ҳаме тохтанд аз паси Ардашер,
Ба пеш-андарун Ардавону вазир,

- 275 Ҷавон бо канизак чу боди дамон
Напардохт аз тохтан як замон.

Киро ёр бошад сипехри баланд,
Бар ў-бар зи душман наёяд газанд.

Аз ин тохтан ранча шуд Ардашер,
Бидид аз баландӣ яке обгир.

Ҷавонмард пўён ба Гулнор гуфт,
Ки «Акнун, ки бо ранҷ гаштем ҷуфт,

Бибояд бари чашма омад фуруд,
Ки шуд бораву мард бетору пуд.

- 280 Бибошем бар обу чизе х(в)арем,
В-аз он пас ба осудагӣ бугзарем.

Чу ҳар ду расиданд наздики об,
Ба зардӣ ду рухсора чун офтоб,

Ҳаме хост омад фуруд Ардашер,
Ду марди ҷавон дид бар обгир.

1. И – бо вай
2. Л – он
3. Л – ба мо бар

Чавонон ба овоз гуфтанд, зуд
Инону рикобат бибояд бисуд,

Ки растӣ зи кому дами аждаҳо,
Кунун истодан наёрад баҳо.

- 285 Набояд, ки ойӣ ба хӯрдан фуруд,
Тани хешро дод бояд дуруд.

Чу аз пандгӯй ин шунид Ардашер,
Ба Гулнор гуфт: «Ин сухан ёд гир.»

Рикобаш гарон шуд, сабук шуд инон,
Ба гардун¹ баровард рахшон синон.

Пас-андар чу боди давон² Ардавон,
Ҳаме тохт бо ранҷ³ тираравон.

Бад- он гаҳ, ки бугзашт⁴ ниме зи рӯз,
Фалакро бипаймуд гетифуруз.

- 290 Яке шорсон дид⁵ борангу бӯй,
Басе мардум омад ба наздики ӯй.

Чунин гуфт бо мӯбадон номдор,
Ки «Кай баргузашт он набардасавор?»⁶

Чунин дод посух бад-ӯ раҳнамой,
Ки «Эй шоҳи некахтари поқрой,

Бад-он гаҳ ки хуршед баргашт зард,
Бигустурд чодар шаби ложвард,

Бар ин шаҳр бугзашт пӯён ду тан,
Пур аз гарду беоб гашта даҳан.

1. ИЛ – гардан

2. ИЛ – дамон

3. Л – ҳамвора

4. Ил – бигзашт

5. И – буд

6. Л – ин диловарсавор; И – чун баргузашт ин набардасавор.

295 Яке ғурм тозон зи думми савор,
 Ки чун ӯ надидам бар айвон нигор». ¹

Чунин гуфт бо Ардавон кадхудой,
Ки «Эдар магар бозгардӣ ба чой.

Сипаҳ созиву сози чанг оварӣ,
Ки акнун дигаргуна шуд доварӣ,

Ки бахташ паси пушти ӯ дарнишаст,
Аз ин тохтан бод монад ба даст».

Яке нома бинвис назди писар,
Ба нома бигӯ ин сухан сарбасар.

300 Нишоне биёбад магар² Ардашер,
 Набояд, ки гардад ҳамон ғурм шер.³

Чу бишнид аз ӯ Ардавон ин сухан,⁴
Бидонист, к-овози ӯ шуд кухан.⁵

Бад-он шорсон андаромад фуруд,
Ҳама дод некидиҳишро дуруд.

НОМА НАВИШТАНИ АРДАВОН БА БАҲМАН ПИСАРИ ХУД ДАР БОРАИ ГИРИФТАНИ АРДАШЕР

Чу шаб рӯз шуд, бомдоди пагоҳ
Бифармуд, то бозгардад сипоҳ.

Биёмад ду рухсора ҳамранги най,
Чу шаб тира гашт, андаромад ба Рай.

305 Яке нома бинвишт назди писар,
 Ки кажжӣ ба тоҷ андаровард сар.

1. ТПМ – Чу симурғ болу чу товус дум,
 Чу рахши диловар сару ғӯшу сум,
 Ба ранг аргувону ба так тундбод,
 Надорад бар он сон касе ғурм ёд.

2. Л – магар ёбад аз

3. Л – Набояд, ки ӯ дӯшад аз ғурм шир.

4. Л – ин сухан Ардавон.

5. Л – к-ӯро сар омад замон.

«Чунон шуд зи болини мо Ардашер,
К-аз он сон нарафт аз камон ҳеҷ тир.

Сӯи Порс омад, бичӯяш нихон,
Мағӯй ин сухан бо кас андар ҷаҳон».

ГИРД КАРДАНИ ЛАШКАР АРДАШЕР

Аз ин сӯ ба дарё расид Ардашер,
Ба Яздон чунин гуфт, к-«Эй дастгир,

Ту кардӣ маро эмин аз бадкунаш,
Ки ҳаргиз мабинод неки танаш!

310 Баросуду маллохро пеш хонд,
Зи кори гузашта фаровон биронд.

Нигаҳ кард фарзона маллоҳи пир
Ба болову чеҳру¹ бари Ардашер.

Бидонист, к-ӯ нест ҷуз кайнаҷод,
Зи фарру зи авранди ӯ гашт шод.

Биёмад ба дарё ҳам андар шитоб,
Зи ҳар сӯ барафканд заврақ бар об.

Аз огоҳии номдор Ардашер,
Сипоҳ анчуман шуд дар он обгир.

315 Ҳар он кас, ки буд бобакӣ дар Ситаҳр,
Ба огоҳии шоҳ карданд фаҳр.

Дигар ҳар кӣ аз тухми Доро буданд,
Ба ҳар кишваре бомудоро буданд,

Чу огоҳ гаштанд аз Ардашер,
Зи шодӣ ҷавон шуд дили марди пир.

Ҳама рафт мардум зи дарёву кӯҳ,
Ба наздики барно гурӯҳогурӯҳ.

1. И – чеҳра

- Зи ҳар шаҳр фарзонаву ройзан,
Ба назди ҷаҳонҷӯй гашт анҷуман.
- 320 Забон баркушод Ардашери ҷавон,
Ки «Эй номдорони равшанравон,

Касе нест 3-ин номдор анҷуман
Зи фарзонаву мардуми ройзан,

Ки нашнид, к-Искандар андар ҷаҳон
Чӣ кард аз фурумояғони меҳон.¹

Ниёкони моро якояк бикушт,
Ба бедодӣ овард гетӣ ба мушт.

Чу ман бошам аз тухми Исфандёр,
Ба марз-андарун Ардавон шаҳрёр?!
- 325 Сазад, гар мар инро нахонем дод,
В-аз ин дoston кас нагирем ёд.

Чу бошед бо ман бад-ин ёрманд,
Намонам ба кас ному тахти баланд.

Чӣ гӯеду инро чӣ посух диҳед?
Маро андар ин ройи фаррух ниҳед.

Ҳар он кас, ки буд андар он анҷуман
Зи шамшерзан марду аз ройзан,

Чу овоз бишнид, бар пой хост,
Ҳама рози дил бозғуфтанд рост,
- 330 Ки ҳар кас, ки ҳастем бобакнажд,
Ба дидори чехри ту гаштем шод.

Ва дигар, ки ҳастем сосониён,
Бубандем кинро камар бар миён.

Тану ҷони мо сарбасар пеши туст,
Ғаму шодмонӣ ба кам-беши туст.

1. И – 6. 322 нест.

Ба ду гавҳар аз ҳар касе бартарӣ,
Сазад бар ту шоҳиву кундоварӣ.

Ба фармони ту кӯҳ ҳомун кунем,
Ба теғ оби дарё ҳама хун кунем.

- 335 Чу посух бад-он сон шунид Ардашер,
Сараш бартар омад зи Нохиду тир.

Бар он меҳтарон офарин густарид,
Ба дил-бар ба андеша кин густарид.

Ба наздики дарё яке шорсон
Пай афканду шуд шорсон корсон.

Яке мӯбаде гуфт бо Ардашер,
Ки «Эй шоҳи некахтари дилпазир,

Сари шаҳрёрӣ ҳаме нав кунӣ,
Тани¹ порс бояд, ки беҳав кунӣ.

- 340 В-аз он пас кунӣ разм бо Ардашон,
Ки ахтар ҷавон асту хусрав ҷавон,

Ки ӯ аз мулуки тавоиф ба ганҷ
Фузун асту з-ӯ бинӣ андӯху ранҷ.

Чу бардоштӣ гоҳи ӯро зи ҷой,
Надорад касе з-он сипас бо ту пой».

Чу бишнид гарданфароз Ардашер
Суханҳои боистаи² дилпазир,

Чу барзад сар аз теғи кӯҳ офтоб,
Ба сӯи Ситаҳр омад аз пеши об.

- 345 Хабар шуд бари Баҳмани Ардашон,
Дилаш гашт пурдарду тира равон.

Накард эҷ бар тахти шоҳӣ диранг,
Сипоҳе³ биёвард бо сози ҷанг,

1. Л - Бари
2. И – боиставу
3. Сипахро

ЧАНГ КАРДАНИ АРДАШЕР БО БАҲМАН ВА ФИРЌЗӢ ЁФТАН

Яке номвар буд, номаш Табок,
Або олату лашкару ройи пок,

Ки бар шаҳри Чаҳрам буд ӯ подшо,
Чаҳондида, бододу фармонраво.

Мар ӯро хучаста писар буд ҳафт,
Чу оғаҳ шуд, аз пеши Баҳман бирафт.

- 350 Биёмад сӯи номвар Ардашер
Або лашкару кӯсу бо дору гир.

Чу чашмаш ба рӯйи¹ сипаҳбад расид,
Зи асп андаромад, чунон чун сазид.

Биёмад дамон, пойи ӯ бӯса² дод,
Зи Сосони пешин яке кард ёд.

Фаровон чаҳонҷӯй бинвохташ,
Ба зуд омадан арҷ³ бишнохташ.

Валекин пурандеша шуд⁴ аз Табок,
Дилаш гашт аз он пир пуртарсу бок.

- 355 Ба роҳ-андар аз пир ожир буд,
Ки бо ӯ сипоҳе чаҳонгир буд.

Чаҳондида бедордил буд пир,
Бидонист андешаи Ардашер.

Биёмад, биёвард⁵ Устову Занд,
Чунин гуфт, к-«Аз Кирдгори баланд

Буридаст бемоя чони Табок,
Агар нест аз бад дилаш бо ту пок.

1. Л – сӯи
2. Л – бӯс
3. Л – зуд
4. Л – номҷӯй
5. Л – Биёварду бинход

Чу огоҳӣ омад зи шоҳ Ардашер,
Ки овард лашкар бад-он обгир,

360 Чунон сер гаштам зи шоҳ¹ Ардавон,
Ки аз пирзан гашт марди ҷавон.

Маро некдил,² меҳрбон банда дон,
Шикебодилу роздоранда³ дон».

Чу бишнид аз ӯ Ардашер ин сухун,
Яке дигар андеша афканд бун.

Мар ӯро ба ҷойи падар доштӣ,
Бар он номдорон-ш сар доштӣ.

Дили шоҳ аз андеша озод шуд,
Сӯи озари Ромхаррод⁴ шуд.

365 Ситоиш⁵ ҳаме кард пеши Худой,
Ки бошад бари⁶ некувӣ раҳнамой,

Ба ҳар кор пирӯзгар дорадаш,
Дарахти бузургӣ ба бар дорадаш,

В-аз он ҷойгаҳ шуд ба пардасарой,
Араз пеши ӯ рафт бо кадхудой.⁷

Сипахро дирам доду обод кард,
Зи додори некидиҳиш ёд кард.

Чу⁸ шуд лашкаре чун диловар паланг,⁹
Сӯи Баҳмани Ардавон шуд ба ҷанг.

1. Л – ман аз

2. ИЛ – неқпай

3. ИЛ – роздонанда

4. Л – озар ороми Харрод

5. ИЛ – Ниёиш

6. ИЛ – ки бошад-ш бар.

7. ТПЗ – Савору пиёда ҳаме баршумурд,
Нигаҳ кард, то кист солору гурд.
Чу Ориз баровард панҷаҳ ҳазор,
Далерону мардони ханҷаргузор.
Яқояк бидонисту пурсид ном,
Аз он лашкари гашн шуд шодком.

8. И – Ки

9. ИЛ – лашкараш чун диловар наҳанг,

370 Чу гаштанд наздик бо якдигар,¹
Бирафтанд гурдони пархошхар.

Сипоҳ аз ду рӯя кашиданд саф,
Ҳама найзаву теғи ҳиндӣ ба каф.

Чу шерони чангӣ баровехтанд,
Чу ҷӯи равон хун ҳаме² рехтанд.

Бар ин гуна, то гашт хуршед зард,
Ҳаво пур зи гарду замин пур зи мард.

Чу шуд чодари чарх пирӯзаранг,
Сипоҳи Табок андаромад ба чанг.

375 Баромад яке оду абре³ чу қир.
Биёмад зи гарди сипоҳ Ардашер.

Гурезон бишуд Баҳмани Ардавон,
Танаш⁴ хаста аз тиру тира равон.

Пас-андар ҳаме тохт шоҳ Ардашер
Або нолаи бўку борони тир.

Бар ин ҳамнишон то ба шаҳри Ситахр,
Ки Баҳман бад-ӯ доштӣ тоҷу¹ фахр.

Зи гетӣ чу барҳост овози шоҳ,
Зи ҳар сӯ бипайваст бемар сипоҳ.

380 Мар ўро фаровон намуданд ганҷ,
Кучо Бобак оганда буд он ба ранҷ.

Дирамҳои огандаро барфишонд,
Банерӯ шуд, аз Порс⁵ лашкар биронд.

1. Л – як бо дигар,

2. Л – Зи танҳо ҳаме ҷӯи хун

3. Л – гарде

4. Л – Тани

5. Л – овозу

ҶАНГИ АРДАШЕР БО АРДАВОН ВА КУШТА ШУДАНИ АРДАВОН

Чу огоҳӣ омад сӯи Ардавон,
Дилаш гашт пурбиму тира равон

Чунин гуфт, к-«Ин рози¹ чархи баланд
Ҳама гуфт бо ман худованди панд.

Ҳар он бад² к-аз андеша берун шавад,
Зи бахшиш ба кӯшиш гузар чун шавад.

385 Гумоне набурдам, ки аз Ардашер
Яке номчӯй ояду шаҳргир.

Дари ганҷ букшоду рӯзӣ бидод,
Сипаҳ баргирифтӯ буна барниҳод.

Зи Гилу зи Дайлам биёмад сипоҳ,
Ҳама гарди лашкар баромад ба моҳ.

В-аз он рӯй лашкар биёвард шоҳ,
Сипоҳе, ки бар бод барбаст роҳ.

Миёни ду лашкар ду партоб монд,
Ба хок-андарун мор беҳоб монд.

390 Зи бас нолаи кӯс бо карраной,
Ҷарангидани зангу хиндидарой.

Хурӯшон сипоҳу дурафшон дирафш,
Сарафшон шуда теғҳои бунафш.

Чихил рӯз аз ин сон ҳама ҷанг буд,
Бар он зердастон ҷаҳон танг буд.³

Зи бас кушта шуд рӯйи ҳомун чу кӯҳ,
Шуда ҳаста аз зиндагонӣ сутӯҳ.

1. ИЛ – Баҳман

2. И – Ҳар он кас

3. ТПIL – Зи ҳар гунае танг шуд х(в)арданӣ,
Ҳамон танг шуд роҳи оварданӣ.

Саранчом абре баромад сиёх,
Бишуд кӯшиши разро дастгоҳ.

- 395 Яке бод бархост бас ҳавлноқ,
Дили ҷангиён шуд аз он пур зи бок.

Битуфид¹ кӯху бидаррид дашт,
Хурӯшаш ҳаме аз ҳаво баргузашт.

Битарсид аз он лашкари Ардавон,
Шуданд андар ин як суҳан² як забон,³

Ки ин кор бар Ардавон эзадист,
Бар ин лашкар акнун бибояд гирист.

Ба рӯзе кучо сахт шуд корзор,
Ҳама бихрадон хостанд зинҳор.

- 400 Биёмад зи қалби сипоҳ Ардашер,
Чакочок⁴ бархосту борони тир.

Гирифтор шуд дар миён Ардавон,
Бидод аз пайи тоҷ ширинравон.

Ба дасти яке мард, Харрод ном
Чу бигрифт, бурдаш гирифта лагом,

Бибурдаш ба пеши ҷаҳонҷӯ асир,
Зи дур Ардавонро бидид Ардашер,

Фуруд омад аз асп шоҳ Ардавон,
Танаш хаста аз тире тира равон,

- 405 Ба даҷхим фармуд шоҳ Ардашер,
Ки «Рав,⁵ душмани подшоро бигир.

Ба ханҷар миёнаш ба ду ним кун,
Дили бадсиголон пур аз бим кун!

1. И – Битаркид

2. И – якдилу

3. ҳамзабон.

4. Л – Кучо хок

5. Л – шав

Биёмад дижогоху фармон гузид,
Шуд он номдор аз ҷаҳон нопадид.

Чунин аст кирдори ин ҷархи пир,
Чи бо Ардавону чи бо Ардашер.

Киро¹ то ситора барорад баланд,
Супорад мар ўро ба хоки нажанд.

410 Ду фарзанди ў ҳам гирифтор шуд,
В-аз ў тухмаи орашӣ хор шуд.

Мар он ҳар дуру пой карданд банд,
Ба зиндон фиристод шоҳи баланд.

Ду бадмехр аз разм бугрехтанд,
Ба доми бало-бар наёвехтанд.

Бирафтанд гирён ба Ҳиндустон,
Сазад, гар кунӣ з-ин яке достон.

Ҳама размгаҳ пурситому камар,
Пур аз олати² лашкару симу зар.

415 Бифармуд, то гирд карданд шох,
Бубахшид аз он пас ҳама бар сипох.

Бирафт аз миёни бузургон Табок,
Тани Ардавонро зи хун кард пок.

Хурӯшон бишусташ зи хоки набард,
Бар оини шоҳон яке дахма кард.

Ба дебо бипӯшид хаста бараш,
Зи кофур кард афсаре бар сараш.

Напаймуд кас хоки кохаш³ ба пай,
Зи лашкар ҳар он кас, ки шуд сӯи Рай.

420 В-аз он пас биёмад сӯи Ардашер,
Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи донишпазир,

1. ИЛ – Агар
2. Л – олату
3. Л – гоҳаш

Ту фармон бару духтари ӯ бихоҳ,
Ки бо фарру зеб асту бо тоҷу гоҳ.

Ба даст оядат афсару тоҷу ганҷ,
Кучо Ардавон гирд кард он ба ранҷ».

Аз ӯ панд бишниду гуфто: «Равост»,¹
Ҳам андар замон духтари ӯ бихост.

Ба² айвони ӯ буд то як³-ду моҳ,
Тавонгар сипаҳбад, тавонгар сипоҳ.

425 Сӯи Порс омад зи Рай номчӯй,
Баросуд аз ранҷу аз гуфтугӯй.

Яке шорсон кард пуркоху боғ,
Бад ӯ-андарун чашмаву дашту роғ,

Ки акнун гаронмоя деҳкони пир
Ҳаме хонадаш Хурраи Ардашер.

Яке чашмае бекарон андар ӯй,
Фаровон аз он чашма букшод⁴ чӯй.

Баровард бар⁵ чашма оташкада,
Бар ӯ тоза шуд Меҳру чашни Сада,

430 Ба гирд-андараш боғу майдону⁶ кох
Бароварда шуд чойгоҳе фарох.

Чу шуд шоҳ бодонишу⁷ фарру зӯр,
Ҳаме хонадаш марзбон шаҳри Гӯр⁸.

Ба гирд-андараш рустоҳи бисохт,
Чу обод кардаш, касе дарнишоҳт.⁹

1. Л – гуфтор рост,

2. Л – Дар

3. ИЛ – танги

4. Л – рӯй букшоду

5. ИЛ – з-он

6. ИЛ – айвону

7. И – шаҳри бооташу

8. И – Тур.

9. ИЛ – андар нишоҳт

Ба чое яке жарф дарё бидид,
Ҳама кӯҳ боист пешаш бурид.

Бибурданд метину мардони кор,
В-аз он кӯҳ бубрид сад ҷӯйбор.

- 435 Ҳама ронд з-он кӯҳ то шаҳри Гӯр,
Шуд он шорсон пурсарою сутур.

ҶАНГИ АРДАШЕР БО КУРДОН

Сипоҳе зи Истаҳр бемар бибурд,
Бишуд сохта-то кунад разми курд.¹

Чу шоҳ Ардашер андаромад ба танг,
Пазира шудаш курди бемар ба ҷанг,

Яке кор буд хору душвор² гашт,
Або курд кишвар ҳама ёр³ гашт.

Яке лашкаре карда⁴ буд порсӣ,
Фузунтар зи курдон як-ду басе.⁵

- 440 Яке⁶ рӯз то шаб баровехтанд,
Сипоҳи ҷаҳондор⁷ бугрехтанд.

Зи бас куштаву хаста бар дашти ҷанг,
Шуд овардгаҳро ҳама ҷой танг.

Ҷуз аз шоҳ бо хормоя сипоҳ
Набуд номдоре бад-он размгоҳ.

Зи хуршеди тобону аз гарду хок
Забонҳо шуд аз ташнагӣ чок-чок.

1. ТПМ – Ба некии зи Яздон ҳама ҷуст музд,
Ки резад бар он буму бар хуни дуз.

2. Л – душвор

3. – тор

4. Л – курд

5. Л – курдони ӯ як ба сӣ.

6. Л – Ба як

7. Л – Зи дасти сипахдор

Ҳамон гаҳ дирафше даровард шаб,
Ки биншонад он чангу чӯшу чалаб.¹

- 445 Яке оташе дид бар сӯи кӯх,
 Биёмад ҷаҳондор бо ин гурӯх,

Сӯи оташ овард рӯ² Ардашер,
Ҳамон андаке мард³ барнову пир.

Чу танг андаромад, шубонон бидид,
Абар мешу буз посбонон бидид.

Фуруд омад аз асп шоҳу сипоҳ,
Даҳоншон пур аз гарди⁴ овардгоҳ.

Аз эшон сабук Ардашер об хост,
Якояк бибурданд бо об мост.

- 450 Биёсуду лахте чарид, он чи дид,
 Шаби тира ҳафтон ба сар баркашид.

Зи ҳафтони шоиста буд бистараш,
Ба болин ниҳод он кайи миғфараш.

Сапеда чу барзад зи дарёи об,
Сари шоҳи Эрон баромад зи хоб.

Биёмад ба болини ӯ саршубон,
Ки падром бодо-т рӯзу шабон.

Чӣ бад⁵ буд, к-ин дашт роҳи ту буд,
На оромро хобгоҳи ту буд.

- 455 Бипурсид аз саршубон роҳи шоҳ,
 К-«Аз эдар кучо ёбам оромгоҳ?»

Чунин дод посух, ки «Обод ҷой
Наёбӣ, магар бошадат раҳнамой.

1. Л – б. 444 нест.

2. Л – рӯй

3. Л – Або он ки буданд

4. Л – хоки

5. И – Бад-он

Аз эдар кунун чор фарсанг рох
Чу рафтӣ, падид ояд оромгоҳ.

В-аз он рӯз пайваста шуд деҳ ба деҳ,
Ба ҳар деҳ яке номбардор меҳ».

Чу бишнид аз он саршубон Ардашер,
Бибурд аз рама роҳбар чанд пир.

- 460 Сипаҳбад зи кӯҳ андаромад ба деҳ,
Аз он деҳ сабук пеши ӯ рафт меҳ.¹

Саворон фиристод барнову пир
Аз ин чой то Хурраи Ардашер,

Сипахро чу огоҳӣ омад зи шоҳ,
Ҳама шоддил баргирифтанд роҳ.

Ба курдон фиристод корогаҳон,
Ки то кори эшон бичӯяд ниҳон.

Бирафтанд ёрону² боз омаданд,
Бари шоҳи Эрон фароз омаданд,

- 465 Ки эшон ҳама номчӯянду шод,
Надорад касе дар³ дил аз шоҳ ёд.

Бар онанд, к-андар Ситаҳр Ардашер
Кухан гашту шуд баҳти барно-ш пир».

Чу бишнид шоҳ ин сухан, шод гашт,
Гузашта сухан бар дилаш бод гашт.

Гузин кард аз он⁴ лашкари номдор
Саворони шамшерзан даҳ⁵ ҳазор.

Камондор бо тиру таркаш ҳазор
Биёвард бо хештан шаҳрёр.

1. Л – б. 459, 460 нест.

2. ИЛ – пӯёну

3. Л – бар

4. Л – з-он

5. Л – си

ШАБЕХУН КАРДАНИ АРДАШЕР БАР САРИ КУРДОН ВА ШИКАСТ ДОДАН ЭШОНРО

470 Чу хуршед шуд зард, лашкар биронд,
Касеро, ки нобурданӣ¹ буд, бимонд.

Чу шаб ним² бугзашту торик шуд,
Чаҳондор бо курд наздик шуд.

Ҳама дашт аз эшон пур аз хуфта дид,
Якояк дили лашкар ошуфта дид.

Чу омад сипаҳбад ба болини курд,
Инон бораи тезтакро супурд.

Бароҳехт шамшеру андарниҳод,
Гиёро зи хун бар сар афсар ниҳод,

475 Ҳама дашт аз эшон сару даст буд,³
Тани куштагон шаст бар шаст буд.⁴

Беандоза з-эшон гирифтор шуд,
Сутургиву нобихрадӣ хор шуд.

Ҳама бумҳошон ба тороч дод,
Сипахро ҳама бадраву тоҷ дод.

Чунон буд, ки динор бар сар ба ташт
Агар пирмарде бибурдӣ ба дашт,

Накардӣ ба динори ӯ кас нигоҳ
Зи некахтари рӯзу⁵ аз доди шох.

480 Зи мардӣ накард ӯ бад-ин ҷанг фаҳр,
Гурозон биёмад ба шаҳри Ситаҳр.

Бифармуд, к-аспон банерӯ кунед,
Силеҳи саворон⁶ беоҳу кунед.

1. ИЛ – нобурданӣ

2. ИЛ – нима

3. Л-гашт,

4. Л-Зи анбӯҳи кушта замин шаст гашт.

5. И-шоҳу

6. Л-Силоҳу саворӣ

Чу осуда гардед яксар ба базм,
Кунед он гаҳ андешаи рӯзи разм.

Далерон ба хӯрдан ниҳоданд сар,
Чу осуда шуд гирдгоҳ аз камар,

Пурандешаи разм гашт Ардашер,
Чу ин достон бишнави, ёд гир.

ДОСТОНИ КИРМИ ҲАФТВОД

485 Бубин ин шигифтӣ, ки деҳқон чӣ гуфт,
Бад-он гаҳ ки букшод роз аз нухуфт.

Зи шаҳри Кучорон ба дарёи Порс,
Чӣ гӯяд зи болову паҳнои Порс.

Яке шаҳр буд, нек¹ мардум басе,
Зи кӯшиш будӣ хӯрданӣ ҳар касе.

Бад-он шаҳр духтар фаровон будӣ,
Ки беком чӯяндаи нон будӣ.

Ба як рӯй наздиктар буд кӯҳ,
Шудандӣ ҳама духтарон ҳамгурӯҳ.

490 Аз он ҳар яке пунба бурдӣ ба санг,
Яке дукдоне зи чӯби ҳаданг.

Ба дарвоза духтар шудӣ ҳамгурӯҳ,
Хиромон аз ин шаҳр то пеши кӯҳ.

Баромехтандӣ хӯришҳо ба ҳам,
Набудӣ ба худ² андар ӯ бешу кам.

Нарафтӣ сухан гуфтан аз хобу х(в)ард,
Аз он пунбашон буд нангу набард.

Шабонгаҳ будандӣ сӯи хона³ боз,
Шуда⁴ пунбашон ресмони тароз.

1. Л – танг.

2. И – Набурдӣ ба хурд

3. Л – Шудандӣ сӯи хонаи хеш

4. И – Шудӣ

- 495 Бад-ин шахри бечиз хуррамниход
Яке мард буд, номи ӯ Ҳафтвод.
- Бар ин гуна-бар ному овоза¹ рафт,
Азеро ки ӯро писар буд ҳафт.
- Гиромӣ яке духтараш буду бас,
Ки нашмурдӣ ӯ духтаронро ба кас.
- Чунон буд, ки рӯзе ҳама ҳамгурӯҳ
Нишастанд бо дук дар пеши кӯҳ,²
- Ба гоҳи хӯриш дук бугзоштанд,
Баромехтанд, он кучо доштанд.
- 500 Чунон буд, к-он духтари некбахт
Яке себ афканда бод аз дарахт,
- Ба раҳ-бар бидиду сабук баргирифт,
Кунун бишнава ин, то бимонӣ³ шигифт.
- Чу он хубрух мева андаргазид,
Яке дар миён кирм оганда дид.
- Ба ангушт аз он себ бардошташ,
Дар он дукдон нарма бугзошташ.
- Чу бардошт он дуку он пунба гуфт:
«Ба номи Худованди беёру чуфт,
- 505 Ман имрӯз бар ахтари кирми себ
Ба риштан намоям шуморо ниҳеб».
- Ҳама духтарон шоду хандон шуданд,
Кушодаруху симдандон шуданд.
- Дучандон, ки риштӣ ба рӯзе, биришт,
Шумораш⁴ ҳаме бар замин барнавишт.

1. Л – номи ӯ аз чӣ
2. Л – мехтаронро
3. Л – достони
4. Л – Шуморӣ

В-аз он чо биёмад ба кирдори дуд,
Ба модар намуд, он кучо ришта буд.

Бар \bar{u} офарин кард модар ба меҳр,
Ки бархӯрдӣ аз ахтар, эй хубчеҳр.¹

- 510 Ба шабгир чун ресмон баршумурд,
Дучандон, ки ҳар бор бурдӣ,² бибурд.

Чу омад бад-он чораҷӯй анчуман,
Ба риштан ниҳода дилу ҳушу тан.

Чунин гуфт бо номвар духтарон,
Ки «Эй мохрӯёну некахтарон,

Ман аз ахтари кирм чандон тароз
Биресам, ки низам набошад ниёз.

Биришт он кучо бурда буд, пеш аз он,
Ба кор омадӣ, гар будӣ беш аз он,

- 515 Сӯи хона бурд он тарозе, ки ришт,
Дили моми \bar{u} шуд чу хуррамбиҳишт.

Ҳама лахтаке себ ҳар бомдод
Парирӯй духтар бад-ин³ кирм дод.

Аз он пунба ҳарчанд кардӣ фузун,
Бириштӣ ҳама духтари пурфусун,

Ки чандин бирешӣ⁴ магар бо парӣ,
Гирифтастӣ, эй мохрӯ,⁵ хохарӣ?

- 520 Сабук симтан⁶ пеши модар бигуфт
Аз он себу он кирмак андар нухуфт.

Ҳамон кирми фаррух бад-эшон намуд,
Зану шӯйро равшаной фузуд.

1. И – б. 509 нест.

2. И – будӣ

3. ИЛ – бад-он

4. И – бириштӣ; Л – биресӣ

5. Л – поктан,

6. Л – симрух

Ба фоле гирифт ин сухан Ҳафтвод
Зи коре накардӣ ба дил низ ёд.

Магар з-ахтари кирм гуфти сухан,
Бар ӯ нав шудӣ рӯзгори кухан.

Чунин то баромад бар ин рӯзгор,
Фурузандатар гашт ҳар рӯз кор.

- 525 Мар он кирмо хор нагзоштанд,
Ба хӯрдан-ш неку ҳама доштанд.

Тановар шуд он кирму нерӯ гирифт,
Сару пушти ӯ ранги неку гирифт.

Ҳама танг шуд дукдон бар танаш,
Чу мушки сияҳ гашт пероҳанаш.

Ба машк-андарун пайкари заъфарон,
Бару пушти ӯ аз карон то карон.

Яке поксандук кардаш сиёҳ,
Бад-ӯ андарун сохта ҷойгоҳ.

- 530 Фароз омадаш арчу озарму чиз,
Тавонгар шуд он ҳафт фарзанд низ.

Чунон шуд¹, ки дар шаҳр бе Ҳафтвод
Нагуфти сухан кас ба бедоду дод.²

Яке мир³ буд андар он шаҳри ӯй,
Сарафрозу болашкару обрӯй.⁴

Баҳона ҳама сохт бар Ҳафтвод,
Ки динор бистонад аз баднажод.

Басе номдор анҷуман шуд бар ӯй,
Бар он ҳафт фарзанди пайкорҷӯй.

1. Л – буд

2. Л – ба панду ба дод

3. И – мард

4. И – рангу бўй.

535 Зи шаҳри Кучорон баромад нафир,
Бирафтанд бо найзаву теғу тир.

Ҳама рафт пеш-андарун Ҳафтвод,
Ба ҷанг омаду доди марди бидод.

Ҳама шаҳр бигрифтӯ ўро бикушт,
Басе гавҳару ганҷаш омад ба мушт.

Ба наздики ў мардум анбӯҳ шуд,
Зи шаҳри Кучорон сӯи кӯҳ шуд.

Яке диҷ бикард аз бари теғи кӯҳ,
Шуд он шаҳр бо ў ҳама ҳамгурӯҳ.¹

540 Ниҳодаш бар он диҷ дари оҳанин,
Ҳам оромгаҳ буду ҳам ҷойи кин.

Яке чашмае буд бар² кӯҳсор,
Зи теғ³ андаромад миёни ҳисор.

Яке борае гирд кард андараш,
Ки бино ба дида надиди сараш.

Чу он кирмо гашт сандуқ танг,
Яке ҳавз карданд бар кӯҳу санг.

Чу соручу санг аз ҳаво гашт гарм,
Ниҳоданд кирм андар ў нарм-нарм.

545 Чунон шуд, ки доранда ҳар бомдод
Бирафти давон аз бари⁴ Ҳафтвод.

Лавиде гурунҷаш алаф сохтӣ,
Бибурдиву⁵ кирм он бипардохтӣ.

1. И –б. 538, 539 нест.
2. Л- чашма буд сар - сари
3. ИЛ – бахт
4. Л – дари
5. – Пароканда

Баромад бар ин кор-бар панҷ сол,
Чу пиле шуд он кирм бо шоху¹ ёл.²

Ҳамон духти ӯ буд ниғаҳдори кирм,
Падар гашта ҷангӣ, сипаҳдори кирм.

Биёростандаш ба чиниҳарир,³
Гурунҷаш будӣ хӯрдану шаҳду шир.

550 Дили марди нодон аз он кирм шод,⁴
Сипаҳбад будӣ бар дараши Ҳафтовд.⁵

Зи дарёи Чин то ба Кирмон расид,
Ҳама рӯи кишвар сипаҳ густарид.

Писар ҳафт⁶ бо теғзан даҳ ҳазор,
Ҳамон⁷ ганҷу ҳам⁸ олати корзор.

Ҳар он⁹ подшо, к-ӯ кашидӣ ба ҷанг,
Чу рафтӣ сипоҳаш бари кирм танг,

Шикаста шудаш¹⁰ лашкаре, к-омадӣ,
Чу овози ин достон бишнадӣ.

555 Чунон шуд¹¹ дари номвар Ҳафтовд,
Ки гирдаш наёраст ҷунбид бод.¹²

Чу оғаҳ шуд аз Ҳафтовд Ардашер,
Набуд он суҳанҳо варо¹³ дилпазир.

1. шере жиён кард он кирм

2. ТПЗИ – Чу бугзашт якчанд бар Ҳафтовд.
Мар он ҳисро ном Кирмон ниҳод.

3. ИЛ – дабири вазир.

4. Л- Сипаҳбад будӣ бар дари Ҳафтовд.

5. Л – Ҳамон пурсиш аз кори бедоду дод.

6. Л – ҳафту

7. И – Ҳама

8. Л – бо

9. И – Ҳамон

10. Л – шудӣ

11. И – к-аз

12. ТПЗИЛ - Пас аз б. 555 ин б. омада:

Ҳисорӣ шуд он пур зи ганҷу сипоҳ,

Набурдӣ* бар он бора-бар бод роҳ,

* Л - Надидӣ

13. Л – суҳанҳои ӯ

Сапахбад фиристод наздики ўй
Сипоҳе баландахтару номчӯй.

РАЗМИ АРДАШЕР БО ҲАФТВОД ВА ШИКАСТ ЁФТАНИ АРДАШЕР

Чу огоҳ шуд 3-он суҳан Ҳафтвод,
Аз эшон ба дил барнаёвард¹ ёд.

Камингоҳ кард андар он кунчи кӯҳ,
Биёмад сӯи разм худ бо гурӯҳ.

560 Чу лашкар саросар барошуфтанд,
Ба гурзу табарзин ҳаме кӯфтанд.

Сипоҳ андаромад зи² ҷои камин,
Сияҳ шуд бар он номдорон замин,

Ки кас³ боз нашнохт аз пой даст,
Ту гуфти, замин пойи аспон⁴ бубаст.

Зи кушта чунон шуд дару дашту кӯҳ,
Ки пирӯзгар шуд зи куштан сутӯҳ.

Ҳар он кас, ки буд зинда, 3-он размгоҳ
Сабук бозгаштанд наздики шоҳ.⁵

565 Чу огоҳ шуд номдор Ардашер
Аз он куштану ғорату дору гир,

Ғамӣ гашту лашкар ҳама бозхонд,
Ба зудӣ силоҳу дирам барфишонд.

Ба тундӣ биёмад сӯи Ҳафтвод,
Ба гардун баромад сари баднажод.

Биёвард ганчу силеҳ⁶ аз ҳисор,
Бар ӯ хор шуд лашкару корзор.

1. Л – дарнаёмад-ш

2. И – ба

3. Л – Кас?

4. Л – Зи хун пой эшон

5. И – б. 563, 564 нест.

6. Л – силоҳ.

Чудо буд аз ӯ дур меҳтар писар,
Чу огоҳ гашт ӯ зи разми падар,

- 570 Баромад зи орому аз хӯрду хоб,
Ба кишти биёмад бад-ин рӯи об.

Чаҳонҷӯро ном Шоҳӯй буд,
Яке шӯху бадсозу бадхӯй¹ буд.

Ба кишти биёмад бари Ҳафтовд,
Дили Ҳафтовд аз писар гашт шод.

Биёрист бар маймана чойи хеш,
Сипахбад буду² лашкаророни хеш.

Ду лашкар шуду³ ҳар ду ораста,
Пур аз кина сар, ганҷ пурхоста.

ТОРОҶ ДОДАНИ МЕҲРАКИ НҶШЗОД ХОНАИ АРДАШЕРРО

Ба Ҷаҳрам яке мард буд кайнажод,
Кучо номи ӯ Меҳраки Нӯшзод.

Чу оғаҳ шуд аз рафтани Ардашер,
В-аз он монданаҳ бар лаби обгир,

- 590 Ҳамон низ тангӣ дар он⁴ размгоҳ
Зи баҳри хӯришҳо бар ӯ баста роҳ,

Зи Ҷаҳрам биёмад ба айвони шох,
Зи ҳар сӯ биёвард бемар сипоҳ.

Ҳама ганҷи ӯро ба тороҷ дод,
Ба лашкар басте бадраву тоҷ дод.

Чу огоҳӣ омад ба шох Ардашер,
Пурандеша шуд бар лаби обгир.⁵

1. Л – бадгӯй

2. И – Сипахдор буд

3. Л – шуда,

4. Л – Зи тангӣ, ки буд андар он

5. И – б. 590 – 593 нест.

Ҳама гуфт носохта хонаро,
Чаро хостам чанги¹ бегонаро?

- 595 Бузургони лашкар-шро пеш хонд,
Зи Меҳрак фаровон суҳанҳо биронд.

«Чӣ бинед,-гуфт, - эй сарони сипоҳ,
Ки моро чунин танг шуд дастгоҳ?

Кашидам бaсе талхӣ аз² рӯзгор,
Набуд ранчи Меҳрак маро дар шумор».

Ба овоз гуфтанд,³ к-«Эй шаҳрёр,
Мабинод чашмат бади рӯзгор,

Чу Меҳрак бувад душмане дар⁴ ниҳон,
Чаро ҷуст бояд ба саҳти ҷаҳон?

- 600 Ту дорӣ бузургиву кайҳон турост.
Ҳама бандагонему фармон турост.

Бифармуд, то хон биёростанд,
Маё ҷому⁵ ромишгарон хостанд.

Ба хон барниҳоданд чанде бара,
Ба хӯрдан ниҳоданд сар яксара.

Чу нонро ба хӯрдан гирифт Ардашер,
Биёмад ҳамон ғаҳ яке тез тир.

Нишаст андар он пок фарбех бара,
Ки тир андарун ғарқ⁶ шуд яксара.

- 605 Бузургону фарзонаи размсоз
Зи нон доштанд он замон даст боз.

Зи ғам ҳар касе аз ҷигар хун кашид,
Яке аз бара тир берун кашид.

1. Л – разми
2. ИЛ – талхӣ
3. Л – Ба посух бигуфтанд.
4. Л – душман андар
5. И – руду
6. Л – ғарқа

Бидиданд хатте¹ бад-он тез тир,
Бихонд, он ки буд аз бузургон дабир.

Набишта бад-он тир буд паҳлавӣ,
Ки «Эй шоҳи донанда, гар бишнавай.

Чунин тез тир омад аз боми диж,
Ки аз бахти кирм аст ороми диж.

610 Гар андохтам² ман сӯи Ардашер,
Бар ӯ-бар гузар ёфти парри тир.

Набояд ки чун ӯ яке шахрёр
Кунад чанги кирм андар он³ рӯзгор».⁴

Чу хонанда бар⁵ шахрёр Ардашер
Набишта ҳаме хонд аз чӯби⁶ тир,

Зи диж то бар эшон⁷ ду фарсанг буд,
Дили меҳтарон з-он суҳан танг буд.

Ҳаме ҳар касе хонданд офарин,
Зи дидор бар фарри шоҳи замин.

ОГОҲӢ ЁФТАНИ АРДАШЕР АЗ КОРИ КИРМ ВА ЧОРА НАМУДАН ВА КУШТАНИ Ӯ КИРМО

615 Пурандеша буд он шаб аз кирм шоҳ,
Чу биншаст хуршед бар ҷойи моҳ,

Сипаҳ баргирифт аз лаби обгир,
Сӯи Порс омад дамон⁸ Ардашер.

Паси лашкари ӯ биёмад сипоҳ,
Зи ҳар сӯ гирифтанд бар шоҳ роҳ.

-
1. ИЛ – нақше
 2. М - андохти
 3. Л – паст кирм андар ин
 4. И – б. 611 нест.
 5. Л – Бар он мӯбадон
 6. Л – тез
 7. ИЛ – бари ӯ
 8. И – давон

Бикуштанд, ҳар кас ки буд номдор,
Ҳама тохт бо вижагон шаҳрёр.

Хурӯш омад аз пас, ки аз¹ бахти кирм,
Ки рахшанда² бодо сари тахти кирм!

- 620 Ҳама гуфт ҳар кас, ки инат шигифт,
К-аз ин ҳаргиз³ андоза натвон гирифт.

Биёмад гурезону дил пурниҳеб,
Ҳама тохт андар фарозу нишеб.

Яке шорсон дид чойи бузург,
Биронданд бо пӯя аспон чу гург.

Чу танг андаромад, яке хона дид,
Ба дар-бар ду барнои бегона дид.

Бибуданд бар дар⁴ замоне ба пой,
Бипурсид аз ӯ⁵ ин ду покизарой,

- 625 Ки «Бегаҳ чунин аз кучо рафтаед,
Ки бо гарди роҳеду ошуфтаед?»

Бад-ӯ гуфт: «Аз ин сӯ⁶ гузашт Ардашер,
В-аз ӯ бозмондем мо хира-хир,

Ки бугреҳт аз кирму аз Ҳафтвад.
В-аз он беҳунар лашкари баднажд». ⁷

Бупечид бар чой ҳар ду чавон,
Пур аз дард гаштанду тираравон.

Фуруд оваридандаш аз пушти зин,
Бар ӯ ҳар ду он⁸ хонданд офарин.

1. Л – ин
2. Л – фархунда
3. Л – ҳар кас
4. И – андар
5. И – з-ӯ
6. И – Ин сӯ
7. ИЛ – бар
8. Л – он меҳтарон

- 630 Яке чойи хуррам биёростанд,
Писандида хоне биперостанд.
- Нишастанд бо шоҳ гурдон ба хон,
Парастии гирифтанд ҳар ду ҷавон.
- Ба овоз гуфтанд, к-«Эй сарфароз,
Ғаму шодмонӣ намонад дароз.
- Ниғаҳ кун, ки Заҳҳоки бедодгар,
Чӣ овард з-он тахти шоҳӣ басар?
- Ҳам Афросиёби¹ бадандешмард,
К-аз ӯ буд дили шаҳрёрон ба дард.
- 635 Сикандар, ки омад бад-ин рӯзгор,
Бикушт, он ки буд дар ҷаҳон шаҳрёр,
- Бирафтанду з-эшон ба ҷуз номи зишт
Намонду наёбанд хуррамбихишт.
- Намонад ҳамин низ бар Ҳафтверд,
Бупечад ба фарҷом аз ин² баднаҷод».
- Зи гуфтори эшон дили шаҳрёр
Чунон тоза шуд чун гул андар баҳор.
- Хуш омад-ш гуфтори он дилнавоз,
Бикард ошқорову³ букшод⁴ роз:
- 640 «Зи фарзанди Сосон манам Ардашер,
Ҳаме⁵ панд бояд маро дилпазир.
- Чӣ созем бо кирму бо Ҳафтверд,
Ки ному наҷодаш ба гетӣ мабод?!»
- Сипахдори Эрон чу бинмуд роз,
Ҷавонон-ш бурданд ҳар ду намоз.

1. ИЛ – Афросиёб он
2. Л – он
3. И – Дилаш буд пурдари,
4. Л – бинмуд
5. ИЛ – Яке

Бигуфтанд ҳар ду к-«анӯша бадӣ,
Ҳамеша зи ту дур дасти бадӣ!

Тану ҷони мо пеши ту банда бод,
Ҳамеша равони ту поянда бод!

- 645 Суханҳо, ки пурсидӣ аз мо нахуст,
Бигӯем, то чора созӣ дуруст.

Ту дар ҷанг бо кирму бо Ҳафтвад
Басанда най, гар напечӣ зи дод.

Яке ҷой доранд бар теғи кӯҳ,
Бад-ӯ-андарун кирму ганчу гурӯҳ.

Ба пеш-андарун шаҳру дарё ба пушт,
Диже бар сари кӯху роҳе дурушт.

Ҳамон кирм, к-аз мағзи Аҳриман аст,
Ҷаҳонофаринандаро душман аст.

- 650 Ҳама кирм хонӣ ба ҷарм-андарун,
Яке деви ҷангист, резандахун».

Суханҳо чу бишнид аз ӯ Ардашер
Ҳама меҳрҷӯяндаву¹ дилпазир

Бад-эшон ҷунин гуфт: «Коре равост,
Баду неки эшон маро бо шумост».

Ҷавонон варо посух оростанд,
Дили ҳушмандаш биперостанд,

Ки мо бандагонем пешат ба пой,
Ҳамеша ба неки туро раҳнамой».

- 655 Зи гуфтори эшон ҳама гашт² шод,
Ҳама шуд шитобону³ дил пур зи дод.

Чу бардошт аз он ҷо ҷаҳондор шох,
Ҷавонон бирафтанд бо ӯ ба роҳ.

1. И – Аз он марди ҷӯяндаи

2. Л – дилаш гашт

3. Л – рафт пирузу

Ҳаме рафт равшандилу ёдгир,
Сарафроз то Хурраи Ардашер.

Чу бар шоҳ-бар шуд сипоҳ анҷуман,
Бузургони фарзонаи¹ ройзан.

Баросуд якчанд рӯзе ба дод,
Биёмад сӯи Меҳраки Нӯшзод.

- 660 Чу Меҳрак наёраст рафтан ба ҷанг,
Ҷаҳон кард бар хештан тору танг.

Ба Ҷаҳрам чу наздик шуд подшо,
Ниҳон гашт аз ӯ Меҳраки бевафо.

Дили подшо пур зи пайкор шуд,
Ҳаме буд, то ӯ гирифтор шуд.

Ба шамшери ҳиндӣ бизад гарданаш,
Бар оташ барандохт бесар² танаш.

Ҳар он кас, ки аз тухмаш омад ба мушт,
Ба ханҷар ҳам андар замонаш бидушт,

- 665 Магар духтаре, к-он ниҳон гашт³ аз ӯй,
Ҳама шаҳр аз ӯ шуд пур аз ҷустуҷӯй.

КУШТАНИ АРДАШЕР КИРМИ ҲАФТВОДРО

В-аз он ҷойгаҳ шуд сӯи ҷанги кирм,
Сипоҳаш ҳама карда⁴ оҳанги кирм.

Биёвард лашкар даҳу ду ҳазор,
Ҷаҳондидаву коркарда савор.

Пароканда лашкар чу шуд ҳамгурӯҳ,
Биёвардашон то миёни ду кӯҳ.

Яке мард буд, номи ӯ Шаҳргир,
Хирадманду солори шоҳ Ардашер.

1. И – фарзонаву

2. Л – Ба оташ дарандохт бебар; И – Ба оташ биандохт бебар

3. И – монд

4. Л – кард

670 Чунин гуфт пас шоҳ бо паҳлавон,
Ки «Эдар ҳаме бош равшанравон.

Шабу рӯз карда талоя ба пой,
Саворони бодонишу раҳнамой.

Ҳамон дидабон дору¹ ҳам посбон,
Нигаҳбони² лашкар ба рӯзу шабон.

Ман акнун бисозам яке кимиё,
Чу Исфандёр - он ки будам ниё.

Агар дидбон дуд бинад ба рӯз,
Шаб оташ чу хуршеди гетифурӯз,

675 Бидонед, к-омад ба сар кори кирм,
Гузашт ахтару рӯзи бозори кирм.

Гузин кард аз он меҳтарон ҳафт мард
Далерону шерони рӯзи набард.

Ҳар он кас, ки будӣ ҳамовози ӯй,
Нагуфтӣ ба боди ҳаво рози ӯй.

Басе³ гавҳар аз ганҷ бугзид низ,
Чу дебову динору ҳар гуна чиз,

Ба чашми хирад чиз ночиз кард,
Ду сандук пурсурбу арзиз кард.

680 Яке деги рӯин⁴ ба бор-андарун,
Ки устод буду⁵ ба кор-андарун,

Чу з-он гуна найрангҳо⁶ кард рост,
Зи солори охур ҳаре даҳ бихост.

Чу харбандагон чомаҳои гилем
Бипӯшиду бораш ҳама зарру сим.

1. И – дор

2. Л – Нигаҳдори

3. И – Яке

4. И – сангӣ

5. И – Ки истода буду

6. И – Чу он будани чомаҳо; Л – Чу аз бурдани чомаҳо

Ҳама шуд халидадилу роҳчӯй,
Зи лашкар сӯи диҷ ниҳоданд рӯй,

Ҳамон рустой ду марди ҷавон,
Ки буданд рӯзе варо мизбон,¹

685 Аз он анҷуман бурд бо хештан,
Ки ҳам дӯст буданду ҳам ройзан.

Чу аз роҳ наздики он диҷ шуданд,
Бибурданд бар кӯҳу² дам барзаданд.

Парастандаи кирм буд шаст мард,
Напардохтӣ як тан аз коркард.

Нигаҳ кард як тан, ба овоз гуфт,
Ки «Сандукро чист андар нухуфт?»

Чунин дод посух бад-ӯ шаҳрёр,
Ки «Ҳар гунае чиз дорам ба бор.

690 Зи пирояву чомаву симу зар,
Зи дебову динору хаззу гуҳар,

Ки бозоргони хуросониам,
Ба ранҷ-андарун бе таносониам.³

Басе хоста дорам аз баҳти кирм,
Кунун омадам шод то таҳти кирм.

Агар бар парастииш физоям, сазост,
Ки аз баҳти ӯ кори ман гашт рост».

Парастандаи кирм букшод роз,
Ҳамон гаҳ дари диҷ кушоданд боз.

695 Хару бораиш овард андар ҳисор,
Биёрист дуккон ҳаме номдор.

1. И – меҳрубон,

2. И – Бибурданду бар кӯҳ,

3. Л – бар таносониам.

Сари бор букшод зуд Ардашер,
Бубахшид чизе, ки буд ногузир.¹

Яке суфра пеши парастандагон
Бигустурд бар сони харбандагон,

Зи сандуқ букшод банду калид,
Бароварду пур кард чоми набид.

Ҳар он кас, ки зӣ кирм кардӣ хӯриш,
Зи ширу гурунҷ омадаш парвариш,

700 Бупечид гардан зи чоми набид,
Ки навбат будаш чои мастӣ надид.

Чу бишнид, бар пой част Ардашер,
Ки «Бо ман фаровон гурунҷ асту шир.

Ба дастурии сарпарастон² се рӯз
Мар ӯро ба хӯрдан манам дилфурӯз.

Магар ман шавам дар ҷаҳон шӯҳрае,
Маро бошад аз ахтараш баҳрае,³

Шумо май гусоред бо ман се рӯз,
Чахорум чу хуршеди гетифирӯз

705 Барояд, яке кулба созам фарох,
Сари тоқ бартар зи девори кох.

Фурӯшандаам, ҳам харидорчӯй,
Физояд маро назди кирм обрӯй.

Баромад ҳама қоми ӯ з-он сухун,
Бигуфтанд, к-«Ҷуро парастииш ту кун».

Баровард харбанда ҳар гуна ранг,
Парастанда биншаст бо май ба чанг

Бихӯрданд чизеву мастон шуданд,
Парастандагон майпарастон шуданд.

1. Л – ки з-ӯ буд гузир; И – к-аз ӯ буд гузир.

2. Л – сарварон то

3. И – б. 703 нест.

710 Чу аз чоми май сусташон шуд забон.
Биёмад чаҳондор бо мизбон.

Биёвард арзизу руинлавид,¹
Барафрӯхт оташ ба рӯзи сапед.

Чу он кирмро буд гоҳи хӯриш,
Аз арзизи чӯшон будаш парвариш.²

Забонаш бурун карда ҳамранги санҷ,
Бар он сон, ки аз пеш хӯрдӣ гуранҷ.³

Фуру рехт арзиз марди чавон
Ба ҳавз-андарун,⁴ кирм шуд нотавон,

715 Тароке баромад зи ҳалқуми ӯй,
Ки ларзон шуд он кундаву буми⁵ ӯй,

Бишуд бо чавонон чу бод Ардашер,
Бибурданд шамшеру кӯполу тир.

Парастандагон он, ки буданд маст,
Яке зинда аз дасти эшон наҷаст.⁶

Барангехт з-ин⁷ боми диҷ тира дуд,
Далерӣ ба солори лашкар намуд.

Давон дидабон шуд сӯи⁸ Шаҳргир,
Ки пирузгар гашт шоҳ Ардашер.

720 Биёмад сабук паҳлавони⁹ сипоҳ
Биёвард лашкар ба наздики шоҳ.

1. И – равшан паид,

2. ТПЗ – Сӯи кунда овард арзиз гарм,
Сар аз кунда бардошт он кирм нарм.

3. Л – пас аз б. 713 ин б. омада:
Ду чашмаш чу бар Ардашер уфтод,
Дахонро зи баҳри хӯриш баркушод.

4. Л – Маканда дарун,

5. И – кирми

6. Л – нараст.

7. Л – аз

8. Л – бари

9. Л – паҳлавон бо

КУШТАНИ АРДАШЕР ҲАФТВОДРО

Чу огоҳ шуд з-он сухан Ҳафтвод,
Дилаш гашт пурдарду лаб пур зи бод.

Биёмад, ки диҷро кунад хостор,
Бар он бора баршуд дамон¹ шаҳрёр.

Бикӯшид чанде, наёмад-ш суд,
Ки бар бораи диҷ пайи² шер буд.

В-аз он рӯй лашкар биёмад чу кӯҳ,
Бимонданд бо доғу дард он гурӯҳ.

725 Чунин гуфт аз он бора шоҳ³ Ардашер,
Ки «Бифроз чанг, эй яли Шаҳргир.

Агар гум шавад з-ин миён Ҳафтвод,
Намонад ба чанги ту чуз ранчу бод,

Ки ман кирмро додам⁴ арзизи гарм
Шуд он давлату рафтани тез⁵ нарма».

Шунид он ҳама лашкар овози шоҳ,
Ба сар барниҳоданд з-оҳан кулоҳ,

Аз он дил гирифтанд эронийн,
Бубастанд аз баҳри кина⁶ миён.⁷

730 Сӯи лашкари кирм баргашт бод,
Гирифтор шуд дарзамон⁸ Ҳафтвод.

1. И – Бад-он бора бар шуд бари

2. Л – яке.

3. И – з-он подшоҳ

4. И – дода

5. И – давлати тезаш имрӯз

6. ИЛ – бо дард кинро

7. Л – пас аз б. 729 ин б. омада:

Ҳамон гаҳ яке лашкаре Ҳафтвод

Биёрасту омад ба кирдори бод.

Ду лашкар баробар рада баркашид,

Ту гуфти, ки хуршед шуд нопадид,

Баромад яке боду гарде сиёҳ,

Ки пӯшида шуд рӯи хуршеду моҳ,

8. Л – миён; И – з-он миён

Ҳамон низ Шоҳуи айёри ӯй,
Ки меҳтарписар буду солори ӯй,

Фуруд омад аз диҷ давон Ардашер,
Пиёда бишуд пеши ӯ Шаҳргир.

Бибурданд болои зарринситом,¹
Нишаст аз бараш ҳусрави некном.²

Бифармуд пас шаҳрёри баланд
Задан³ пеши дарё ду дори баланд.

735 Ду бадхохро зинда бар дор кард,
Дили душман аз хоб бедор кард.

Биёмад зи⁴ қалби сипаҳ Шаҳргир,⁵
Бикӯшт он ду танро ба борони тир.

Ба тороч дод он ҳама хоста,
Шуд аз хоста лашкар ораста.

Зи⁶ диҷ ҳар чи буд, аз қарон то қарон.
Фуруд овариданд фармонбарон.

Зи пурмоятар ҳарчи⁷ буд дилпазир,
Ҳама тохт то Хурраи Ардашер.

740 Бикард андар он кишвар оташкада,
Бар ӯ тоза шуд Меҳргону Сада.

Супурд он замон кишвару тоҷу тахт
Бад-он мизбонони⁸ бедорбахт.

В-аз он ҷойгаҳ рафт пирӯзу шод,
Бигустурд бар кишвари Порс дод.

1. ИЛ – зарринлагом,
2. Л – меҳтари шодком.
3. И – Аз он
4. Л – ба
5. Л – Ардашер,
6. Л – Ба
7. Л – чанде ки
8. Л – марзбонони

Чу осуда баргашт¹ марду сутур,
Биёвард лашкар сӯи шаҳри Зур.

Ба Кирмон фиристод чанде сипоҳ,
Яке марди шоистаи тоҷгоҳ.

745 В-аз он чойгоҳ шуд сӯи Тайсафун,
Сари бахти бадхоҳ карда нагун.

Чунин аст расми ҷаҳони ҷаҳон,
Ҳама рози хеш аз ту дорад ниҳон.

Насозад, ту ночор бо ӯ бисоз,
Ки рӯзе нишеб асту рӯзе фароз.

1. Л – Чу осудатар гашт

ПОДШОҲИИ СОСОНИЁН

ПОДШОҲИИ АРДАШЕРИ БОБАКОН

Чиҳил солу ду моҳ буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ АРДАШЕР

Ба Бағдод биншаст бар тахти оч,
Ниҳода ба сар-бар зи пирӯза тоҷ,

Камар баставу гурзи шохон ба даст,
Биёраста ҷойгоҳи нишаст.

Шаҳаншоҳ хонанд аз он¹ пас варо,
Зи Гуштосп нашнохтӣ кас варо.

Чу тоҷи бузургӣ ба сар барниҳод,
Чунин кард бар тахти пирӯза ёд,

- 5 Ки андар ҷаҳон дод ганчи² ман аст,
Ҷаҳон зинда аз бахту ранчи ман аст.

Кас ин ганҷ аз ман наёрад ситад,
Бад ояд ба мардум зи кирдори бад.

Чу хушнуд бошад ҷаҳондори пок,
Надорад дарег аз ман ин тираҳок.

Ҷаҳон сарбасар дар паноҳи ман аст,
Писандидани дод роҳи ман аст,

Набояд, ки аз кордорони ман,
Зи сарҳангу ҷангисаворони ман

- 10 Бихуспад³ касе дил пур аз орзуй,
Гизоянда⁴ бо мардуми неххӯй.

1. ИЛ – з-он
2. Л – тоҷу гоҳи
3. Л – Нахуспад
4. Л – Гироянда

Кушодаст бар ҳар кас ин боргоҳ
Зи бадхоҳу аз мардуми некхоҳ.

Ҳама анҷуман хонданд офарин,
Ки обод бодо ба додат замин.

Фиристод бар ҳар сӯе лашкаре,
Ки то ҳар кӣ¹ бошад зи душман саре,

Сари кинаваршон ба роҳ оваранд,²
Ғар оини шамшеру гоҳ оваранд.³

САРГУЗАШТИ АРДАШЕР БО ДУХТАРИ АРДАВОН

- 15 Бад-он гаҳ, ки шоҳ Ардавонро бикишт,
Зи хуни вай овард гетӣ ба мушт.

Чу ӯ кушта шуд, духтарашро бихост,
Бад-он то бигӯяд, ки ганчаш кучост.

Ду фарзанди ӯ шуд ба Ҳиндустон,
Ба ҳар неку бад гашта ҳамдостон,

Ду дар банду зиндони шоҳ Ардашер,
Падар куштаву зинда хаста ба тир.

Ба Ҳиндустон буд меҳтар писар,
Ки Баҳман будӣ номи ӯ⁴ пурҳунар.

- 20 Фиристодае чуст борою хуш,
Чавоне ки дорад ба гуфтор гӯш.

Чу аз подшоҳӣ надид эҷ баҳр,
Бад-ӯ дод бегоҳ як пора заҳр.

Бад-ӯ гуфт: «Рав пеши хоҳар, бигӯй,
Ки аз душман ин меҳрубонӣ маҷӯй.

1. Л – Ки ҳар кас, ки

2. Л – оваред,

3. Л – чоҳ оваред.

4. ИЛ – он

Туро ду бародар¹ ба Ҳиндустон,
Ба ранчу бало гашта ҳамдостон.

Ду он ҷо ба зиндони шоҳ-андарун,
Ду дида пур аз обу дил пур зи хун,

- 25 Ту аз мо гусаста бад-ин гуна меҳр,²
Писандад чунин Кирдгори сипеҳр?³

Чу хоҳӣ, ки бонуи Эрон шавӣ,
Ба гетӣ писанди далерон шавӣ.

Ҳалоҳил чунин заҳри Ҳиндӣ бигир,
Ба кор ор якбора бар Ардашер».

Фиристода омад ба Ҳангоми шом,
Ба духти гиромӣ бидод ин⁴ паём.

Варо ҷону дил бар бародар бисӯхт,
Ба кирдори оташ дилаш барфурӯхт.

- 30 Зи доранда бистад гаронмоя заҳр,
Бад-он буд, ки бардорад аз ком баҳр.⁵

Чунон буд, ки як рӯз шоҳ Ардашер
Ба нахчир букшод бар гӯр тир.

Чу бугзашт нима зи рӯзи дароз,
Сипаҳбад зи нахчиргаҳ гашт боз.

Сӯи духтари Ардавон шуд зи⁶ роҳ,
Давон моҳчеҳра бишуд назди шоҳ.

Биёвард ҷомаи зи ёкути зард,
Пур аз шаққару пист бо оби сард.

- 35 Биёмехт бо шаққару пист заҳр,
Ки Баҳман магар ёбад аз ком баҳр.

1. Л – Бародар ду дорӣ

2. И – банд,

3. И – баланд?

4. Л – он

5. Л – 6, 29, 30 нест.

6. И – ба

Чу бигрифт шоҳ Ардашер он ба даст,
Зи дасташ биафтоду¹ бишкаст паст.

Шуд он подшозода² ларзон зи бим,
Ҳам андар замон шуд дилаш бар ду ним.

Чаҳондор аз он ларза шуд бадгумон,
Пурандеша аз гардиши осмон.

Бифармуд, то хонагӣ мурғ чор
Парастанда орад бари шаҳрёр.

40 Чу он мурғ бар пист бугзоштанд,
Гумоне ҳаме хира пиндоштанд.

Ҳамон гоҳ мурғ он бихӯрду бимурд,
Гумон бурдан аз роҳи некӣ бибурд.

Бифармуд, то мӯбаду кадхудой
Биёмад бари хусрави некрой.

Зи дастури хеш он³ бипурсид шоҳ,
Ки бадхохро гар нишонӣ ба гоҳ,

Шавад дар навозиш дар он гуна маст,
Ки беҳуда ёзад ба чони ту даст,

45 Чӣ бодафра аст ин баровардaro,
Чӣ созем дармони худкардарo?»

Чунин дод посух, ки «Меҳтарпараст,
Чу ёзад ба чони чаҳондор даст,

Сари пургуноҳаш бибояд бурид,
Касе панд гӯяд, набояд шунид!»

Бифармуд, к-аз духтари Ардашон
Тане кун, ки ҳаргиз набинад равон,

1. Л – дарафтоду
2. Л – подшоҳбача
3. Л – Эрон

Бишуд мӯбаду пеши ӯ духти шох
Ҳама рафт ларзону дил¹ пургуноҳ.

- 50 Ба мӯбад чунин гуфт, к-«Эй пурхирад,
Марову туро рӯз ҳам бугзарад.

Агар кушт хоҳӣ маро ногузир,
Яке кӯдаке дорам аз Ардашер,

Агар ман сазоям ба хун рехтан,
Зи² дори баланд андаровехтан,

Чу ин гардад аз покмодар чудо,
Бикун, ҳар чӣ фармон диҳад подшо».

Зи раҳ боз шуд мӯбади тезвир,
Бигуфт, он чи бишнид, бо Ардашер.

- 55 Бад-ӯ гуфт: «З-ӯ³ низ машнав сухун,
Каманд ору бодафраи ӯ бикун».

ЗОДАНИ ШОПУРИ АРДАШЕР

Ба дил гуфт мӯбад, ки бад рӯзгор,
Ки фармон чунин омад аз шаҳрёр.

Ҳама маргроєм, барнову пир,
Надорад писар шаҳрёр Ардашер.

Гар ӯ бешумар⁴ солиён бишмарад,
Ба душман расад тахт, к-ӯ⁵ бугзарад.

Ҳамон беҳ, к-аз ин кори носудманд,
Ба мардӣ яке рой⁶ созам баланд,

- 60 Зи куштан раҳонам ман ин моҳро,
Магар з-ин пушаймон кунам шоҳро».

1. И – ларзондилу
2. Л – Ба
3. Л – рав
4. ИЛ – солиён
5. Л – чун; И – гар
6. Л – кор

Ҳар он гаҳ к-аз ӯ бачча ояд чудо,
Ба чой орам ин кинаи¹ подшо.

На корест, к-аз дил ҳаме бугзарад,
Хирадманд бошам беҳ² аз бехирад.

Биёрост чое ба айвони хеш,
Ки дорад варо чун тану чони хеш.

Ба дил гуфт, агар ҳеч боди ҳаво
Бубинад варо, ман надорам раво.

65 Пас андеша кард он, ки душман бас аст,
Гумони баду нек бо ҳар кас аст.

Яке чора созам, ки бадгӯи ман
Наронад ба бад об дар чӯи ман.

Ба чое шуду хоя бибрид паст,
Бар ӯ доғу дору ниҳоду бубаст.

Ба хоя намак барпароканд зуд,
Ба ҳуққа дарафканд³ бар сони дуд.

Ҳам андар замон ҳуққаро мӯҳр кард,
Биёмад хурӯшону рухсора зард.⁴

70 Ниҳоданд бар пеши⁵ тахти баланд,
Ҳамон ҳуққа дар даст⁶ бо мӯҳру банд.

Чунин гуфт бо шоҳ, к-«ин зинҳор,
Супорад ба ганчури худ шаҳрёр.

1. И – чо орам ин гуфтаи

2. Л – на

3. Л – дароганд

4. ТПЛМ – Ба фармонбарон гуфт: «Махд оваред,
Чу тира шавад, назди шоҳам баред,
Чунон ҳам варо зор бардоштанд,
Ба махд-андарун тез бугзоштанд
Ба мӯбад чунин гуфт шоҳ Ардашер,
Ки чехра чаро кардай чун зарир?»
Чунин дод посух, к-«Аз он коркард,
Дилам гашт пурдарду рухсора зард».

5. Л – Чу омад ба наздики

6. Л – бинҳод

Набишта бад-он ҳуққа таърихи он,
Падидор карда паю беҳи он».

**ЗОДАНИ ШОПУР ПИСАРИ АРДАШЕР АЗ ДУХТАРИ
АРДАВОН ВА ПАС АЗ ҲАФТ СОЛ ОГОҲӢ ЁФТАНИ
АРДАШЕР АЗ ОН ВА ШИНОХТАН ЁРО**

Чу хангомаи зодан омад фароз,
Аз он кор бар бод накшод роз.

Писар зод аз ин духтари Ардавон,
Яке хусравоини¹ равшанравон,

- 75 Аз айвони хеш анчуман дур кард,
Варо ном дастур Шопур кард.

Ниҳонаш ҳаме дошт то ҳафт сол,
Яке шоҳфаш² гашт бо фарру ёл.

Чунон буд, ки рӯзе биёмад вазир,
Бидид об бар чехраи Ардашер.

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳо, анӯша бадӣ,³
Ниҳонро⁴ ба андеша тӯша бадӣ!⁵

Зи гетӣ ҳама коми дил ёфтӣ,
Сари душман аз тахт бартофтӣ.

- 80 Кунун гоҳи шодиву май х(в)ардан аст,
На хангоми андеша парвардан⁶ аст.

Замин ҳафт кишвар ба шоҳӣ турост,
Сипоҳиву гоҳиву роҳӣ турост».

Чунин дод посух бад-ӯ шаҳрёр,
Ки «Эй покдил мӯбади роздор.⁷

1. И – хусравоину

2. Л – Шохрух

3. Л – бизӣ,

4. ИЛ – Равонро

5. Л – бизӣ.

6. ИЛ – овардан

7. И – ёдгор.

Замона ба шамшери мо гашт рост,¹
Ғаму ранчу нохубӣ аз мо бикост.²

Маро сол бар панҷаху як расид,
Зи кофур шуд мушку гул нопадид.

85 Писар боядӣ³ пешам акнун ба пой,
Дилорову нерудеху⁴ раҳнамой.

Падар бе писар чун⁵ писар бе падар,
Ки бегона ўро нагирад ба бар.

Пас аз ман ба душман расад тоҷу ганҷ,
Маро хок суд ояд аз дарду ранҷ».

Ба дил гуфт бедормарди куҳан,
Ки омад кунун рӯзгори суҳан.

Бад-ӯ гуфт, к:-«Эй шоҳи кехтарнавоз,
Ҷавонмарду равшандилу сарфароз,

90 Гар эдун, ки ёбам ба ҷон зинҳор,
Ман ин ранҷ бардорам аз шаҳрёр».

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй хирадманд мард,
Ҷаро боядам ҷони ту ранҷа кард?

Бигӯ он чи дониву бифзой низ,
Зи гуфти хирадманд бартар чӣ чиз?»

Чунин дод посух бад-ӯ қадхудой,
Ки: «Эй шоҳи равшандилу⁶ покрӯй,

Яке ҳуққа буд назди ганҷури шоҳ,
Сазад, гар ки хоҳад⁷ кунун пешгоҳ».

95 Ба ганҷур гуфт: «Он, ки ӯ зинҳор
Туру дод, омад кунун хостор.

1. Л – рост гашт.

2. Л – ранҷ бо хӯрдан андаргузашт.

3. И – то будӣ

4. И – Ки дилҷӯи ман будиву

5. И – шуд; И – Чунин рӯзгораш биёмад ба сар.

6. Л – равшандили

7. ИЛ – бихоҳад

Бад-ӯ¹ боз деҳ, то бубинам, ки чист
Магармон набояд ба андеша зист»²,

Биёвард пас ҳукқа ганчури ӯй,
Супурд, он ки бистад зи дастури ӯй.

Бад-ӯ гуфт, к-«Он³ хуни гарми ман аст,
Бурида зи бун боз⁴ шарми ман аст.

- 100 Супурдӣ ба ман⁵ духтари Ардавон,
Ки то боз хоҳи танаш⁶ беравон.

Накуштам, ки фарзанд буд дар ниҳон,
Битарсидам аз Кирдгори ҷаҳон.

Наҷустам ба фармон-т озарми хеш,
Буридам ҳам андар замон шарми хеш,

Бад-он, то касе бад нагӯяд маро,
Ба дарёи тӯҳмат нашӯяд маро,

Кунун ҳафтсола-ст Шопури ту,
Ки зебад бад-он⁷ сол дастури ту.

- 105 Чун ӯ нест фарзанд як шоҳро,
Намонад магар бар фалак моҳро.

Варо ном Шопур кардам ба меҳр,
Ки аз баҳти ӯ шод бодо сипеҳр.

Ҳамон модараш низ⁸ бо ӯ ба ҷой,
Ҷаҳонҷӯй фарзандро раҳнамоӣ.

Бад-ӯ монд шоҳи ҷаҳон дар шигифт,⁹
В-аз он кӯдак андешаҳо баргирифт.

1. И – Бирав

2. И – Ниҳода бар ин ҳукқа-бар мӯҳри кист?;

Л – Ниҳода бар ин банд-бар мӯҳри кист?

3. Л – Ин.

4. Л – бори

5. Л – маро

6. Л – тани

7. Л – шояд бад-ин

8. Л – низ модар-ш

9. И – Чу ӯ номи додори довар гирифт.

В-аз он пас чунин гуфт бо кадхудой,
Ки:-«Эй марди равшандили покррой,

- 110 Басе ранҷ бардоштӣ з-ин сухан,
Намонам, ки ранҷи ту гардад куҳан.

Кунун сад писар гир ҳамсоли ӯ,
Ба болову чехру бару ёли ӯ,

Ҳамон¹ чома пӯшида бо ӯ ба ҳам,
Набояд, ки чизе бувад бешу кам.

Ҳама кӯдаконро ба чавгон фирист
Биёрой гӯю ба майдон фирист.

Чу як² дашт кӯдак бувад хубчехр,
Бупечад зи фарзанд чонам ба меҳр.

- 115 Бар он ростӣ дил гувоӣ диҳад,
Маро бо писар ошноӣ диҳад.

ГҶӢ ЗАДАНИ ШОПУР ВА ШИНОХТАНИ ӮРО ПАДАР

Биёмад ба шабгир дастури шоҳ,
Бибурд он ҳама кӯдаконро ба гоҳ.^{3*4}

Ба як чомаву чехру боло яке,
Ки пайдо набуд ин аз он андаке.

Ба майдон ту гуфти яке сур буд,
Миён-андарун шоҳ Шопур буд.

Чу кӯдак ба захм андаровард рӯй,
Фузунӣ ҳама ҷуст ҳар як ба гӯй.⁵

- 120 Биёмад ба майдони хеш Ардашер,
Тане чанд аз он вижагон⁶ ногузир.

1. И – Ҳама

2. Л – бар

3. Л – Ҳама бурд кӯдак ба майдонсипоҳ

4. М – Ҳама бурд кӯдак ба майдонгоҳ

5. Л – бад-ӯй

6. И – зиракон

Нигаҳ карду¹ чун кӯдаконро² бидид,
Яке боди сард аз чигар баркашид.

Ба ангушт бинмуд бо кадхудой,
Ки инак магар³ Ардашере ба чой?

Бад-ӯ роҳбар гуфт, к-«Эй⁴ подшо,
Дилат шуд ба фарзандии ӯ гуво.

Яке бандаро гуфт шоҳ Ардашер,
Ки: «Эй марди бинодилу ёдгир!⁵

125 Ҳама бош бо кӯдакон тозарӯй,
Ба чавгон ба⁶ пеши ман андоз⁷ гӯй.

Аз он кӯдакон он⁸ кӣ ояд далер,
Миёни саворон ба кирдори шер.

Зи дидори ман гӯй берун барад,
Аз он анчуман кас ба кас нашмарад

Бувад бегумон покфарзанди ман,
Зи тухму бару ёлу⁹ пайванди ман.

Ба фармон бишуд¹⁰ бандаи шаҳрёр,
Бизад гӯю афканд пеши савор.

130 Давон кӯдакон аз паси ӯ чу тир,
Чу гаштанд наздик бо Ардашер,

Бимонданд ноком бар чойи хеш,
Биёмад ҳамон гоҳ Шопур пеш,

Зи пеши падар гӯй бирбуду бурд,
Чу шуд дуртар, кӯдаконро супурд.

-
1. Л – кард,
 2. И – кард чун кӯдак андар
 3. ИЛ – яке
 4. Л – гуфт мӯбад, ки
 5. ИЛ – Раву гӯи эшон ба чавгон бигир.
 6. И – чавгон-т
 7. Л – сӯи ман биандоз
 8. ИЛ – то
 9. И – тухми ману пок
 10. И – фармон шуда

Зи шодӣ чунон шуд дили Ардашер,
Ки гардад чавон мардumi гашта пир.

Саворонаш аз хок¹ бардоштанд,
Ҳаме даст бар даст бутзоштанд.

- 135 Шаҳаншоҳ аз он пас гирифташ ба бар,
Ҳаме офарин хонд бар додгар.

Сару чашму рӯяш бибӯсиду гуфт,
Ки чун ин² шигифти нашоёд нухуфт.

Ба дил ҳаргиз ин ёд нагзоштам,
Ки инро ҳама³ кушта пиндоштам.

Чу Яздон ҳаме шаҳрёрӣ фузуд,
Зи ман дар ҷаҳон ёдгорӣ намуд.

Зи⁴ фармони ӯ барнаёбӣ гузар,
В-агар бартар орей зи хуршед сар».

- 140 Гуҳар хост аз ганчу динор хост,
Гаронмоя ёкути бисёр хост.

Бар ӯ зарру гавҳар ҳамерехтанд,
Зи бар мушку анбар ҳамебехтанд.

Зи динор шуд торакаш нопадид,
Зи гавҳар касе чехраи ӯ надид.

Ба дастур-бар низ гавҳар фишонд,
Ба курсии зарпайкараш барнишонд.

Бубахшид чандон варо хоста,
Ки шуд коху айвонаш ораста.⁵

- 145 Бифармуд, то духтари Ардашон
Ба айвон шавад шоду равшанравон.

1. И – Саворонаш он чой

2. ИЛ – чунин

3. ИЛ – ҳаме

4. Л – Ба

5. И – б. 144 нест.

Бубахшид карда гуноҳи варо,
Зи зангор биздуд моҳи варо.

Биёвард фарҳангиёнро зи шаҳр,
Касе, к-аш зи фарзонагӣ буд баҳр,

Набиштан¹ биёмӯхташ паҳлавӣ,
Нишастӣ сарафрозиву хусравӣ.²

Ҳамон ҷангро гирд кардан³ инон,
Зи боло ба душман намудан⁴ синон.

150 Зи⁵ май хӯрдану бахшишу кори базм,
Сипаҳ бастану кӯшишу кори разм.

В-аз он пас дигар кард меҳи⁶ дирам,
Ҳамон меҳи⁷ динору ҳам⁸ бешу кам,

Ба як рӯй-бар номи шоҳ Ардашер,
Ба рӯйи дигар номи фаррухвазир.

Гаронмоя буд номи дастури шоҳ,
Ҷаҳондида марди намояндароҳ.

Набиштанд бар номаҳо ҳамчунин,
Бад-ӯ дод фармони мӯхру нигин.

155 Бубахшид ганҷе ба дарвешмард,
Ки хӯрдаш набудӣ ба ҷуз коркард,

Нигаҳ кард ҷое, ки буд хорсон,
Аз ӯ кард хуррам яке шорсон,

Кучо Ҷанди Шопур хонӣ ҳаме,
Ҷуз ин низ номе надонӣ ҳаме.

1. Л – Набишта

2. И – б. 147, 148 нест.

3. Л – карда

4. Л – намуда

5. Л – Ба

6. Л – мӯҳри

7. Л – мӯҳри

8. Л – ҳар

ФОЛ ПУРСИДАНИ АРДАШЕР АЗ КАЙДИ ҲИНДӢ

Чу Шопур шуд ҳамчу сарви баланд,
Зи чашми бадаш буд¹ бими газанд.

Набудӣ чудо як замон з-Ардашер,
Мар ӯро чу² дастур гашту вазир.

160 Напардохтӣ шох рӯзе зи чанг,
Ба³ шодӣ набудиш ҷойи диранг.

Чу ҷое зи душман бупардохтӣ,
Дигар бадкуниш сар барафрехтӣ.

Ҳама гуфт, к-аз Кирдгори ҷаҳон
Бихоҳам ҳама ошкору ниҳон,

Ки бе душман орам ҷаҳонро ба даст,
Набошам магар пок яздонпараст.

Бад-ӯ гуфт фархунда дастури ӯй,⁴
Ки «Эй шоҳи равшандилу роҳҷӯй!»⁵

165 Сӯи Кайди ҳиндӣ фиристем кас,
Ки донишпажӯҳ асту фарёдрас.

Бидонад шумори сипехри баланд,
Дари шодмониву⁶ роҳи газанд.

Агар ҳафт кишвар туро беҳамол
Ҳама буд, хоҳад бидонад ба фол.⁷

Чу бишнид, бугзид шох Ардашер
Ҷавоне гаронмояи тезвир.

1. Л – Рухаш зард буда зи

2. Л – Варо ҳамчу

3. Л – Зи

4. Л – ӯ,

5. Л – равшандили ростгӯй!

6. ИЛ – подшоҳиву

7. ТПЗЛ – Якояк бигӯяд, надорад ба ранҷ,
Нахоҳад бар ин посух аз шоҳ ганҷ.

Фиристод наздики донои Ҳинд
Басе аспу динору чинипаринд.

- 170 Бад-ӯ гуфт: «Рав пеши доно, бигӯй»,
Ки эй марди некахтари роҳчӯй,

Ба ахтар ниғаҳ кун, ки то ман зи ҷанг
Кай осяму кишвар орам ба ҷанг?

В-агар мисли ин то набошам ба ранҷ,
Бар ин гуна напроканам низ ганҷ.

Биёмад фиристодаи шаҳрёр
Бари Кайд бо ҳадяву бо нисор.

Бигуфт он чи бо вай шаҳаншоҳ гуфт,
Ҳама розҳо баркушод аз нухуфт,
- 175 Бипурсид аз ӯ Кайду ғамхора гашт,¹
Зи пурсиш сӯи донишу чора гашт.²

Биёвард суллобу³ ахтар гирифт,
Яке зиҷи ҳиндӣ ба бар даргирифт,

Ниғаҳ кард кирдори ҷархи баланд
Аз осониву суду дарду газанд.

Фиристодаро гуфт: «Кардам шумор
Аз Эрону аз ахтари шаҳрёр,

Гар аз гавҳари Меҳраки Нӯшзод
Баромезад ин тухма бо он нажод,⁴
- 180 Нишинад ба ором бар тахти ноз⁵,
Набояд шуд ӯро сӯи ҷанг боз.⁶

Бияфзоядаш ганҷу коҳад-ш ранҷ,
Ту шав, кина бо ин ду гавҳар масанҷ,

1. Л – Кайд ғамхора шуд,

2. – шуд.

3. И – Сутурлоб оварду

4. ИЛ – румӣ

5. ИЛ – шох,

6. Л – Набояд фиристод ҳар сӯ сипох.

Чу ин кард, Эрон варо гашт рост,
Биёбад ҳама коми дил, ҳар чӣ хост».

Фиристодаро чиз бахшиду гуфт,
К-аз ин ҳарф гуфтан набояд нухуфт,

К-аз ӯ з-ин напечад сипехри баланд,
Кунад ин, ки гуфтам бар ӯ арчманд.

- 185 Фиристода омад бари шаҳрёр,
Бигуфт он чи бишнид аз омӯзгор.

Чу бишнид гуфтори ӯ Ардашер,
Дилаш гашт пурдарду рух пурзарир.¹

Фиристодаро гуфт: «Ҳаргиз мабод,
Ки ман бинам² аз тухми Меҳрак нажод!

Ба хона-дарун душман орам зи кӯй,
Шавад бо бару буми ман киначӯй.

Дареғ, он парокандани ганчи ман,
Фиристодани мардуму ранчи ман,

- 190 Зи Меҳрак яке духтаре монду бас,
Ки ӯро ба чеҳра надидаст кас.

Бифармоям акнун, ки чӯянд боз,
Зи Руму зи Чину зи Ҳинду Тароз,

Бар оташ чу ёбам-ш, бирён кунам,
Бар ӯ хокро зору гирён кунам.

Ба Ҷаҳрам фиристод чанде савор,
Яке марди чӯяндаву кинадор.

Чу огоҳ шуд духти Меҳрак, бичаст,
Шуд аз хони Меҳрак,³ ба кунче нишаст.

1. Л – Чун; И – б. 183- 186 нест.

2. И – Кӣ бином

3. Л – Сӯи хони меҳтар

- 195 Чу биншаст дар хони меhtar¹ ба дех,
Мар ўро гиromӣ ҳаме дошт меx.

Биболид бар сони сарви саҳӣ,
Хирадманду бозебу бофаррахӣ.²

Мар ўро бад-он бум ҳамто набуд,
Ба кишвар чун ў³ сарvbоло набуд.

БА ЗАНИЌ ГИРИФТАНИ ШОПУР ДУХТАРИ МЕХРАКРО

Чу лахте баромад бар ин рўзгор,
Фурўзанда шуд ахтари⁴ шаҳрёр.⁵

Ба нахчир шуд шоҳ рўзе пагоҳ,
Хирадманд Шопур бо ў ба роҳ.

- 200 Ба ҳар сў саворон ҳаметохтанд,
Зи нахчир даште бипардохтанд.

Падид омад аз дур чое фароҳ,
Пур аз боғу майдону айвону коҳ.

Ҳаметофт Шопур то пеши дех,
Фуруд омад аз роҳ бар хони меx,

Яке боғ буд гашн андар сарой,
Чавон андаромад бад-он сабзҷой.

Яке духтаре дид бар сони моҳ,
Фурў ҳишта аз чарх далве ба чоҳ.

- 205 Чу он моҳрух рӯи Шопур дид,
Биёмад, бар ў офарин густарид,

1. Л – овози Меxрак

2. ИЛ – Хирадманди

3. И – чунон

4. Л – давлати

5. ТПИМ – Кунун бишнава аз духти Меxрак сухан
Або гурд Шопури шамшерзан.

Ки шодон бадӣ,¹ шоду² хандон бадӣ,³
Ҳамасола⁴ аз бегазандон бадӣ.⁵

Кунун бегумон ташна бошад сутур,
Бад-ин деҳ бувад об якрӯя шӯр.

Ба чоҳ-андарун оби сард аст х(в)аш,
Бифармой, то ман бувам обкаш.

Бад-ӯ гуфт Шопур, к-«Эй моҳрӯй!
Чаро ранча гаштӣ бад-ин гуфтугӯй,

- 210 Ки ҳастанд⁶ бо ман парастандамард,
К-аз ин чоҳи бебун кашанд оби сард.

Канизак зи барно бипӯшид рӯй,
Бишуд дуру биншаст дар пеши чӯй.

Парастандаеро бифармуд шох,
Ки «Ташт овару об баркаш зи чоҳ».

Парастанда бишниду омад давон,⁷
Расан буд бо далву чархи⁸ равон,

Чу он далв дар чоҳ пуроб гашт,
Парастандаро рӯй пуртоб гашт.

- 215 Чу далви гарон барнаёмад зи чоҳ,
Биёмад давон тез⁹ Шопуршоҳ.¹⁰

Парастандаро гуфт, к «Эй нимзан!
На зан дошт ин далву чарху расан?

Ҳама баркашид об чандон¹¹ зи чоҳ,
Ту гаштӣ пур аз ранчу фарёдхоҳ.

1. Л – бизӣ,

2. И – шоху

3. Л – бизӣ,

4. И – Ҳама сол

5. Л – бизӣ.

6. Л – бошанд

7. ИЛ – дамон,

8. Л – бар чарху далве

9. Л – жакон- рӯй

10. И – б. 215 нест.

11. Л – чандин

Биёмад, расан бистад аз пешкор,
Шуд он кор душхор бар шаҳрёр.

Зи далви гарон чун чунон ранҷ дид,
Бар он хубрух офарин густарид,

- 220 Ки бартофт далве бар он сон гарон,
Ҳамоно, ки ҳаст аз нажоди каён.

Канизак, чу шах далвро баркашид,
Биёмад, ба меҳр офарин густарид,

Ки нӯша бизӣ, то бувад рӯзгор,
Ҳамеша хирад бодат омӯзгор.

Ба нерӯи Шопури шоҳ Ардашер,
Шавад бегумон об дар чоҳ шир.

Чавон гуфт бо духтари хубрӯй:
«Чӣ донӣ, ки Шопурам, эй хубгӯй?»¹

- 225 Чунин дод посух, ки «Ин дoston
Шунидам бaсе аз лаби ростон,

Ки Шопури гурд аст бо зӯри пил,
Ба бахшандагӣ ҳамчу дарёи Нил.

Ба болой сарв асту рӯинтан аст,
Ба ҳар чиз монандаи Баҳман аст».

Бад-ӯ гуфт Шопур, к-«Эй мохрӯй,
Сухан ҳар чи пурсам туро, рост гӯй.

Падидор кун, то нажоди ту чист,
Ки бар чеҳраи ту нишони каист.

- 230 Бад-ӯ гуфт: «Ман духти деҳмехтарам²,
Азеро чунин хубу кундоварам».

Бад-ӯ гуфт Шопур: «Ҳаргиз дурӯғ
Нагирад бари шаҳрёрон фуруғ.

1. ИЛ – мохрӯй?

2. ИЛ – духтари мехтарам,

Кашоварзро духтари мохрӯй
Набошад бад-ин зӯру¹ ин рангу бӯй?»

Канизак бад-ӯ гуфт, к:-«Эй шаҳрёр!
Ҳар он гаҳ, ки ёбам ба ҷон зинҳор,

Бигӯям ҳама пеши ту ман² наҷод,
Чу ёбам зи ҳашми шаҳаншоҳ дод».

235 Бад-ӯ гуфт Шопур, к:-«Аз бўстон
Нарӯяд ҳама кинаи дӯстон.

Бигӯю зи ман бим дар дил мадор,
На аз номвар, додгар шаҳрёр».³

Канизак бад-ӯ гуфт, к-Аз роҳи дод,
Манам духтари Меҳраки Нӯшзод⁴

Маро порсое биёвард хурд,
Бад-ин номвар меҳтари деҳ супурд.

Ман аз бими он номвар шаҳрёр
Чунин обкаш гаштаму пешкор».

240 Биёмад, бипардохт Шопур ҷой,
Ҳама буд меҳтар ба пешаш ба пой.

Бад-ӯ гуфт, к-Ин духтари хубчеҳр
Ба ман деҳ, ба ман-бар⁵ гуво кун сипеҳр.

Бад-ӯ дод меҳтар ба фармони ӯй
Бар оини оташпарастони ӯй.

ЗОДАНИ УРМУЗДИ ШОПУР АЗ ДУХТАРИ МЕҲРАК

Басе барнаёмад бад-ин рӯзгор,
Ки сарви саҳй чун гул омад ба бор.⁶

1. рӯю.

2. Л – аз

3. И – б. 233 – 236 нест.

4. И – мири деҳро наҷод.

5. Л – бахшу бар ман

6. ТП – Ба айвони худ бурдаш аз хона меҳ,
Ҳама дошташ чун яке тоза бех.

Чу нӯҳ моҳ бугзашт бар¹ мохрӯй,
Яке кӯдак овард ҳамтои² ӯй.

- 245 Ту гуфтӣ, ки боз омад Исфандёр,
В-агар³ номдор Ардашери савор.

Варо подшо ном кард Урмузд,
Чу сарве буд⁴ андар миёни фурузд.

Чунин то баромад бар ин ҳафт сол,
Бибуд Урмузд аз ҷаҳон беҳамол.

Зи ҳар кас ниҳонаш ҳамедоштанд,
Ба ҷое ба бозиш⁵ нагзоштанд.

Ба нахчир шуд ҳафт рӯз Ардашер,
Бишуд низ Шопури нахчиргир.

- 250 Ниҳон Урмузд аз миёни гурӯҳ,
Биёмад, к-аз омӯхтан шуд сутӯҳ.

Даромад⁶ ба майдони шоҳ Ардашер,
Камон дошт бар дасту ду ҷӯба⁷ тир.

Або кӯдаке чанд чавгону гӯй,
Ба майдони шоҳ омад он номчӯй.⁸

Ҷаҳондор ҳам дарзамон бо сипоҳ
Даромад ба майдон зи нахчиргоҳ.

Або мӯбадон мӯбади тезвир
Чу надики майдон расид Ардашер,

- 255 Бизад кӯдаке тез чавгон зи роҳ,
Бишуд гӯй гардон⁹ ба наздики шоҳ.¹⁰

1. Л – з-ин; И – з-он

2. ИЛ – омад ба болои

3. Л – Сари; И – Дигар

4. ИЛ – Ки сарве буд ӯ

5. Л – ниёзеш

6. Л – Давон шуд

7. Л – Камоне ба як дасту дигар ду

8. ИЛ – андар омад зи кӯй.

9. Л – гурдон

10. И – б. 254, 255 нест.

Нарафтанд аз эшон паси гӯй кас
Бимонданд ноком бар чой бас.

Давон Урмузд аз миёна бирафт
Ба пеши чаҳондор чун бод тафт.

Зи пеши ниё тез бардошт гӯй,
В-аз ӯ гашт лашкар пур аз гуфтугӯй.

В-аз он пас хурӯше баровард сахт,
К-аз ӯ хира шуд шоҳи бедорбахт.¹

- 260 Ба мӯбад чунин гуфт, к-«Эй покзод!
Нигаҳ кун, ки то аз кӣ дорад наҷод?»

Бипурсид мӯбад, надонист кас,
Ҳама хомӯшӣ баргузиданду бас.²

Ба мӯбад бифармуд³ пас шаҳрёр,
Ки бардораш аз хоку назди ман ор.

Бишуд мӯбаду баргирифташ зи гард,
Бибурдаш бари шоҳи озодмард.

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй гаронмоя хурд,
Туро аз наҷоди кӣ бояд шумурд?»

- 265 Ҳамон гоҳ кӯдак ба овоз гуфт,
Ки ному наҷодам набояд нухуфт.

Манам пури Шопур, к-ӯ пури туст,
Зи фарзанди Меҳрак бизодам⁴ дуруст.

Фурӯ монд аз ӯ шоҳи гетӣ⁵ шигифт,
Бихандиду андеша андаргирифт.⁶

Бифармуд, то рафт Шопур пеш,
Ба пурсиш гирифташ аз андоза беш.

1. И – хуршед-тахт

2. И –б. 261 нест.

3. Л – чунин гуфт

4. Л – наҷоди

5. Л – шоҳ гуфти; И – Аз ӯ монд в-аз кори гетӣ

6. ТПМ – Ба дил гуфт, к-ин буданӣ кор буд,
Маро дар дил андӯх набояд фузуд.

Битарсид Шопур аз он коркард,¹
Дилаш гашт пурдарду рухсора зард.

270 Бихандид аз ӯ номвар шаҳрёр,
Бад-ӯ гуфт, к-ин роз² пинҳон мадор!

Писар бояд аз ҳар кӣ бошад, равост,
Ки гӯянд,³ к-ин баччаи подшост».

Бад-ӯ гуфт Шопур: «Нӯша⁴ бадӣ,
Ҷаҳонро ба дидор тӯша бадӣ.

Зи пушти ману номи ӯ⁵ Урмузд,
Дурахшанда чун лола андар фурузд.

Ниҳон доштам чанд⁶ аз шаҳрёр,
Бад-он то сар ояд бари⁷ мевадор.

275 Гаронмоя аз духтари Меҳрак аст,
Зи пушти ман асту⁸ маро бешак аст.

Аз обу зи ҷоҳ он кучо рафта буд,
Писар гуфт чанде, падар баршунуд.

Зи гуфтори ӯ шод гашт Ардашер,
Ба айвон хиромид худ бо вазир.

Гирифта дилафрӯзро бар канор,
Зи майдон сӯи тахт шуд шаҳрёр.

Биёрост заррин яке тахт шоҳ⁹
Яке тавқ фармуду¹⁰ заррин кулоҳ.

1. Л – аз озодмард,

2. ИЛ – фарзанд

3. Л – Бигӯянд,

4. Л – Анӯша

5. Л – ман аст ину ном

6. Л – доштам чандаш

7. Л – Бар он то баромад бар аз

8. Л – аст ин,

9. Л – зергоҳ,

10. Л – фармуд,

- 280 Сари хурджӯдак биёростанд,
Бас аз ганҷ зарру¹ гуҳар хостанд.
- Ҳамерехт, то шуд сараш нопадид,
Пас он гаҳ танаш з-он миён баркашид.
- Ҳама зарру гавҳар ба дарвеш дод,
Хирадмандро хоста беш дод.
- Ба дебо биёрост оташкада,
Ҳам айвони Наврӯзу кохи Сада.
- Яке базмгаҳ сохт бо меҳтарон,
Нишастанд бар базм ромишгарон.
- 285 Чунин гуфт бо номдорони шаҳр,
Ҳар он кас, ки ӯ аз хирад дошт баҳр,
- Ки аз гуфти доно ситорашумар,
Мабодо,² ки ҳаргиз кунад кас гузар.
- Чунин гуфта буд Кайди ҳиндӣ, ки «Бахт
Нагардад туро шоду хуррам, на тахт,
- На кишвар, на афсар, на ганҷу сипоҳ,
На дайҳими шоҳӣ, на фарру³ на чоҳ.
- Магар тухмаи Меҳраки Нӯшзод
Биёмезад ин дуда бо он⁴ наҷод.
- 290 Кунун солиён андаромад ба ҳашт,
Ки чуз б-орзу чарх бар мо нагашт.
- Чу рафт Урмузд андар ороми ҳеш,
Зи гетӣ надидам чуз аз⁵ коми ҳеш.
- Замин ҳафт кишвар маро гашт рост,
Дилам ёфт аз бахт,⁶ чизе ки хост».

1. Л – Пас аз ганҷ дурру
2. ИЛ – Набояд
3. Л – фарзанду
4. Л – Баромезад он дуда бо ин
5. И – надидем чуз
6. И – тахт

В-аз он пас хама кордорони ўй,
Шаҳаншоҳ карданд унвони ўй.¹

ТАДБИР СОХТАНИ АРДАШЕР ДАР КОРИ ПОДШОҲӢ

Зи фарру ҳунармандии² Ардашер
Сухан бишнаву як ба як ёд гир.

- 295 Бикӯшиду оини некӯ ниҳод,
Бигустурд бар ҳар касе³ меҳру дод.

Ба даргоҳ чун хост лашкар фузун,
Фиристод бар ҳар сӯе раҳнамун,

Ки то ҳар касеро, ки дорад писар,
Намонад, ки боло кунад беҳунар.

Саворӣ биёмӯзаду расми ҷанг,
Ба гурзу камону ба тири хаданг,

Чу кӯдак зи кӯшиш банерӯ шудӣ,
Ба ҳар бахш-андар беоҳу шудӣ,

- 300 Зи кишвар ба даргоҳи шоҳ омадӣ,
Бад-он номвар боргоҳ омадӣ.

Навиштӣ араз ному⁴ девони ўй,
Биёростӣ коху майдони⁵ ўй.

Чу ҷанг омадӣ наврасида ҷавон,
Бирафтӣ зи даргоҳ бо паҳлавон.

Яке мӯбадеро зи корогаҳон⁶,
Ки будӣ харидори кори ҷаҳон,

1. ТПМ – Кунун бишнаву аз доду фарҳанги ўй,
Зи некӣ ба ҳар ҷой оҳанги ўй.

2. И – Кунун аз хирадмандии

3. Л – сӯе

4. ИЛ – ном

5. Л – айвони

6. Л – Бубастӣ

Або ҳар ҳазоре яке корҷӯй
Бирафтӣ, ниғаҳ доштӣ кори ӯй.

- 305 Ҳар он кас, ки дар ҷанг суст омадӣ,
Ба овард нотандуруст омадӣ,

Шаҳаншоҳро нома кардӣ бад-он,
Ҳам аз беҳунар, ҳам зи ҷанговарон.

Ҷаҳондор чун нома бархондӣ,
Фиристодаро пеш биншондӣ.

Ҳунармандро хилъат ороштӣ,
Зин ганҷ, он чи пурмоятар, хостӣ.

Чу кардӣ нигоҳ андар он бадҳунар,
Набасти миён ҷангро бештар.

- 310 Чунин то сипоҳаш ба ҷое¹ расид,
Ки паҳнои эшон ситора надид.

Аз эшон касе, ки будӣ ройзан,
Сарашро барафрохтӣ з-анҷуман.

Бигаштӣ мунодигаре дар сипоҳ,
Ки «Эй номдорону гурдони шоҳ!»²

Ҳар он³ кас, ки хушнудии шоҳ ҷуст,
Заминро ба хуни далерон бишуст,

Биёбад зи ман хилъати шаҳрёр,
Бувад дар ҷаҳон номи ӯ ёдгор.

- 315 Ба лашкар биёрист гетӣ ҳама,
Шубон гашту пархошҷӯён рама!⁴

1. Л – то сипоҳӣ бад-он ҷо

2. И –б. 312 нест;

Л – Мунодигареро бифармуд шоҳ,
Ки то барзанад бонг дар боргоҳ.

3. ИЛ – Ки ҳар

4. ТПИ – Ниғаҳ кун ба тадбири шоҳ Ардашер,
Ба девон чу бархост* кори дабир.

* И – Ки чун кард тадбири.

Ба девон-ш корогаҳон доштӣ,
Ба бедонишон кор нагзоштӣ.

Балоғат ниғаҳ доштандиву хат,
Касе з-ӯ будӣ чира бар як нуқат.

Чу бардоштӣ он сухан раҳнамун,
Шаҳаншоҳ кардиш рӯзӣ фузун.

Касеро, ки камтар будӣ хатту вир,
Нарафтӣ ба девони шоҳ Ардашер.

- 320 Сӯи кордорон шудандӣ ба кор,
Қаламзан бимондӣ бари шаҳрёр.

Ситоянда буд шаҳрёр Ардашер,
Чу дидӣ ба даргоҳ марди дабир.

Нависанда гуфтӣ, ки ганҷ оганад,
Ҳам аз рою аз¹ ранҷ бипроганад.

Бад-ӯ бошад обод шаҳру сипоҳ,
Ҳамон зердастони фарёдхоҳ.

Дабирон чу пайванди чони мананд,
Ҳама² подшо бар ниҳони мананд.

- 325 Чу рафтӣ сӯи кишваре кордор,
Бад-ӯ шоҳ гуфтӣ, дирам хор дор.

Набояд, ки мардум фурӯшӣ ба ганҷ,
Ки бар кас намонад сарои сипанҷ.

Ҳама ростӣ чӯву фарзонагӣ,
Зи ту дур бод озу девонагӣ.

Зи пайванду хешон мабар ҳеҷ кас,
Сипоҳ он ки ман додамат, ёр бас.

Дирам бахш ҳар моҳ дарвешро,
Мадех чиз марди бадандешро.

1. Л – ройи ӯ.

2. Л – Ҳамон

- 330 Агар кишвар обод дорӣ ба дод,
Бимонӣ ту ободу аз дод шод.
- В-агар ҳеч дарвеш хуспад ба бим,
Ҳамае чон фурӯшӣ ба зарру ба сим.
- Ҳар он кас, ки рафтӣ ба даргоҳи шох
Ба шоиста кореву гар додгоҳ,
- Шудандӣ бараш устуворони ӯй,
Ба пурсидан аз кордорони ӯй.
- Кӣ додаст аз эшону гар оз чиз,
В-аз эшон кӣ хуспад ба тимор низ.
- 335 Дигар он ки дар шаҳр доно кианд,
Гар аз нестӣ нотавафо кианд?
- Дигар кист, к-ӯ¹ аз дари подшост,
Ҷаҳондида пир аст, агар² порсост.
- Шаҳаншоҳ гӯяд, ки аз ранҷи ман
Мабодо касе шоду аз³ ганҷи ман
- Магар марди бодонишу ёдгир,
Чӣ некӯтар аз марди донову пир?!
- Ҷаҳондидагонро мана⁴ хостор,
Ҷавони писандидаву бурдбор.
- 340 Ҷавонони донои донишпазир,
Сазад, гар нишинанд бар ҷойи пир.
- Чу лашкар-ш рафтӣ ба ҷое ба ҷанг,
Ҳирад ёр кардиву ройи⁵ диранг.
- Фиристода⁶ баргузидӣ дабир,
Ҳирадманду бодонишу ёдгир.

1. И – к-он

2. ИМ – Гаронмоя пир аст гар; Л – асту ҳам

3. ИЛ – шод бе

4. Л – Ҳамае

5. Л – рою

6. Л – Фиристодаро

Паёме бидодӣ ба оину чарб,
Бад-он, ки набошад ба бедод ҳарб.¹

Фиристода рафтӣ бари душманаш,
Ки бишнохтӣ рози² пирӯханаш.

345 Шунидӣ сухан, гар хирад доштӣ,
Ғаму ранчу³ бадро ба бад доштӣ.

Бад-он ёфтӣ хилъати шаҳрёр,
Ҳамон аҳду маншуру ҳам ёдгор.

Агар тоб будӣ ба сар-ш-андарун,
Ба дил кину андар чигар чӯши хун,

Сипахро бидодӣ саросар дирам,
Бад-он то набошад яке тан диҷам.

Яке паҳлавон хостӣ⁴ номчӯй,
Хирадманду бедору оромчӯй.

350 Дабире баоину бодастгоҳ,
Ки дорад зи бедод лашкар нигоҳ.

В-аз он пас яке мард бар пушти пил,
Нишастӣ, ки рафтӣ хурӯшаш ду мил,

Задӣ бонг, к-«Эй номдорони чанг!
Ҳар он кас, ки дорад дилу ному нанг,

Набояд, ки бар ҳеч дарвеш ранҷ
Расад, гар бар он кас бувад ному ганҷ.

Ба ҳар манзиле-дар хӯреду диҳед,
Бад-он зердастон сипосе ниҳед.

355 Ба чизи касон кас маёзед⁵ даст,
Ҳар он кас, ки ӯ ҳаст яздонпараст.

1. И – б. 343 нест.

2. ИЛ – нашнохтӣ роз

3. ИЛ – ранҷи

4. Л – доштӣ

5. Л – дармаёзед

Ба душман ҳар он кас, ки бинмуд пушт,
Шавад з-он сипас рӯзгораш дурушт.

Агар дахма бошад ба ҷанголи ӯй,
В-агар банд сояд бару ёли ӯй.

Зи девон агар номи ӯ карда пок,
Хӯриш, хоку хуфташ бари тирахок.

Ба солор гуфтӣ, ки сустӣ макун,
Ҳамон тезиву пешдастӣ макун.

360 Ҳамеша ба пеши сипаҳ дор пил,
Талоя пароканда бар чор мил.

Нахустин яке гирди лашкар бигард,
Чу пеш оядат рӯзи нангу набард.

Ба лашкар чунин гӯй, к-ин худ кианд,
Бад-ин размгоҳ-андарун бар чианд?

Шуморо ҳама пок барнову пир
Ситонам яке хилъат аз Ардашер,

Аз эшон сад аспафкан, аз мо яке,
Ҳамон сад ба пеши яке андаке.

365 Чу асп афканад лашкар, аз ҳар ду рӯй,
Набояд, ки гурдони пархошҷӯй

Биёянду монад тихӣ қалбгоҳ,
В-агарчанд бисёр бошад сипоҳ.

Чунон кун, ки бо маймана, майсара,
Бикӯшанд ҷанговарон яксара.

Бувад лашкари қалб бар ҷойи хеш,
Кас аз қалбгаҳ нагсилад пойи хеш.

370 В-агар қалби эшон бичунбад зи ҷой,
Ту бо лашкар аз қалбгоҳ андар ой.

Чу пирӯз гардӣ, зи тан хун марез,
Чу бошад зи ту¹ бадкуниш дар гурез.

Чу хоҳад зи душман касе зинҳор,
Ту зинҳордеҳ бошу кина мадор.

Чу ту пушти душман бубинӣ ба чиз,
Матозу мапардоз ҳам ҷой низ.

Набояд, ки эмин шавӣ аз камин,
Сипаҳ бошад андар дару дашти кин,

375 Ҳар он гаҳ ки аз душман эмин шавӣ,
Сухан гуфтани кас, нигар, нашнави.

Ғанимат бар он бахш, к-ӯ чанг ҷуст,
Ба мардӣ дил аз ҷони ширин бишуст.

Ҳар он кас, ки гардад ба дастат асир,
Бад-ин боргоҳ овараш ногузир.

Ман аз баҳри эшон яке шорсон
Барорам ба буме, ки буд хорсон.

В-аз ин пандҳо ҳеҷ гуна магард,
Чу хоҳӣ, ки монӣ ту беранҷу дард.

380 Ба пирӯзӣ-андар ба Яздон гирой,
Ки ӯ бошадат, бегумон, раҳнамой.

Зи ҳар ҷо, ки омад фиристодае,
Зи турку зи румӣ, гар озодае,

Аз ӯ марзбон огаҳӣ доштӣ,
Чунин корҳо хор нагзоштӣ.

Ба раҳ-бар будӣ ҷойи ӯ сохта,
Куноранг аз он кор пардохта.

Зи пӯшиданихову аз хӯрданӣ,
Ниёзаш набудиву густурданӣ».

1. Л – Ки шуд душмани

- 385 Чу огах шудӣ 3-он сухан кордор,
Ки ӯ бар чӣ омад бари шаҳрёр,
Ҳаюни сарафрозу марди дабир
Бирафтӣ ба наздики шоҳ Ардашер.
Бад-он то пазира шудандӣ сипоҳ,
Биёростӣ тахт пирӯз шоҳ.
Кашидӣ парастанда ҳар сӯ рада,
Ҳама ҷомҳошон ба зар озада.
Фиристодаро пеши худ хондӣ,
Бари тахти заррин-ш биншондӣ.
- 390 Ба пурсиш гирифтӣ ҳама рози ӯй,
Зи неку баду ному овози ӯй.
Зи доду зи бедод дар кишвараш,
Аз оину аз шоҳу аз лашкараш.
Ба айвон-ш бурдӣ фиристодавор,
Биёростӣ, ҳар чӣ будӣ ба кор.
В-аз он пас ба хону маяш хондӣ,
Абар тахти заррин-ш биншондӣ.
Ба нахчир бурдиш бо хештан,
Шуда¹ лашкари бешумор анчуман.
- 395 Гусӣ карданаширо фиристодавор
Биёростӣ хилъати шаҳрёр.
Ба ҳар сӯ фиристод пас мӯбадон,
Беозору бедордил бихрадон,
Ки то ҳар сӯе шаҳрҳо сохтанд,
Бар ин низ ганче бипардохтанд.
Бад-он то касеро, ки беҳона буд,
Набудадаш наво, бахт бегона буд,

1. И – Шудӣ

Хӯриш сохт бо ҷойгоҳи нишаст,
Ҳамон то фаровон шавад зердаст.

- 400 Аз ӯ номи неке бувад дар ҷаҳон,
 Чи бар ошкору чи андар ниҳон.

Чун ӯ дар ҷаҳон шаҳрӯре бувад,
К-аз ӯ дар ҷаҳон¹ ёдгоре бувад.

Манам вижа зиндакуни номи ӯй,
Мабодо ба ҷуз нек фарҷоми ӯй.²

Фаровон сухан дар ниҳон доштӣ,
Ба ҳар ҷой корогаҳон доштӣ,

Чу бемоя гаштӣ яке моядор,
В-аз он огаҳӣ ёфти шаҳрёр.

- 405 Чу боист, барсохтӣ кори ӯй,
 Намондӣ чунон тира бозори ӯй.

Замини барӯманду ҷойи нишаст,
Парастандаву мардуми зердаст.

Биёростӣ, чун бибоист кор,
Нагаштӣ ниҳонаш ба шаҳр ошкор.³

Ҳамон кӯдакашро ба фарҳангиён
Супурдӣ, чу будӣ аз оҳангиён,

Ба ҳар барзан андар дабистон будӣ,
Ҳамон ҷойи оташпарастон будӣ.

- 410 Намондӣ, ки будӣ якеро ниёз
 Магар доштӣ сахтии хеш роз.⁴

Начустӣ ба дод-андар озарми кас,
Чи кеҳтар, чи фарзанди фарёдрас,

1. Л – Пас аз марғ аз ӯ

2. ТПМ – Бубин ин шигифтӣ, ки аз додкард,
 Ки байте* ба доди худ обод кард.

* И – гетӣ

3. И – б. 406, 407 нест.

4. ТПЗ – Ба майдон шудӣ бомдоди пагоҳ,
 Бирафти касе, к-ӯ будӣ додгоҳ.

Зи додаш ҷаҳон яксар обод буд,
Дили зердастон бад-ӯ шод буд.

Ҷаҳондор чун гашт бо дод чуфт,
Замона пайи ӯ наёрад нухуфт.

Нигаҳ кун ба тадбири озодмард,¹
Ки дар некномӣ чӣ бунёд кард?²

415 Фиристода будӣ ба гирди ҷаҳон
 Хирадманду бедор корогаҳон.

Ки ҷое, ки будӣ замини хароб,
В-агар танг будӣ ба рӯд-андар об,

Хироч андар он бум бардоштӣ,
Замини касон хор нагзоштӣ.

Гар эдун, ки деҳкон будӣ тангдаст,
Сӯи нестӣ гашта кораш зи ҳаст.

Бидодӣ зи ганҷ олату чорпой,
Намондӣ, ки пояш нарафтӣ зи ҷой.

420 Зи доно сухан бишнава, эй шаҳрёр,
 Ҷаҳонро бад-ин гуна обод дор.

Чу хоҳӣ, ки озод бошӣ зи ранҷ,
Беозору оганда бе ранҷ ганҷ,

Беозории зердастон гузин,
Ки ёбӣ зи ҳар кас ба дод офарин³

АНДАРЗ КАРДАНИ ШОҲ АРДАШЕР МЕҲТАРОНИ ЭРОНРО

Чу аз Руму аз Чину аз Турку Ҳинд,
Ҷаҳон шуд мар ўро чу румипаринд,

1. И – он родмард,

2. Л – б. 414 нест; И – Ки гӯйӣ ҳама некномӣ бибард.

3. И – пас аз б. 422 ин б. омада:

Ки гетӣ мар ўро ҳама рост шуд,
Зи ҳиммат ба кайвон ҳаме хост шуд.

Зи ҳар мард пайваста шуд божу сов,
Касеро набуд бо ҷаҳондор тов.

- 425 Ҳама меҳтаронро зи Эрон бихонд,
Сазовор бар тахти шоҳӣ нишонд.

В-аз он пас ҷаҳондор бар пой хост,
Ба ҳубӣ биёрост гуфтор рост.

Чунин гуфт, к-«Эй номдорони шахр,
Зи рою хирад ҳар кӣ доред баҳр,

Бидонед, к-ин тез гардонсипеҳр
Нанозад ба доду наёзад ба меҳр.

Ҳар онро ки хоҳад, барорад баланд,
Ҳам ўро супорад ба хоки нажанд.

- 430 Намонад ба ҷуз номи ў дар ҷаҳон,
Ҳама ранҷ бо ў шавад дар ниҳон.

Ба гетӣ мамонед ҷуз¹ номи нек,
Ҳар он кас, ки хоҳад саранҷоми нек.

Туро рӯзгор Урмузд он бувад,
Ки хушнудии покаядон бувад.

Ба Яздон гирою ба Яздон кушой,
Ки доранда ўясту некифизой.²

Зи ҳар бад ба дорои гетӣ³ паноҳ,
Ки ўрост бар неку бад дастгоҳ.⁴

- 435 Кунад бар ту осон ҳама кори саҳт,
Аз ўй дилафрӯзу пирӯзбаҳт.⁵

Нахустин зи кори ман андоза гир,
Гузашта баду неки ман тоза гир.

1. Л – намонад ба ҷуз

2. И – ўяст бар неку бад рахнамой.

3. Л – додори кайҳон

4. И – б. 434 нест.

5. И – дилафрӯз, бедорбаҳт.

Чу кардам ба дорои гетӣ паноҳ,
Ба дил шодмон гаштам аз тоҷгоҳ,¹

Замин ҳафт кишвар ба шоҳӣ марост,
Чунон к-аз худовандии ӯ сазост.

Ҳама бож ёбам зи Руму зи Ҳинд,
Ҷаҳон шуд маро ҳамчу румипаринд.

440 Сипосам зи Яздон, ки ӯ дод зӯр,
Баландахтару баҳши кайвону ҳур.

Ситоиш кӣ донад сазовори ӯй,
Ниёиш ба оини² кирдори ӯй!

Магар ӯ диҳад ёдамон бандагӣ,³
Намояд бузургиву дорандагӣ!

Кунун ҳар чӣ хоҳед кардан зи дод,
Бигӯему аз дод бошем⁴ шод.

Зи даҳяк маро чанд дар шаҳрхост,
Ки деҳқони мӯбад бар он-бар гувост.

445 Нахоҳам бубахшам шуморо ҳама,
Ҳамон даҳяки буму божи рама.

Магар он чи ояд шуморо фузун,
Биёрад сӯи ганчи мо раҳнамун.

Зи даҳяк, ки ман бистадам пеш аз ин,
Зи бож он чи кам буд, ё беш аз ин,

Ҳама⁵ аз пайи суд бурдам ба кор,
Бад-ӯ доштам лашкари⁶ бешумор.

1. И – б. 437 нест.

2. ИЛ – бар оину

3. Л – к-ӯ диҳад ёри дармондагӣ.

4. И – Биқушему озод бошему

5. Л – Ҳама

6. Л – Ба дар доштан лашкаре

Шуморо хушй чустаму¹ эманй,
Нихон кардани кеши охарманй.²

450 Шумо даст яксар ба Яздон занед,
Бикӯшеду паймони ў машканед,

Ки бахшанда ўясту доранда³ ўст,
Баланд осмонро нигоранда ўст.

Ситамдидаро ўст фарёдрас,
Манозед бо нозиши ў ба кас.

Набояд ниҳодан дил андар фиреб,
Ки ҳаст аз паси ҳар фарозе нишеб

Кучо он, ки барсуд тоҷаш ба абр?
Кучо он, ки будй шикораш ҳизабр?

455 Ниҳолй ҳама, ҳок доранду хишт,
Хунук он ки чуз тухми некй накишт!

Ҳама, ҳар кй ояд дар ин⁴ марзи ман,
Кучо гӯш доред б-андарзи⁵ ман.

Намоям шуморо кунун роҳ панҷ
Ки судаш фузун ояд аз тоҷу ганҷ.

АНДАРЗ КАРДАНИ АРДАШЕР МАРДУМОНРО

Ба гуфтори ин номдор Ардашер
Ҳама гӯш доред барнову пир.

Ҳар он кас, ки донад, ки додор ҳаст,
Набошад магар пок яздонпараст.

460 Дигар он ки дониш магиред⁶ хор,
Агар зердастед, агар⁷ шаҳрёр.

1. Л – Бузургй ҳамечустаму

2. Л – Аҳриманй

3. И – донанда

4. Л – бад-ин

5. ИЛ – дорад ба андарзи

6. Л – дониш нагирй ту

7. Л – зердастй ва гар

Се дигар бидонӣ, ки харгиз сухан
Нагардад бари марди доно куҳан.

Ҷаҳорум, чунон дон, ки бими гуноҳ
Фузун бошад аз банду зиндони шох.

Ба панҷум сухан мардуми айбҷӯй
Нагирад ба назди касон обрӯй.

Бигӯям яке тоза андарз низ,
Ки он бартар аз дидаву ҷону чиз.

465 Хунук он, ки обод дорад ҷаҳон,
Бувад ошкорои ӯ чун ниҳон.

Дигар он, ки дорад ҳам овози нарма,
Хирад дораду шарму гуфтори гарма.

Ҳазина шумар сим,¹ к-аз баҳри лоф
Ба беҳуда бипроканад бар газоф.

На музду на дорад касе з-ӯ сипос,
На бипсандат он мард яздоншинос.

Миёна гузинӣ, бимонад ба ҷой,
Хирадманд хонад-т² покизарой.

470 К-аз ин бугзарӣ, панҷ роҳ аст пеш,
Қучо тоза гардад³ туру дину кеш.

Таносойиву шодӣ афзоядат,
Ки бо шаҳри ӯ заҳр нағзоядат.

Яке он, ки аз баҳшиши додгар,
Ба озу фузунӣ⁴ наҷӯй гузар.

Тавонгар шавад,⁵ ҳар кӣ хурсанд гашт,
Гули навбаҳораш барӯманд гашт.

1. Л – Ҳазина шумар мард

2. Л – хонад-ту

3. Л – дорад

4. Л – Ба қўшиш

5. Л – шуда

Агар бишканӣ гардани озро,
Нагӯӣ ба пеши занон розро.

- 475 Се дигар нанозӣ ба нангу набард,
Ки нангу набард оварад ранҷу дард.

Чаҳорум, ки дил дур дорӣ зи ғам,
Зи ноомада ғам набошӣ диҷам.

Ба панҷум, ба коре, ки кори ту нест,
Наёзӣ¹ бад-он, к-он шикори ту нест.

Ҳама гӯш доред панди маро,
Сухан гуфтани судманди маро.²

Замоне маёсой аз омӯхтан,
Агар ҷон ҳаме хоҳӣ афрӯхтан.

- 480 Чу фарзанд бошад, бафарҳанг дор,
Замона зи бозӣ бад-ӯ танг дор.

Ҳама ёд доред гуфтори мо,³
Кашидан бад-ин гуна тимори мо.⁴

Ҳар он кас, ки бододу равшандилед,
Зи омӯзиши якдигар магсилед.

Дил ором доред аз чор чиз,
К-аз ӯ хубиву судмандист низ,

Яке биму озарму шарми Худой,
Ки то бошадат рахбару рахнамой.

- 485 Дигар дод додан тани хешро,
Нигаҳ доштан домани⁵ кешро.

Ба фармони Яздон дил оростан,
Маро чун тани хештан хостан.

1. ИЛ – Нанозӣ

2. ТПЗЛ – Бувад бар дили ҳар касе арҷманд,
Ки ёбад аз ӯ эминӣ аз газанд.

3. Л – ман

4. Л – ман.

5. И – донишу

Се дигар, ки пайдо кунӣ ростӣ,
Ба дур афканӣ кажживу костӣ.

Чаҳорум, ки аз ройи шоҳи чаҳон
Напечӣ дил аз ошкору ниҳон.

Варо чун тани хеш хоҳӣ ба меҳр,
Зи¹ фармони ӯ тоза гардад-т чехр.

490 Дилат баста дорӣ ба фармони ӯй,
Равонро напечӣ зи паймони ӯй.

Бар ӯ меҳр дорӣ чу бар чони хеш,
Чу бо дод бинӣ ниғаҳбони хеш.

Ғами подшоҳӣ чаҳончӯйрост,
Зи гетӣ сиголиш нагирад зи² кост.

Гар аз кордорону аз лашкараш
Бидонад, ки ранҷ аст бар кишвараш,

Наёзад ба дод, ӯ чаҳондор нест,
Бар ӯ тоҷи шоҳӣ сазовор нест.

495 Сияҳ кард маншури шоҳаншаҳӣ,
В-аз он пас набошад варо фарраҳӣ.

Чунон дон, ки бедодгар шаҳрёр
Бувад шери дарранда бар марғзор.

Ҳамон зердасте, ки фармони шоҳ
Ба ранчу ба кӯшиш надорад нигоҳ,

Бувад зиндагониш бо дарду ранҷ,
Нагардад³ куҳан дар сарои сипанҷ.

Агар беҳтарӣ бояду меҳтарӣ,
Наёбӣ ба зуфтиву кундоварӣ.

500 Дили зердастони мо шод бод,
Ҳам аз доди мо гетӣ обод бод!»

1. Л – Ба

2. Л – фузунӣ сиголад на

3. Л – Бигардад

СИТУДАНИ ХАРРОД АРДАШЕРРО

Чу бар тахт биншаст шох Ардашер,
Бишуд пешгоҳаш яке марди пир.

Кучо номи он пир Харрод буд,
Равону забонаш пур аз дод буд.

Чунин дод посух, ки «Эй шаҳрёр,
Анӯша бувӣ,¹ то бувад рӯзгор.

Ҳамеша бизӣ шоду пирӯзбахт,
Ба ту шодмон кишвару тоҷу тахт!

505 Ба чое расидӣ, ки мурғу дада
Зананд аз бари бахт пешат² рада.

Бузурги ҷаҳонӣ карон то карон,
Сарафроз бар тоҷвар меҳтарон.³

Кӣ донад сифат кардан аз доди ту,
Ки доду бузургист бунёди ту.

Ҳама офаринро⁴ физиош кунем,
Худои ҷаҳонро ниёиш кунем,

Ки мо зинда андар замони туем,
Ба ҳар кор некӯ гумони⁵ туем.

510 Харидор дидору чеҳри ту ро,
Ҳамон хуб гуфтору⁶ меҳри ту ро.

Ту эман бизӣ, к-аз ту мо эманем,
Мабодо, ки паймони ту бишканем.

Ту бастӣ раҳи бадсиголони мо,
Зи Ҳинду зи Чин ноҳамолони⁷ мо.

1. ИЛ – бизӣ

2. Л – Зананд аз пасу пеши тахтат

3. И – б. 505, 506 нест.

4. И – офарин бар: Л – офарин дар

5. Л – неку бад дар амони

6. Л – чарбгуфтору

7. Л – ину ҳамолони

Пароканда шуд ғорату чангу чӯш,
Наёяд ҳаме бонги душман ба гӯш.

Бимонод ҷовид равшанравон,¹
Ҳамеша сару кор бо мӯбадон.

- 515 На кас чун ту дорад зи шоҳон хирад,
На андеша аз ройи ту бугзарад.

Буне дарфикандӣ ба Эрон зи дод,
Ки фарзанди мо бошад аз дод шод.

Ба чое расидӣ ҳам андар суҳан,
Ки нав шуд зи роҳи ту марди куҳан.

Бад-ин анҷуман ҳар кӣ дорад наҷод,
Ба ту шодмонанду аз дод шод.

Хирадхо фузун шуд зи гуфтори ту,
Ҷаҳон гашт равшан зи дидори ту.

- 520 Туй хилъати эзадӣ бахтро,
Кулоҳу камар бастану тахтро.

Бимонӣ чунин шод бо меҳру дод,
Надорад ҷаҳон чун ту хусрав ба ёд.

Ҷаҳон эмин аз бурзу аз фарри туст,
Хунук он, ки дар сояи парри туст,

Ҳамеша сари тахт ҷойи ту бод,
Ҷаҳон зери фармону ройи ту бод!»

СУҲАН ДАР БЕВАФОИИ РӯЗГОР

Ало, эй харидори мағзи суҳан,
Дилат баргусил з-ин сарои куҳан,

- 525 Ки ӯ чун ману чун ту бисёр дид,
Нахоҳад ҳаме бо касе орамид.

1. Л – Бимонӣ чунин шод то ҷовидон,

Агар шаҳрёрӣ в-агар пешкор,
Ту андар гузориву ӯ пойдор.

Чи бо ранҷ бошӣ, чи бо тоҷу тахт,
Бибояд-т бастан ба фарҷом рахт.¹

Агар з-оҳанӣ, чарх бигдозадат,
Чу гаштӣ куҳан, низ нанвозадат,

Чу сарви дилорой гардад ба хам,
Хурӯшон шавад наргисони диҷам,

- 530 Ҳамон чехраи аргувон заъфарон,
Сари² мардуми шод гардад гарон,

Нахуспад равон, чунки боло бичафт,³
Ту танҳо мамон, чунки ҳамроҳ рафт.

Агар шаҳрёрӣ, агар зердаст,
Ба чуз хоки тира наёбӣ нишаст.

Кучо он бузургони боточу тахт?
Кучо он саворони пирӯзбахт?

Кучо он хирадманд кундоварон?
Кучо он сарафроз ҷангисарон?

- 535 Ҳама хок доранд болину хишт,
Хунук он, ки чуз номи⁴ неке наҳишт.

Нишон бас бувад шаҳрёр⁵ Ардашер,
Чу аз ман сухан бишнави, ёд гир».

СУПУРДАНИ АРДАШЕР КОРИ ПОДШОҲИРО БА ШОПУР

Чу сол андаромад ба ҳафтоду ҳашт,
Ҷаҳондори бедор бемор гашт.

1. И – б. 526, 527 нест.

2. ИЛ – Сабук

3. Л – ҳар ки боло гирифт,

4. ИЛ – тухми

5. И – шоҳии

Бидонист, к-омад ба наздик марг,
Ҳама зард хоҳад буд он¹ сабзбарг.

Бифармуд, то рафт Шопур пеш,
Варо пандҳо дод аз андоза беш.

540 Бад-ӯ гуфт, к-«Ин аҳди ман ёд дор,
Ҳама гуфти бадгӯиро бод дор,

Суҳанҳои ман чун шунидӣ, биварз,
Магар боздонӣ зи ноарз арз.

Ҷаҳон рост кардам ба шамшери дод,
Ниғаҳ доштам арҷи марди наҷод.

Чу кори ҷаҳон мар маро гашт рост,
Фузун шуд замин,² зиндагонӣ бикост.

В-аз он пас, ки бисёр бурдем ранҷ,
Биполуд хайю³ биафзуд ганҷ.

545 Шуморо ҳама ганҷ⁴ пеш асту ноз,⁵
Ба ҳар ҷо нишеб аст пеши⁶ фароз.

Чунин аст кирдори гардонсипеҳр,
Гаҳе дард⁷ пеш орадат,⁸ гоҳ меҳр.

Гаҳе бахт гардад чу аспи шамус,
Ба нӯъм-андарун зуфти орад-т бўс.

Замоне яке борае тохта,
Зи неки сарашро⁹ барафрохта,

Бидон, эй писар, к-ин сарои фиреб
Надорад туро шодмон бениҳеб.¹⁰

1. ИЛ – шудан

2. Л – ҷаҳон; И – маро

3. Л – хай чун

4. Л – ҳамаи ранҷ

5. Л – боз

6. Л – Замоне нишебӣ замоне; И – пеш аз

7. Л – кина

8. И – оварад

9. Л – Зи фарзонагӣ сар

10. И – б. 558, 559 нест.

- 550 Нигаҳдори тан бошу они хирад,
Чу хоҳӣ, ки рӯзат ба бад нагзарад.

Чу бар дин кунад шаҳрёр офарин,
Бародар¹ шавад подшоҳиву дин.

На бе тахти шоҳӣ бувад дин ба пой,
На бе дин бувад шаҳрёре ба чой,

Ду бунёд як бар дигар бофта,
Бароварда пеши хирад тофта.

На аз подшо бениёз аст дин,
На бе дин бувад шоҳро офарин.
- 555 Чун ин посбонони якдигаранд,
Ту гӯӣ, ки дар зери як чодаранд.

На он з-ин, на ин з-он бувад бениёз,
Ду анбоз дидемашон нексоз.

Чу бошад Худованди рою хирад,
Ду гетӣ ҳама марди динӣ барад.

Чу динро бувад подшо посбон,
Ту ин ҳар дуру чуз бародар махон.

Ҳар он кас, ки бар додгар шаҳрёр
Кушояд забон, марди динаш мадор.
- 560 Чу диндор кин дорад аз подшо,
Магар то нахонӣ варо порсо.

Чӣ гуфт он сухангӯи боофарин,
Ки чун бингарӣ, мағзи дод аст дин.

Сари тахти шоҳон бупечад се кор
Нахустин зи бедодгар шаҳрёр.

Дигар он, ки бемояро² баркашад,
Зи марди ҳунарманд бартар кашад.

1. Л – Бар озар
2. ИЛ – бесудро

Се дигар, ки бо ганч хешӣ кунад,
Ба дино́р кӯшад, ки бешӣ кунад.

- 565 Ба бахшандагӣ нозу доду хирад,¹
Дуруғ эч то бар ту барнагзарад.

Руҳи подшо тира дорад дуруғ,
Бадандеш ҳаргиз нагирад фуруғ.

Нигар, то набошӣ ниғаҳбони ганч,
Ки мардум зи дино́р ёзад ба ранч.

Агар подшо ози ганч оварад,
Тани зердастон ба ранч оварад.

Куҷо ганчи деҳқон бувад ганчи ўст
В-агарчанд бар кӯшишу ранчи ўст².

- 570 Ниғаҳбон бувад шоҳ ганчи варо,
Ба бор оварад низ ранчи варо.

Бад-он кӯш, то дур монӣ³ зи хашм,
Ба мардӣ бихоб аз гунаҳгор чашм.

Чу хашм оварӣ, ҳам пушаймон шавӣ,
Ба пӯзиш ниғаҳбони дармон шавӣ.

Ҳамон гаҳ, ки хашм оварад подшо,
Сабукмоя хонад варо порсо.

Чу бар шоҳ айб аст бад хостан,
Бибояд ба хубӣ дил оростан.

- 575 В-агар бим дорад⁴ ба дил як замон,
Шавад чира⁵ройи дили бадгумон.

Зи бахшиш манеҳ бар дил андӯҳ низ,
Бидон, эй писар, то тавон, арчи чиз.

1. И – б. 566 нест.

2. И – б. 570 нест.

3. Л – бошӣ

4. ИЛ- дорӣ

5. Л- хира

Чунон дон, ки шоҳӣ бар он бар-сазост,¹
Ки даври фалакро бубахшид рост.

Замоне ғами подшоҳӣ х(в)арад,²
Худу мӯбадаш рой пеш оварад.

Бипурсад ҳам аз кори бедоду дод,
Кунад он сухан бар дили шоҳ ёд.

580 Ба рӯзе, ки ройи шикор оядат,
Агар май хӯри, беш бигзоядат³

Ду бозӣ ба ҳам-бар набояд задан,
Маю базму нахчиру берун шудан,

Ки тан гардад аз ҷунбиши май гарон,
Ниғаҳ доштанд ин сухан меҳтарон.

В-агар душман ояд зи ҷое⁴ падид,
Аз ин корҳо дил бибояд⁵ кашид.

Дирам бояду⁶ теғ перостан,
Зи ҳар подшоҳе⁷ сипаҳ хостан.

585 Ба фардо мамон кори имрӯзро,
Бари тахт маншон бадомӯзро.

Маҷӯй аз дили омиён ростӣ,
К-аз он ҷустуҷӯ оядат костӣ.

В-аз эшон туро гар бад ояд хабар,
Ту машнав зи бадгӯву андӯҳ мах(в)ар

На хусравпарасту на яздонпараст,
Агар пой гири, сар ояд ба даст.

Чунин бошад андозаи оми шаҳр,
Туро ҷовидон аз хирад бод баҳр.

1. Л- кас сазост,

2. ИЛ- барад,

3. Л- Чу гиранда боз он ба кор оядат.

4. Л- ба ғоҳе

5. Л- набояд

6. Л- додану

7. Л- ба ҳар подшоҳӣ

590 Битарс аз бади мардуми бадниҳон,
Ки аз бадниҳон танг бошад чаҳон.

Сухан ҳеҷ масрой бо роздор,
Ки ўро бувад низ анбозу ёр.

Суханро ту барканда¹ донӣ ҳама,
Ба² гетӣ пароканда хонӣ ҳама.

Чу розат ба шаҳр ошкоро шавад,
Дили бихрадат бемадуро шавад.

Барошӯбиву сарсабук хонадат,
Хирадманд к-он чӯш биншонадат.

595 Ту айби касон ҳеҷ гуна маҷӯй,³
Ки айб оварад бар ту-бар айбгӯй.⁴

В- агар чира гардад ҳаво бар хирад,
Хирадмандат аз мардумон нашмарад.

Хирадманд бояд⁵ чаҳондор шоҳ,
Куҷо ҳар касеро бувад неқхоҳ.

Касе к-ӯ бувад тезу бартарманиш,
Напечад зи⁶ пайғораву сарзаниш.

Мабодо, ки гирад ба назди ту чой,
Чунин мард гар бошадат раҳнамой.

600 Чу хоҳӣ, ки бистоядат порсо,
Бинех ҳашму кин, чун шавӣ подшо.

Ҳаво ҳар кӣ бар тахти ҳашмат нишаст,
Набошад хирадманду яздонпараст.

Набояд, ки бошӣ фаровонсухун,
Ба рӯи касон порсой макун,

1. ИЛ- оганда

2. ИЛ- Зи

3. И- мағӯй,

4. Л- айбҷӯй: И- ҳам айбҷӯй.

5. Л- бошад

6. И- Бупечад ба

Сухан бишнави,¹ беҳтарин ёд гир,
Нигар, то кадом оядат дилпазир.

Сухан пеши фарҳангиён сахта гӯй,
Ба ҳар кас навозандаву тозарӯй.

- 605 Макун хор хоҳанда дарвешро,
Бари тахт маншон бадандешро.

Ҳар он кас, ки пӯзиш кунад бар гуноҳ,
Ту бипзиру кини гузашта маҳоҳ.

Ҳама додгар² бошу парвардгор,
Хунук марди бахшандаву³ бурдбор.

Чу душман битарсад, шавад чоплус,
Ту лашкар биёрову барбанд кӯс.

Ба ҷанг он гаҳе шав, ки душман зи ҷанг
Бипарҳезаду суғ гардад- ш ҷанг.

- 610 В-агар оштӣ ҷӯяду ростӣ,
Набинӣ ба дил-ш-андарун костӣ.

Аз ӯ бож бистону кина маҷӯй,
Чунин ор наздики ӯ обрӯй.

Биёрой дилро ба дониш, ки арз
Ба дониш бувад, чун бидонӣ, биварз.

Чу бахшанда бошӣ, гиромӣ шавӣ,
Ба доноиву дод номӣ шавӣ.⁴

Ту аҳди падар бо равонат бидор,
Ба фарзанд мон ҳамчуни ёдгор.

- 615 Чу ман ҳаққи фарзанд бугзордам,
Касеро ба гетӣ наёзордам,

1. Л- бишнаву

2. И- доддеҳ

3. И- бахшандаи

4. И –б. 610, 611 нест.

Шумо ҳам аз ин аҳди ман мағзаред,
Нафас достонро ба бад машмаред.¹

Бар ин бугзарад солиён панҷсад,
Бузургӣ шуморо ба поён расад.

Бупечад сари аҳд фарзанди ту,
Ҳамон кас, ки бошад зи пайванди ту,

Зи рою зи дониш ба як сӯ шаванд,
Ҳамон панди донандагон нашнаванд.

620 Бигарданд яксар зи аҳди² вафо,
Ба бедод ёзанду³ чабру чафо.

Чаҳон танг доранд бар зердаст,
Бар эшон шавад хор яздонпараст,

Бипӯшанд перохани бадтанӣ,
Биболанд бо кеши оҳарманӣ.

Кушода шавад, ҳар чӣ мо бастаем,
Биёлояд ин дин, ки мо шустаем.

Табаҳ гардад ин панду андарзи ман,
Ба вайронӣ орад рух ин марзи ман.

625 Ҳама хоҳам аз кирдгори чаҳон,
Шиносандаи ошкору ниҳон,

Ки бошад зи ҳар бад ниғаҳдоратон,⁴
Ҳама неқномӣ бувад ёратон,⁵

Зи Яздону аз мо бар он кас дуруд,
Ки тораш хирад бошаду дод пуд.

1. ТПМ – Ту панди падар ҳамчунин ёд дор,
Ба неқӣ гирову бадӣ боздор.
Ба хира маранҷон равони маро,
Ба оташ тани нотаवони маро.
Манеҳ гардани хеш б-озори кас,
Маҷӯй, эй писар, дарду тимори кас.

2. ИЛ – аҳду

3. ИЛ – ёзанд

4. Л – ниғаҳдорамон,

5. Л – ёрамон.

Наёрад шикаст андар ин аҳди ман,
Накӯшад, ки ҳанзал кунад шаҳди ман.

Баромад чихил солу бар сар ду мох,
Ки то барниҳодам зи шоҳи қулоҳ.

- 630 Ба гетӣ маро шорсон аст шаш,
Ҳамон мушкбӯву ба зер¹ оби х(в)аш.

Яке хондам Хурраи Ардашер,
Ҳаво хушгугору² ба ҷӯи оби шир.

Чу Ромардашер аст шаҳри дигар,
К-аз ӯ бар сӯи Порс кардам³ гузар.

Дигар шорсон Урмуздардашер,⁴
Ки гардад зи бодаш ҷавонмард пир.

Бад-ӯ шод шуд кишвари Ҳузиён,
Пур аз мардуму обу суду зиён,

- 635 Дигар шорсон Биркаи Ардашер,
Пур аз боғу пургулшану обгир.

Ду дар буми Майсону оби⁵ Фурот,
Пур аз чашмаву чорпову набот,

Ки хонӣ бино подшоҳ Ардашер,
Чу аз ман сухан бишнави, ёд гир.

Кунун дахмаро барниҳодем рахт,
Ту биспор тобуту пардоз⁶ тахт.

Басе ранҷо бурдам андар ҷаҳон,
Чи бар ошкоро, чи андар ниҳон.

- 640 Равони маро шод гардон ба дод,
Ки пирӯз бодӣ ту бар тахту шод.

1. Л – Ҳаво хушгугору замин

2. ЛМ – мушкбӯву

3. Л – кардӣ

4. Л – Биркаи Ардашер,

5. Л – бар буми Майсору рӯди

6. ИЛ – бардор

Бигуфт ину торик шуд бахти ўй,
Дареғ он сару афсару тахти ўй.

Чунин аст оину расми¹ чаҳон,
Наҳоҳад кушодан ба мо-бар ниҳон.

Анӯша касе, ки бузургӣ надид,
Набоисташ аз тахт шуд нопадид.

Бикӯшанду ҳар гуна варзанд² чиз,
На мардум, на он чиз монад ба низ.

645 Саранҷом бо хок бошем ҷуфт,
Ду рухро ба чодар бибояд нухуфт.

Биё, то ҳама дасти некӣ барем,
Ҷаҳони ҷаҳонро ба бад наспарем.

Хунук он қучо май³ бигирад ба даст,
Хӯрад ёди⁴ шоҳони⁵ яздонпараст.

Чу ҷоми набидаш дамодам шавад,
Бихуспад бад-он гаҳ, ки хуррам шавад⁶

1. Л – оини хуррам

2. Л – Бикӯшиву варзӣ зи ҳар гуна

3. ИЛ – ки ҷоме

4. Л – Барад номи

5. И – Худи подшоҳони

6. ТПЗИЛ: - Бар он офарин, к-офарин офарид,
Макону замону замин офарид.
Ҷам ором аз ўяст, ҷам ком аз ўй,
Ҷам анҷом аз ўясту фарҷом аз ўй,
Сипехру замину замон кардааст,
Каму беши гетӣ баровардааст.
Зи хошоки ночиз то арши рост
Саросар ба ҳастии Яздон гувост.
Ҷуз ўро маҳон Кирдгори ҷаҳон,
Шиносандаи ошқору ниҳон.
В-аз ў бар равони Муҳаммад дуруд,
Ба ёрон-ш бар ҳар яке барфузуд*.
Ҷама пок буданду парҳезгор,
Суҳанҳояшон баргузашт аз шумор.
Кунун бар суҳанҳо физоиш кунем,
Ҷаҳнофаринро ниёиш* кунем,
Ситоем тоҷи** шаҳаншоҳро,
Ки бахташ*** дурафшон қунад моҳро.
Ҷаҳондор Маҳмуди бофарру ҷуд,
К-аз ў баҳшишу ҷуд шуд дар вучуд

ПОДШОҲИИ ШОПУРИ АРДАШЕР

Сиву як солу як моҳу ду рӯз буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ ШОПУР

Чу Шопур биншаст бар тахти дод
Кулоҳи дилафрӯз бар сар ниҳод.

Шуданд анҷуман пеши ӯ бихрадон,
Бузургони фарзонаву мӯбадон.

Далер асту бобахшишу фарру дод,
Замона зи фармони ӯ гашт шод.
Худованди кӯполу шамшеру ранч,****
Худованди осониву тоҷи ганҷ.
Ҷаҳондори бофарру некишинос,
Ки аз тоҷ дорад зи Яздон сипос.
Хирадманду зебову чирасухан,
Ҷавона***** ба солу ба дониш куҳан.
Ҳама муштарӣ борад***** аз фарри ӯй,
Бинозем дар сояи парри ӯй,
Ба разм осмонро хурушон кунад,
Чу базм оядаш, гавҳар афшон кунад.
Чу хашм оварад, кӯҳ резон шавад,
Сипеҳр аз бари хок ларзон шавад.
Падар бар падар шаҳрёр асту шоҳ,
Бинозад бад-ӯ гунбади хуру моҳ.
Бимонод то ҷовидон номи ӯй
Ҳама меҳтарӣ бод фарҷоми ӯй!
Сари нома кардам санои варо,
Бузургиву оину ройи варо.
Зи гетӣ варо бод фарҷоми нек.
Аз ӯ дидам андар ҷаҳон номи нек,
Зи дидори ӯ тоҷ равшан шудааст,
Зи бадҳо варо бахт ҷавшан шудааст.
Бинозад бад-ӯ мардуми порсо,
Ҳамон кас, ки шуд бар замин подшо.
Ҳаво равшан аз моявар бахти ўст,
Замин пояи номвар тахти ўст.
Ба разм-ндарун жандапили балост,
Ба базм-ндарун осмони вафост.
Чу дар базм рахшон шавад ройи ӯй,
Ҳама мавҷ хезад зи дарёи ӯй.
Ба нахчир шоҳон***** шикори ваянд,
Даду дом дар зинҳори ваянд.
Аз овози гурзаш ҳама рӯзи чанг
Бидаррад дили шеру чарми***** паланг.
Сараш сабз бодо, дилаш пур зи дод,
Ҷаҳон бесару афсари ӯ мабод!

* Л – ситоиш ** И – з-он пас *** ИЛ – тахташ **** И – санҷ ***** Л – ҷавоне
***** Л – нозад ***** Л – шерон ***** Л – гӯши

Чунин гуфт, к-«Эй номдор анчуман,
Бузургони бодонишу ройзан,

Манам покфарзанди шоҳ Ардашер,
Сарояндаи донишу ёдгир.

- 5 Ҳама гӯш доред фармони ман,
Магардед як тан зи паймони ман.

В-аз ин ҳар чӣ гӯям, пажӯҳиш кунед,
Агар хом бошад, нақӯҳиш кунед.

Чу дидам кунун роҳи суду зиён,
Ду бахшаш ниҳода шуд андар миён.

Яке подшо посбони чаҳон,
Ниғаҳбони ганчи кеҳону меҳон.

Агар шоҳ бододу фаррухпай аст,
Хирад бегумон посбони вай аст.

- 10 Хирад посбон бошаду некроҳ,
Сараш баргузорад зи абри сиёҳ.

Ҳама чустанаш доду дониш бувад,
Зи дониш равонаш баромиш бувад.

Дигар он ки бо озмуни хирад
Бикӯшад, ки бо дод¹ гирд оварад.

Ба дониш зи Яздон шиносад сипос,
Хунук марди донову яздоншинос.

Ба шоҳи хирадманд бошад сазо,
Ба ҷойи хирад зар бувад² бебаҳо.

- 15 Тавонгар бувад³, ҳар кӣ хушнуд гашт,
Дили орзу⁴ хонаи дуд гашт.

Киро орзу беш, тимор беш,
Бикӯшу манех меваи оз пеш.

1. Л – ба мардиву

2. Л – шавад

3. Л – шавад

4. Л – озвар

Ба озоишу неқномӣ гирой,
Гурезон шав аз марди нопокрой.

Ба чизи қасон даст ёзад қасе,
Ки баҳра надорад зи дониш¹ басе.

Маро бар шумо з-он фузун аст меҳр,
Ки ахтар намояд ҳаме бар сипеҳр.

- 20 Ҳамон расми шоҳи баланд Ардашер,
Ба ҷой оварам бо шумо ногузир.

Зи деҳқон нахоҳам ҷуз аз сӣ² яке
Дирам, то ба лашкар диҳам андаке.

Маро шаҳру ҳам³ ганҷи обод ҳаст,
Далериву мардиву бунёд ҳаст.

Зи чизи қасон бениёзем низ,
Ки душман бувад⁴ дӯст аз баҳри чиз.

Бари мо шуморо кушодаст роҳ,
Бамеҳрем бар мардуми додхоҳ.

- 25 Ба ҳар сӯ фиристем корогаҳон,
Бичӯем бедор кори ҷаҳон.

Нахоҳем ҳаргиз ҷуз аз офарин,
Ки бар мо кунад мӯбади покдин.⁵»

Меҳону кеҳон пок бархостанд,
Забонҳо ба хубӣ биёростанд,

Ба Шопур-бар офарин хонданд,
Забарҷад ба тоҷаш барафшонданд.

Ҳамон⁶ тоза шуд расми шоҳ Ардашер,
Бад-ӯ шод гаштанд барнову пир.

1. Л – фарҳангу баҳраш набошад

2. Л – лаҳ; И – сад

3. Л – хубиву; И – хониву

4. Л – шавад

5. Л кунанд аз ҷаҳнофарин.

6. И – Ҳама

РАЗМИ ШОПУР БО РУМИЁН

- 30 В-аз он пас пароканда гашт огаҳӣ,
Ки бекор шуд тахти шоҳаншаҳӣ,

Бимурд Ардашери хирадмандшоҳ,
Ба Шопур биспурд тахту кулоҳ.¹

Хурӯше баромад зи ҳар марзу бум,
Зи Қайдофа баргашта шуд то ба² Рум.

Чу огоҳӣ омад ба Шопуршоҳ,
Биёрост кӯсу дурафшу сипоҳ.

Ҳама ронд то пеши Болуина.
Сипоҳи сабук беҳаюну³ буна.
- 35 Сипоҳе зи Қайдофа омад бурун,
Ки аз гард хуршед шуд тирагун,

Зи Болуина ҳамчунин лашкаре
Биёмад сипаҳдорашон меҳтаре.

Баронӯш буд номи он паҳлавон,
Саворе сарафрозу равшанравон,

Ки будӣ бари қайсарон арчманд,
Камандафкану номдору⁴ баланд.

Чу бархост овози кӯс аз ду рӯй,
Зи қалб андаромад гави номчӯй.
- 40 В-аз ин сӯ бишуд номдоре далер,
Кучо номи ӯ буд Гаршоспи шер.⁵3

1. Л – ганчу сипоҳ.

2. Л – бардоштанд божи

3. Л – бетабору

4. Л – камандафкане номдоре

5. ТПЗ – Диловар саворе, ки гоҳи набард,
Чи ҳамкӯши ӯ жандапилу чи мард,
Ба овард ҳар ду баровехтанд,
Ҳама хок бар ахтарон рехтанд.
Фаровон зи ҳар гуна чустанд кин,
На ин 3-он ситӯҳ шуд, на низ он аз ин.

Баромад зи ҳар ду сипаҳ кӯсу ғав,
Бичунбид дар қалб Шопури ғав.

Зи бас нолаи бўқу ҳиндидарой
Ҳама чархи моҳ андар омад зи чой.

Табира бубастанд бар пушти пил,
Ҳама баршуд овози аспон¹ ду мил.

Замин чунб-чунбон шуду абр² гард,
Чу оташ дурахшон синони набард.

- 45 Равоне³ кучо бо хирад буд чуфт,
Ситора ҳаме борад аз абр⁴ гуфт.

Баронӯши чангӣ ба қалб-ндарун
Гирифтор шуд бо диле пур зи хун.

В-аз он румиён кушта шуд се ҳазор
Ба Болунаи дар сафи корзор.

Ҳазору ду сесад гирифтор шуд,
Дили румиён пур зи тимор шуд.

Фиристод қайсар яке ёдгир
Ба наздики Шопуршоҳ Ардашер,

- 50 Ки чандин ту аз баҳри динор хун
Бирезӣ ту бо довари раҳнамун?

Чӣ гӯӣ, чу пурсад-т рӯзи шумор,
Чӣ пӯзиш кунӣ пеши парвардгор?

Фиристем боже чунон ҳам, ки буд,
Бар ин низ дарде набояд фузуд.

Ҳамон низ бо бож фармон кунем,
Зи хешон фаровон гаравгон кунем.

Саранҷом лашкар ҳама ҳамгурӯҳ,
Ба ҳам баршикастанд чун кӯҳ-кӯҳ.

1. Л – пур зи
2. Л – овозашон бар
3. Л – Забоне
4. ИЛ – чарх

Зи Болуина бозгардӣ, равост,
Фириستم бо бож, ҳар ҷ-ат ҳавост.

- 55 Ҳама буд Шопур то божу сов
Фиристода қайсар даҳ анбони гов.¹

Ғулому парастори румӣ ҳазор,
Ғаронмоя дебо на андар² шумор.³

Ба Болуина-дар бибуд рӯз ҳафт,
Зи Рум андаромад, ба Аҳвоз рафт.

Яке шорсон ном Шопур кард,
Ки ғӯянд бо дод Шопургард.⁴

Ҳама бурд як сол аз он⁵ шаҳр⁶ ранҷ,
Бипардаҳт бо ранҷ бисёр ганҷ,⁷

- 60 Ба Порс-андарун шорсони баланд,
Баровард покизаву судманд.

Дари ҳузиён дорад ин буму бар,
Ки доранд ҳар кас бар ӯ-бар гузар.

Куҳандиж ба шаҳри Нишопур кард,
Бароварду пардаҳт аз рӯзи ард.

Ҳама бурд ҳар сӯ Баронӯшро,
Бад-ӯ дошти дар суҳан ғӯшро,

Яке рӯд буд паҳн дар Шустар,
Ки моҳӣ накардӣ бар ӯ-бар гузар.

- 65 Баронӯшро гуфт, гар ҳандасӣ,
Пуле сози, он ҷойгаҳ чун расӣ,

1. ТПЗ – Пур аз зарри динорҳо қайсарӣ,
Фузуда бад-ӯ чизҳо бартарӣ.

2. Л – фузун аз

3. И – б. 55, 56 нест.

4. Л – Бароварду пардаҳт аз ӯ рӯзи ард.

5. И – з-он

6. Л – он ҷо ба

7. ТПЗЛ – Яке шорсон кард ободбум,
Баровард баҳри асирони Рум.

Ки мо бозгардему ин пул ба чой
Бимонад ба доноии раҳнамоӣ.

Бараш карда болои ин пул ҳазор,
Бихоҳӣ зи ганҷ, он чи хоҳӣ ба кор.

Ту аз дониши файласуфони Рум
Ба кор ор чанде бад-ин марзу бум.

Чу ин пул барояд, сӯи хони хеш
Бирав, то зий, бош меҳмони хеш.

- 70 Або шодмониву бо эманӣ,
Зи бад дуру аз дасти¹ оҳарманӣ.

Ба кор андар омад Баронӯш мард,
Ба се сол он пул тамоми бикард.²

Чу шуд пул тамои, ӯ зи Шустар бирафт,
Сӯи хони худ рӯй бинҳод тафт.

АНДАРЗ КАРДАНИ ШОПУР ПИСАРИ ХУД УРМУЗДРО

Ҳама буд Шопур бододу рой,
Баландахтару тахти шоҳӣ ба чой.

Чу сӣ сол бугзашту бар сар ду моҳ,
Пароканда шуд фарру авранди шоҳ.

- 75 Бифармуд, то рафт пеш Урмузд,
Бад-ӯ гуфт: «Шуд зард рӯи фурузд.

Ту бедор бошу ҷаҳондор бош,
Абар дод³ ҳамвора солор⁴ бош.

1. И – кеши

2. И – 6. 71 нест.

3. И – Бари дода

4. Л – Ҷаҳондидагонро харидор

Нигар, то ба шохӣ надорӣ умед,
Бихон рӯзу шаб дафтари Чамшед.

Ба чуз доду некӣ макун дар ҷаҳон,
Паноҳи кеҳон бошу фарри¹ меҳон.

Ба динор кам нозу бахшанда бош,
Ҳамон доддеҳ бошу фархунда бош.

80 Мазан бар камозор бонги баланд,
Чу хоҳӣ, ки бахтат бувад ёрманд.

Ҳама панди ман сарбасар ёд гир,
Чунон ҳам ки ман дорам аз Ардашер.

Бигуфт ину ранги рухаш зард гашт,
Дили марди барно пур аз дард гашт.

Чӣ созӣ ҳама з-ин сарои сипанҷ,
Чӣ нозӣ ба ному чӣ ёзӣ² ба ганҷ!?

Туро тангтобут баҳр асту бас,
Хӯрад ранҷи ту носазовор кас.

85 Нагирад³ зи ту ёд фарзанди ту,
На хешони наздику⁴ пайванди ту.

Зи мерос дашном ёбӣ ту баҳр,
Ҳама заҳр шуд посухи пойзаҳр.

Ба Яздон гирову сухан з-ӯ физой,
Ки ўяст некидеҳу⁵ раҳнамоӣ.

Дуруд аз ту⁶ бар гӯри пайғамбараш,
Ки салвот тоҷ аст бар минбараш.⁷

1. Л – рушти

2. ИЛ – нозӣ

3. Л – Бигирад

4. Ба наздики хешону

5. Л – рӯзидеҳу

6. Л – Дуруди ту

7. И – Пас аз б. омада:

Муҳаммад расули Худову амин,
Ки роҳи мусулмонӣ оварду дин.

ПОДШОҲИИ УРМУЗДИ ШОПУР

Як солу ду моҳ буд

Сари гоҳу дайҳими шоҳ Урмузд
Биёроям акнун чу моҳ Урмузд.

Зи шоҳӣ бар ӯ ҳеч товон набуд,
Бад-он буд, ки аҳдаш фаровон набуд.

Чу биншаст шоҳ Урмузди бузург,
Ба обишхур омад ҳаме мешу гург.

Чунин гуфт, к-«Эй¹ номвар бихрадон,
Ҷаҳондидаву коркарда² радон.

- 5 Чу Яздони некидиҳиш некувӣ
Ба мо доду³ тоҷи сари хусравӣ.

Бикӯшем, то нек⁴ орему дод,
Хунук он, ки панди падар кард ёд.

Ба некӣ кунам вижа анбозатон,
Наҳоҳам, ки бе ман бувад розатон.

Бидонед, к-он кас, ки саркаш бувад,
Бари меҳтарон саҳт нох(в)аш бувад.

Ситеза бувад мардро пешрав,
Бимонад ниёзаш ҳамасола нав.

- 10 Ҷамон рашки шамшер нодон бувад,
Ҷамеша бар ӯ баҳт хандон бувад.

В-агар ҳар кӣ дорад зи ҳар кор нанг,
Бувад зиндагониву рӯзиш танг.

Дари оз бошад дили сифламард,
Бари сифлагон, то тавонӣ, магард.

1. Л – бо
2. И – кордида
3. Л – дод
4. Л – некӣ

Ҳар он кас, ки дониш наёбӣ бараш,
Макун раҳгузар то зий¹ бар дараш.²

Дилат дор зинда ба фарҳангу хуш,
Ба бад дар ҷаҳон, то тавонӣ, макӯш.

- 15 Хирад ҳамчу об асту дониш замин,
Бидон, к-ин ҷудо в-он ҷудо нест з-ин.

Дили шоҳ, к-аз меҳр дурӣ гирифт,
Агар тира гардад, набошад шигифт.

Ҳар он кас, ки бошад маро зердаст,
Ҳама шодмон боду яздонпараст.

Ба хушнудии кирдгори ҷаҳон
Хирад ёр бод ошкору ниҳон.

Хирадманд бо мардumi порсо
Чу ҷое сухан ронад аз подшо.

- 20 Ҳама сахта бояд, ки ронад сухан,
Ки гуфтори некӯ нагардад куҳан,

Набояд, ки гӯй ба ҷуз некувӣ,
В-агар бад сарояд касе, нашнавӣ.

Бубинад дили подшо рози ту,
Ҳамон бишнавад гӯшаш овози ту.

Чӣ гуфт он сухангӯи посухниюш,
Ки девор дорад ба гуфтор гӯш.

Ҳама анҷуман хонданд офарин
Бар он шоҳи бинодили покдин.

- 25 Пароканда гашт он бузург анҷуман,
Ҳама шод аз он³ сарви сояфикан.

Ҳамон расми Шопури шоҳ Ардашер
Ҳама дошт он шоҳи донишпазир.

1. Л – зияд

2. ТПЗЛ – Ба марди хирадманду фарҳангу рой,
Бувад ҷовидон тахти шоҳӣ ба ҷой.

3. ИЛ – з-он

Чаҳоне саросар бад-ӯ гашт шод,
Ҳамае дошт он шоҳи бобахшу дод.

Ҳамае ронд бо шарму бо дод кор,
Чунин то баромад бад-ин рӯзгор.

Бигустурд кофур бар ҷойи мушк,
Ғули арғувон шуд ба полез хушк.

АНДАРЗ КАРДАНИ УРМУЗД ВА МУРДАН

- 30 Чу донист, к-аз марг натвон гурехт,
Басе оби хунин зи наргис¹ бирехт.²

Бигустурд фарш андар айвони хеш,
Бифармуд, то рафт³ Баҳром пеш.

Бад-ӯ, гуфт к-: «Эй покзода писар,
Ба мардиву дониш бароварда сар,

Ба ман нотагонӣ ниҳодаст рӯй,
Ки ранги рухам кард ҳамранги мӯй.

Ҳам овард болои сарви саҳй,
Ғули сурх бигрифт⁴ ранги бихй.

- 35 Чу рӯзи ту ояд, чаҳондор бош,
Хирадманд бошу беозор бош.

Нигар, то напечӣ сар аз додгоҳ,
Набахшӣ ситамгорагонро гуноҳ.

Забонро магардон ба гирди дурӯғ.
Чу хоҳӣ, ки тоҷ аз ту гирад фурӯғ.

Равонат хирад боду дастур шарм,
Сухан гуфтанат хубу овоз нарма.

Худованди пирӯз ёри ту бод,
Дили зердастон шикори ту бод!

1. Л – зи мижгон

2. ТПЗ – Писар буд мар ӯро яке хешком,
Хирадманд хондиш Баҳром ном.

3. Л – к-ояд-ш

4. Л – сурхро дод

40 Бинех кинаву дур бош аз ҳаво,
Мабодо ҳаво бар ту фармонраво.

Суҳанчину бедонишу чорагар
Набояд, ки ёбанд пешат гузар.

Зи нодон наёбӣ ба чуз бадтарӣ,
Нигар, сӯи бедонишон нангарӣ.

Чунон дон, ки бешарму бисёрғӯй
Надорад ба назди касон¹ обрӯй.

Хирадро меҳу хашмро банда дор,
Машав тез бо марди парҳезгор.

45 Нигар, то нагардад ба гирди ту оз,
Ки оз оварад хашму биму ниёз.

Ҳама бурдборӣ куну ростӣ,
Чудо кун зи дил кажживу костӣ.

Бипарҳез, то бад нагардад-т ном,
Ки бадном гетӣ набинад ба ком.

Зи роҳи хирад ҳеч гуна матоб,
Пушаймонӣ орад дилатро шитоб.

Диранг оварад ростихо падид,
Зи роҳи ҳунар сар набояд кашид.

50 Сари бурдборон наёяд ба хашм,
Зи нобурданиҳо битобанд чашм.

В-агар² бурдборӣ зи ҳад бугзарад,
Диловар³ гумоне ба сустӣ барад.

Ҳар он кас, ки бошад худованди гоҳ,
Миёнҷӣ хирадро кунад бар ду роҳ.

На тезӣ, на сустӣ ба кор-андарун,
Хирад бод ҷони туро раҳнамун.

1. Л – Нагирад ба назди касе: И – касе

2. Л – Магар

3. Л – Дили ӯ

Нигаҳ дор то мардуми айбчӯй
Начӯяд зи кирдори шоҳ обрӯй.¹

- 55 Зи душман макун дӯстӣ хостор,
 В-агарчанд хонад туро шаҳрӯр.

Дарахте бувад сабзу бораш кабаст,
Агар пой гири, сар ояд ба даст.

Агар дар фарозиву гар дар нишеб,
Набояд ниҳодан сар андар фиреб.

Ба дил низ андешаи бад мадор,
Бадандешро бад бувад рӯзгор.

Сипаҳбад кучо гашт паймоншикан,
Бихандад бар ӯ номдор анчуман.

- 60 Хирад гир, к-ороиши кори туст,²
 Нигаҳдори гуфтору кирдори туст.³

Ҳам ороиши ганчу тоҷу сипоҳ,
Намояндаи гардиши ҳуру моҳ.

Нигар, то насозӣ ту бо нозу ганҷ,
Ки бар ту сар ояд сарои сипанҷ,

Мазан рой ҷуз бо хирадманд мард,
Зи оини шоҳони пешин мағард.

Ба лашкар битарсон бадандешро,
Ба жарфӣ нигаҳ кун пасу пешро.

Ситояндае, к-ӯ зи баҳри ҳаво
Ситояд касеро ҳаме носазо,

Шикасти ту ҷӯяд ҳам аз он сухан,
Мамон, то ба пеши ту гардад куҳан.

Касе, к-аш ситоиш наёяд ба кор,
Ту ӯро зи гетӣ ба мардум⁴ мадор,

1. И – чоҳ

2. Л – чоғ бувад; И – чони туст.

3. Л – паймон бувад. И – паймони туст.

4. И – ба гетӣ зи мардум

Ки Яздон ситоиш бихоҳад ҳаме,
Накӯхандаро дил бикоҳад ҳаме.

Ҳар он кас, ки ӯ аз гунаҳгор чашм
Бихобиду осон фурӯ хӯрд хашм,

- 70 Фузуниш ҳар рӯз афзун шавад,
Шитоб оварад, дил пур аз хун шавад.

Ҳар он кас, ки аз¹ оби дарё набард
Бичӯяд, набошад хирадманд мард.

Камон дор дилро, забонат чу тир,
Ту ин достони ман осон магир.

Кушода барат бошаду рост рост,
Нишона бинех з-он нишон, к-ат ҳавост.

Забону дилат бо хирад рост кун,
Ҳаме рон аз он сон, ки хоҳӣ сухун.

- 75 Ҳар он кас, ки андар сараш мағз буд,
Ҳама рою гуфтори ӯ нағз буд.

Ҳар он гаҳ ки бошӣ ту бо ройзан,
Суханҳо биёрой бо анчуман,

Гарат рой бо озмоиш бувад,
Ҳама рӯзат андар физиоиш бувад,

Шавад² чонат аз душман ожиртар,³
Дилу мағзу роят ҷаҳонгиртар.⁴

Касеро кучо пешрав шуд ҳаво,
Чунон дон, ки рояш нагирад наво.

- 80 Агар дӯст бошад туро тозарӯй,
Бияфзоядаш нозишу рангу бўй.

1. ИЛ – бо
2. Л – Тану
3. Л – ожир дор,
4. Л – ҷаҳонгир дор.

Ту бо душманат рух пурожанг¹ дор,
Бадандешро чехра беранг дор.

Ба арзониён бахш, ҳар ч-ат ҳавост,
Ки ганци ту арзониёнро сазост.

Бикаш чону дил, то тавонӣ, зи рашк,
Ки рашк оварад гарму хунин сиришк.

Ҳар он гаҳ ки рашк оварад подшо,
Накӯҳиш кунад мардуми порсо».²

85 Чу андарз бинбишт фаррух дабир,
Биёварду бинҳод пешаш³ вазир.

Ҷаҳондор барзад яке боди сард,
Шуд он лаъли рухсор⁴ чун барги зард.

Чу рангин рухи шоҳ зарфом гашт,
Аз он дарду ғам баҳри Баҳром гашт.

Чиҳил рӯз шуд⁵ сӯгвору нажанд,
Пур аз гарду бекор тахти баланд.

Чунин буд, то буд, гардонсипеҳр,
Ғаҳе пур зи дарду ғаҳе пур зи меҳр.⁶

Шаби Урмузд омад аз моҳи дай,
Зи гуфтан биёсою бардор май.

1. Л – ба ожанг

2. ТПЗ – Яке солу ду моҳ бар тахт беш
Набудам, надонистам ин роз пеш.
Гумонам чунон буд, ки то солиён
Бимонад ба ман тоҷу тахти каён.
Кунун рӯзгори ман омад ба сар,
Ту ро баст бояд ба шохӣ камар.

3. ИЛ – пеши

4. И – лаълрухсора

5. Л – буд

6. ТПЗЛ – Ту гар бохушӣ, машмар ўро ба дўст,
Ки чун даст ёбад, бидаррад-т пўст.

ПОДШОҲИИ БАҲРОМИ УРМУЗД

Се солу се моҳу се рӯз буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ БАҲРОМ ВА АНДАРЗ КАРДАН БА САРДОРОН ВА СИПАРӢ ШУДАНИ РӢЗГОРАШ

Кунун кори дайҳими Баҳром соз,
Ки дар подшоҳӣ намонд ӯ дароз.

Чу Баҳром биншаст бар тахти зар,
Дилу мағз чӯшон зи дарди¹ падар.²

Ҳама номдорони эронӣён
Бирафтанд гирён камар бар миён.

Бар ӯ хонданд офарини Худой,
Ки то ҷой бошад, ту монӣ ба ҷой.

5 Ки тоҷи кай торакастро сазост,
Падар бар падар тоҷи шоҳӣ турост.

Руҳи бадсиголони ту зард бод,
В-аз он рафта ҷони ту бедард бод!

Чунин дод посух, ки эй меҳтарон,
Саворони³ ҷангиву кундоварон,

Зи деҳқону аз⁴ марди хусравпараст,
Ба гетӣ сӯи бад маёзед⁵ даст.

Бубинед,⁶ к-ин ҷархи нопойдор
На парварда донад, на парвардгор.

1. Л – пурдарди марги

2. ТПIL – Се солу се моҳу ба сар-бар се рӯз,
Бад-ӯ шод буд тахти гетифирӯз.

3. Л – Сарафроз

4. Л – в-аз

5. Л – Зи гетӣ сӯи бад маёред

6. Л – Набинед,

- 10 Саросар бубандед дасти ҳаво,
Ҳаворо мадоред фармонраво.¹

Касе к-ӯ бипарҳезад аз бадкуниш,
Наёлояд андар бадихо танаш.²

Ба гетӣ-дарун шоду³ хуррам бувад,
Ба рафтан зи душман абеғам⁴ бувад.

Паноҳе бувад ганҷро подшо,
Навозандаи мардуми порсо.

Тани шоҳ динро⁵ паноҳе бувад,
Ки дин бар сари ӯ кулоҳе бувад.⁶

- 15 Хунук он ки дар ҳашм хушёртар.
Ҳамон бар замин ӯ беозортар.

Ғаҳи тангдастӣ⁷ дилаш шоду род,
Ҷаҳон бе тани марди доно мабод,

Ки⁸ бар душмане-бар тавоно бувад,
Ба пай наспарад⁹ вижа¹⁰ доно бувад.¹¹

Ситеза на хуб ояд аз номҷӯй,
Бипарҳезу гирди ситеза мапӯй.

Сипоҳиву деҳқону бекор¹² шоҳ,
Ҷунон дон, ки ҳар се надоранд роҳ.

-
1. ТП – Ҳаво мардро хору бебар кунад,
Ба гетиш чун мурғи бепар кунад.
2. Л – маниш.
3. Л – Бад-ин гетияш рӯз
4. Л – Ғаҳи рафтан аз ҳаст беғам; И – ҳасмон-ш беғам
5. И – шоҳро дин
6. ТП – Паноҳе беҳ аз дин набошад ҳаме
Абедин нашоёд туро зад даме.
7. Л – дасттангӣ
8. ИЛ – Чу
9. И – биспарад
10. Л – биспарад марди
11. ТП – Ба доной андар ҷаҳон биспарад,
Ҳама сӯи дониш ҳаме бугзарад.
12. И – пайкори

20 Ба хоб¹ андар аст, он ки бекор гашт,
Пушаймон шавад, чун² ки бедор гашт.

Зи гуфтори некӯву кирдори зишт,
Ситоиш наёбиву хуррамбихишт.

Ҳама рост гӯеду³ некӣ кунед,
Дили некпай мардумон машканед.

Маро ганчу динори бисёр ҳаст,
Бузургиву шоҳиву нерӯи даст.

Хӯред он чи дореду онро, ки нест,
Бидонед, к-аз ганчдорон якест.

25 Сари бадраи мо кушодаст боз,
Набояд, ки монад кас андар ниёз».

ТАХТ СУПУРДАНИ БАҲРОМИ УРМУЗД ПИСАРИ ХУДРО БАҲРОМИ БАҲРОМ ВА МУРДАН

Бар ӯ низ нагзашт рӯзи дароз,
Яке тоҷдор андаромад ба гоз.

Яке пур будаш, дилором буд,
Варо ном Баҳроми Баҳром буд.

Биёварду биншондаш⁴ зери тахт,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй сабзшохи дарахт!

Набудам фаровон ман аз тоҷ шод,
Ҳама рӯзгори ту фархунда бод!⁵

30 Сароянда бошу физоянда бош,
Шабу рӯз бо ромишу ханда бош.

1. Л – На хуб

2. Л – ҳар

3. Л – ном чӯеду

4. Л – биншонд дар

5. ТП – Накард эҷ бо ман вафо тоҷу тахт,
Ту фархунда бодиву фирӯзбахт.

Чунон рав, ки пурсад-т рӯзи шумор,
Напечӣ сар аз шарми парвардгор.¹

Ба доду диҳиш гетӣ обод дор,
Дили зердастони худ шод дор,

Ки бар кас намонад ҷаҳон² ҷовидон,
Чи бар шаҳрёрон,³ чи бар мӯбадон.

Чу Баҳром гетӣ ба Баҳром дод,
Писар мар варо дахма ором дод.

35 Ту аз чархи гардон мадон ин ситам,
Ќуз аз бод чизе наёяд ба дам.⁴

Чунин буд, то буд, чархи равон,
Ба андеша ранча ҷӣ дорӣ равон?

Ҷӣ пӯй, ҷӣ ҷӯй, ҷӣ шояд будан?
Бар ин дostonҳо нашояд задан.

Равонат камозору⁵ фартут нест,
Нишаст⁶ ту ҷуз тангтобут нест.

Агар марг дорад чунин табъи гург,
Пур аз май яке ҷом хоҳам бузург.

40 Яке сарвқаддеву симинбадан,
Дилорому хушхӯву ширинсухан.

Суманбӯву зеборуху мохрӯй,
Чу хуршед дидору чун мушк бӯй.⁷

1. ТПМ – Ҷаҳонро зи баҳри хӯриш сохтанд,
Зи беҳрой беши напардохтанд.
Хӯреду диҳеду равон парваред,
Ба дасти хирад пойи бад бишкарעד.

2. Л – намондаст ин

3. Л – тоҷдорон

4. И – б. 33 – 35 нест;

ТПЗ – Ба се солу се моху бар сар се рӯз,
Тихӣ гашт аз ӯ тахти гетифурӯз.

5. Л – гар аз оз

6. Л – Нишеми

7. И – б. 40, 41 нест.

ПОДШОҲИИ БАҲРОМИ БАҲРОМ

Нуздаҳ сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ БАҲРОМИ БАҲРОМ ВА АНДАРЗ КАРДАН БА САРДОРОН ВА МУРДАНАШ

Чу Баҳром дар сӯги Баҳромшоҳ
Чиҳил рӯз нанҳод бар сар кулоҳ,¹

Бирафтанд гурдони бисёрхуш
Пур аз дарду бо нолаву бо хурӯш.

Нишастанд бо ӯ бад-он сӯгу дард,
Ду рух зарду лабҳо шуда ложвард.

Аз он пас бишуд мӯбаде покрой,
Ки гирад магар шоҳ бар тахт чой.

5 Ба як ҳафта бо ӯ бикӯшид сахт,
Ҳама буд то барнишаст ӯ ба тахт.

Чу биншаст бар тахт Баҳром шод,²
Ба расми кай тоҷ бар сар ниҳод.

Нахуст офарин кард бар Кирдгор,
Фурузандаи гардиши рӯзгор.

Физояндаи донишу ростӣ,
Газояндаи кажживу костӣ.

Худованди кайвону гардонсипехр,
Зи банда нахоҳад ҷуз аз доду меҳр.

10 В-аз он пас чунин гуфт, к-«Эй бихрадон,
Ҷаҳондидаву покдил мӯбадон!

1. Л – пеш аз б. ин б. омада:

Кунун кори Баҳроми Баҳром гӯй,
Ки ин чарх гардон-ст бар сони гӯй.

2. ТПМ – Бикӯшеду неки ба чой оваред.
Ҳама шодии шоҳи Эрон харед.

Шумо низ доред дониш бузург,
Мабошед бо шаҳрёрон сутург.

Касеро, ки Яздон фузунӣ диҳад,
Сухандониву раҳнамунӣ диҳад.¹

Ба фарҳанг ёзад касе к-аш хирад,
Бувад дар сару мардумӣ парварад.

Сари мардумӣ бурдборӣ бувад,
Чу тезӣ кунӣ, тан ба хорӣ бувад.²

- 15 Ҳар он кас, ки гашт эмину шод гашт,
Ғаму ранҷ бо эминӣ бод гашт.

Тавонгартар он, к-ӯ диле род дошт,
Дирам гирд кардан ба дил бод дошт.

Агар нест чизат,³ ту лахте биварз,
Ки бе чиз будан надорӣ ту⁴ арз.

Мурувват наёбӣ, гарат⁵ чиз нест,
Ҳамон чора назди касаш низ нест.

Чу хушнуд гардӣ, таносон шавӣ,
В-агар оз варзӣ, ҳаросон шавӣ.

- 20 На кӯшидане, к-он⁶ тан орад ба ранҷ,
Равонро бипечонӣ аз ози ганҷ.

Зи кори замона миёна гузин,
Чу хохӣ, ки ёбӣ зи Ҳақ⁷ офарин,

-
1. ТПМ – Ҳама кор бо бахшишу дод бод,
Ҳама гетӣ аз дод обод бод.
Мабодо, ки бедод дам барзанем,
В-агар аз пайи оз ганҷ оганем.
Маро ганҷ аз баҳри бахшиш бувад,
Ки шахро зи неки дурахшиш бувад.
2. ТПМ – Зи гетӣ нагардад туро бахт ром,
Зи тундиву тезӣ наёбӣ ту ком.
3. Л – чизе,
4. Л – на рой дорӣ на
5. Л – наёяд агар
6. Л – к-ӯ
7. Л – халқ

Чу хушнуд дорӣ кехонро¹ ба дод,
Тавонгар бимониву аз дод шод.

Ҳама эминӣ бояду ростӣ,
Набояд ба дод-андарун костӣ.

В-агар оз гирад дилатро ба чанг,
Бимонад равонат ба коми наҳанг.

25 Чу шоҳе² ба коме бикоҳад равон,
Хирад гардад андар миён нотавон.

Чунин аст оини чархи равон,
Тавоно ба ҳар қору мо³ нотавон.⁴

Чу шуд подшоҳиш бар сол бист,
Яке кам бар ӯ зиндагонӣ гирист.

Шуд он тоҷваршоҳ бо хок чуфт,
Зи хуррамчаҳон дахма будаш нухуфт.

Қаҳонро чунин аст оину шон,⁵
Ҳамеша ба мо роз дорад ниҳон.⁶

1. ИЛ – қаҳонро

2. Л – шодӣ

3. Л – тавонист ӯ, гар туй

4. И – Тавонист ӯ, гар туй бетавон;

ТП – Ҳаме ронд шоҳӣ ба оину дод,
Дили зердастонаш аз дод шод.

5. Л – сон,

6. Л – рози ӯ норасон.

ПОДШОҲИИ БАҲРОМИ БАҲРОМИЁН

Чаҳор моҳ буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ БАҲРОМИ БАҲРОМИЁН ВА МУРДАНАШ ПАС АЗ ЧАҲОР МОҲ

Чу биншаст Баҳроми Баҳромиён,
Бубаст аз пайи доду бахшиш миён.

Ба тоҷаш забарҷад барафшонданд,
Ҳама ном кирмоншаҳаш хонданд.

Чунин гуфт, к-аз додгар як Худой
Хирад бодамон баҳраву доду рой!¹

Сарои сипанҷӣ намонад ба кас,
Туро некувӣ бод фарёдрас.

- 5 Ба некӣ гиросему паймон кунем,
Ба доду диҳиш тан² гаравгон кунем,

Ки хубиву зиштӣ зи мо ёдгор
Бимонад, ту чуз тухми некӣ макор.

Чу шуд подшоҳиш бар чор моҳ,
Бар ӯ зор бигрист тахту кулоҳ.

Чу Баҳром донист, к-омад-ш марг,
Наҳанге кучо бишкарад пилу карг.

Чаҳонро ба фарзанд биспурду гуфт,
Ки бо меҳтарит офарин бод чуфт,

1. ТПМ – Чу фаррухпадар кард некӣ ҳама,
Ки ӯ чун шубон буду шохон рама.
Маро низ ҳам некуй пеша дод,
Ҳама хубиву додам андеша дод.
Мабодо, ки кажжӣ дарорам ба кор,
Ки шармандагӣ ёбам аз Кирдгор.

2. ИЛ – дил

10 Бинӯшу бипӯшу бинозу бибахш,
 Макун рӯз бо тоҷу бо тахт дахш.

 Чу баргашт Баҳромро фарру бахт,
 Ба Нарсӣ супурд он замон тоҷу тахт.¹

 Замона бад-ин сон ҳаме бугзарад,
 Нафас мардуми озвар нашмарад.

 Майи лаъл пеш ор, эй рӯзбе!
 Ки шуд соли гӯянда бар шасту се.

1. ТПЗМ – Чунин асту инро беандоза дон,
 Газофи фалак ҳар замон тоза дон.
 Баровард бодеву ночиз шуд,
 Ба дахма-дарун ҷойи ӯ низ шуд*.

* Дар 3 танҳо б. 1 мавҷуд аст.

ПОДШОҲИИ НАРСИИ БАҲРОМ

Нӯҳ сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ НАРСӢ ВА ПАҶД ГУФТАН БА ПИСАР ВА СИПАРӢ ШУДАНИ РӢЗГОРАШ

Чу НарсӢ нишаст аз бари тахти оч,
Ба сар барниҳод он сарафроз тоҷ.

Ҳама меҳтарон бо нисор омаданд,
Зи дарди падар¹ сӯгвор омаданд.

Бар эшон сипаҳдор кард офарин,
Ки: «Эй меҳрубонони бододу дин,

Бидонед, к-аз Кирдгори ҷаҳон
Чунин рафт кор ошқору ниҳон,

- 5 Ки моро зи гетӢ хирад доду шарм,
Ҷавонмардиву рою овози нарм.

Гар аз ахтарам беziёни бувад,
Шуморо зи ман шодмонӢ бувад.

Хирадманд мардум туро дӯст гашт,
Чунон дон, ки бо ту зи як пӯст гашт.

Ту кирдори хуб аз тавоно шинос,
Хирад низ² наздики доно шинос.

ДалерӢ зи хушёр будан бувад,
Диловар ба ҷойи ситудан бувад.

- 10 Ҳар он кас, ки бугрезад аз коркард,
Аз ӯ дур шуд ному нанги набард.³

1. Л – ар

2. И – Хирадро ба

3. И – хобу орому х(в)ард.

Ҳамон коҳилӣ мардум аз баддилист,
Ҳамовоз бо баддилӣ¹ коҳилист.

Ҳаме зист нӯҳ сол бо рою панд,
Ҷаҳонро сухан гуфтанаш судманд.

Чу рӯзаш фароз омаду бахт шум,
Шуд он тарги пӯлод бар сар чу² мум.

Давон шуд ба болини шаҳ Урмузд,
Ба рахшони³ лола андар фурузд,

15 Ки фарзанди он номвар шоҳ буд,
Фурӯзон чу дар тирашаб моҳ буд.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй ноздида ҷавон,
Мабар даст сӯи бадӣ, то тавон.

Туй чони Нарсиву Бахроми бахт,
Сазовори тоҷиву зебои тахт.⁴

Бад-ин бурзи болову ин⁵ фарру ёл
Ба ҳар дониш аз ҳар касе беҳамол.⁶

Мабодо, ки тоҷ аз ту гирён шавад,
Дили анҷуман аз ту бирён шавад.

20 Ҷаҳонро ба оини шоҳӣ бидор,
Чу омухтӣ аз покпарвардгор.⁷

Ба фарҷом рӯзи ту ҳам бугзарад,
Сипехри равонат ба пай биспарад.

1. Л – баддилон

2. Л – бар сони

3. Л – рухсор чун

4. Л – б. 17 нест.

5. Л – он

6. Л – донишӣ ҳар касеро ҳамол.

7. ТПМ – Ҳамеша равону дилат шод бод,
Бузургиву ганҷи ту обод бод.

Чунон рав, ки пурсад-т, посух кунӣ,
Ба посухгарӣ рӯз фаррух кунӣ.

Бигуфт ину чодар ба рух даркашид,
Яке боди сард аз чигар баркашид.

Ҳамон рӯз гуфтӣ, ки Нарсӣ набуд,
Варо тоҷу¹ дайҳиму курсӣ набуд.

25 Чуни ас ин роз, дидор² нест,
Туро баҳра чуз гурму тимор нест.

1. ИЛ – Ҳамон тахту

2. Л – асту розаш падидор

ПОДШОҲИИ УРМУЗДИ НАРСӢ *Нӯҳ сол буд*

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ УРМУЗД – ПИСАРИ НАРСӢ ВА СИПАРӢ ШУДАНИ РӢЗГОРАШ

Чу бар гоҳ рафт Урмузди бузург,
Зи нахчир кӯтоҳ шуд чанги гург.

Чаҳонро ҳаме дошт бо эманӣ,
Ниҳон гашт кирдори аҳриманӣ.

Нахуст офарин кард бар Кирдгор,
Тавонову донову парвардгор.

«Шабу рӯзу гардонсипеҳр офарид,
Чу кайвону баҳрому меҳр офарид.

5 В-аз ӯяст пирӯзиву фарраҳӣ,
Дили¹ доду дайҳими шоҳаншаҳӣ.

Ҳамеша дили мо пур аз дод бод,
Дили зердастони мо шод бод!

Ситоиш наёбад сари сифламард,²
Бари сифлагон, то тавонӣ, магард.

Мазан низ бо марди бадхоҳ рой,
Агар пандгирӣ, ба некӣ гирой.

Зи баҳшиш ҳар он кас, ки чӯяд сипос,
Нахонад-ш баҳшанда яздоншинос.

10 Ситоянда, к-ӯ бесипос³ аст низ,
Сазад, гар надорад кас ӯро ба чиз.

1. И – Дилу

2. Л – бари сифламард,

3. Л – Ситонанда к-ӯ носипос

Ҳаросон бувад мардуми сахткор,
Ки ӯро набошад касе дӯстдор.

В-агар сустӣ орад ба кор-андарун,
Нахонад варо ройзан раҳнамун.

Гар аз коҳилон ёр хоҳӣ ба кор,
Набошӣ чаҳончӯву мардумшумор.

Нигар, хештанро надорӣ бузург,
В-агар гоҳ ёбӣ, нагардӣ сутург.

- 15 Чу бадхӯ шавад марди дарвешу хор,
Ҳама бинад он аз бади рӯзгор.

Ҳамасола бекору нолон зи бахт,
На рою на дониш, на зебои тахт.

В-агар боз гиранд аз ӯ хоста,
Шавад чону мағзу дилаш коста.

Ба бечизиву бадхӯй созад ӯ,¹
Надорад хирад, гардан афрозад ӯ.²

На чизу на дониш, на рою хунар,³
На дину на хушнудии⁴ додгар.

- 20 Шуморо шабу рӯз фархунда бод,
Бадандешро ҷон зи тан канда бод».

Бар ӯ меҳтарон офарин сохтанд,⁵
Зи гуфтори ӯ сар барафрохтанд.⁶

Чу нӯҳ сол бигашт бар сар сипехр,
Гули зард гашт он чу гулнор чехр.

1. Л – ёзад ӯй,

2. Л – ӯй.

3. И – на фар,

4. И – хушнуд аз

5. И – хонданд,

6. Л – Чу аз сӯғи шохон бипардохтанд.

И – Худ аз сӯғи шохон бипардохтанд.

Ғамӣ шуд зи марг он сари тоҷвар,
Бимурду ба болин набудаш писар.

Шуд он номвар марди ширинсухан
Ба наввӣ бишуд 3-ин сарои куҳан,¹

- 25 Чиҳил рӯз сӯғаш ҳаме доштанд,
Сари гоҳи ӯ хор бугзоштанд.

1. ИЛ – Пас аз б. 24 ин б. омада:

Чунин буд, то буд чархи равон,
Тавоно ба ҳар кору мо нотавон.

ПОДШОҲИИ ШОПУРИ ЗУЛАКТОФ

Ҳафтоду ду сол буд

ЗОДАНИ ШОПУРИ УРМУЗД ЧИҲИЛ РӯЗ ПАС АЗ МАРГИ ПАДАР ВА ТОҶВАР ШУДАНАШ

Ба чандин замон тахт бекор буд,
Сари меҳтарон пур зи тимор буд.

Ниғаҳ кард мӯбад шабистони шоҳ,
Яке лоларух буд¹ тобон чу моҳ.

Сари мижжа чун ханчари кобулӣ,
Ду зулфаш чу печонхати бобулӣ.²

Мусалсал як андар дигар бофта,
Гиреҳ барзада, сар-ш бартофта.

- 5 Паричеҳраро бачча буд дар ниҳон,
Аз он хубрух шодмон шуд ҷаҳон.

Ба сар-бар-ш тоҷе биёвехтанд,³
Бар он тоҷ зарру⁴ дирам рехтанд.⁵

Басе барнаёмад, к-аз он⁶ хубчеҳр
Яке кӯдак омад чу тобанда меҳр.

Сароянда деҳқони мӯбаднаҷод
Аз ин достонам чунин дод ёд,⁷

Ки мӯбад варо⁸ ном Шопур кард,
Бад-он шодмонӣ яке сур кард.

1. ИЛ – дид

2. И - зобулӣ.

3. ИЛ – баровехтанд,

4. Л – тоҷи заррин

5. ТПЗ – Биёвард мӯбад варо шодмон,
Нишондаш бар афрои тахти каён.

6. Л – Чиҳил рӯз бугашт, з-ин

7. Л – 6. 8 нест.

8. Л – Варо мӯбадаш

- 10 Ту гуфтӣ, ҳама фарраи эзадист,
 Бар ӯ сояи¹ рояти бихрадист.
- Чихил рӯз шуд, руду май хостанд,
 Яке тахти шоҳӣ биёростанд.
- Бирафтанд гурдони зарринкамар,
 Биёвехтанд аз бараш тоҷи зар.
- Чу он хурдро сер доданд шир,
 Наваштандаш андар миёни ҳарир.
- Чихилрӯзаро зери он тоҷи зар
 Ниҳоданд бар тахти фаррухпадар.
- 15 Ба шоҳӣ бар ӯ офарин хонданд,
 Ҳама меҳтарон гавҳар афшонданд.
- Яке мӯбаде буд, Маҳруӣ ном,
 Хирадманду шоиставу шодком.
- Биёмад, ба курсии зар барнишаст,
 Миён пеши ӯ бандагиро бубаст.
- Ҷаҳонро ҳама дошт бо доду рой,
 Сипахро ба ҳар некувӣ раҳнамой.
- Биёганд ганҷу сипоҳи варо,
 Биёрошт айвону гоҳи варо.
- 20 Чунин то баромад бар ин панҷ сол,
 Барафрохт он кӯдакӣ фарру² ёл.
- Нишаста шабе шоҳ дар Тайсафун,
 Хирадманд мӯбад ба³ пеш-андарун.
- Бад-он гаҳ, ки хуршед баргашт зард,
 Падид омад он чодари ложвард.
- Хуруш омад аз роҳи Арвандрӯд,
 Ба мӯбад чунин гуфт: «Ҳаст ин дуруд?»

1. ИЛ – сояву
 2. И – кӯдаки хурд
 3. Л – мӯбад-ш

- Чунин гуфт мӯбад бад-он шоҳи хурд,
Ки эй некдил, некпай шоҳи гурд,
- 25 Кунун марди бозориву чораҷӯй
Зи кулба сӯи хона доранд рӯй.
- Чу бар Дачла як бар дигар бугзаранд,
Чунон тангпулро ба пай биспаранд,
- Битарсад ҳаме ҳар кас аз бими об,
Чунин бархурӯшад, ки гирад шитоб.¹
- Чунин гуфт Шопур бо мӯбадон,
Ки «Эй рохбар номвар бихрадон,
- Яке пули дигар бибояд задан,
Шуданро яке роҳу боз омадан.
- 30 Бад-он то чунин зердастони мо
Гар аз лашкарӣ в-ар парастони² мо,
- Ба рафтан наёянд³ аз ин сон ба ранҷ,
Дирам дод бояд фаровон зи ганҷ.
- Ҳама мӯбадон шод гаштанд сахт,
Ки сабз омад ин норасида дарахт.
- Яке пул бифармуд мӯбад дигар
Ба фармони он кӯдаки точвар.
- В-аз ӯ шодмон шуд дили модараш,
Биёвард фарҳангҷӯён бараш.
- 35 Ба зудӣ ба фарҳанг ҷое расид,
К-аз омӯзгорон сар андаркашид.
- Чу бар ҳафт шуд, расми майдон ниҳод,
Ҳам оварду ҳам расми чавгон ниҳод.

1. ТПЛ – Битарсад чунин ҳар кас аз захми кӯс,
Ҳаме бархурӯшанд ҳамчун хурӯс.
2. ИЛ – лашкару дарпарастони
3. ИЛ – набошад

Ба ҳаштум шуд оини тахту кулоҳ,
Ту гуфтӣ, ки ӯяст Баҳромшоҳ,

Тани хешро аз дари фаҳр кард,
Нишастангаҳи хеш¹ Истаҳр кард.

Бар оини фаррух ниёкони хеш,
Гузида сарафрозу покони хеш.

БУРДАНИ ТОИРИ АРАБ ДУХТАРИ НАРСИРО ВА РАФТАНИ ШОПУР БА РАЗМИ Ӯ

40 Чу якчанд бугзашт бар шоҳ рӯз,
Фурӯзанда шуд тоҷи гетифирӯз.

Зи ғассониён Тоири шердил,
Ки додӣ фалакро ба шамшер дил,

Сипоҳаш зи румиву аз порсӣ,
Зи Баҳрайну аз Курду аз Қодисӣ

Биёмад ба перомани² Тайсафун,
Сипоҳе зи андоза в-аз мар бурун.³

Ба тороч дод он ҳама буму бар,
Киро буд бо ӯ паю пову пар?

45 Чу оғаҳ шуд аз аммаи шаҳрёр,
Кучо Нӯша буд номи он навбаҳор.⁴

Биёмад ба айвони он моҳрӯй,
Ҳама Тайсафун гашт пургуфтуғӯй.⁵

Аз айвон-ш бурданду карданд асир,
Ки доно набуданду донишпазир.

1. Л – худ ба

2. Л – айвони он

3. Л – Сипоҳаш зи андози дониш фузун.

4. Л – Дар он ҷо яке бачча буд шоҳро,
Ки радхурд будӣ фару гоҳро.
Анӯша будаҳ ному чун моҳ буд,
Ҳама гетӣ аз ҳолаш огоҳ буд.

5. Л – Кашидаш аз он ҷо бараҳна ба рӯй.

Чу як сол наздики Тоир бимонд,
Аз андешагон дил ба хун дарфишонд.

Зи Тоир яке духташ¹ омад² чу мох,
Ки³ гуфтӣ, ки Нарсист бо тоҷу гоҳ.

- 50 Падар Молика ном кардаш, чу дид,
Ки духташ ҳаме мамлакатро сазид.⁴

Чу Шопурро сол шуд бисту шаш,
Чавонхусраве⁵ гашт хуршедфаш.

Ба дашт омаду лашкарашро бидид,
Даху ду ҳазор аз ялон баргузид.

Або ҳар яке бодпои ҳаюн,
Ба пеш-андарун мард сад⁶ рахнамун.

Ҳаюн барнишастанду аспон ба даст
Бибурданд гурдони хусравпараст.⁷

- 55 Бирафт аз паси шоҳи ғассониён,
Сарафроз Тоир ҳизабри жиён.

Фаровон кас аз лашкари ӯ бикушт,
Чу Тоир чунон дид, бинмуд пушт,

Баромад хурӯшидани дору гир,
В-аз эшон гирифтанд чанде асир.

Ҳисорӣ шуданд он сипаҳ дар Яман,
Хурӯш омад аз кӯдаку марду зан.

Биёвард Шопур чандон сипоҳ,
Ки бар мӯру бар пашша барбаст роҳ.

1. Л – духтар

2. Л – Яке духтар омад зи Тоир

3. ИЛ – Ту

4. Л – б. 50 нест.

5. Л – Манифаш касе; И – Яке мохрух

6. Л - шуд

7. ТПЗЛ - Аз он пас худу вижагон барнишааст,
Миёни кай тохтанро бубаст.

60 Варо бо сипоҳаш ба диҷ дарбиёфт,¹
Дари чангу роҳи гурезаш битофт.²

Шабу рӯз як моҳашон чанг буд,
Сипахро ба диҷ-дар алаф танг буд.

ОШИҚ ШУДАНИ МОЛИКА ДУХТАРИ ТОИР БАР ШОПУР

Ба шабгир Шопури ял барнишаст,
Ҳаме рафт чӯшон камоне ба даст.

Сияҳчавшани хусравӣ дар бараш,
Дурахшон³ дирафши сияҳ бар сараш,

Зи девори диҷ Молика бингарид,
Дирафши сари номдорон бидид,

65 Чу гулбарг рухсору чун мушк мӯй,
Ба ранги табархун лаби мушкбӯй.

Бишуд хобу ором аз он хубчехр,
Бари доя буд бо дили⁴ пур зи меҳр.

Бад-ӯ гуфт,⁵ к-ин шоҳи хуршедфаш,
Ки эдар биёмад чунин кинакаш,

Бузург асту хуни ниҳони⁶ ман аст,
Қаҳон хонамаш к-ӯ қаҳони ман аст.

Паёме зи ман назди Шопур бар,
Ба разм омадаст ӯ, зи ман⁷ сур бар.

70 Бигӯяш, ки бо ту зи як гавҳарам,
Ҳам аз тухми Нарсии кундоварам.

1. Л – битофт,

2. ИЛ – наёфт.

3. Л – Дурафшон

4. Л – шуд бо диле

5. И – Бидонист

6. Л – Бари ман гиромӣ чу чони

7. Л – аз манаш.

Ҳамон низ бо кин зи ҳам гӯшаам,
Ки хеши туам, духтари Нӯшаам.

Маро гар бихоҳӣ, ҳисор они туст,
Чу айвон биёбӣ, нигор они туст.

Бад-ин кор бо доя паймон кунӣ,
Забон дар бузургӣ гаравгон кунӣ.

Бад-ӯ доя гуфт: «Он чи фармон диҳӣ,
Бигӯям, биёрам аз ӯ огаҳӣ».

75 Чу шаб бар замин подшоҳӣ гирифт.
Зи дарё ба дарё сиёҳӣ гирифт,

Замин қиргун, кӯҳ чун пил шуд,
Ситора ба кирдори қандил шуд.

Ту гуфтӣ, ки шамъ аст сесад хазор,
Биёвехта з-осмони¹ ҳисор.

Бишуд доя ларзон, пур аз тарсу² бим,
Зи Тоир ҳаме шуд дилаш бар ду ним.

Чу омад ба наздики пардасарой,
Хиромид наздикии раҳнамой.

80 Бад-ӯ гуфт: «Агар назди шоҳам барӣ,
Биёбӣ зи ман тоҷу ангуштарӣ».

Ҳашивори бинодил ўро бибурд
Зи даҳлези парда бари шоҳи гурд.

Биёмад, ба мижгон заминро бируфт,
Сухан ҳарчи бишнид, бо ӯ бигуфт.

Зи гуфтори ӯ шод шуд шаҳрёр,
Бихандиду диноҳ додаш хазор.

Ду ёра яке тавқи боафсаре,
Зи дебои Чин бофта чодаре.

1. И – б-осмони

2. И – тарсону ларзон зи

- 85 Чунон дод посух, ки бо моҳрӯй
Ба хубӣ¹ фаровон суҳанҳо бигӯй.
- Бигӯяш, ки гуфт ӯ ба хуршеду мох,
Ба зуннори Зардушту фарру² кулоҳ,
- Ки ҳар чиз, к-аз ман бихоҳӣ ҳама,
Гар аз подшоҳӣ бикоҳӣ ҳама,
- Зи ман бад суҳан нашнавад гӯши ту,
Чудой начӯям зи оғӯши ту.
- Харидорам³ ўро ба тахту кулоҳ,
Ба фармони Яздон ба⁴ ганчу сипоҳ».
- 90 Чу бишнид посух ҳам андар замон,
Зи парда биёмад бари диҷ дамон.
- Шунида бад-ин сарви симин бигуфт,
Ки хуршедро гашт Нохид⁵ чуфт.
- Зи болову дидори Шопуршоҳ
Бигуфт, ончи дид ӯ⁶ ба тобандамоҳ.

БАР ДАСТИ ШОПУР ДОДАНИ МОЛИКА ДИЖИ ТОИР ВА КУШТА ШУДАНИ ТОИР

- Зи ховар чу хуршед бинмуд тоҷ,
Гули зард шуд бар замин ранги соҷ.
- Зи ганчуру дастур бистад калид,
Хӯришхонаву хуммҳои⁷ набид.
- 95 Ба диҷ-бар ҳар он кас, ки буд меҳтаре,
Гави чангиву чангдида саре,

1. Л – Ба чарбӣ
2. Л – фаррух
3. И – Харидор
4. И – Яздону
5. И – то ки доранд
6. И – начунбанд
7. ИЛ – бард

Хӯришхо фиристоду чанде набид,
Ҳам аз бўйхо наргису шанбалид.

Парастандаи бодаро пеш хонд,
Ба чарбӣ фаровон суханхо биронд.

Бад-ӯ гуфт, к-имшаб туй бодадеҳ,
Ба Тоир ҳаме бодаи сода деҳ.

Мамон, то бидоранд¹ бода ба даст,
Бад-он то бихуспанду² гарданд маст.

100 Бад-ӯ гуфт соқӣ, ки ман бандаам,
Ба фармони ту дар ҷаҳон зиндаам.

Чу хуршед бар Бохтар гашт зард,
Шаби тира гуфташ, ки аз роҳ гард.³

Майи хусравӣ хост Тоир ба чом,
Нахустин зи ғассониён бурд ном.

Чу бугзашт як пос аз он⁴ тирашаб,
Биёсуд Тоир зи бонги шағаб.⁵

Бирафтанд яксар сӯи хобгоҳ,
Парастандагонро бифармуд моҳ,

105 Ки то кас нагӯяд сухан ҷуз ба роз,
Ниҳонӣ дари диҷ кушоданд боз,

Бад-он шоҳ Шопур худ чашм дошт,
В-аз⁶ овози мастон ба дил ҳашм дошт.

Чу шамъ аз дари диҷ бияфрӯхт, гуфт,
Ки гаштем бо баҳти бедор ҷуфт.

Мар он моҳрӯро ба пардасарой
Бифармуд, то хуб карданд ҷой.

1. И – то ки доранд

2. И – начунбанд

3. ИЛ – бард.

4. Л – з-он

5. Л – нишаст он чалаб.

6. И – Зи

Сипахро саросар хама гирд кард,
Гузин кард гурдони нангу набард.

- 110 Пиёда биёварду чанде савор,
Ҳар он кас, ки буд аз дари корзор.¹

Ба диж-дар шуду куштан андаргирифт,
Ҳама кинаҳои куҳан баргирифт.

Сипаҳ буд бо Тоир андар ҳисор,
Ҳама маст хуфта фузун аз шумор.

Дигар хуфта осема бархостанд,
Ба ҳар ҷой ҷанге биёростанд.

Аз эшон кас аз бим нанмуд пушт,
Басе номвар шоҳи Эрон бикӯшт.

- 115 Чу шуд Тоир андар кафи ӯ асир,
Биёмад бараҳна равон² ногузир.

Ба ҷанги вай омад ҳисору буна,
Басе моявар мардуми бадтана.

Бибуд он шабу бомдоди пагоҳ,
Чу хуршед бинмуд заррин кулоҳ,

Яке тахти пирӯза андар ҳисор
Ба оин ниҳоданду доданд бор.

Чу аз бор³ пардахта шуд шаҳрёр,
Ба наздики ӯ шуд гули навбаҳор.

- 120 Зи ёкути сурх афсаре бар сараш,
Дурафшон зи зарбафти чинӣ бараш.

Баробар-ш бар тахти заррин нишонд,
Сабук Тоири бастаро пеш хонд.

1. Л – б. 109, 110 нест.

2. Л – давон

3. Л – бора

Чу Тоир биёмад барахна сараш,
Бидид он сари номвар духтараш,¹

Бидонист, к-он чоувӣ кори ўст,
Бад-ӯ бад расидан зи бозори ўст,

Бад-ӯ² гуфт, к-: «Эй шоҳи озодамрд!
Нигаҳ кун, ки фарзанд бо ман чӣ кард!

- 125 Чунин ҳам ту аз меҳри ӯ³ чашм дор,
Зи бегонагон з-ин⁴ сипас хашм дор.

Чунин гуфт Шопур бадномро,
Ки аз парда чун духти Бахромо

Биёриву расво кунӣ дударо,
Барангезӣ ин кини осударо.

Ба дажхим фармуд, то гарданаши
Занад, пас ба оташ бисӯзад⁵ танаш.

Сари Тоир аз нанг дар хун кашид,
Пас он гоҳ аз он чой⁶ берун кашид.

- 130 Ҳар он кас кучо ёфтӣ аз араб,
Намондӣ, ки пешаш кушодӣ⁷ ду лаб.

Зи ду дасти ӯ дур кардӣ ду кифт,
Ҷаҳон монда аз кори ӯ дар шигифт.

Аробӣ Зулактоф кардаш лакаб,
Чу аз мӯҳра букшод китфи араб.⁸

В-аз он чойгаҳ шуд сӯи Порс боз,
Ҷаҳоне ҳаме бурд пешаш намоз.

1. Л – б. 121, 122 нест.

2. И Л – Чунин

3. Л – Ту аз меҳри ӯ ҳамчунин

4. Л – з-он

5. Л – Зананду бисӯзанд аз оташ

И – Зананду ба оташ бисӯзад

6. Л – Рафиқонширо гуфт

7. Л – На кас баркушодӣ; И – К-аз он пас кушодӣ

8. Л – б. 132 нест.

Ҳар он кас, ки бо кифт зинҳор ёфт,
Зи божу зи соваши ҳаме сар натофт.

- 135 Бар ин низ бугзашт чанде, сипеҳр,
В-аз он пас дигаргуна бинмуд чеҳр.¹

РАФТАНИ ШОПУР БА РУМ ВА ҚАЙСАРИ РУМ БА ПЌСТИ ХАР ДЌХТАН ЎРО

Чунон буд, ки як рўз бо тоҷу ганҷ
Ҳаме дошт аз будани дил ба ранҷ,

Зи тирашаб андаргузашта се² пос,
Бифармуд, то шуд ситорашинос,

Бипурсидаш аз тахти шоҳаншаҳӣ,
Ҳам аз ранҷу аз рўзгори беҳӣ.

Муначчим биёвард суллобро,
Бияндохт оромишу хобро.³

- 140 Бад-он то расад подшоро бадӣ,
В-ар афзоядаш⁴ фарраи эзадӣ.

Чу диданд, гуфтандаш:⁵ «Эй подшо,⁶
Қаҳонгиру равшандилу порсо,

Яке кор пеш аст бо ранҷу дард,
Наёрад кас он бар ту-бар ёд кард».

Чунин дод Шопур посух бад-ӯй,
Ки эй марди донандаи рохчӯй.⁷

Чӣ чора-ст то ин зи ман бугзарад,
Танам ахтари бад ба пай⁸ наспарад?

1. Л – дигаргунатар шуд ба меҳр.

2. Л – ду

3. ТПЛМ – Нигаҳ кард равшан ба қалб-ул-асад,
Ки ҳаст ӯ намояндаи фатҳу ҷад.

4. ИЛ – Физояд бад-ӯ

5. Л – гуфтанд:

6. И – бар толеи подшо

7. И – ростгӯй.

8. И – бадтани: Л – магар

145 Ситорашумар гуфт, к- «Эй шахрёр,
Аз ин гардиши чархи нопойдор

Ба мардиву дониш кӣ ёбад гузар,
Хирадманд ё марди пархошхар?

Бибошад ҳаме буданӣ бегумон,
Натобем бо гардиши осмон.

Чунин дод посух гаронмоя шох,
Ки додор бошад зи ҳар бад паноҳ,

Ки гардон баланд осмон офарид,
Тавоноиву нотавон офарид.

150 Бигустурд дар¹ подшоҳии дод,
Ҳаме буд якчанд беранчу шод.

Чу обод шуд з-ӯ ҳама марзу бум,
Чунон орзу кард, к-ояд ба Рум,

Бубинад, ки Қайсар сарафроз хаст
Або лашкару ганчу нерӯи даст.

Ҳамон роз букшод бар кадхудой
Яке пахлавон гурди бододу рой.

Ҳамин² розу андеша бо ӯ бигуфт,
Ҳаме дошт аз³ ҳар кас андар нухуфт.

155 Чунин гуфт, к-ин подшоҳӣ ба дод
Бидоред, к-аз дод бошед шод.

Шутур хост пурмоя даҳ корвон,
Ба ҳар корвон-бар яке сорвон.

Зи дебову аз гавҳарон бор кард,
Аз он сӣ шутур бор диноҳ кард.

Биёмад пурандеша з-ободбум,
Ҳаме рафт ҳам з-ин нишон то ба Рум.

1. Л – бар
2. Л – Ҳамон
3. Л – бо

Яке русто дид¹ наздики шахр,
Ки дехқону шахрӣ аз ӯ дошт² баҳр.

- 160 Биёмад ба хони яке кадхудой,
Бипурсид, к-эдар маро ҳаст ҷой?

Бар ӯ офарин кард меҳтар басте,
Ки чун ту наёбем меҳмон касе.

Бибуд он шабу хӯрду бахшид чиз,
Зи дехқон яке офарин ёфт низ.

Сапеда баромад, буна барниҳод,
Сӯи хонаи Қайсар омад чу бод,

Биёмад ба наздики солори бор,
Бар ӯ офарин карду бурдаш³ нисор.

- 165 Бипурсиду гуфташ: «Чӣ мардӣ, бигӯй,
Ки ҳам шоҳшоҳиву ҳам шоҳрӯй».

Чунин дод посух: «Наям подшо,
Яке порсимардаму порсо.

Ба бозоргонӣ бирафтам зи Ҷаз,
Яке корвон дорам аз хаззу баз.

Кунун омадастам бад-ин боргоҳ,
Магар назди Қайсар кушоянд роҳ.

Аз ин бор чизе, ки⁴ андарх(в)ар аст,
Ҳама олату гавҳари⁵ лашкар аст.

- 170 Пазирад зи чокар. супорад ба ганҷ,
Бад-он шод бошам, надорам ба ранҷ.

Дигархо⁶ фурӯшам ба зарру ба сим,
Ба Қайсар паноҳам, напечам зи бим.

1. Л – буд

2. Л – будӣ з-ӯ дуд

3. Л – кардаш

4. Л – к-аш

5. Л – Ҳама гавҳару олати

6. Л – Дигар то

Бихаррам, ҳар он ч-ам бибояд, зи Рум,
Барам сӯи Эрон ба ободбум».

Зи даргоҳ бархост марди куҳан,
Бари Қайсар омад, бигуфт ин суҳан.

Зи дар сӯи Қайсар-ш бугзоштанд.
Бифармуд, то парда бардоштанд,

- 175 Чу Шопур наздики Қайсар расид,
Бикард офарине, чунон чун сазид.

Ниғаҳ кард Қайсар ба Шопури гурд,
Зи ҳубӣ дилу дида ӯро супурд.

Бифармуд, то хону май хоستانд,
Ҳама коху айвон биёростанд.

Ҷаҳондида эроние буд ба¹ Рум,
Чунон чун бувад марди бедору шум.

Ба Қайсар чунин гуфт, к-«Эй сарфароз,
Яке нав суҳан бишнава аз ман ба роз,

- 180 Ки ин номвар марди бозоргон,
Ки дебо фурушад ба диноргон,

Шаҳаншоҳ Шопур гӯям,² ки ҳаст
Би гуфтору дидору фарру нишаст.

Чу бишнид Қайсар суҳан, хира шуд,
Ҳама чашмаш аз рӯи ӯ тира шуд.

Ниғаҳбон-ш баркарду бо кас нагуфт,
Ҳама дошт он рози ӯ дар нуҳуфт.

Чу шуд маст, бархост Шопуршоҳ,
Ҳама дошт Қайсар мар ӯро нигоҳ.

- 185 Биёмад, ниғаҳбони ӯро гирифт,
Ки Шопури Нарсӣ туй, эй шигифт?

1. И – Ҷафодиди эроние буд зи

2. Л – донам

Ба хони занон бурду дасташ бубаст,
Ба мардї зи доми бало кас нараст.

Чу з-ин моя дониш наёяд¹ ба бар,
Чї бояд² шумори ситорашумар?

Бари маст шамъе ҳамесӯхтанд,
Ба зориш дар чарми хар дӯхтанд.

Ҳамегуфт хар кас, ки ин шӯрбахт,
Ҳаме чарми хар чусту бугзошт тахт.

190 Яке хонае буд, торику танг,
Бибурданд бадбахтро бедиранг.

Бад-он ҷойи танг-андар андохтанд,
Дари хонаро қуфл барсохтанд.

Калидаш ба кадбонуи хона дод,
Танашро бад-он чарми бегона³ дод.

Ба зан гуфт: «Чандон диҳаш нону об,
Ки ҷонаш ба рафтан нагирад шитоб.

Агар зинда монад ба якчанд гоҳ,
Бидонад магар арзи тахту кулоҳ.

195 Ҳамон⁴ тахти Қайсар наёяд-ш ёд,
Касеро куҷо нест қайсарнажод».

Зани Қайсар он хонаро дар бубаст,
Ба айвон дигар ҷой будаш нишаст.

Яке моҳрух буд ганҷури ӯй,
Гузида ба хар кор дастури ӯй.

К-аз эрониён доштї ӯ нажод,
Падар бар падар-бар ҳаме дошт ёд.

1. Л – Чу з-ин бора дониш наёмад

2. Л – бошад

3. Л – харрона

4. Л – Ҳам аз

Калиди дари хона ўро супурд,
Ба чарм-андарун баста Шопури гурд.

- 200 Ҳамон рӯз аз марз лашкар биронд,
Варо баста дар пӯст он ҷо бимонд.

Чу Қайсар ба наздики Эрон расид,
Сабук як ба як теғи кин баркашид.

Аз Эрон ҳаме бурд румӣ асир,
Набуд он ялонро касе дастгир.

Ба Эрон зану марду кӯдак намонд,
Ҳамон¹ чизи бисёру андак намонд.

Набуд огаҳӣ дар миёни сипоҳ,
На мурда, на зинда зи Шопуршоҳ.

- 205 Гурезон ҳама шаҳри Эрон зи Рум,
Зи мардум тигӣ шуд ҳама марзу бум.

Аз Эрон беандоза тарсо шуданд,
Ҳама марз пеши сакубо шуданд.

РАҲОНИДАНИ КАНИЗАК ШОПУРРО АЗ ЧАРМИ ХАР

Чунин то баромад бад-ин чанд гоҳ,²
Аз Эрон пароканда гашт он сипоҳ.

Ба рум он, ки Шопурро доштӣ,
Шабу рӯз танҳош нагзоштӣ.

Канизак набудӣ зи Шопур шод,
Аз он, к-аш зи эронӣён буд наҷод.

- 210 Шабу рӯз аз он чарм гирён будӣ,
Дили ӯ зи Шопур бирён будӣ.

Бад-ӯ гуфт рӯзе, ки «Эй хубрӯй,
Чӣ мардӣ, матарс эҷу бо ман бигӯй,

1. И – Ҳама
2. Л – Ҳам аз

Ки дар чарми хар нозук андоми ту,
Ҳама бугсилад хобу ороми ту.

Чу сарве будӣ бар сараш гирдмох,
Ҳамон мох дар зери мушки сиёх.

Кунун чанбарӣ гашт болои сарв,
Тани пилворат ба кирдори ғарв.¹

- 215 Дили ман ҳаме бар ту бирён шавад,
Ду чашмам шабу рӯз гирён шавад.

Бад-ин сахтӣ-андар чӣ чӯй ҳаме?
Ки рози ту бо ман нагӯй ҳаме?

Бад-ӯ гуфт Шопур, к- «Эй хубчеҳр,
Гарат ҳеҷ бар ман бичунбид меҳр,

Ба савганд паймон-т хоҳам яке,
К-аз он нагзарӣ ҷовидон андаке.

Нагӯй ба бадхоҳ рози маро,
Кунӣ ёд дарду гудози маро,²

- 220 Бигӯям туро, он чи дархостӣ,
Ба гуфтор пайдо кунам ростӣ.

Канизак ба додор савганд х(в)ард,
Ба зуннори Шаммоси ҳафтод гурд,

Ба ҷони Масихову сӯғи салиб,
Ба Дорои Эрону меҳру ниҳеб,

Ки рози ту бо кас нагӯям зи бун,
Наҷӯям ҳаме бартарӣ з-ин сухун.

Ҳама роз Шопур бо ӯ бигуфт,
Намонд ин сухан неку бад дар нухуфт.

- 225 Бад-ӯ гуфт: «Акнун чӣ³ фармон кунӣ,
Бад-ин рози ман дил ғаравгон кунӣ?

1. Л – Миёне чу арь-ар, ба рафтан тазарв.

2. Л – б. 219 нест.

3. Л – чу

Сар аз бонувон бартар ояд туро,
Ҷаҳон зери пой-андар ояд туро.

Ба ҳангоми нон шири гарм оварӣ,
Бипӯшӣ сухан, нарм-нарм оварӣ.

Ба шир-андар оғорӣ ин чарми хар,
Ки ин чарм гардад ба гетӣ самар.

Пас аз ман басте солиён бугзарад,
Бигӯяд ҳамин, ҳар кӣ дорад хирад!¹

- 230 Канизак ҳаме хостӣ шири гарм
Нихонӣ зи ҳар кас ба овози нарм,

Чу гаштӣ, яке чом бардоштӣ,
Бар он оташи тез бугзоштӣ.

Ба наздики Шопур бурдӣ ниҳон,
Нагуфтӣ сухан бо кас андар ҷаҳон.

Ду ҳафта сипеҳр андар ин гашта шуд,
Ба фарҷом чарми хар оғушта шуд.

Чу Шопур аз он пӯст омад бурун,
Ҳама дил пур аз дарду тан пур зи хун.

- 235 Чунин гуфт пас бо канизак ба роз,
Ки «Эй пок, бинодили нексоз,

Яке чора бояд кунун сохтан,
Зи ҳар гуна андеша андохтан,

Ки моро гузар бошад аз шаҳри² Рум,
Мабод офарин бар чунин марзу бум.

Канизак бад-ӯ гуфт: «Фардо пагоҳ
Шаванд ин бузургон сӯи чашнгоҳ.

Яке чашн бошад ба Рум-андарун,
Ки марду зану кӯдак ояд бурун,

1. Л – б. 229 нест.

2. Л – марзи

240 Чу кадбону аз шаҳр берун шавад,
Бад-он чашни хуррам ба ҳомун шавад,

Шавад хона холиву ман чорае¹
Бисозам, натарсам зи патёрае.²

Ду аспу ду кўполу тиру камон,
Ба пеши ту орам ба равшанравон».

Чу бишнид Шопур, кард офарин,
Бар он пурхунар духтари пешбин.³

Ба андеша дилро ба чой оварид,
Хирадро бар ин раҳнамой оварид.

245 Чу аз бохтар чашма андаркашид,
Шаб он чодари қор бар сар кашид.

Пурандеша шуд чони Шопуршоҳ,
Ки фардо чӣ созад канизак пагоҳ?⁴

Чу барзад сар аз бурчи шер офтоб,
Бибалид рӯзу биполуд хоб.

Ба чашн омаданд, он ки буд ӯ ба шаҳр,
Хунук он, ки бардорад аз чашн баҳр.

Канизак сӯи хона бинҳод рӯй,
Чунон чун бувад мардуми чорачӯй.

250 Чу айвони холи ба чанг омадаш,
Дили шеру чанги паланг омадаш.

Ду аспи гаронмоя з-охур бибурд,
Гузида силоҳи саворони гурд,

1. Л – шаҳр холиву ман чорачӯй,

2. Л – наёрам ба якбора рӯй.

3. ИЛ – б. 243 нест.;

ТПИЛМ – Бубаст андар андеша дилро нахуст,
Зи охур ду аспи гаронмоя суст.
Ҳамон теғу кўполу баргустувон,
Ҳамон чавшану мигфари паҳлавон.

4. И – ба роҳ.

Зи дино́р чандо́н ки бои́ст, ни́з,
Зи хушшо́бу ё́куту ҳа́р гуна чи́з,

Чу ома́д ҳама́ сози рафта́н ба чо́й,
Ша́б ома́д, ду та́н ро́ст карда́нд ро́й.¹

ГУРЕХТАНИ ШОПУР ЗИ РУМ ВА РАСИДАН БА ШАҲРИ ЭРОН

Сӯи шаҳри Эрон ниҳоданд рӯй,
Ду хуррамниҳон шоду оромчӯй.

255 Шабу рӯз яксон² ҳаме тохтанд,
Ба хобу³ ба хӯрдан напардохтанд.

Аз ин гуна аз шаҳр бар хорсон
Ҳаме ронд то кишвари Хузиён.

Чу аспу тан аз тохтан гашт су́ст,
Фуруд омаданро ҳаме чо́й⁴ чу́ст.

Деҳе хуррам омад зи пешаш ба рох,
Пур аз боғу айвону аз⁵ чашнгоҳ.

Тан аз рох ранча,⁶ гурезон зи бад,
Биёмад, дари боғбоне бизад.

260 Биёмад давон марди полезбон,
Ки ҳам некдил буд, ҳам мизбон.

1. ТПИМ – Ду аз рӯзбонон ниғаҳбон буданд,
Аз он рафтани шоҳ оғаҳ шуданд*.
Ба пай-бар бирафтанд ҳар ду савор,
Расиданд зӣ марду он номдор.
Инонаш гирифтанд ҳар ду ба даст,
Ба зин-андарун шоҳ аз чо́й част.
Гирифт он сари ҳар дувонро ба даст,
Сабук дар замин хор бифканд паст.
Чу ҳар ду фитоданду бечон шуданд,
Шаҳу ҳамраҳаш ҳар ду пуён шуданд.

* И – танҳо б. якум мавҷуд аст

2. Л – яксар

3. И – хону

4. Л – чора

5. Л – майдону пур

6. Л – ранчу рахна

Ду тан дид бо найзаву диръу хӯд,
Бипурсид, гуфто: «Кӣ¹ ҳаст ин дуруд?

Бад-ин бегаҳӣ аз куҷо хостӣ?²
Чунин тохтанро биёростӣ?»³

Бад-ӯ гуфт Шопур, к-«Эй некхох,
Сухан чанд пурсӣ зи гумкардароҳ?

Яке марди эрониям, чораҷӯй,⁴
Гурезон ниҳода бар ин марз рӯй.

265 Пур аз дардам аз Қайсару лашкараш,
Мабодо, ки бидам сару афсараш.

Гар имшаб маро мизбонӣ кунӣ,
Ҳашивориву марзбонӣ кунӣ,

Бар онам,⁵ ки рӯзе ба кор оядат,⁶
Дарахте ки корӣ,⁷ ба бор оядат.⁸

Бад-ӯ боғбон гуфт, к-ин хони туст,
Тани боғбон низ меҳмони туст.

Бад-он чиз, к-ояд маро дастрас,
Бикӯшам, биёрам, нагӯям ба кас.

270 Фуруд омад аз асп Шопуршоҳ,
Канизак ҳаме рафт бо ӯ ба роҳ,

Хӯриш сохт чанде зани боғбон,
Зи ҳар гуна чандон, ки будаш тавон.

1. Л – Зи Шопури Баҳром

2. Л – хостанд.

3. Л – биёростанд.

4. Л – роҳҷӯй.

5. И – Бидонам,

6. И – оямат.

7. И – Дарахте ҳумоюн

8. И – оямат; Л – б. 267 нест.

Чу нон хӯрда шуд, кори май сохтанд,
Сабукмоя чое¹ бипардохтанд.²

Сабук боғбон май ба Шопур дод,
Ки бардор аз он кас, ки бояд-т³ ёд.

Бад-ӯ гуфт Шопур, к-«Эй мизбон,
Ҳашивору бедор полезбон,

275 Касе к-ӯ май орад, нахуст ӯ хӯрад,
Чу бешаш бувад солиёну хирад.

Ту аз ман ба сол андаке меҳтарӣ,⁴
Ту бояд, ки чун май диҳӣ, май х(в)арӣ».⁵

Бад-ӯ боғбон гуфт, к-«Эй пурхунар,
Нахуст он хӯрад май, ки бо зебу фар».⁶

Ту бояд, ки бошӣ бад-ин пешрав,
Ки пири ба фархангу дар сол нав.

Ҳама зеби⁷ тоҷ ояд аз рӯи⁸ ту,
Ҳама бӯи мушк ояд аз мӯи⁹ ту».

280 Бихандид Шопуру бистад набид,
Яке боди сард аз чигар баркашид.

Ба полезбон гуфт, к-«Эй покдин,
Чӣ огоҳӣ астат зи Эронзамин?»

Чунин дод посух, ки «Эй кайманиш,
Зи ту дур бодо бади бадкуниш.

Ба бадҳоҳи ту бод чандон зиён,
Ки аз Қайсар омад ба эронӣён.

1. Сабук бода чоме

2. ТПИМ – Май оварду бинҳоду бардошт чом,
Зи меҳмон шуда хурраму шодком.

3. Л – Ки бинюш аз он кас, ки дорӣ ба

4. Л – бартарӣ,

5. Л – х(в)арӣ.

6. Л – тар.

7. ИЛ – бӯи

8. ИЛ – мӯи.

9. И – Ба хуршед монад ҳама рӯи; Л – ранги оч ояд аз

Аз Эрон пароканда шуд. ҳар кӣ буд,
Намонд андар он бум кишту дуруд.

- 285 Зи бас ғорату куштани марду зан
Пароканда гашт он бузург анчуман.

В-аз эшон басе низ тарсо шуданд,
Ба зуннор пеши сакубо шуданд.

Басо чосалике ба сар-бар кулоҳ,
Бурун аз бару буму оромгоҳ.

Бад-ӯ гуфт: «Шопуршоҳ Урмузд,
Ки рахшон будӣ ӯ чу моҳ Урмузд,

Кучо шуд, ки Қайсар чунин хира шуд?
Зи бахт оби эрониён¹ тира шуд?»

- 290 Бад-ӯ боғбон гуфт, к-«Эй сарфароз,
Туро човидон меҳтарӣ боду ноз.

Аз ӯ мурдаву зинда чое нишон
Наёмад ба Эрон бад-ин саркашон.

Ҳар он кас, ки буд андар ободбум,
Асиранд сартосар акнун ба Рум».

Бад-ин зор бигрист ползбон,
Ки буд он² замон шоҳро мизбон.

Бад-ӯ мизбон гуфт, к-«эдар се рӯз
Бибошӣ, шавад хона гетифурӯз,

- 295 Ки доно зад ин достон аз нахуст,
Ки ҳар кас, ки озарми меҳмон начуст,

Набошад хирад ҳеҷ наздики ӯй,
Ниёз оварад бахти торики ӯй.

Бибошу биёсову май хӯр ба чом,
Чу гардад дилат ром, баргӯй ном.

1. Л – Эрон чунин

2. Л – ин

Бад-ӯ гуфт Шопур: «Коре равост,¹
Ба мо, бар кунун мизбон подшост.

ШИНОХТАНИ ЭРОНИЁН ШОПУРРО ВА ГИРД КАРДАНИ Ӯ СИПОХ

Бибуд он шабу хӯрду гуфтушунид,
Сапеда чу аз кӯҳ сар бардамид,

- 300 Чу зарриндирафше даромад зи роғ,
Бари меҳмон шуд худованди боғ.

Бад-ӯ гуфт: «Рӯзи ту фархунда бод!
Сарат бартар аз абри боранда бод!

Сазои туам қойгоҳе набуд,
Ба ором шоиста гоҳе набуд».

Бад-ӯ гуфт Шопур, к-«Эй некбахт,
Ман ин хона бугзидам аз тоҷу тахт.

Яке Жанду Уст ор, бо барсамат,
Бигӯ посух аз ҳар чӣ вокурсамат».²

- 305 Биёвард, ҳар ч-аш бифармуд шох,
Биёраста барсаму божгоҳ.

Ба замзам бад-ӯ гуфт: «Баргӯй рост,
Ки то мӯбадонмӯбад акнун кучост?»

Чунин дод посух варо боғбон,
Ки «Эй номвар марди ширинзабон!

Ду чашмам зи чое, ки дорам нишаст,
Бар он хонаи мӯбадонмӯбад аст».

Нихонӣ ба полезбон гуфт шох,
Ки аз меҳтарӣ деҳ гили мӯҳ хоҳ.

- 310 Чу бишнид аз ӯ ин суҳан боғбон,
Гили мӯҳ оварду омад дамон.

1. Л – баҷост
2. Л – б. 304 нест.

Ҷаҳондор бинҳод бар гил нигин.
Бад-он боғбон доду кард офарин.

Бад-ӯ гуфт, к-ин¹ гил ба мӯбад супор,
Нигар, то чӣ гӯяд, ҳама гӯш дор.

Сапедадамон мард бо мӯҳри шох,
Бари мӯбадонмӯбад омад пагоҳ.

Чу наздики даргоҳи мӯбад расид,
Пароканда гурдону дар баста дид,

315 Ба овоз аз он боргах бор хост,
Чу букшод дар, боғбон рафт рост,

Чу омад ба наздики мӯбад фароз,
Бад-ӯ мӯҳр бинмуду бурдаш намоз.

Чу мӯбад нигах карду он мӯҳр дид,
Зи шодӣ дили ройзан бардамид.

В-аз он пас бар он ном чанде гирист,
Бад-он боғбон гуфт, к-«Ин мӯҳр чист?»²

Чунин дод посух, ки «Эй номдор.
Нишаста ба хони ман аст ин савор.

320 Яке моҳ бо ӯ чу сарви сахӣ,
Хирадманд, бозебу бофарраҳӣ».

Бад-ӯ гуфт мӯбад, ки «Ин³ номчӯй,
Нишон гӯ, кӣ⁴ дорад ба болову рӯй?

Бад-ӯ боғбон гуфт: «Ҳар к-ӯ баҳор
Надидасту сарв аз бари чӯйбор,

Ба болову рухсори ӯ бингарад,
Ҳама дил зи дидан-ш ромиш барад.⁵

1. И – инро
2. ИЛ – мӯҳри кист?
3. Л – Эй
4. Л – Нишони кӣ
5. Л – б. 323 нест.

Ду бозу ба кирдори рони ҳаюн,
Бараш чун бари шеру чехраш чу хун,

- 325 Ҳама ранги шарм ояд аз меҳри ӯй,
Ҳама зеби тоҷ ояд аз чехри ӯй»

**ОГОҲӢ ЁФТАНИ МӢБАД ВА ПАҲЛАВОН
АЗ ОМАДАНИ ШОПУР ВА РАФТАНИ
ЭШОН БО СИПОҲ НАЗДИ Ӯ**

Чу полезбон гуфту мӯбад шунид,
Ба равшанравон марди доно бидид,

Ки ин шердилмард чуз шоҳ нест,
Ҳамон чехра чуз дархури гоҳ нест.

Фиристодае ҷуст равшанравон,
Фиристод мӯбад бари паҳлавон,

Ки пайдо шуд он фарри Шопуршоҳ,
Ту аз ҳар сӯе анҷуман кун сипоҳ,

- 330 Фиристодаи мӯбад омад давон,
Зи ҷое, ки буд то дари паҳлавон.

Сипаҳбад зи гуфтори ӯ гашт шод,¹
Ки дил² пур зи кин дошту³ лаб пур зи бод.⁴

Ба додор гуфт: «Эй ҷаҳондори рост!
Парастиш ба чуз мар⁵ туро носазост.

Кӣ донист ҳаргиз, ки Шопуршоҳ
Бубинад сипаҳрову ӯро сипоҳ.⁶

Сипос аз ту, эй додгар, як Худой,
Ҷаҳондору бар некуй раҳнамой.

1. Л – шод шуд,

2. И – Сараш; Л – Дили ӯ

3. И – карду

4. Л – аз кину пурбод шуд.

5. Л – касе чуз

6. Л – сипаҳ кажж бинҳад кулоҳ.

335 Чу шаб баркашид он дирафши сиёх,
Ситора падида омаду гирдмоҳ.

Фароз омад аз ҳар сӯе лашкаре,
Ба ҷое, ки буд дар ниҳон меҳтаре.¹

Зи ҳар сӯ гавон сар барафрӯхтанд,
Яғону дугона ҳаме тохтанд.²

Ба даргоҳи ползбон омаданд,
Ба шодӣ бари мизбон омаданд.

Бифармуд, то баркушоданд роҳ,
Агарчи фурӯмоё буд боргоҳ.

340 Чу рафтанд наздики он номҷӯй,
Яқояк ниҳоданд бар хок рӯй.

Меҳонро ҳама шоҳ дар бар гирифт,
Зи бадҳо хурӯшидан андаргирифт.

Бигуфт, он ҷӣ аз чарми ҳар дида буд,
Суханҳо зи Қайсар, ки бишнида буд.

Ҳам озодии бардаи хубҷеҳр,
Бигуфт, он чи ӯ кард пайдо зи меҳр,

К-аз ӯ ёфтам қону аз Кирдгор,
Ки фархунда бодо бар ӯ рӯзгор.

345 Агар шаҳриёреву фархундае
Шавад бандаи пурхунар бандае,

1. И – Пас аз б. 336 ин б. омада:

Зумуррад биёварду мардони мард,
Ки шоиста буданд рӯзи набард.
Або марзбон ҷумла гирд омаданд,
Ба якбор сӯи сипаҳбад шуданд,
Зи табул зи бӯқ он кучо монда буд,
Ғаҳе рӯз ҳар шаб барафшонда буд (?)

2. ТПЗ – Чу лашкар шуд анбӯҳ бар дар сарой,
Ба наздики шоҳ омад он покрой.

Манам банда ин меҳрубон бандаро,¹
Кушодадилу доддорандаро.²

Ба ҳар сӯ, ки акнун сипоҳи ман аст,
В-агар подшоҳиву роҳи ман аст,

Ҳама кас фиристеду оғаҳ кунед,
Талоя пароканда бар раҳ кунед.

Бубандед вижа раҳи Тайсафун,
Набояд, ки огоҳӣ ояд бурун.

350 Чу Қайсар биёбад зи мо оғаҳӣ,
Ки пайдо шуд он фарри шоханшаҳӣ,

Биёяд, сипоҳи маро барканад,
Дилу пушти эронӣён бишканад.

Кунун мо надорем поёби ӯ,
Бупечем бо баҳти шодоби ӯ.

Чу мӯбад биёяд, биёрад сипоҳ,
Зи лашкар бубандем бар пашша роҳ.

Бисозему ороиши нав кунем,
Нихонӣ магар боғ беҳав кунем.

355 Биёяд ба ҳар гӯшае дидбон,
Талоя ба рӯзу ба шаб посбон,

Аз ин пас набояд, ки аз румиён
Касе хуспад эмин кушода миён.

ШАБЕХУН ЗАДАНИ ШОПУР ВА ГИРИФТАНИ ҚАЙСАРИ РУМ

Басе барнаёмад бад-ин рӯзгор,
Ки шуд лашкаре пеши ӯ шаш³ ҳазор.

1. ИЛ – бардаро,

2. ИЛ – нозпарвардаро.

3. Л – мардуми лашкараш даҳ

Фиристод Шопур корогаҳон,
Сӯи Тайсафун кордида меҳон.

Бад-он то зи Қайсар диҳанд огаҳӣ
Бад-ин бурздаргоҳ бо фарраҳӣ.

- 360 Бирафтанд корогаҳон ногаҳон,
 Нухуфта бичустанд кори ҷаҳон.

Чу диданд ҳар гуна, боз омаданд,
Бари шоҳи гарданфароз омаданд,

Ки Қайсар зи май хӯрдану аз шикор,
Ҳама ҳеҷ нандешад аз корзор.

Сипоҳаш пароканда бар ҳар сӯе,
Ба тороч кардан ба ҳар паҳлӯе.

На рӯзаш талоя, на шаб посбон,
Сипоҳ аст ҳамчун рама бешубон.

- 365 Набинад ҳама душман аз ҳеҷ сӯй,
 Писанд омадаш зистан б-орзуй.

Чу бишнид Шопур, аз он шод гашт.
Ҳама ранҷо пеши ӯ бод гашт.

Гузин кард аз эронӣ се ҳазор,
Зирехдору баргустувонвар савор,

Ба шабтира ҷавшан¹ ба бар даркашид,
Сипахро сӯи Тайсафун баркашид.

Ба тирашабон тез биштофтӣ,
Чу равшан шудӣ, рӯй бартофтӣ.

- 370 Ҳама рондӣ бар² биёбону³ кӯҳ
 Бад-он⁴ роҳи фарсанг пеши сипоҳ,

1. ИЛ – Шаби тира ҷавшан

2. Л – дар

3. И – сӯи ғору

4. И – Бар он

Фузун аз ду фарсанг пеши сипох
Ҳама дидбон буд бeроху рох.

Чунин то ба наздикии Тайсафун,
Талоя ҳама ронд пеш-андарун.

Ба лашкаргаҳ омад гузашта се пос,
Зи Қайсар набудаш ба дил-дар ҳарос.

Аз он марз бишнид овози кас,
Ғави посбонону бонги ҷарас.

375 Пур аз хайма он¹ дашту хиргоҳ буд,
Аз он тоҳтан худ кӣ огоҳ буд?

Зи май маст Қайсар ба пардасарой,
Зи лашкар набуд андар он марз ҷой.

Чу гетӣ чунон дид² Шопури гурд,
Инони кай борагиро супурд,

Сипахро ба лашкаргаҳ андаркашид,
Бизад дасту гурзи гарон баркашид.

Ба абр андаромад дами карраной,
Ҷарангидани гурзу хиндидарой.

380 Деходеҳ баромад зи ҳар пахлӯе,
Ҷакочок бархост аз ҳар сӯе.

Ту гуфтӣ ҳама осмон битракад,³
Зи хуршед хун бар ҳаво барчакад.⁴

Дурахшидани⁵ ковиёнӣ дирафш,
Шаби тираву теғҳои бунафш,

Ту гуфтӣ ҳаво теғ борад ҳама,
Ҷаҳон яксара меғ дорад ҳама.

1. Л – як

2. И – Чу дид он чунон кор

3. Л – бардарид,

4. Л – барчакид.

5. Л – Дурафшидани

Зи гарди сипах кӯҳ шуд нопадид,
Ситора ҳаме доман андар кашид.

- 385 Саропардаи Қайсари беҳунар
Ҳаме кард Шопур зеру забар.¹

Ба ҳар гӯшае оташ андарзаданд,
Ҳаме осмон бар замин барзаданд.²

Саранҷом Қайсар гирифтोर шуд,
В-аз ӯ ахтари нек безор шуд.

В-аз он хаймаҳо номдорони ӯй,
Далеру гузидасаворони ӯй

Гирифтанд бисёру карданд банд,
Чунин аст кирдори чархи баланд.

- 390 Гаҳе з-ӯ фароз ояду гаҳ³ нишеб,
Гаҳе шодмониву гоҳе⁴ ниҳеб.

Безориву мардумӣ беҳтар аст,
Туро⁵ кирдгори ҷаҳон ёвар аст.

Чу шуд рӯзу шаб доман андаркашид,
Дирафши хур омад зи боло падид,

Бифармуд Шопур, то шуд дабир,
Қалам хосту қиртосу мушқу абир.

Набиштанд нома ба ҳар кишваре,
Ба ҳар подшоҳеву ҳар меҳтаре.

- 395 Сари нома кард офарини нихон⁶
Зи мо бод бар Кирдгори ҷаҳон,

1. ТПЗМ – Беандоза куштанд румисавор,
Фузун аз даҳу ду ҳазорон шумор.

2. ТПИМ – Бикуштанд бисёр аз он румиён,
Ҳама дашт буд пушту дасту миён.

3. Л – дар фарозу гаҳе

4. Л – шодмону гаҳе дар

5. ИЛ – Киро

6. Л – гуфт офарини меҳон,

Ки ўрост бар некуй дастрас,
Ба нерӯ ниёзаш наёяд ба кас.

Ҳам ӯ офаринандаи рӯзгор,
Ба некӣ чуз ӯ нест омӯзгор.

Чу Қайсар, ки фармони Яздон бихишт,
Ба Эрон ба чуз тухми зуфтӣ¹ накишт.

Ба зорӣ ҳама банд сояд кунун,
Чу ҷонро набудааш хирад раҳнамун.

400 Ҳамон тоҷи Эрон сазоро² супурд,
Зи гетӣ ба чуз номи зиштӣ набурд.

Гусиста шуд он лашкару боргоҳ,
Ба нерӯи Яздон, ки бинмуд роҳ.

Ҳар он кас, ки ёбед³ румӣ ба шаҳр,
Зи шамшер бояд, ки ёбанд баҳр.

Ҳама дод ҷӯеду фармон кунед,
Ба навви⁴ зи сар боз паймон кунед.

Ҳаюне биёмад ба ҳар сӯ давон
Або номаи шоҳи равшанравон.

405 Зи лашкаргаҳ омад сӯи Тайсафун,
Беозор биншаст бо раҳнамун.

Чу тоҷи ниёкон ба сар барниҳод,
Зи додори некидиҳиш кард ёд.

Бифармуд, то шуд ба зиндон дабир,
Ба қиртос бинвишт номи асир.

Ҳазору саду ду⁵ тан омад шумор,
Бузургони Рум, он ки буд номдор,

1. Л – зиштӣ
2. ИЛ – ба ҳақвар
3. Л – бошад зи
4. Л – хубӣ
5. ИЛ – даҳ

Ҳама хешу пайванди Қайсар буданд,
Ба Рум-андарун вижа меҳтар буданд.

- 410 Ҷаҳондор бубридашон дасту пой,
Ҳар он кас,¹ ки буд бар бадӣ раҳнамой.

Бифармуд, то Қайсари Румро
Биёранду² солори он бумро.³

Бишуд рӯзбон, дасти Қайсар гирифт,
Зи зиндон биёвард зор, эй шигифт.

Ҷафопеша чун тоҷи⁴ Шопур дид,
Сиришкеш зи дида⁵ ба рух барчакид.

Бимолид рухсораро⁶ бар замин,
Ҳама кард бар тоҷу тахт офарин.

- 415 Замиро саросар ба мижгон бируфт,
Ба рӯю⁷ ба тан гашт бо хок ҷуфт.

Бад-ӯ гуфт шох: «Эй сиришти бадӣ!
Ки тарсоиву душмани Эзадӣ!

Писар гӯй онро, ки анбоз нест,
Зи гетиш фарҷому оғоз нест.⁸

Надонист гуфтан суҳан ҷуз дурӯғ,
Дурӯғ оташи⁹ бад бувад, бефурӯғ.

Агар Қайсарӣ, курму¹⁰ роят кучост?!
Ба хубӣ дили раҳнамоят кучост?!

1. Л – онро

2. ИЛ – Биёранд

3. ТП – Яке хилъат аз баҳри полезбон,
Биёрусту з-он шод кардаш равон.

4. Л – рӯи

5. Л – мижгон

6. Л – рангинрухаш

7. Л – ришу

8. ТПЗ – Фиребандаӣ, саҳт девонаӣ,
Бадӣ, баднаҷодӣ, на фарзонаӣ.

9. ИЛ – оташе

10. ИЛ – шарму

- 420 Чаро бандам аз хоми хар сохтӣ?!
Ба хорӣ¹ ба хок-андар андохтӣ?!

Чу бозоргонон ба базм омадам,
На бо кӯсу лашкар ба разм омадам.

Ту меҳмон ба хоми хар андаркашӣ,²
Ба Эрон гироиву лашкар кашӣ.³

Бубинӣ кунун кори⁴ мардони мард,
К-аз ин пас наҷӯй ба Эрон набард».

Бад-ӯ гуфт Қайсар, ки «Эй шаҳрёр!
Зи фармони Яздон кӣ ёбад гузор?»

425 Зи ман тахти шоҳӣ хирад дур кард,
Танамро⁵ бари дев муздур кард.

Мукофоти бад гар кунӣ некувӣ,
Ба гетӣ-дарун достоне шавӣ,

Ки ҳаргиз нагардад куҳан номи ту,
Барояд зи⁶ марди ҳаме⁷ коми ту.

Агар ёбам аз ту ба ҷон зинҳор,
Ба чашмам шавад ганчу динор хор.

Яке банда бошам ба даргоҳи шоҳ,⁸
Наҷӯям ҷуз ороиши гоҳи шоҳ.⁹

430 Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй бади бадҳунар,
Чаро кардӣ ин бум зеру забар¹⁰?!

1. Л – Бузургӣ

2. Л – кунӣ,

3. Л – кунӣ.

4. Л – банди

5. Л – Равонам.

6. Л – ба

7. Л – ҳама

8. ИЛ – ту,

9. ИЛ – ту.

10. ТПИЛМ – Кунун* ҳар чӣ бурдӣ зи Эрон асир,
Ҳама боз хоҳам зи ту ногузир.

* Л - Дигар

Дигар хоста ҳар чӣ бурдӣ ба Рум,
Мабодо, ки бинӣ ту он шумбум.

Ҳама яксар аз хона бозоварӣ,
Бад-ин лашкари сарфароз оварӣ.

Аз Эрон дигар ҳар чӣ вайрон шудааст,
Куноми палангону шерон шудааст,

Саросар барорӣ ба динори хеш,
Биёбӣ мукофоти кирдори хеш.

435 Дигар ҳар кӣ куштӣ аз эронӣён
Бичӯӣ ба Рум аз нажоди каён.

Ба як тан даҳ аз Рум товон диҳӣ,
Равонрову ҷонро гаравгон¹ диҳӣ.

Нахоҳам чуз аз марди қайсарнажод,
Ки бошанд бо ман бад-ин бум шод.

Дигар, ҳар чи з-Эрон буридӣ дарахт,
Набуррад дарахти касон некбахт,

Бикориву деворҳо баркунӣ,
Зи дилҳо магар ҳашм камтар кунӣ.

440 Кунун ман ба банде бубандам туро,
Зи чарми харон кай писандам туро?!

Гар ин ҳар чӣ гуфтам,² наёрӣ ба чой,
Бидарранд чармат зи сар то ба пой!»³

Ду гӯшаш ба ханҷар ба ду шох кард,
Ҳамон бинияш низ⁴ сӯроҳ кард.

Маҳоре ба бинии ӯ барниҳод,
Чу Шопур аз он чарми хар кард ёд.

1. ИЛ – Равонро ба ҳар кор бурхон

2. Л – гуфти

3. ТПЗ – В-аз он пас, ки ин як ба як баршумурд,
Ҷаҳонгир Шопур бо даст бурд.

4. Л – Ба як чой биниш

Ду банди гарон барниҳодаш ба пой,
Бибурдаш ҳамон рӯзбон боз чой.

ЛАШКАР КАШИДАНИ ШОПУР БА РУМ ВА РАЗМИ Ё БО БАРОДАРИ ҚАЙСАР

445 Аразгоху девон биёростанд,
Калиди дари ганҷҳо хостанд.

Сипоҳ анҷуман карду рӯзӣ бидод,
Сараш пур зи кину дилаш пур зи бод.

Аз Эрон ҳама ронд то марзи Рум,
Ҳар он кас, ки буд андар он марзу бум,

Бикуштанду хона¹ ҳама сӯхтанд,
Ҷаҳоне зи² оташ барафрӯхтанд.

Чу огоҳӣ омад зи Эрон ба Рум,
Ки вайрон шуд он марзу ободбум,

450 Гирифтор шуд Қайсари номдор
Шаби тира андар сафи корзор.

Саросар ҳама Рум гирён шуданд,
В-аз овози Шопур бирён шуданд.

Ҳама гуфт ҳар кас, ки ин бад кӣ кард?
Магар Қайсар он ночавонмард мард?

Зи Қайсар яке кех бародар-ш буд,
Падар мурдаву³ зинда модар-ш буд,

Ҷавоне кучо Ёнусаш буд ном,
Ҷаҳонҷӯву бахшандаву шодком.

455 Шуданд анҷуман лашкарӣ бар дараш
Дирам дод пархошхар модараш.

1. ИЛ – қонаш
2. Л – ба
3. Л – мурда буд,

Бад-ӯ гуфт: «Кини бародар бихох,
Набинӣ, ки омад зи Эрон сипох».

Чу бишнид Ёнус, бичӯшиду гуфт,
Ки кини бародар нашоёд нухуфт!

Бизад кӯсу овард берун салиб,
Салиби¹ бузургу саворе² маҳиб.

Сипахро чу рӯй андаромад ба рӯй,
Беором шуд мардуми киначӯй.

460 Рада баркашиданду бархост ғав,
Биёмад дамон Ёнуси пешрав.

Сипахро ба як рӯй бар кӯҳ буд,
Дигар об з-он сон, ки анбӯҳ буд.³

Баромад яке абру гарди сиёҳ,
К-аз он тирагӣ дида гум кард роҳ.

Бар ин гуна то гашт хуршед зард,
Зи ҳар сӯ ҳама гашт боди набард.

Бикуштанд чандон, ки рӯи замин
Шуд аз чавшани куштагон оҳанин.

465 Чу аз қалб Шопур лашкар биронд,
Чапу росташ вижагонро бихонд.

1. И – Салиби

2. Л – сипоҳе

3. ТПЗ – Баромад хурӯшидани дору гир,
Ҳамон оташи ханчару гурзу тир.
Зи гарди саворон ҳаво шуд бунафш,
Дурахшон синону дурафшон дирафш.
Ситора бар он ҷанг наззора буд,
Ки ҳам кину ҳам гоҳи бегора буд.
Бубастанд гурдони румӣ миён,
Бар он ҷанг яксар чу шерӣ жиён.
Замин оҳанин шуд, ҳаво ложвард,
Ба абр-андар омад сари тирагард.
Ту гуфти ҳаво абр дорад ҳама,
В-аз он абр алмос борад ҳама.
Ҳамон лашкари шоҳи эронӣён
Бубастанд хун рехтанро миён.

Чу бо меҳтарон гарм кард асп шох,
Замин гашт чунбону печон сипоҳ.

Сӯи лашкари румиён ҳамла бурд.
Бузургаш яке буд бо марди хурд.

Бидонист Ёнус, ки поёби ӯй
Надорад, гурезон бупечанд рӯй.¹

Пас-андар ҳаме тохт Шопур гурд,
Ба гард аз ҳаво равшаной бибурд,

470 Ба ҳар қойгаҳ-бар яке тӯда кард,
Заминҳо ба мағзи сар олуда кард,

Аз он лашкари Рум чандон бикушт,
Ки як дашт сар буд бо пою пушт.

Ба ҳомун сипоҳу чалипо намонд,
Ба диҷҳо салибу сакубо намонд.

Зи ҳар қой чандон ғанимат гирифт,
Ки лашкар ҳаме монд андар шигифт.

Бубахшид яқсар ҳама бар сипоҳ,
Ќуз аз ганчи Қайсар набуд баҳри шох,

475 Ки ӯ дид ранҷе аз он ганчи ӯй,
На ҳамгӯшаи ганҷ буд ранчи ӯй.

Ҳама лашкари Рум гирд омаданд,
Зи Қайсар ҳаме дostonҳо заданд,

Ки моро чун ӯ низ меҳтар мабод,
Ба Рум-андарун номи Қайсар мабод!

Биёварду биншонд наздики хеш,
Бигуфт он суҳанҳои борики хеш.

490 Яке нома бинвишт пуурофарин
Зи додор бар шаҳрҳои замин,

1. ТПЗ – Пас аз б. 479 ин б. омада:

Яке мард буд аз наҷоди меҳон,
Ҳам аз тухмаи номвар қайсарон.

Ки ҷовид тоҷи ту поянда бод,
Ҳама меҳтарон пеши ту банда бод!

Ту донӣ, ки торочу хун рехтан,
Чи бо бегунаҳ мард¹ овехтан

Миҳони сарафроз доранд шум
Чи бо марзи² Эрон, чи бо марзи Рум.

Гар ин кин зи Эраҷ будаст аз нахуст,
Манучеҳр кард он ба марди дуруст.

495 Тани Салм аз он кин кунун хок шуд,
Ҳам аз Тур рӯи замин пок шуд.

В-агар кини Доросту Искандаре,
Кухан шуд ба Рум-андарун доварӣ.

Мар ӯро ду дастури бад кушта буд,
Ва дигар к-аз ӯ бахт баргашта буд.

В-агар кин зи Қайсар физояд ҳаме,
Ба зиндони ту банд сояд ҳаме.

Набояд, ки вайрон шавад буми Рум,
Ки чун Рум ҳаргиз набудааст бум.

500 В-агар ғорату куштанат буд рой,
Ҳама Рум гаштанд бедасту пой.

Зану кӯдаконшон асири туанд,
В-агар хастаи теғу тири туанд,

Гаҳ омад, ки камтар кунӣ кину хашм,
Ки ҳаргиз наёяд ба ҳам дину хашм.

Фидои ту бодо ҳама хоста,
К-аз ин кин ҳама ҷон шавад коста.

Ту дил хуш куну шаҳр чандин масӯз,
Набояд, ки рӯз андар³ ояд ба рӯз.

1. Л – мардум

2. Л – шаҳри.

3. И – рӯзи ту

505 Набошад писанди чаҳонофарин,
Ки бедод чӯяд чаҳондору кин.

Дуруди чаҳондор бар шоҳ бод,
Баланд ахтараш афсари моҳ бод!

Нависанда¹ бинҳод пас хомаро,
Чу андарнавишт ин² кай номаро

Ниҳоданд пас мӯҳри Қайсар бар ӯй,
Фиристода бинҳод зӣ шоҳ рӯй.

Биёмад хирадманду нома бидод
Зи Қайсар ба Шопури фаррухнажод.

510 Чу он нома бар³ номвар хонданд,
Суханҳои нағзаш барафшонданд,

Бубахшуду дида пур аз об кард,
Буруҳои чангиш бетоб⁴ кард.

Ҳам андар замон нома посух навишт,
Бигуфт, он кучо рафта буд хубу зишт,

Ки меҳмон ба чарми хар-андар кӣ дӯхт,
Кӣ бозори кини куҳан барфурӯхт?

Ту гар бихрадӣ, хезу пеши ман ой,
Худу файласуфони покизарой.

515 Чу зинҳор додам, насозем⁵ чанг,
Чаҳон нест бар марди хушёр танг.

Фиристода баргашту посух бибурд,
Суханҳо якояк бар ӯ баршумурд.

1. И – Набисанда

2. И – набишт он

3. Л – Чу нома бари

4. ИЛ – чангӣ пур аз тоб

5. Л – наёзам ба

РАФТАНИ БАРОНЌШ ПЕШИ ШОПУР ВА ПАЙМОН БАСТАН БО Ў

БаронЌш чун посухи нома дид,
Зи шодї дили поки ў бардамид.

Бифармуд, то номдорони Рум,
Бирафтанд сад мард аз он тозабум.

Дирам бор карданд харвор шаст,
Њам аз гавҳару чомаҳои нишаст.¹

520 Зи динор ганче зи баҳри нисор
Фароз омад аз ҳар сўе сад² ҳазор.

Њама меҳтарон назди шоҳ омаданд,
Бараҳнасару бекулоҳ омаданд.

Чу динор пешаш фуру рехтанд,
Бигустурда зар, гавҳарон³ бехтанд.

Бибахшуд Шопуру бинвохтшон,
Ба хубї бар андоза биншохтшон.

БаронЌшро гуфт, к-аз⁴ шаҳри Рум
Биёмад яке⁵ марди бедору шум.

525 Ба Эронзамин он ки буд шорсон,
Њама кард акнун пур аз хорсон.

Иваз хоҳам онро, ки вайрон шудааст,
Куноми палангону шерон шудааст.

БаронЌш гуфто: «Чї хоҳї, бигўї,
Чу зинҳор додї, мабартоб рўї».

Чунин дод посух гаронмоя шоҳ,
Ки хоҳї, ки яксар бубахшам гуноҳ,

1. Л – Њамон гавҳару бораи барнишаст.

2. Л – сї

3. Л – зар-бар гуҳар

4. Л – гуфт.: «Аз

5. Л – баче

Зи динори румӣ ба соле се бор,
Ҳама бож бояд ду раҳ сад¹ ҳазор.

- 530 Дигар он ки бошад Насибин маро,
Чу хоҳӣ, ки кӯтаҳ шавад² кин маро.

Баронӯш гуфто, ки Эрон турост,
Насибину дашти далерон турост.

Пазируфтам аз баҳрат ин божу сов,
Ки бо ҳашму кинат надорем тов.

Набиштанд аҳде зи Шопуршоҳ,
К-аз он пас наронад зи Эрон сипоҳ.

Магар бо сазовориву хурраи,
Кучо Румро з-он наёбад камӣ.

- 535 В-аз он пас гусӣ карду бинвохтшон,
Сарони гиромӣ барафрохтшон.

Чу эшон бирафтанд, лашкар биронд,
Ҷаҳнофаринро фаровон бихонд.

Ҳама рафт шодон ба Истаҳри Порс,
Ки Истаҳр буд бар замин фаҳри Порс.

Чу андар Насибин ҳабар ёфтанд,
Ҳама ҷангро тез биштофтанд,

Ки моро набояд, ки Шопуршоҳ
Насибин бигирад, биёрад сипоҳ,

- 540 Ки дини Масеҳо надорад дуруст,
Раҳи³ габригӣ варзаду Жанду⁴ Уст.

Чу ояд, зи мо барнагирад сухан,
Наҳоҳем Устову дини куҳан.

1. ИЛ – ҳазорон

2. И – кунӣ

3. И – Занду; Л – Ҳама дини Зардушт Занд асту

4. И – набиштанд нома бари.

Забардаст шуд мардуми зердаст,
Ба кин марди динӣ бад-ин барнишаст.

Чу огоҳӣ омад ба Шопуршоҳ,
Ки андар Насибин надоданд роҳ,

Зи дини Масеҳо барошuft шоҳ,
Сипоҳе фиристод бемар ба роҳ.

- 545 Ҳама гуфт пайғамбаре, к-аш чуҳуд
Кушад, дини ўро нашояд ситуд.

Ба як ҳафта он чо ҳама чанг буд,
Дари шаҳр бар чангиён танг буд.

Бикуштанд аз эшон фаровон сарон,
Ниҳоданд бар зинда барди гарон.

Ҳама хоштанд он замон зинҳор,
Навиштанд нома сӯи¹ шаҳриёр.

Бибахшудашон номбардор шоҳ,
Бифармуд, то бозгардад сипоҳ.²

- 550 Ба ҳар кишваре номдорӣ гирифт,
Ҳама³ бар ҷаҳон комгорӣ гирифт.

Ҳама хондандиш пирӯзшоҳ,
Ҳама буд якчанд бо тоҷу гоҳ.

Канизак, ки ўро раҳонида буд,
Бад-он комгорӣ расонида буд,

Дилафрӯзи Фаррухпаяш⁴ ном кард,
Зи ҳубон мар ўро дилором кард.

Ҳамон боғбонро басте хоста
Бидоду гусӣ кардаш ораста.

1. Л – гарданд зи роҳ

2. Л – Ҷаҳоне

3. М – Ҳама

4. Л – худ Фаррухаш.

- 555 Ҳама буд Қайсар ба зиндону банд,
Ба зориву хориву захму газанд.¹
- Ба Рум-андарун ҳарчи будаш зи ганҷ,
Фароз оварида зи ҳар сӯ ба ранҷ,
- Биёварду яксар ба Шопур дод,
Ҳама зист якчанд лаб пур зи бод,
- Саранҷом дар банду зиндон бимурд,
Кулоҳи меҳӣ Қайсареро² супурд,
- 560 Чунин гуфт, к-«Ин аст фарҷоми мо,
Надонам кучо бошад ороми мо?
- Якero ҳама зуфтиву аблаҳист,
Якero хирадмандиву фарраҳист.
- Бар ину бар он рӯз ҳам бугзарад,³
Хирадманд мардум чаро ғам х(в) рад».⁴
- Чу Шопуршо корҳо кард рост,
Ҳама кини эронӣён боз хост,⁵
- Ба тахти каён андаровард пой,
Ҳама буд чанде ҷаҳонкадхудой.
- 565 В-аз он пас сӯи кишвари Ҳузиён
Фаровон фиристод⁶ суду зиён.
- Зи баҳри асирон яке шаҳр кард,
Ҷаҳонро аз он бум пурбаҳр кард.
- Кучо Ҳуррамобод буд номи шаҳр,
Аз он буми хуррам киро буд баҳр?
- Касеро, ки аз пеш⁷ бубрид даст,
Бад-ин марз будиш ҷойи нишаст.

1. ИЛ – захми каманд.

2. Л – шахӣ дигареро

3. Л – бугзарад рӯзгор,

4. Л – Хунук мардуми поки парҳезгор.

5. Л – б. 563 нест.

6. ИЛ – Фиристод бисёр

7. Л – тан-ш

Бару буми он яксар онро будӣ,
Сари соли нав хилъате бистадӣ.

- 570 Яке шорсон кард дигар ба Шом,
Ки Пирузшопур гуфтиш ном.

Ба Ахвоз кард он севум шорсон,
Бад-ӯ-андарун коху беморсон.

Куноми асирон-ш карданд ном,
Асир андар ӯ ёфти хобу ком.

Зи шоҳиш бугзашт панҷоҳ сол,
Ки андар замона набудаш ҳамол.

ОМАДАНИ МОНӢ ВА ДАЪВОИ ПАЙҒАМБАРӢ КАРДАН

Биёмад яке марди гӯё зи Чин,
Ки чун ӯ мусаввир набинад замин,

- 575 Бад-он чарбдастӣ расида ба ком,
Яке пурманиш мард Монӣ ба ном,

«Ба суратгарӣ,- гуфт, - пайғамбарам,
Зи диноварони ҷаҳон бартарам».

Зи Чин назди Шопур шуд, бор хост,
Ба пайғамбарӣ шоҳро ёр хост.

Сухан гуфт марди кушодазабон,
Ҷаҳондор шуд 3-он сухан бадгумон.

Сараш тез¹ шуд, мӯбадонро бихонд,
Замоне фаровон суханҳо биронд,

- 580 К-аз ин марди чинии чиразабон²
Фитодастам аз дини худ³ дар гумон,⁴

1. Л – тира

2. Л – ширинзабон; И – гурди чинии чиразабон

3. Л – ӯ

4. И – ӯ бадгумон.

Бигӯеду ҳам з-ӯ сухан бишнавед,
Магар худ ба гуфтори ӯ бигравед.

Бигуфтанд, к-ин марди суратпараст
На бар мояи мӯбадонмӯбад аст.

Замоне сухан бишнава, ӯро бихон,
Чу бинад варо, кай кушояд забон.

Бифармуд, то мӯбад омад-ш пеш,
Сухан гуфт бо ӯ аз андоза беш.¹

585 Фурӯ монд Монӣ миёни сухан
Зи² гуфтори мӯбад, зи дини куҳан.

Бад-ӯ гуфт, к- «Эй марди суратпараст,
Ба Яздон чаро охти хира³ даст?

Касе к-ӯ баланд осмон офарид,
Бад-ӯ-дар макону замон офарид,

Кучо нуру зулмат бад-ӯ андар аст?
Зи ҳар гавҳаре гавҳараш бартар аст.

Шабу рӯз гардон сипехри баланд,
К-аз ӯят⁴ паноҳ асту ҳам з-ӯ⁵ газанд.⁶

590 Ба бурҳони сурат чаро бигравӣ?
Ҳама панду дини маро⁷ нашнавий?!

Ки гӯянда гӯяд, ки Яздон якест,
Чуз аз бандагӣ карданат чора нест.⁸

1. ТПЗ – Худу мӯбадон ҳар ду наздики шох
Сухан ронданд аз сапеду сиёҳ.

2. И- Ба

3. И – тохтӣ чира

4. Л – Аз ӯят

5. ИЛ – з-ӯят

6. Л – Пас аз б. 589 ин б. омада:

Ҳама кардаи Кирдгор асту бас,

Чун ӯ кард натвонад ин карда кас.

7. Л – панди диноварон

8. Л – б. 591 нест.

Гар ин сурати карда чунбон кунӣ,
Сазад, гар зи чунбанда бурҳон кунӣ.

Надонӣ, ки бурҳон набошад ба кор,
Надорад касе ин сухан устувор.

Агар Аҳриман чуфти Яздон будӣ,
Шаби тира чун рӯзи рахшон будӣ.

- 595 Ҳамасола¹ будӣ шабу рӯз рост,
Ба гардиш фузунӣ набудӣ,² на кост.

Нагунчад ҷаҳонафарин асту бас,³
Бад-ин бар набояд туро ёр кас».⁴

Суҳанҳо чунин низ бисёр гуфт,
Ки бо донишу мардумӣ буд чуфт.

Фурӯ монд Монӣ зи гуфтори ӯй,
Бипажмӯрд шодоб бозори ӯй.

- 600 Замоне барошуфт пас шаҳрёр,
Бар ӯ танг шуд гардиши рӯзгор.

Бифармуд пас, то-ш бардоштанд,
Ба хорӣ зи даргоҳ бугзоштанд,

Чунин гуфт, к-«Ин марди суратпараст
Нагунчад ҳаме дар сарои нишаст,

Ки ошӯби гетӣ саросар бад-ӯст,
Бибояд кашидан саропой пӯст,

Ҳамон чармаш оганда бояд ба коҳ,
Бад-он то наҷӯяд кас ин пойгоҳ.

- 605 Биёвехтанд аз дари⁵ шорсон,
В-агар пеши⁶ девори беморсон.

1. И – Ҳама сол

2. И – набуду

3. Л – аст, рост.

4. Л – Бар ин - бар набояд туро бозхост.

5. Л – Биёвез бар дор бар

6. Л – В-агарна зи

Бифармуд чунон, ки фармуд шоҳ,
Биёвехтандаш бад-он чойгоҳ.¹

Чаҳоне бар ӯ офарин хонданд,
Ҳама хок бар кушта афшонданд.

ВАЛИАҲД КАРДАНИ ШОПУР АРДАШЕР БАРОДАРИ ХУДРО

Зи Шопур аз он гуна шуд рӯзгор,
Ки дар боғ бо² гул надиданд хор.

Зи доду зи рою зи фарҳанги ӯй,
Зи бас кӯшишу баҳшишу ҷанги ӯй

610 Мар ӯро ба ҳар бум душман намонд,
Бадиро ба гетӣ нишеман намонд.

Чу навмед гашт ӯ зи чархи баланд,
Ки шуд солиёнаш ба ҳафтоду анд.

Бифармуд, то пеши ӯ шуд дабир
Або мӯбадонмӯбаду³ Ардашер.

Чавоне ки кехтар бародар-ш буд,
Ба доду хирад бар сар афсар-ш буд.

Писар буд яке хурд Шопур ном,
Ҳамон норасида зи ахтар ба ком.

615 Чунин гуфт пас шоҳ бо Ардашер,
Ба пеши бузургону пеши дабир,

Ки «Гар бо ман аз дод паймон кунӣ,
Забонро зи паймон гаравгон кунӣ,

Ки фарзанди ман чун ба мардӣ расад,
Ки боди бузургӣ бар ӯ барвазад,

1. ИЛ – б. 606 нест.

2. Л – бар.

3. Л – мӯбади мӯбадон.

Супорӣ бад-ӯ ганчу тахту сипоҳ,
Ту дастур бошӣ варо некхоҳ,

Ман ин тоҷи шоҳӣ супорам ба ту,
Ҳамон ганчу лашкар гузорам ба ту».

- 620 Бипазруфт¹ аз ӯ ин суҳан Ардашер,
Ба пеши бузургони барнову пир,²

Ки чун кӯдаки ӯ ба мардӣ расад,
Ки дайҳиму тахти кайро сазад,

Супорад³ ҳама подшоҳӣ варо,
Нахоҳад⁴ чуз аз некхоҳӣ варо.

Чу бишнид Шопур, пеши меҳон
Бад-ӯ дод дайҳиму мӯҳри ҷаҳон.

Чунин гуфт пас шоҳ бо Ардашер,
Ки «кори ҷаҳон бар дил осон магир,⁵

- 625 Бидон, эй бародар, ки бедоди шоҳ
Пайи подшоҳӣ надорад нигоҳ.

Ба огандани ганҷ ёзон бувад,
Ба зуфтӣ сари сарфарозон бувад.

Хунук шоҳи бододи яздонпараст,
К-аз ӯ шод бошад дили зердаст.

Ба доду ба баҳшиш фузунӣ кунад,
Ҷаҳонро⁶ бад-ин раҳнамунӣ кунад.

Ниғаҳ дорад аз душманон кишвараш,
Ба абр андарорад сару афсараш,

- 630 Ба доду ба ором ганҷ оганад,
Ба баҳшиш зи дил ранҷ бипроганад.

1. Л – Пазируфт

2. Л – донишпазир.

3. Л – Супорам

4. Насозам

5. ТП – Супурдам ба ту тоҷу тахти меҳӣ,
Чунин гуфт: «Фармонбарам чун раҳӣ».

6. Л – Ҷаҳоне

Гуноҳ аз гунаҳгор бугзоштан,
Раҳи мардумиро ниғаҳ доштан.

Ҳар он кас, ки ӯ ин хунаҳро бичуст,
Хирад бояду ҳазму ройи дуруст.

Бибояд хирад шоҳро ногузир,
Ҳам омӯзиши¹ марди барнову пир.

Гунаҳкор бошад тани зердаст,
Магар мардуми поку² яздонпараст.³

- 635 Дилу мағзи мардум ду шоҳи тананд,
Дигар олат аз тан сипоҳи тананд.

Чу мағзу дили мардум олуда гашт,
Ба навмедӣ аз рой полуда гашт.

Бад-он тан дар осема гардад равон,
Сипаҳ чун бувад⁴ шод бе паҳлавон,⁵

Чу равшан набошад, бипарроканад,
Тани беравоне⁶ ба хок афканад.

Чунин ҳам чу шуд шоҳ бедодгар,
Ҷаҳон 3-ӯ шавад пок зеру забар.

- 640 Бар ӯ - бар пас аз марг нафрин бувад,
Ҳамон номи ӯ шоҳи бедин бувад.

Бад-ин дор чашму бад-ин дор хашм,
Ки ӯяст дорандаи хашму чашм.

1. Л – омурзиши

2. ИЛ – поки

3. ТПЗИЛ – Агар 3-ӯ дили шоҳ кин оварад,
Ҳама раҳна дар доду дин оварад.

4. Л – зияд

5. ИЛ – Пас аз б. 637 ин б. омада:
Дили подшо чун гирояд ба меҳр,
Бар ӯ комҳо тоза дорад сипеҳр.
Чу фарзанд бошад варо зердаст,
В-аз ӯ шоддил марди яздонпараст.

6. Л – беравонро

Ҳар он подшо к-ӯ чуз ин роҳ чуст,¹
Зи гетӣ дилу даст бояд-ш² шуст.

Зи кишвар-ш бипроканад зердаст,
Ҳамон аз дараши марди хусравпарад.

Набинӣ, ки доно чӣ гӯяд ҳама?
Дилатро зи кажжӣ бишӯяд ҳама?³

645 Нақӯҳида бошад чафопеша мард,
Ба гирди дари оздорон магард.

Бидон, эй бародар, ки аз шаҳрёр,
Бичӯяд хирадманд ҳар гуна кор,

Яке он ки пирӯзгар бошад ӯй,
Зи душман натобад гаҳи ҷанг рӯй.

Дигар он ки лашкар бидорад ба дод,
Бидонад фузунии марди наҷод.

Касе, к-аз дари подшоҳӣ бувад,
Наҳоҳад, ки меҳтар сипоҳӣ бувад.

650 Се дигар, ки дорад ба дил ростӣ,
Наёрад ба дод-андарун костӣ.⁴

Чаҳорум, ки бо зердастони хеш,
Ҳамон бо куҳан дарпарастони хеш.

Надорад дари ганҷро баста саҳт,
Ҳама борад аз шох бори дараҳт.

Набояд дари подшо бесипоҳ,
Сипахро дари ганҷ дорад нигоҳ.

Агар ганҷат обод дорӣ ба дод,
Ту аз ганҷ шоду сипоҳи ту шод.

1. Л – инро бичуст,

2. И – Зи гетиш бояд дилу даст; Л – Зи некиш бояд дилу даст

3. ТПИЛ – Ки ҳар шох, к-ӯро ситоиш бувад,
Ҳама кораш андар физоиш бувад.

4. Л – б. 650 нест.

- 655 Силеҳи тан¹ ороиши хеш дор,
Бувад, к-ат шаби тира ояд ба кор.
- Пас, эмин машав бар нигахдори хеш,²
Чу эмин бувӣ, рост кун кори хеш.
- Саранҷом марг оядат бегумон,
Агар тирай, гар³ чароғи замон»,
- Бародар чу бишнид, чанде гирист,
Чу андарз бинвишт, соле бизист.
- Бирафту бимонд ин сухан ёдгор,
Ту андар ҷаҳон тухми зифтӣ⁴ макор,
- 660 Ки охир ҳама рӯзи ту бугзарад,
Чунон бурдарианчи ту душман х(в)арад.
- Чу оини Хурмузду Баҳман бувад,
Бар ин кохи Фаррух нишеман бувад.
- Майи лаъл пеш оварам,⁵ ҳошимӣ⁶
Зи хумме, ки ҳаргиз⁷ нагирад камӣ.
- Чу шасту се солам шуду гӯш кар,
Зи гетӣ чаро ҷӯям оину фар?!
- Кунун дostonҳои шоҳ Ардашер
Бигӯям, ту гуфтори ман ёд гир.

1. Л – Силоҳу дил

2. Л – Сазад

3. Л – тира гардад

4. Л – зиштӣ

5. Л – овару

6. И – эй ҳошимӣ,

7. Зи бешӣ, ки чашмат; И – Зи ҷое, ки хуммаш

ПОДШОҲИИ АРДАШЕРИ НЕКЎКОР

Дувоздаҳ сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ АРДАШЕР ВА АНДАРЗ КАРДАН БАР САРДОРНИ ЭРОН

Чу биншаст бар тахт¹ шоҳ Ардашер,
Биёрост он гоҳи² Шопури пир.

Камарбаста эрониёнро бихонд,
Бар он пояи тахти заррин нишонд.

Чунин гуфт, к-аз даври чархи баланд,
Нахоҳам, ки бошад касеро газанд.

Чаҳон гар шавад ром бар³ коми ман,
Набинед чизе ҷуз⁴ ороми ман.

5 В-ар эдун, ки бо мо насозад чаҳон,
Бисозем мо бо чаҳони чаҳон.

Бародар, чаҳон вижа моро супурд,
Азеро, ки фарзанди ӯ буд хурд.⁵

Фириستم ҷони варо офарин,
Ки аз бадсиголон бишуст он замин.

Чу Шопури Шопур гардад баланд,
Шавад назди ӯ тоҷу тахт арҷманд,

1. ИЛ – гоҳ

2. Л – тахти

3. Л – бо

4. Л – Бубинед тезиву

5. Л – Чу аз боғ барканду бо дахма бурд.

Супорам бад-ӯ тоҷу ганчу¹ сипох,
Ки паймон чунин кард Шопуршоҳ.

- 10 Ман ин тахтро пойкори ваям,²
Ҳамон аз падар ёдгори ваям.³

Чунон дон, ки хӯрдему бар мо гузашт,
Чу мурдӣ, ҳама ранчи тан бод гашт.

Чу даҳсола⁴ гетӣ ҳама дошт рост,
Бихӯрду бубахшид, чандон ки хост.

Начуст аз касе божу сову хироч,
Ҳама ройгон дошт он гоҳу тоҷ.

Мар ӯро накӯкор з-он хонданд,
Ки ҳар кас таносон аз ӯ монданд.

- 15 Чу Шопур гашт аз дари тоҷу гоҳ,
Мар ӯро супурд он хучаста кулоҳ.

Нагашт он диловар зи паймони хеш,
Ба мардӣ ниғаҳ дошт сомони хеш.

1. Л – гоҳу

2. И – пойгор оварам,

3. И – ёдгор оварам;

ТПИМ – Шумо яксара дод ёд оваред,
Бикӯшедӯ оини дод оваред.

4. ИЛ – даҳ сол

ФЕХРИСТИ ФУСУЛИ ЧИЛДИ ҲАФТУМ

Достони Рустам ва Шагод	5
Оғози достон	5
Рафтани Рустам ба Кобул аз баҳри бародараш Шагод	7
Чоҳ кандани шоҳи Кобул дар шикоргоҳ ва фитодани	
Рустам ва Завора дар он	14
Куштани Рустам Шагодро ва мурдан	17
Огоҳӣ ёфтани Зол аз кушта шудани Рустам ва Завора ва	
овардани Фаромарз тобути эшонро ва ба дахма ниҳодан.....	21
Лашкар кашидани Фаромарз ба кини Рустам ва куштани	
ӯ шоҳи Кобулро	26
Беҳуш гаштани Рудоба аз сӯги Рустам.....	28
Супурдани Гуштосп шоҳӣ ба Баҳман ва мурдан.....	30
Подшоҳии Баҳмани Исфандёр	32
Кин хостани Баҳман аз баҳри хуни Исфандёр.....	32
Дар банд андохтани Баҳман Золро	34
Разми Фаромарз бо Баҳман ва кушта шудани Фаромарз.....	38
Раҳо кардани Баҳман Золро ва бозгаштан ба айвон.....	40
Ба занӣ гирифтани Баҳман Ҳумой духтари хешро ва	
валиаҳд карданаш.....	43
Подшоҳии Ҳумой	45
Гузоштани Ҳумой писари худ Доробро ба дарёи Фурот дар сандук.....	45
Парвардани гозур Доробро	48
Пурсидани Дороб нажоди худ аз зани гозур ва чанг	
овардан ба румиён	52
Огоҳ шудани Рашнавод аз кори Дороб.....	56
Разми Дороб бо лашкари Рум	59
Шинохтани Ҳумой писарро.....	63
Бар тахт нишондани Ҳумой Доробро.....	66
Подшоҳии Дороб	70
Сохтани Дороб шаҳри Доробгирдро	70
Шикастани Дороб лашкари Шуайбро.....	72
Разм кардани Дороб бо Файлақус ва ба занӣ гирифтани духтарашро.....	73
Боз фиристодани Дороб духтари Файлақусро ба Рум ва	
зодани Искандар аз ӯ.....	77

Подшоҳии Доро писари Дороб	81
Мурдани Файлакус ва бар тахт нишастани Сикандар.....	82
Омадани Сикандар ба расулии хеш назди Доро	86
Разми Доро бо Искандар ва шикаст ёфтани Доро	92
Разми дуввуми Доро бо Искандар.....	94
Разми севвуми Искандар бо Доро ва гурехтани Доро ба Кирмон.....	98
Номаи Доро ба Искандар дар бораи ошғӣ.....	102
Кушта шудани Доро ба (дасти) дастурони худ.....	104
Андарз кардани Доро бо Искандар ва мурдан.....	107
Нома навиштани Искандар назди бузургони Эрон	113
Подшоҳи Сикандар.....	118
Огози дoston. Нишастани Сикандар бар тахти Эрон.....	118
Номаи Искандар назди Дилорой – модари Равшанак.....	122
Посуhi номаи Сикандар аз Дилорой	124
Ба занӣ гирифтани Сикандар Равшанакро.....	127
Хоб дидани Кайд подшоҳи Каннуч.....	130
Посух додани Меҳрон Кайдро	134
Лашкар кашидани Сикандар сӯи Кайд.....	141
Посуhi номаи Сикандар аз Кайди ҳиндӣ ба мужда фиристодани чаҳор чизи шигифт	142
Боз фиристодани Сикандар фиристодаро барои дарёфтани чаҳор чизи шигифт.....	144
Фиристодани Сикандар нӯҳ марди доно барои дидани чаҳор чизи шигифт	146
Овардани нӯҳ марди доно чаҳор чиз аз Кайди ҳиндӣ ба назди Искандар.....	149
Озмудани Искандар файласуфу пизишку чоми Кайд	151
Омудани Искандар пизишки Ҳиндустонро	155
Озмудани Искандар чоми Кайдро	158
Номаи Искандар ба Фури ҳиндӣ.....	160
Посуhi номаи Искандар аз Фур.....	162
Лашкар ороштани Искандар ба разми Фур.....	164
Ҷанги Искандар бо ҳиндувон ва кушта шудани Фур бар дасти ӯ.....	169
Рафтани Сикандар ба зиёрати хонаи Каъба	174
Лашкар кашидани Искандар сӯи Миср	176
Номаи Искандар назди Қайдофа	179
Гирифтор шудани писари Қайдофа ба дасти румиён	181
Рафтани Искандар ба расули сӯи Қайдофа	185
Панд додани Қайдофа Искандарро	191
Чора намудани Сикандар бо Тайнуш	194
Ошuftани Тайнуш – писари Қайдофа бар Сикандар ва чора намудани Сикандар бо ӯ	195
Паймони Искандар бо Қайдофа ва бозгаштани ӯ.....	200
Рафтани Искандар ба шаҳри бараҳманон	207
Рафтани Сикандар ба дарёи Ховар ва ба замини Ҳабаш	213

Расидани Сикандар ба замини Ҳабаш ва ҷанг қардан ва фирӯзӣ ёфтани.....	216
Расидани Искандар ба шаҳри Нармпоён ва қуштани аждаҳо.....	217
Дидани Сикандар шигифтиҳо ба шаҳри Ҳарум.....	222
Лашкар ба мағриб рондани Искандар.....	229
Чустани Искандар оби ҳайвон.....	230
Гуфтугӯи Искандар бо мургон.....	233
Дидани Сикандар Исрофилро.....	234
Бастани Искандар садди Яъҷуч ва Маъҷуч.....	236
Дидани Сикандар мурдари дар айвони Ёкути Зард.....	241
Дидани Сикандар дарахти гӯёро.....	242
Рафтани Искандар ба наздики Фағфури Чин.....	247
Расидани Искандар ба кишвари Синд ва ҷанг қардан.....	254
Лашкар қашидани Искандар сӯи Бобул.....	257
Номаи Искандар назди Аристолис ва посух ёфтани.....	260
Номаи Искандар ба наздики модар ва андарз қардан.....	264
Мурдани Искандар ба Бобул.....	267
Шевани ҳақимон бар Искандар.....	270
Шевани қардани модар ва зани Искандар бар ӯ.....	273
Гила қардани Фирдавсӣ аз пири ва даҳр.....	275
Подшоҳии Ашқониён.....	278
Гуфтор андар ситоиши Султон Маҳмуд.....	287
Ашқониён. Оғози достон.....	281
Ҳоб дидани Бобак дар қори Сосон.....	282
Зодани Ардашери Бобакон.....	286
Омадани Ардашери Бобакон ба даргоҳи Ардаван.....	288
Дидани Гулнор Ардашерро ва мурдани Бобак.....	292
Гурехтани Ардашер бо Гулнор.....	295
Оғоҳӣ ёфтани Ардаван ва қори Гулнор ва Ардашер.....	297
Нома навиштани Ардаван ба Баҳман – писари худ дар бораи гирифтани Ардашер.....	301
Гирд қардани лашкар Ардашер.....	302
Ҷанг қардани Ардашер бо Баҳман ва фирӯзӣ ёфтани.....	305
Ҷанги Ардашер бо Ардаван ва қушта шудани Ардаван.....	308
Ҷанги Ардашер бо қурдон.....	312
Шабехун қардани Ардашер ба сари қурдон ва шикаст додан эшнро.....	315
Достони қирми Ҳафтверд.....	316
Разми Ардашер бо Ҳафтверд ва шикаст ёфтани Ардашер.....	322
Тороч додани Меҳраки Нӯшзод хонаи Ардашерро.....	323
Оғоҳӣ ёфтани Ардашер аз қори қирм ва қора намудан ва қуштани ӯ қирмо.....	325
Қуштани Ардашер қирми Ҳафтвердо.....	329
Қуштани Ардашер Ҳафтвердо.....	334

Подшоҳи Сосониён	337
Подшоҳи Ардашери Бобакон	337
Ба тахт нишастани Ардашер.....	337
Саргузашти Ардашер бо духтари Ардавон	338
Зодани Шопури Ардашер	341
Зодани Шопур-писари Ардашер аз духтари Ардавон ва пас аз ҳафт сол огоҳӣ ёфтани Ардашер аз он ва шинохтан ӯро	343
Гӯй задани Шопур ва шинохтани ӯро падар	346
Фол пурсидани Ардашер аз Кайди ҳиндӣ.....	350
Ба занӣ гирифтани Шопур духтари Меҳракро.....	353
Зодани Урмузди Шопур аз духтари Меҳрак	356
Тадбир сохтани Ардашер дар кори подшоҳӣ	361
Андарз кардани шоҳ Ардашер меҳтарони Эронро	370
Андарз кардани Ардашер мардумонро.....	373
Ситудани Харрод Ардашерро	377
Сухан дар бевафоии рӯзгор.....	378
Супурдани Ардашер кори подшоҳиро ба Шопур	379
Подшоҳии Шопури Ардашер.....	389
Бар тахт нишастани Шопур.....	389
Разми Шопур бо румиён	392
Андарз кардани Шопур писари худро Урмуздро.....	395
Подшоҳи Урмузди шопур	397
Андарз кардани Урмузд ва мурдан	399
Подшоҳии Баҳроми Урмузд	404
Бар тахт нишастани Баҳром ва андарз кардан ба сардорон ва сипарӣ шудани рӯзгораш.....	404
Тахт супурдани Баҳром Урмузд писари худро Баҳроми Баҳром ва мурдан.....	406
Подшоҳи Баҳроми Баҳром	408
Бар тахт нишастани Баҳроми Баҳром ва андарз кардан ба сардорон ва мурданаш	408
Подшоҳии Баҳроми Баҳромиён	411
Бар тахт нишастани Баҳроми Баҳромиён ва мурданаш пас аз чор моҳ	411
Подшоҳии Нарсии Баҳром	413
Бар тахт нишастани Нарсӣ ва панд гуфтан ба писар ва сипарӣ шудани рӯзгораш	413

Подшоҳии Урмузди Нарсӣ	416
Бар тахт нишастани Урмузд – писари Нарсӣ ва сипарӣ	
шудани рӯзгораиш	416
Подшоҳии Шопури Зулактоф	419
Зодани Шопури Урмузд чихил рӯз пас аз марги падар	
ва тоҷвар шуданаш	419
Бурдани Тоири араб духтари Нарсиро ва рафтани Шопур	
ба разми ӯ	422
Ошиқ шудани Молика – духтари Тоир ба Шопур	424
Ба дасти Шопур додани Молика дижи Тоир ва кушта шудани Тоир	426
Рафтани Шопур ба Рум ва Қайсари Рум ба пӯсти хар дӯхтан ӯро	430
Раҳондани канизак Шопурро аз чарми хар	435
Гурехтани Шопур зи Рум ва расидан ба шаҳри Эрон	439
Шинохтани эронӣён Шопурро ва гирд кардани ӯ сипоҳ	443
Огоҳӣ ёфтани мӯбад ва паҳлавон аз омадани Шопур ва	
рафтани эшон бо сипоҳ назди ӯ	445
Шабеҳун задани Шопур ва гирифтани Қайсари Рум	447
Лашкар кашидани Шопур ба Рум ва разми ӯ бо бародари Қайсар	455
Рафтани Баронӯш пеши Шопур ва паймон бастан бо ӯ	460
Омадани Монӣ ва даъвии пайғамбарӣ кардан	464
Валиаҳд кардани Шопури Ардашер бародари худро	467
Подшоҳии Ардашери Некӯкор	472
Бар тахт нишастани Ардашер ва андарз кардан бар сардорони Эрон	472

**"АХТАРОНИ АДАБ" (СИЛСИЛА)
ИБОРАТ АЗ 50 ЧИЛД**

Чилди 9

Абулқосим Фирдавсӣ

ШОҲНОМА

Чилди VII

Муҳаррири ороиш ***Р. Шералӣ***

Муҳаррири
саҳифабандӣ ***М. Саидова***

Мусахҳеҳ ***М. Кенча***

Тарроҳ ***Ф. Раҳимов***

Ҳуруфчини
компютерӣ ***С. Воҳидова***

Ба матбаа 23.05.2009 тахвил гардид. Чопаш 18.07.2009 ба имзо расид. Когази офсет. Чопи офсет. Хуруфи адабӣ. Андозаи 60x90^{1/16}. Чузӣи чопии шартӣ 30,0. Адади нашр 5000 нусаха. Супориши №79/09.

Нашриёти "Адиб"-и Вазорати фарҳанги
Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734018, ш. Душанбе,
кӯчаи Неъмат Қаробоев, 17а.

Дар матбааи нашриёти «*Эҷод*» чоп шудааст.
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 36.
Тел.: 221-95-43. E-mail: ejodfir@mail.ru.

ISBN 978-99947-32-84-5

9 789994 732845